1961

КАЛЄНДАР КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

CANADIAN FARMER ALMANAC

РІК XLI

В днях 14 - 19 червня, 1960, в Рейнбов Стейдж, у Вінніпеґу, відбувся величавий фестивал з назвою Мозаїка Манітоби. В ньому виступав великий мішаний хор українців і танцюрист Мирослав Лехів. Продуцентом програми був Маріян Масняк.

Ціна $1.00

Народний Ілюстрований Календар

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

На Рік Звичайний

1961

ЦІНА $1.00

НАКЛАДОМ КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА
462 HARGRAVE STREET WINNIPEG 2, MAN.

PRINTED IN CANADA

ЗМІСТ КАЛЄНДАРЯ

INDEX OF ADVERTISERS

РІК 1961

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР

Рік 1961 є роком звичайним, отже має 365 днів і 6 годин. Юліянського періоду він є роком 6674; жидівської ери роком 5722; ніпонської ери 2621; магометанської ери 1381; грецької ери роком 2273.

РІЖНІ СПОСОБИ ЧИСЛЕННЯ ЧАСУ

Християнське числення років починається від народження Христа. Маємо тепер рік 1961 від тої історичної події.

Від охрещення українського народу Володимиром Великим, у 988 році, маємо тепер 973 роки.

Жидівський рік, який починається в осени, є тепер роком 5722.

В протестантів калєндар є більше-менше той самий, що і в римо-католиків щодо свят, однак у них є їх менше.

Магометани числять рік по обороті місяця, отже їх рік є коротший від нашого. Тому то їх Новий Рік посувається кожного року около 11 днів взад. Оборот місяця бере 27 днів, 7 годин, 43 мінути.

ПОРИ РОКУ

Календарна весна починається 20 березня. Тоді маємо однаково довгий день і ніч.

Літо починається 21 червня. Це є найдовший день у році, а ніч найкоротша.

Осінь починається 22 вересня. День тоді такий довгий як і ніч.

Зима починається 21 грудня. Це є найкоротший день у році, а ніч найдовша.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ Й МІСЯЦЯ

Дня 15 лютого — повне затьміння сонця в Европі, Північній Африці й Азії.

Дня 2 березня — частинне затьміння місяця в Північній Америці, Австралії, Азії, на Тихому Океані й на Індійському Океані.

Дня 11 серпня — Частинне, обручкове затьміння сонця в Полудневій Америці, Полудневій Африці й Антарктиці.

Дня 26 серпня — повне затьміння місяця в західній Азії, Африці, Европі й обох Америках.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР

ПАСХАЛІЯ
(По старому стилю, а дати по новому стилю)

Ключ граничний **Є.** Вруціліто до 14 березня **Д.** Від 14 березня **Є.**

Тріодь починається — 29 січня.

Неділя мясопусна — 12 лютого.

Поклони — 22 березня.

Благовіщення — 7 квітня, в Велику Пятницю.

Великдень — 9 квітня.

Вознесення Господнє — 18 травня.

Зіслання св. Духа — 28 травня.

Мясниць — 5 тижнів і 2 дні.

Петрівки — 5 тижнів і 2 дні.

ПОСТИ

1. В навечеря Різдва Христового, 6 січня.
2. В навечеря Богоявлення, 18 січня.
3. Сиропусний тиждень, 13-19 лютого.
4. Великий Піст, 20 лютого до 8 квітня включно.
5. Петрівка, 5 червня до 11 липня.
6. Спасівка, 14 до 27 серпня.
7. В день Усікнов. Ч. Голови Івана Хрестителя, 11 вересня.
8. В день Воздвиження Чесного Хреста, 27 вересня.
9. Пилипівка, 28 листопада до 6 січня.
10. Кожної пятниці, крім загальниць.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Від Різдва Христового, 7 січня, до Богоявлення, 19 січня включно, крім навечеря Богоявлення.
2. Між неділею Митаря і неділею Блудного Сина, 29 січня до 5 лютого.
3. Від Великодня до Томиної неділі, 9 до 16 квітня.
4. Від Сшестя Св. Духа до неділі Всіх Святих, 28 травня до 4 червня.

ЗАБОРОНЕНІ ЧАСИ

Для весіль і забав з музикою

1. В Пилипівку, 28 листопада, 1959, до 6 січня, 1960.
2. Від понеділка по неділі Сиропусній до Великої Суботи включно, 20 лютого до 8 квітня.
3. В день Усікновення голови св. Івана Хрестителя, 11 вересня.
4. Воздвиження Ч. Хреста, 27 вересня.

ДЕРЖАВНІ ДНІ В КАНАДІ

1. Всі неділі в році.
2. Новий Рік — 1 січня.
3. Велика Пятниця.
4. Великий Понеділок.
5. День Вікторії — 22 травня.
6. Уродини Королеви Єлисавети II — 22 травня.
7. День Домінії, 1 липня.
8. День Праці, в перший понеділок вересня.
9. День Памяти, 11 листопада.
10. День Подяки — проголошує його уряд.
11. Різдво Христове, 25 грудня.

В провінції Квебек є ще такі свята:

1. Богоявлення Господне — 6 січня.
2. Попелева Середа — 18 лютого.
3. Вознесення Господне — 22 гравня.
4. Св. Івана Хрестителя — 24 червня.
5. Всіх Святих — 1 листопада.
6. Непорочне Зачаття Пречистої Діви Марії — 8 вересня.

Січень — МАЄ 31 ДНІВ — January

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	**19**	**Н**	**Груд. 1960.** Боніфатія	**Н. Рік. Об. Г., В. В.**	**Грудень 1959.** Іллі
2	20	П	Ігнатія свящм.	Сильвестра папи	Свщм. Ігнатія Бог.
3	21	В	Юліяни мучениці	Малахії прор.	Юліяни муч., Прок.
4	22	С	Анастасії мучениці	Собор 70 Апостолів	Вмч. Анастасії, Теод.
5	23	Ч	10 мучеників у Криті	Навеч. Богоявлення	10 муч. в Криті
6	24	П	Навеч. Різдва. Євгенії	**Богоявлення Госп.**	**Свят Вечір.** Евгенії
7	**25**	**С**	**Різдво Христове**	Собор Івана Хрест.	**Різдво Ісуса Христа**
8	**26**	**Н**	**по Р. Соб. Пр. Б., Й.**	**По Просв.** Юрія і Ем.	**Н. по Різдві. С. Пр. Б.**
9	**27**	**П**	**Стефана первомуч.**	Полієвкта муч.	**Степана Первомуч.**
10	28	В	20,000 мч. у Нікомидії	Григорія Нисійсь.	20,000 муч. в Никод.
11	29	С	Дітей уб. у Вифлеємі	Теодосія препод.	14,000 дітей. уб. Ірод.
12	30	Ч	Анисії мучениці	Татіяни препод.	Анисії діви, муч.
13	31	П	Меланії препод.	Єрмила і Стратоніка	Преп. Меланії, Геласія
14	**1**	**С**	**Н. Рік. Об. Госп., Вас.**	Отців у Синаї й Р. в.	**Січень 1960. Н. Рік. В.**
15	**2**	**Н**	**Н. пер. Просв.** Сильв.	**32 по С.** Павла і Ів.	**Нед. перед Йорданом**
16	3	П	Малахії пророка	П. оков. Ап. Петра	Мелахія пророка
17	4	В	Собор 70 Апостол.	† Антонія Вел преп.	Собор 70 Апостолів
18	4	С	Навеч. Богояв., Теоп.	Атанасія й Кирила	**Щедрий Вечір.** Сави
19	**6**	**Ч**	**Богоявлення Господнє**	Макарія препод.	**Богоявлення. Йордан**
20	7	П	Соб. св. Івана Хрест.	† Євтимія Вел. прп.	**Соб. Івана Хрестителя**
21	8	С	Юрія і Еміліяна прп.	Максима ісповід.	Преп. Григорія Печ.
22	**9**	**Н**	**Н. по Просв.** Полієв.	**Митаря і Фарисея**	**Н. по Йордані.** Закх.
23	10	П	Григорія Нисійськ.	Климента Анк., сщм.	Григорія Ниського
24	11	В	† Теодосія прп.	Ксенії прп.	Теодосія прп. Вел.
25	12	С	Татіяни муч.	† Григорія Богосл.	Сави арх. Серб. Тат.
26	13	Ч	Єрмила і Стратоніка	Ксенофонта і др.	Єрмила і Стратоника
27	14	П	Отців в Синаї й Р.	† Пер. м. св. Івана З.	Св. Отців уб. у Синаї
28	15	С	Павла і Івана преп.	Єфрема препод.	Павла Тивер. преп.
29	**16**	**Н**	**Митаря й Фарисея**	**Блудн. Сина.** П. м. Іг.	**Митаря і Фарисея**
30	17	П	† Антонія Великого	**Трьох Святителів**	Преп. Антонія Вел.
31	18	В	Атанасія і Кирила св.	Кира й Івана безсер.	Атанасія св. і Кирила

Лютий | МАЄ 28 ДНІВ | February

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	С	Макарія Єгип. преп.	Трифона мученика	Макарія, Лаврентія
2	20	Ч	† Євтимія Вел.	**Стрітення Господ.**	† Евтимія Вел., Інни
3	21	П	Максима ісповід.	Симеона й Анни	Максима ісп., Атан.
4	22	С	Тимотея ап., Анастас.	Ісидора препод.	Анастасія Печ., Тим.
5	**23**	**Н**	**Блуд. Сина.** Климента	**Мясопусна.** Агафії	**Нед. Блуд. Сина.** Кл.
6	24	П	Ксенії преп.	Вукола препод.	Ксенії преп. Вавила
7	25	В	† Григорія Богослова	Партенія й Луки пр.	† Григорія Богосл.
8	26	С	Ксенофонта і др. преп.	Теодора Стратил.	Ксенофонта і Марії
9	27	Ч	† Пер. мощ. Івана З.	Никифора мучен.	† Пер. м. Івана Зол.
10	28	П	Єфрема Сирійця прп.	Харлампія муч.	Єфрема Печ., Мит.
11	29	С	Пер. мощ. Ігнатія Бог.	Власія свщмч.	Пер. м. Ігнатія Богон.
12	**30**	**Н**	**Мясоп. Трьох Свят.**	**Сиропусна.** Мелетія	**Н. Мясоп. Трьох Св.**
13	31	П	Кира й Івана безсреб.	Мартиніяна препод.	Св. Кира й Івана
14	1	В	**Лютий.** Трифона мч.	† Пам. см. св. Кирила	**Лютий.** Трифона мч.
15	**2**	**С**	**Стрітення Господнє**	Онисима апостола	**Стрітення Господнє**
16	3	Ч	Симеона й Анни пр.	Памфила мученика	Симеона, Анни
17	4	П	Ісидора преподоб.	Теодора Т. велмуч.	Ізидора, Пелусіота
18	5	С	Агафії мучениці	Льва папи	Агафії муч., Теодосія
19	**6**	**Н**	**Сиропусна.** Вукола	**1 Посту.** Архіпа ап.	**Н. Сиропусна.** Вакули
20	7	П	Партенія прп.	Льва, епис. катан.	**Поч. Вел. Посту.** Пар.
21	8	В	Теодора Страт. вмч.	Тимотея прп., Евст.	Теодора Стр. вмч.
22	9	С	Никифора муч.	Н. мощ. мч. у Євг.	Панкратія преп.
23	10	Ч	Хараламлія муч.	Полікарпа свщмч.	Прохора Печерського
24	11	П	Власія священомуч.	† 1 і 2 н. гол. Ів. Хр.	Власія мч. єп. Севат.
25	12	С	Мелетія святит.	Тарасія святителя	Мелетія єп. Антіох.
26	**13**	**Н**	**1 В. Посту.** Мартин.	**2 Посту.** Порфірія	**1 Посту.** Мартиніяна
27	14	П	† Перст. Кирила, уч.сл.	Прокопія прп. ісп.	Кирила рівноап. уч.
28	15	В	Онисима ап.	Василія прп. ісп.	Пафнутія Печ.

Березень | МАЄ 31 ДНІВ | March

Нв. ст	Ст. ст	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	16	С	Памфила мч.	Євдокії препмуч.	Памфіла сщм., Павла
2	17	Ч	Теодора Тир. вмч.	Теодота свщмч.	Теодора Мовчника
3	18	П	Льва папи	Євтропія свщмч.	Льва єп. Римського
4	19	С	Архіпа ап.	Гарасима препод.	Архипа єп. Филим.
5	**20**	**Н**	**2 Посту.** Льва єп. кат.	**П. Хрест.** Конона мч.	**2 Посту.** Льва п.
6	21	П	Тимотея, Євстатія св.	42 мч. в Аморії	Тимотея, Евстахія
7	22	В	Найд. м. мч. у Євгенії	Василя й ін. свщмч.	Маврикія, Федора мч.
8	23	С	Полікарпа сщм.	Теофілакта іспов.	Полікарпа смч., Івана
9	**24**	Ч	† 1 і 2 найд. Г. Ів. Хр.	40 муч. у Севастії	Пер. і др. н. г. Ів. Хр.
10	25	П	Тарасія св.	Кондрата й ін. муч.	Тараса Арх. Конст.
11	26	С	Порфірія св.	Софронія патр.	Порфирія єп. Гад.
12	**27**	**Н**	**3 Посту. Хрестп.** Прок.	**4 Посту.** Теофана іс.	**3 Посту. Хрестопокл.**
13	28	П	Василія прп.ісп.	Пер. м. св. Никифора	Василія преп.
14	1	В	**Березень.** Євдокії	Венедикта препод.	**Березень.** Євдокії
15	2	С	Теодота сщм.	Агапія й ін. **Поклони**	Теодота єп. Керин.
16	3	Ч	Євтропія прп.	Савина і Папи	Евтропія свч., Клеон.
17	4	П	Гарасима прп.	Олексія, чол. Б. пр.	Герасима Вол.
18	5	С	Конона муч.	Кирила єпископа	Конона, Марка
19	**6**	**Н**	**4 Посту.** 42 мч. в Ам.	**5 Посту.** Хриз. і Дар.	**4 Посту.** 43 муч. Ам.
20	7	П	Василія й ін. сщм.	ОО. уб. в об. Сави	Василія, Євфрема
21	8	В	Теофілакта ісп.	Якова ісповід.	Теофілакта, Теодор.
22	9	С	† 40 муч. в Сев. **Покл.**	Василія свщмч.	**Поклони.** † 40 муч. С.
23	10	Ч	Кондрата й ін. муч.	Никона прпм. й ін.	Кондрата, Кипріяна
24	11	П	Софронія патр.	Захарії і Якова	Софронія, Піопія
25	12	С	Теофана ісп., Григ.	**Благовіщ. Пр. Діви**	Теофана, Григорія Д.
26	**13**	**Н**	**5 Посту.** Пер. м. Ник.	**Квітна.** С. Гавр. Арх.	**5 Посту.** Никифора
27	14	П	Венедикта	Матрони муч.	Ростислава кн. Київ.
28	15	В	Агапія й ін. муч.	Іларіона і Стефана	Агапія, Пуплія, Тим.
29	16	С	Савина і Папи	Марка й Кирила	Серапіона Арх. Нов.
30	17	Ч	Олексія прп.	Вел. Четв. Івана Ліс.	† Олексія Чол. Бож.
31	18	П	Кирила єп.	**Вел. Пятниця.** Іпатія	Кирила, Трофима

Квітень — МАЄ 30 ДНІВ — April

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	С	Хризанта й Дарії	Марії Єгипетської	Хризанта і Дарії
2	**20**	**Н**	**6 Посту. Квітна**	**Воскресіння ГНІХ.** Т.	**Квітна.** ОО. Івана, Сер.
3	21	П	Яковаісп.	**Св. Понеділок.** Ник.	Якова ап., Хомир пат.
4	22	В	Василія сщмч.	**Св. Вівторок.** Йос.	Василія, Дросиди
5	23	С	Никона прпм. і ін.	Теодула й др. муч.	Никона Печ. смч.
6	24	Ч	Вел. Четвер. Зах. і Ар.	† Прест. Методія	**Стр. Четвер-Страсти**
7	**25**	**П**	**Вел. Пят. Бл. Пр. Діви**	Георгія Мелітен.	**Вел. Пятниця. Бл. П. Б.**
8	26	С	В. Суб. Соб. Гавр. Арх.	Іродіона й ін. ап.	**Вел. Субота.** С. Гавр.
9	**27**	**Н**	**Воскресіння ГНІХ.**	**Томина.** Євпсихія	**Воскресення Христове**
10	**28**	**П**	**Св. Пон.** Ілар. і Стеф.	Терентія й ін. мч.	**Світл. Понеділок**
11	**29**	**В**	**Св. Вів.** Марка і Кир.	Антипи свщмч.	**Світл. Вівторок**
12	30	С	Івана Лівств. прп.	Василіяісповід.	Івана Лівств., Зосима
13	31	Ч	Іпатія прп.	Артемона свщмч.	Іпатія цілю, Йони Мит.
14	1	П	Марії єгиптянки	Мартина папи, Ант.	**Квітень.** Марії Єгип.
15	2	С	Тита прп.	Аристрарха й ін. ап.	Тита прп., Амфіяна
16	**3**	**Н**	**Томина.** Никити прп.	**Миронос.** Агапії мч.	**Томина-Провідна**
17	4	П	Йосифа й Георгія пр.	Симеона й Акакія	Йосифа Многобол.
18	5	В	Теодула муч.	Івана прп.	Агатопада і Тедула
19	6	С	† Пам. смер. св. Метод.	Івана старопечерськ.	Евтихія арх. Конст.
20	7	Ч	Георгія Мел.	Теодора Трихини	Юрія єп., Серапіона
21	8	П	Іродіона й ін. ап.	Януарія	Іродіона, Агава, Руфа
22	9	С	Євпсихія муч.	Теодора Сикеота	Евпсихія та інш. муч.
23	**10**	**Н**	**Мироносиць.** Тарен.	**Розслабл.** Георгія	**Мироносиць.** Тарент.
24	11	П	Антипи сщм.	Сави Стр. мч.	Йосифа многоболіз.
25	12	В	Василія ісп.	† Марка ап. і єван.	Василія іс. Парійсь.
26	13	С	Артемона сщм.	Василія свщмч.	Артемона смч.
27	14	Ч	Мартина папи і Ант.	Симеона свщмч.	Мартина, Антона, Ів.
28	15	П	Аристарха й ін. ап.	Ясона й Сосипатра	Аристарха ап., Троф.
29	16	С	Агапії, Ірини й ін. мч.	9 муч. у Кизиці	Каліди, Ніки, Галини
30	**17**	**Н**	**Розслабл.** Симеона	**Самарянки.** † Якова	Каліди, Ніки, Нунехії

Травень | МАЄ 31 ДНІВ | May

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	П	Івана преп.	Єремії прор.	Івана іспов. преп.
2	19	В	Івана Старопеч. прп.	Атанасія Вел. патр.	Івана Вет., Трохима
3	20	С	Теодора Тр.	† Теодосія Печер.	Гавриїла, Теодора
4	21	Ч	Януарія сщм.	Пелагії препод.	Теодора і Филипії
5	22	П	Теодора Сик.	Ірини мучениці	Теодора С., ап. Нат.
6	23	С	**Георгія (Юрія)** вмуч.	Йова многострад.	**Вмуч. Юрія,** Лазаря
7	**24**	**Н**	**Самарянки.** Сави Стр.	**Сліпор.** Явл. Ч. Хр.	**Самарянки.** Сави печ.
8	25	П	† Марка апостола	**Івана Богосл.** (на н.)	Марка ап., Македонія
9	26	В	Василія свщм.	† Пер. м. св. о. Ник.	Василія Амас., Глаф.
10	27	С	Симеона, Стефана В.	† Симона Зилота ап.	Степана єп. В. Вол.
11	28	Ч	Ясона й ін. Кирила Т.	**Вознесення Господ.**	Ап. Язона, Сосипатра
12	29	П	9 муч. у Кизиці	Єпіфанія й Германа	9 муч. у Кизиці
13	30	С	† Якова Завед. ап.	Гликерії мучениці	† Ап. Якова, Никити
14	**1**	**Н**	**Травень. Сліпор.** Єр.	**Св. Отців.** Ісидора	**Сліпород. Травень**
15	2	П	Атанасія Вел. патр.	Пахомія В. прп.	† Пер. м. Бориса і Гл.
16	3	В	† Теодосія Печ. прп.	Теодора Осв. преп.	† См. Теодосія ігум.
17	4	С	Пелагії прпм.	Андроніка й ін. муч.	Палагії, Сильвана
18	**5**	**Ч**	**Вознесення.** Ірини мч.	Теодота мученика	**Вознесення Господнє**
19	6	П	Йова многострадаль.	Патрикія свщмч.	Іова Поч. Чудотв.
20	7	С	Явління Чес. Хреста	Талалея мученика	Зяв. Чес. Хреста в Єр.
21	**8**	**Н**	**Св. Отців. Івана Бог.**	**Зісл. св. Духа.** К. і Є.	**Н. Св. Отців** Н. Соб.
22	9	П	† Пер. м. св. Николая	**Пр. Тройці.** Васил.	Пер. м. св. Николая
23	10	В	† Симеона Зилота ап.	Михайла ісп., Євфр.	Ап. Симона Зилота
24	11	С	† Кирила й Методія	Симеона препод.	Рів. Кир. й Методія
25	12	Ч	Єпіфанія і Германа	† Н. гол. Івана Хр.	Епіфанія, Германа
26	13	П	Глікерії муч.	Карпа ап.	Гликерії муч.
27	14	С	Ісидора муч.	Терапонта свщмч.	Никити, Ізидора
28	**15**	**Н**	**Зіслання св. Духа.** Пах.	**Всіх Святих.** Никити	**Зелені Свята.** Ісаї печ.
29	**16**	**П**	**Пр. Трійці.** Теод. Осв.	Теодосії прп.	**Св. Духа.** Теодора
30	17	В	Андроніка ап.	Ісаакія препод.	Андроника і Юнії
31	18	С	Теодота муч.	Єрмія апостола	Олександри муч. дів.

Червень — МАЄ 30 ДНІВ — June

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	Ч	Патрикія сщм.	**Пр. Євх.** (н.н.) Юст.	**Травень.** Патрикія
2	20	П	Талалея муч.	Никифора патр.	Таталея, Олексія
3	21	С	† Константина і Єлени	Лукиліяна й ін. муч.	† Констан. і Єлени
4	**22**	**Н**	**Всіх Святих.** Василіс.	**2 по Сош.** Митроф.	**1 по З. Св. Всіх Святих**
5	23	П	Михаїлаісп., Єфрос.	Доротея	Михаїла Чор., Леон.
6	24	В	Симеона прп., Ник.	Висаріона прп.	Симеона, Микити
7	25	С	† 3 Най. Гол. Ів. Хр.	Теодота Анкирсь.	† 3 зн. г. Івана Пред.
8	26	Ч	**Пр. Євхар.** (на нед.)	Теодора Тир. муч.	Аверкія і Єлени, А. К.
9	27	П	Терапонта	**Пр. Серця Ісус.** (н.н.)	Терапонта Серб.
10	28	С	Никити прп.	Тимотея свщмч.	Никити, Ігнатія Рос.
11	**29**	**Н**	**2 по Сош.** Теодосії	**3 по С.** † Варт. й Вар.	**2 по З. Св.** Теодосії
12	30	П	Ісаакія препод.	Онуфрія прп.	Ісаака прп., Наталії
13	31	В	Єрмія ап.	Акилини	Ерма єп., Ермея
14	1	С	**Червень.** Юстина мч.	Єлисея пр., Методія	Юстина, Харитини
15	2	Ч	Никифора патр.	Амоса пр., Єроніма	**Св. Вмч. Івана Суч.**
16	3	П	**Пр. Серця Ісус.** (на н.)	Тихона	Лукіяна і Клавдія
17	4	С	Митрофана святит.	Мануїла мученика	Митр., Марти і Марії
18	**5**	**Н**	**3 по Сош.** Доротея	**4 по Сош.** Леонтія	**3 по З. Св.** Констан.
19	6	П	Висаріона прп.	† Юди Тадея ап.	Висаріона мч., Ілар.
20	7	В	Теодота Анкирськ.	Методія свщмч.	Теодота, Киріякії
21	8	С	Теодора Стр. мч.	Юліяна Тарсійсь.	Евфрема пат., Теод.
22	9	Ч	Кирила Александр.	Євсевія свщмч.	Кирила, Теклі, Марти
23	10	П	Тимотея сщм.	Аґрипіни мучениці	Силуана, Тимофія
24	11	С	† Вартол. й Варнави	**Різдво Івана Хрест.**	† Ап. Ватрол. і Варн.
25	**12**	**Н**	**4 по Сош.** Онуфрія	**5 по Сош.** Февронії	**4 по З. Св.** Онуфрія
26	13	П	Акилини мч.	Давида прп.	Акилини, Анни
27	14	В	Єлисея пр., Методія	Самсона препод.	См. кн. Мстислава
28	15	С	Амоса прор., Єроніма	Пер. м. Кира й Івана	Амоса, Віта, Модеста
29	16	Ч	Тихона святит.	**Петра й Павла ап.**	Тихона, Тигрія Евтр.
30	17	П	Мануїла муч.	† Собор 12 Апост.	Мануїла, Савела

Липень — МАЄ 31 ДНІВ — July

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	С	Леонтія мученика	Косми й Дамяна б.	Леонтія Кан., Емерія
2	**19**	**Н**	**5 по С.** † Юди Тад. ап.	**6 по С.** † П. Риз. П.Б.	**5 по З. Св.** † Юди ап.
3	20	П	Методія сщм.	Якинта муч.	Пам. уг. зем. Волин.
4	21	В	Юліяна Тарс. мч.	Андрія Критського	Юліяна Тарсій. Юлія
5	22	С	Євсевія сщм.	† Атанасія Атон.	Евсевія, Галактіона
6	23	Ч	Агрипіни муч.	Сісоя Великого	Агрипини, Евстахія
7	**24**	**П**	**Різдво Івана Хрест.**	Томи й Акакія	**Різд. Івана Хрестителя**
8	25	С	Февронії прпм.	Прокопія великом.	Февронії, Леоніди
9	**26**	**Н**	**6 по С.** Давида	**7 по Сош.** Панкратія	**6 по З. Св.** Давида
10	27	П	Самсона прп.	† Антонія Печ. прп.	Самсона, Мартина
11	28	В	Пер. мощ. Кира й Івана	Євфимії, Ольги кн.	Сергія і Гермогена
12	**29**	**С**	**Петра й Павла ап.**	Прокла й Іларія мч.	**† Св. Ап. Петра і Павла**
13	30	Ч	Собор 12 Апостолів	Собор Гавриїла Ар.	Соб. 12 Апостолів
14	1	П	**Липень.** Косми й Дам.	Акили апостола	**Липень.** Кос. і Деміяна
15	2	С	† Полож. Р. Пр. Діви	† Володимира В. кн.	Пол. Риз. Діви Марії
16	**3**	**Н**	**7 по Сош.** Якинта	**8 по С. Отц. 6 Соб.**	**7 по З. Св.** Акинта
17	4	П	Андрія Кр. і Марти пр.	Марини	Андрія Арх. Крит.
18	5	В	† Атанасія Атонськ	Якинта і Еміліяна	† Атанасія, Лампада
19	6	С	Сісоя Велик. прп.	Макрини прп., Дія	Сисоя, Лукії, Ісавра
20	7	Ч	Томи й Акакія прп.	**Іллі прор.** (на нед.)	Томи й Акакія, Герм.
21	8	П	Прокопія вмч.	Симеона й Івана	Прокопія, св. Теод.
22	9	С	Панкратія сщм.	Марії Магдалини	Панкратія смч. єп.
23	**10**	**Н**	**8 по Сош.** † Антонія п.	**9 по С.** Трофима	**8 по З. Св.** † Антонія
24	11	П	Євфимії й Ольги, у. кн.	† Бориса й Гліба мч.	† См. кн. Ольги, Евф.
25	12	В	Прокла й Іларія мч.	† Успення св. Анни	Прокла й Іларія
26	13	С	Собор Гавриїла Арх.	Єрмолая й ін. смч.	Соб. Арх. Гавриїла
27	14	Ч	Акили ап.	† Пантелеймона вмч.	Ап. Акили, Проскила
28	15	П	† Володимира В. у. кн.	Калініка мученика	**Св. Володимира кн.**
29	16	С	Антиногена сщм.	Прохора й ін. ап.	Антиноґена, Юлії
30	**17**	**Н**	**9 по С. Отців 6 Соб.**	**10 по Сош.** Сили ап.	**9 по З. Св.** Марини
31	18	П	Якинта й Еміліяна мч.	Євдокима прав.	Івана і Памви печ.

Серпень — МАЄ 31 ДНІВ — August

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	В	Макрини прп.	Проісх. Ч. Хр., Б. М	Макрини, сест. В. В.
2	20	С	**Ілії пророка** (на нед.)	Пер. м. св. Стефана	**Св. Пророка Іллі**
3	21	Ч	Симеона й Івана прп.	Ісаакія й ін. мучен.	Онуфрія й Онисима
4	22	П	Марії Магдалини	7 молод. у Єфезі мч.	Марії Магдалини
5	23	С	Трофима й інш. муч.	Євсигнія мученика	Трофима , Теофіла
6	**24**	**Н**	**10 по С.** † Бор. і Гліба	**11 по С. Преоб. Гос.**	**10 по З. Св.** † Бор. і Г.
7	25	П	† Успіння св. Анни	Дометія, Пасива	Усп. прав. Анни, Ол.
8	26	В	Єрмолая й ін. сщм.	Еміліяна ісповід.	Мойсея чуд., Ермолая
9	27	С	† Пантелеймона вмч.	† Матія апостола	Пантелейомна вмч.
10	28	Ч	Прохора ап.	Лаврентія муч.	Прохора, Ніканора ап.
11	29	П	Калініка муч.	Євпла мученика	Калиника, Серафини
12	30	С	Сили й інш. ап.	Фотія й Аникити	Ап. Сили, Силуана
13	**31**	**Н**	**11 по Сош.** Євдокима	**12 по Сош.** Максима	**11 по З. Св.** Евдокима
14	1	П	**Серпень.** Пр. Ч. Хреста	† Пер. м. Теод., Міх.	**Сер. Хр. України. П.С.**
15	2	В	Пер. м. Стефана Архд.	**Успення Пр. Богор.**	Пер. м. пмч. Стефана
16	3	С	Ісаакія й інш. муч.	Пер. Нерук. Образа	Ісаака, Далмата прп.
17	4	Ч	7 Молодців у Єфесі	Мирона мученика	7 мол. в Єфесі, Март.
18	5	П	Євсигнія ісп.	Флора й Лавра	Авсигнія, Кандидія
19	**6**	**С**	**Преображ. Господнє**	Андрія Стратил.	**Преобр. Господнє**
20	**7**	**Н**	**12 по Сош.** Дометія	**13 по Сош.** Самуїла	**12 по З. Св.** Пімена
21	8	П	Еміліяна ісп.	Тадея ап., Васси мч.	Григорія прп. іконоп.
22	9	В	† Матія ап.	**Агатоника мучен.**	Ап. Матея, Юліяна
23	10	С	Лаврентія муч.	**Іринея смч, Лупа**	Лаврентія, Сикста єп.
24	11	Ч	Євпла муч.	Євтиха свщмч.	Василія і Теодора П.
25	12	П	Фотія й Анікіти	Возв. м. Вартоломея	Фотія, Памфила мч.
26	13	С	Максима ісп.	Адріяна й Наталії	Тихона, Конкордія мч.
27	**14**	**Н**	**13 по Сош.** † Теодосія	**14 по Сош.** Пімена	**13 по З. Св.** П. м. Т. П.
28	**15**	**П**	**Успення Пр. Богород.**	Мойсея Мур., Авгус.	**Успення Пр. Богор.**
29	16	В	Перен. Нерукт. Образу	**Усік. гол. Ів. Хр.** (н.)	† Нер. об. Ісуса Хр.
30	17	С	Мирона муч.	Александра й ін. п.	Алипія Іконп. Мирона
31	18	Ч	Флора й Лавра мч.	† Пол. пояса Пр. Б.	Флора і Лавра муч.

Вересень — МАЄ 30 ДНІВ — September

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	П	Андрія Стратил.	† П. цер. р. Симеона	Андрея Стр. і ін. мч.
2	20	С	Самуїла прор.	Маманта муч.	Прор. Самуїла, Севіра
3	**21**	**Н**	**14 по Сош.** Тадея ап.	**15 по Сош.** Антима	**14 по З. Св.** Аврамія
4	22	П	Агатоніка муч.	Вавили сщм., Мойс.	Агатоника, Зотика
5	23	В	Лупа ап.	Захарії і Єлисавети	Іринея смч., Калиніка
6	24	С	Євтиха свщм.	Чудо св. Михаїла А.	Пер. м. Петр. М. К.
7	25	Ч	Возвр. м. Вартоломея	Созонта мученика	Ап. Тита, Вариса
8	26	П	Адріяна й Наталії	**Різдво Пр. Богород.**	Адріяна і Наталії мч.
9	27	С	Пімена прп.	Йоакима й Анни	Пімена Пр. Пост. П.
10	**28**	**Н**	**15 по Сош.** Мойсея М.	**16 по С.** Минодори	**15 по З. Св.** † Зн. м. Іо.
11	29	П	**Усік. Г. Ів. Хр.** (на н.)	Теодори прп.	**Усік. гол. Івана Пер.**
12	30	В	Олександра й ін. пат.	Автонома свщмч.	Олександра, Івана
13	31	С	† Пол. П. Пр. Богор.	В. Храма. Корнилія	† Пол. п. Богор. Івана
14	1	Ч	**Вересень.** † П. цер. р.	**Воздвиж. Ч. Хреста**	**Вересень.** Поч. ц. р.
15	2	П	Маманта муч.	Никити велкомуч.	Мамонта муч., Івана
16	3	С	Антима сщм.	Євфимії великомуч.	Антима єп. Никодим.
17	**4**	**Н**	**16 по Сош.** Вавили	**17 по Сош.** Софії	**16 по З. Св.** Вавили
18	5	П	Захарії й Єлисавети	Євменія вмч.	Захарії й Єлисавети
19	6	В	Чудо Арх. Михайла	Трофима й ін. муч.	Чудо Арх. Михаїла
20	7	С	Созонта	Євтихія великомуч.	Перед. Різдва Богор.
21	**8**	**Ч**	**Різдво Пр. Богород.**	Кондрата апостола	**Різдво Пр. Богородиці**
22	9	П	Йоакима й Анни	Фоки свщмч.	Якима й Анни, Север.
23	10	С	Минодори й ін. муч.	Зачаття Івана Хр.	Минодори, Митрод.
24	**11**	**Н**	**17 по Сош.** Теодори	**18 по С.** Теклі првм.	**17 по З. Св.** Теодори
25	12	П	Автонома сщм.	Євфрозини прп.	Автонома смч.
26	13	В	Від. Храму, Корнилія	**Прест. Ів. Бог.** (н.н.)	Пред. Воздв. Ч. Хр.
27	**14**	**С**	**Воздв. Чес. Хреста**	Калістрата муч.	**Воздв. Чес. Хреста**
28	15	Ч	Никити мвч.	† Харитона препод.	Никити, Филотея вмч.
29	16	П	Євфимії вмч.	Киріяка отш. прп.	Евтимії, Кипряна вмч.
30	17	С	Софії, Віри, Надії, Л.	Григорія свщмч.	Віри, Надії, Любови

Жовтень — МАЄ 31 ДНІВ — October

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	С	Євменія препод.	**Покров. Пр. Б.** (н.н.)	Евменія, Кастора
1	**18**	**Н**	**18 по Сош.** Євменія	**19 по С. Покр. Пр. Б.**	**18 по З. Св.** Евменія
2	19	П	Трофима вмч.	Кипріяна сщм.	Трохима, Саватія мч.
3	20	В	Євстахія вмч.	Дионисія Ареоп.	Евстафія Плакиди
4	21	С	Кондрата ап.	Єротея свщмч.	Ап. Кондрата
5	22	Ч	Фоки сщм.	Харитини муч.	Преп. Отців в п. Ант.
6	23	П	Зач. Івана Хрестителя	† Томи апостола	† Зач. св. Івана Хр.
7	24	С	Теклі первомуч.	Сергія й Вакха муч.	Первм. Теклі, Никан.
8	**25**	**Н**	**19 по Сош.** Євфросини	**20 по С.** Пел. й Таїси	**19 по З. Св.** Еврозини
9	26	П	**Івана Богосл.** (на. н.)	† Якова ап.	† Івана Богослова
10	27	В	Калістрата муч.	Євлампія і Євлампії	Калістрата і ін. муч.
11	28	С	† Харитона прп.	Филипа апостола	Харитона ісп., Марка
12	29	Ч	Киріяка прп.	Прова	Киріяка, Теофана
13	30	П	Григорія сщм.	Карпа й ін. муч.	Михаїла І М. Київ.
14	1	С	**Жовтень. П. М. Б.** (н.н.)	Параскевії прп.	**Жовтень. П. Пр. Бог.**
15	**2**	**Н**	**20 по Сош.** Киріяка	**21 по С. Отц. 7 Соб.**	**20 по З. Св.** Андрея
16	3	П	Діонізія сщм.	Лонгина сотн. муч.	Дионисія преп.
17	4	В	Єротея сщм.	Осії пр., Андрея Кр.	Еротея смч., Вол. Н.
18	5	С	Харитини мч.	† Луки ап. і еван.	Харитини, Даміяна
19	6	Ч	† Томи ап.	Йоїла пророка	Ап. Томи, Еротиїди
20	7	П	Сергія й Вакха мч.	Артемія вмч.	Сергія і Вакха муч.
21	8	С	Пелагії й Таїсії	Іларіона Великого	Преп. Пелагії, Таїси
22	**9**	**Н**	**21 по Сош.** † Якова ап.	**22 по Сош.** Аверкія	**21 по З. Св.** † Якова ап.
23	10	П	Євлампія і Євлампії	Якова ап.	Евлампія й Евлампії
24	11	В	Филипа ап.	Арети мученика	Ап. Филипа, Теофана
25	12	С	Прова й інш. муч	Маркіяна й Мартир.	Прова, Тараха муч.
26	13	Ч	Карпа й інш. муч.	**Великом. Димитрія**	Карпа муч., Венямина
27	14	П	Параскевії прп.	Нестора муч.	Параскеви, Миколая
28	15	С	Євтимія прп.	Параскеви муч.	Евтимія Нового прп.
29	**16**	**Н**	**22 по С. Пр. Христа Ц.**	**23 по С. Праз. Хр. Ц.**	**22 по З. Св.** Лонгина
30	17	П	Осії прор.	Зиновія і Зиновії мч.	Пам. Отців 7 Собору
31	18	В	† Луки ап. і єв.	Стахія й ін. ап.	† Ап. Луки, Юліяна

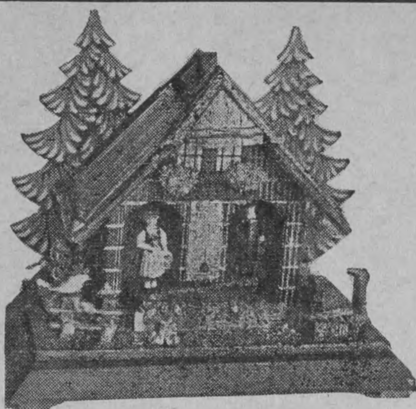

Листопад — МАЄ 30 ДНІВ — November

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА — Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	С	Йоіла прор.	Косми й Дамяна б.	Клеопатри і Івана
2	20	Ч	Артемія вмч.	Акиндини й ін. муч.	Артемія вмч., Евора
3	21	П	Іларіона вмч.	Акепсима й ін. муч.	Іларіона Вел. преп.
4	22	С	Аверкія святит.	Йоанікія Великого	Аверкія єп. Єропол.
5	**23**	**Н**	**23 по Сош.** Якова ап.	**24 по Сош.** Галакт.	**23 по З. Св.** Якова ап.
6	24	П	Арети муч.	Павла св.	Арети, Сисоя і Теоф.
7	25	В	Маркіяна і Мартирія	Єрона й ін. муч.	Маркіяна і Мартирія
8	**26**	**С**	**Димитрія вмч.**	**Соб. св. Михаїла Ар.**	**Вмч. Димитрія Сол.**
9	27	Ч	Нестора муч.	Онисифора муч.	Нестора Укр. Літоп.
10	28	П	Параскеви муч.	Ераста й ін. ап.	Терентія й Неоліни
11	29	С	Анастасії прпмч.	Віктора й Вінкентія	Прмч. Анастасії Р.
12	**30**	**Н**	**24 по С.** Зиновія й З.	**25 по С. Йосаф. сщм.**	**24 по З. Св.** Зин. і Зин.
13	31	П	Стахія й інш. ап.	† Івана Золотоустого	Спиридона й Никод.
14	1	В	**Лист.** Косми й Дамяна	† Филипа ап.	**Листопад.** Кос. і Д.
15	2	С	Акиндина муч.	Гурія й ін. муч.	Акиндини мучениці
16	3	Ч	† Акепсими й ін. муч.	† Матея апостола	Акипсима єп., Йос.
17	4	П	Йоанікія В. преп.	Григорія чудотв.	Йоаникія Вел. Печ.
18	5	С	Галактіона муч.	Платона й Романа	Галактіона й Епіст.
19	**6**	**Н**	**25 по Сош.** Павла св.	**26 по Сош.** Авдія	**25 по З. Св.** Павла арх.
20	7	П	Єрона й інш. муч.	Григорія прп,, Пр.	33 муч. в Мелітині
21	**8**	**В**	**Собор Михаїла Арх.**	**Введ. в хр. Пр. Діви**	**Соб. Арх. Михаїла**
22	9	С	Онисифора муч.	Филимона й ін. ап.	Онисифора іспов. П.
23	10	Ч	Ераста ап.	Амфілоха й Григ.	Ераста ап., Олимпа
24	11	П	Мини й інш. муч.	Катерини великомуч.	Мини муч., Теодора
25	12	С	**Йосафа сщм.** (на нед.)	Климента папи р.	Св. Івана Милост.
26	**13**	**Н**	**26 по Сош.** † Івана З.	**27 по Сош.** Алипія	**26 по З. Св.** † Івана З.
27	14	П	† Филипа ап.	Якова перс. вмч.	† Филипа ап.
28	15	В	Гурія й інш. муч.	Стефана прпмч.	**Гурія. Поч. Пилипів.**
29	16	С	† Матея ап.	Парамона муч.	**† Ап. і еванг. Матея**
30	17	Ч	Григорія чудотв. св.	† Андрея апостола	**Григорія єп. і чудтв.**

Грудень | МАЄ 31 ДНІВ | December

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	П	Платона й Романа	Наума пророка	Платона, Романа муч.
2	19	С	Авдія прор.	Авакума пророка	Прор. Авдія
3	**20**	**Н**	**27 по Сош.** Григорія	**28 по Сош.** Софонія	**27 по З. Св.** Григорія
4	**21**	**П**	**Введення у хр. Пр. Д.**	Варвари вмч., Ів. Д.	**Ув. в Храм Пр. Богор.**
5	22	В	Филимона ап.	† Сави Осв. преп.	Ап. Филимона, Архипа
6	23	С	Амфілохія й Григорія	**Св. Николая чуд.**	Амфілога єп. Іконій.
7	24	Ч	Катерини вмч.	Амвросія свят.	Катерини, Порфирія
8	25	П	Климента папи рим.	Патапія препод.	Климнета єп. Мартин.
9	26	С	Алипія прп.	**Неп. Зат. Пр. Діви**	Якова преп. пуст.
10	**27**	**Н**	**28 по Сош.** Якова пер.	**29 по Сош.** Мини	**28 по З. Св.** Якова П.
11	28	П	Стефана муч.	Даниїла Стовпника	Степана Нов. прмч.
12	29	В	Парамона муч.	Спиридона препод.	Парамонта і ін. муч.
13	30	С	† Андрія ап.	† Євстратія, Євгена	**Ап. Андрія Первозв.**
14	1	Ч	**Грудень.** Наума прор.	Тирса й Левкія муч.	**Грудень.** Прор. Наума
15	2	П	Авакума прор.	Елевтерія свщмч.	Прор. Авакума
16	3	С	Софонія прор.	Аггея пророка	Прор. Софонії
17	**4**	**Н**	**29 по Сош.** Варвари	**Праот.** Даниїла прор.	**29 по З. Св.** Варвари
18	5	П	† Сави Осв. прп.	Севастіяна і ін. мч.	† Сави прп. освщ.
19	**6**	**В**	**Николая чудотвор.**	Боніфатія муч.	**Миколая Чудотворця**
20	7	С	Амвросія св.	Ігнатія Богон.	Амвросія єп. Мед.
21	8	Ч	Патапія прп.	Юліяни мучениці	Потапія преп.
22	**9**	**П**	**Непор. Зач. Пр. Діви**	Анастасії вмч.	**Зачаття Пр. Богор.**
23	10	С	Мини й інш. муч.	10 мч. на Криті	Мини, Ермогена муч.
24	**11**	**Н**	**Праотців.** Даниїла ст.	**Пер. Різд. От.** Н. Різ.	**Н. Св. Праотців.** Д. С.
25	12	П	Спиридона прп.	**Різдво Христове**	Спиридона чудотв.
26	13	В	† Євстратія й ін. муч.	**Соб. Пр. Богород.**	† Евстратія, Евгена
27	14	С	Тирса й Левкія муч.	**Стефана первомуч.**	Тирса, Левкія і ін. м.
28	15	Ч	Єлевтерія сщм.	Мучен. у Нікомидії	Елевтерія смч., Аніфії
29	16	П	Аггея прор.	Дітей уб. у Вифл.	Прор. Аггея, Теофанії
30	17	С	Даниїла прор.	Анісії мч.	Даниїла і трьох мол.
31	**18**	**Н**	**Пер. Різдв. Отців.** Сев.	**По Різдві.** Меланії	**Н. Св. Отців.** Севаст.

Загальний Церковний Устав

I.
СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

Вечірня Велика. Блажен муж, на Господи возвах: стихир 10: воскресних 7, Святому 3, Слава: Святому, І нині: Догмат рядового гласа. Вход. По Світе тихий. Рцім всі. Сподоби. Стиховна воскресна, Слава Святому (як є), І нині: Богородичен воскр. стиховни. По „Нині отпущаєши". Тропар воскр. гласа, Слава: Тропар Святому, І нині: Богородичен воскр. по гласу Наславника. Отпуст вел.

Утреня вел. По Бог Господь: Тропар воскр. 2. р. Слава: Тропар Свят. І нині: Богор. воскр. Сідальні воскр. Ангельський Собор. Іпакой гласа. Степенна гласа. Евангеліє воскр.. На каноні Ірмоси гласа і Катавасія рядова. По 3 пісні Кондак, — Ікос. Слава: Сідален Свят. І нині: Богор. По 6 п. Кондак — Ікос воскр. Перед 9 п. „Честнішую Херувим". По 9 п. „Свят Господь Бог наш" і Світилен воскр. Слава свят. (як є) І нині: Богор. світилна воскр. На хвалитех 8 стихир воскр. Сл. стихира еванг. І нині: Преблагословенна: По славословію вел. Тропар воскр.: як глас 1, 3, 5, або 7, тоді „Днесь спасеніє", а як глас 2, 4, 6 чи 8, тоді „Воскрес із гроба".

Літурґія: Тропар воскр. Слава Кондак, І нині: Богородичен для 1, 5 і 7 гласа воскресен, а до інших гласів дібраний Богор. (до 2 гл. В молитвах неусипающу (Успення), до 3 гл. Діва днесь (Покрови), до 4 гл. Йоаким і Анна (Різдва), до 6 гл. Заступнице християн (з Параклиса), до 8 гл. Взбранной Воєводі (Благов.) — або загальний: „Заступнице християн". Прокімен воскр. Причастен: Хваліте Господа з небес . . , Апостол і Евангеліє рядове.

II.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ

Вечірня Велика: „Блажен муж". на **„Гоподи возвах"** стихир 6 або 8: Свят.; Слава: Свят; І нині: Догмат по гласу слави, (в Пятницю веч. Догмат уступаючого гласа) Прок.: дня 3 Чтенія. Стиховна: Свят.; Слава: Свят.; І нині: Богор. воскр. Стиховні після наславника.— Тропар Свят.; Слава: І нині: Богородичен воскр. після Слави. Отпуст великий з поминанем Служби лише Свят.

Повечеріє: По „Достойно" Кондак Святого.

Утреня: Тропар: Свят, 2 р., Слава І нині: Богородичен воскр. після Слави. **Дві** рядові Катизми з малими Ект. Сідалні: Свят. з Богород. Полиєлей. Величання: Свят. Ект. мала, Сідален полиєл. з Богород. на Слава І нині. Степенна 4 гласа. (1 антиф.) Прокімен, Евангеліє і стихира по нім: Свят. Канони: Богородичен з Ірмосом на 6; Свят. на 8. (В суботу за Канони Богород. Канон храма на 6.) Катав. Рядова. По 3-ій п.: Сідален: Свят. Слава І нині: Богород. — По 6-ій п.: Кондак — Ікос. Свят. По 9-ій п.: Світилен: Свят.: Слава І нині: Богород. його. Стихири хвалитні; Свят. 4; Слава І нині: Богород. Славословіє вел. Троп. Свят.: Слава І нині: Богород. воскр. після Слави. — Отпуст великий.

Часи: На всіх Тропар і Кондак Святого.

Літурґія: Антифони повседневні Тропар; Слава: Кондак Свят.; І нині: Богородичен після Слави. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Свят. Апостол і Евангеліє: (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах, хіба похоронну.

III.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

Вечірня велика: „Блажен муж." На „Господи возвах": Празн. 3; Свят. 5; Слава: Свят.; І нині: Празн. — Вхід. 3 Чтенія. Стиховна з Славою: Свят. **І нині: Празн.** Тропар: Свят.; **Слава і нині: Празн.**

Повечеріє мале: Кондак: Свят.; Слава І нині: Празн.

Утреня: Тропар: Празн. 2 р., Слава: Свят.; І нині: Празн. — По рядових Катизмах. Сідалні: Свят; Слава І нині: Празн. — Полиєлей Величання. Ектенія мала. Сідален полиєлея Свят.; Слава І нині. Празн. Степенна 4 гл. (1 ант.). Прокімен, Еванг. і стихира: Свят. Канон: Празн. на 6; Свят. на 8. Катав. рядова. По 3-ій п.: Кондак — Ікос: Празн. Сідален: Свят. Слава І нині: Празн. По 6-ій п. Кондак — Ікос: Свят. По 9-ій п.: Світилен Свят.; Слава І нині: Празн. Стихири хвалитні: Празн. 3; Свят. 3; Слава: Свят.; І нині: Празн. Славословіє велике. Тропар: Святого, Слава І нині: Празн. Отпуст великий з поминанням Служби Празн. і Свят.

Часи: На всіх, Тропар Празника і Слава: Святого. Кондак, на переміну: на 1-ім і 6-ім Празника, на 3-ім і 9-ім Святого.

Літургія: а)коли був Празник Господський: два антифони: Празн.; третий звичайний з прип: Празн. — б) Коли був Празник Богородиці: антифони дня. — Тропар: Празн. і Свят; Слава: Кондак Свят.; І нині: Празн. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Празн. і Свят. Задостойник: Празн. Апостол і Евангеліє (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах.

IV.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

На Великій Вечірни: „Блажен муж." На „Господи Возвах" 10 стихир: 4 воскресні припадаючого гласа і 6 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен Суботи вечера і 3 чтенія Святого. Стиховна воскресна. Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу Слави. При кінці Тропар воскресний, Слава: Святого, І нині: Богородичен воскресний по гласу Тропара Святого. Отпуст великий.

На Повечерію: Кондак Святого по Трисвятім.

На Великій Утрени: На „Бог Господь": Тропар воскр. гласа, 2 р., Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу слави. Сідален воскр., Полиєлей і величанія Святого, Ангельський Собор, а по малій Ектенії Іпакой гласа, відтак 1-ий і 2-ий Сідален Святого без Богородичних, Слава: 3-ий Сідален Святого, І нині: Богородичен його. Степенна гласа і все проче до канона воскресне. На каноні, по 3-ій пісни кондак, Ікос і Сідален Святого, по 6-ій кондак і Ікос воскресний, по 9-ій Світилен воскр., Слава: Святого, І нині. Богородичен Світилна воскресного. На хвалитех 8 Стихир: 4 воскресні і 4 Святого (4-а стихира наславна), Слава: Стихира евангельська, І нині: „Преблагословенна". Проче до кінця воскресне. Отпуст великий з поминанням Святого.

На часах: — На всіх Тропар воскр. і Слава: Святого. Кондаки: на 1-ім і 6-ім воскресний, на 3-ім і 9-ім Святого.

На Літургії: Тропар воскр., Святого і кондак воскр., Слава: кондак Святого, І нині: Богородичен, по гласу Слави або Заступнице Християн. Прокімен, Аллилуя, Апостол, Еванг. і Причастен, неділі і Святого.

V.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

На Великій Вечірни: „Блажен муж". На „Господи возвах" 10 стихир: 3 воскр., 3 Празника і 4 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен дня., 3 чтенія Святого, Стиховна воскр., Слава: Святого, І нині: Празника. При кінці Тропар воскр., Слава: Святого, І нині: Празника.

На повечерію: Кондак Святого, Слава, І нині: Празника.

На Великій Утрени: Троп. воскр., 2 р., Слава: Святого, І нині: Празника. Сідален і проче як в неділю без попразденства, лиш по 3-ім сідални Святого, І нині: Празника. По 3-ій пісни Канона Кондак і Ікос Празника і Святого і Сідален Святого, Слава І нині: Празника; по 6, Кондак і Ікос воскр., по 9-ій Світил. воскресний, Слава: Святого, І нині: Празника. На 9-ій пісни (крім неділь внутр Празника Пасхи) береться „Честнійшую". На хвалитех 8 стихир: воскресні 4 і Святого 4, Слава: Стихира Евангельська, І нині: „Преблагословенна".

На Часах: — На всіх Тропар воскр., і Слава: на 1-ім і 6-ім Празника, а на 3-ім 9-ім Святого. Кондаки: на 1-ім і на 9-ім воскр., на 3-ім Празн. а на 6-ім Святого.

На Літургії. — Тропар воскресний, Празника і Святого, Кондак воскр. Слава: Кондак Святого, І нині: Кондак Празника. Прокімен Апостол, Евангеліє і Причастен, Неділі і Святого.

VI.
СВЯТИЙ З ВСЕНОЧНИМ НА БУДНІ

Вечірня Вел.: Слава святій. Прийдіте поклонімся, пс. 103. Бл. муж. На Господи возв. 8 стихир Свят., Слава: Свят. І нині: Догмат по гласу Наславника. Вхід. 3 Чтенія. Рцім всі. Литія святого. Стиховна святого. На „Нині стп." Тропар свят. 2 р. Богородице Діво 1 р.

На Утрені Великій: По Бог Господь Тропар Свят. 2 рази Слава: І нині: Богор.. воскр. після гл. Троп. Сідальні 2 Свят.; Полиєлей, Величаніє, Сідален, полиєлей, Степенна празника. Єванг. і стихира Свят. На каноні Ірмоси Св. Катавасія рядова. По 3 п. Сідален. Свят. Сл. І нині: Богор. По 6 п. Кондак—Ікос Свят. На 9 п. „Честнійшую" (крім 20 і 30 І.) По 9 п. Світилен Свят. 2 рази Сл. І нині. Богор. На хвалитех стихири Свят. І нині: Богор. По Славсословію вел. Тропар Свят. Сл. І нині: Богор. воскр. —

На Літургії: Тропар Святого, Сл. Кондак Свят. І нині: Богородичен. Прокімен. Причастен. Ап. Єв. Свят.

VII.
НЕДІЛЯ З БДІННИМ АБО ПРАЗНИКОМ БОГОРОДИЧНИМ

На Вечірні Великій: Слава Святій. „Прийдіте поклонімся" і псалом 103. Проче береться як повище, лише як Празн. Богор., то на Госп. возв.: Слава: І нині: Празн. По Ісполним: Литія, як Богородиці, то вся Празника, а як Святого, то перша стихира Храма, дальші святого, Сл. Свят. І нині: Богор. зо стихир воскресних по гл. Наславника. На стиховні стихири воскрвесні. Сл. І нині: Празн. Богородичного, а як Бдінний то Слава: Свят., І нині: Богор. воскр. з стиховни по гл. Наславника. По „Нині отпущаєши": Тропар Празн. 3 р. а як Бдінний: Богородице Діво 2 р. Тропар Свят. 1 р. По благословенню хлібів: Буди імя Госп. і пс. 33. Отпуст воскр. з поминанням Празника Богор. або святого дня.

Утреня: По Бог Господь: Тропар воскр. 2 р. Сл. І нині: Празн., а як Бдінний: Сл. Свят. І нині: Богор. воскр. по гл. Наславн. (як Празн. Богор. Прокімен, Ев. Празн. і по 50 псалмі стихира Празника. Святому беремо лише тоді Прокімен. Еванг. і стихиру, як його Храм.) Канон з Ірмосами воскр., катавасія рядова. По 3 п Кондак—Ікос воскр. і Сідален Празн. По 6 п. Кондак—Ікос празн. (Як Бдінний, то на каноні як під 1.) На 9 п. „Честнійшую", Світилен воскр. Сл. І нині: Празн. На хвалитех як під IV., лише Слава Празн. (Святому Слава: лише тоді, як його храм,) а стихира ев. по Утрені. Тропар єдин з двох воскресних.

Літурґія: Тропар Воскр., Празн. або Свят.; Кондак воскр., Сл. І нині: Кондак Празн., як Свят., то Сл. Кондак Свят. І нині: Богор. дібраний як під 1. Проче все неділі і Празн. чи Святого. Задостойник Празн.

VIII.
ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН НА БУДНІ

Усе, як під VI. лише по стихирах **все** Сл. І нині: Празн. на **Утрені:** Троп. Празн. 2 р. Сл. І нині: той сам. На 9 п. Припів Празн. При кінці Тропар Празн.

Літургія: Тропар Празн. Сл. І нині: Кондак Празн. Проче і Задостойник Празн.

IX.
ПРЕД — І ПОПРАЗД (ГОСПОД. АБО БОГОР.) В НЕДІЛЮ

Усе, як під 1, лише на Вечірні на Госп. возв. воскр. 4, Празн. 3, Свят. 3, Слава: Празн. І нині: Догмат гласа. Стиховна воскр. Слава Святому (як є), І нині: Празн. По „Нині отпущаєши": Тропар воскр. Слава Святому, І нині: Празника.

Утреня: На тропарах і Світильнах І нині: Празн. На Каноні по 3 п. Кондак—Ікос Празн., Сл. Сідален Свят. І нині: Празн. на хвалитех стихир воскр. 4, Празн. 4 з 2 їх припівами, Слава: стихира еванг. По славословію вел. Тропар воскр. один з двох. —

Літургія: В попразд. Господс. 3 антифони Празн., так само Прийдіте поклонімся. Тропар воскр. і Празн. Слава Кондак воскр. І нині: Празн. Трисвятоє Прокімен, Ап. Аллилуя, Еванг. і Причастен лише недільні. Задостойник Празника.

X.
ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА В НЕДІЛЮ

Служба святого рядового переноситься на інший день. Усе як під 1 тільки на

Вечірні: На Госп. возв. воскр. 4. Празн. 6, Сл. Празн. 1 нині: Доґмат гласа. На стиховні і на Тропарях: Слава: І нині: Празн. Так само на **Утрені:** На каноні по 3. п. Конд.—Ікос і Сідален Празн. На 9 п. "Чеснійшую" світилен воскр. Сл. І нині: Праз. На хвалитех воскр. 4 Празн. 4 з 2 їх припівами. Сл. стихира єванг. По Славословію вел. Троп. воскр. —

Літурґія. Тропар як в Попразд. Прокімен, Аллилуя і Причастен неділі. Празн. Апост. і Євангеліє, як Празн. Гос. подс., то лише Неділі як Богородичен то Неділі й Празн.

Ідуть роки...

Ідуть роки. Їх крок твердий. Їх слід глибокий.
Їм вічність шлях безкрайний простелила . . .
На ньому рік один — момент, одна хвилина,
Для Нації, що тисячліття пережила.

Ідуть роки . . . За кожним з них ми хочемо счислити,
Що дав він нам, які наніс нам втрати . . .
Яке для Нації, що вічно хоче жити —
Минули рік значіння може мати? ! . . .

Ідуть роки . . . Такі тяжкі, такі жорстокі.
І всі вони один нам оставляють досвід:
Лиш цей іде на кінці у поході народів —
Хто без ідеї йде і манівцем, наосліп.

Ідуть роки та оставляють людям досвід:
Живий народ потрапить кожну втрату
Відзискати колись в наступних роках,
Якщо лиш віри він в своє призначення не втратив . . .

Бо знов прийдуть роки бурхливі і суворі
І скажуть: "Здобувай, як ти готовий!"
Тоді така лиш сила вдержить прапор вгорі,
Що з віри виросла й з великої любови.

ЯРЗА

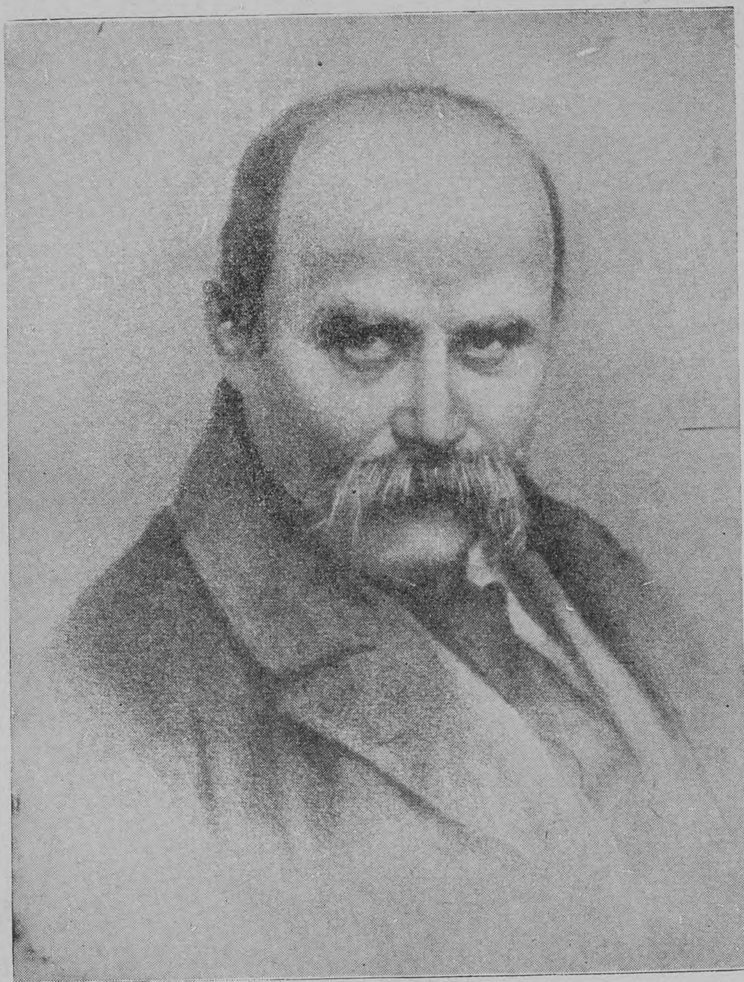

Тарас Григорович Шевченко
1814 - 1861

Спомини про Т. Шевченка

Вернувшися з японської війни до Ташкену в 1905 році, я був призначений у кріпость Керкі (Карха), на границі Афґаністану, до одного з туркестанських стрілецьких баталіонів, де крім звичайної праці офіцера, був управителем бібліотеки та історичного музею. На них досі не зверталося жадної уваги, і все майно зберіґалося в маґазинах.

Командантом баталіону був старий полковник, що прослужив у цьому баталіоні без перерви 60 літ *), брав участь у всіх походах на Середню Азію — від Оренбурзько - Орської Лінії аж до границь Афґаністану. Цей старий, любий і надзвичайно добрий служака жив минулим, часто згадував минулі події, тоді в очах його виступали сльози на згадку про безповоротно минуле, та про боєвих товаришів, що склали свої буйні голови при здобуттю ріжних фортець.

Якось раз, у розмові зі мною, сказав він по приятельськи:

— Ви в нас тільки один з усього офіцерського складу носите прізвище з кінцівкою "ко". Та й з документів ваших видно, що ви народилися там, у Малоросії, десь по сусідстві зі мною і з нашим поетом Шевченком, що був у нас на засланню за занадто на той час вільні думки. Памятаю ще, як його доставили до нас на оренбурзьку лінію. Баталіон наш був тоді 2 оренбурзьким лінійним. У нас полишилися ще й досі памятки по Шевченку. Пошукайте в архіві, там є три скриньки з Шевченковими речами, бо бачите, я сам один лишився зі старих боєвих товаришів, а молодь — не дуже цікавиться минувшиною.

Довідавшися про це, я дуже зацікавився цим, бо ріжноманітні уривки відомостей про Шевченка ріжно оповідали про його побут на вигнанню.

По довгій, мозольній праці знайшов я три невеличкі скриньки, не більш 60-70цм., міцно збиті цвяхами, але дерево сильно потерте, підточене червами, а навіть місцями зігнилі й з дірками, та покриті мохом і цвіллю, бо архів містився в вогких пивницях. Старанно відкривши скриньки, найшли ми в одній з них стару палєтру, кілька більших і менших пензлів, мабуть власноручно зроблених Тарасом, бо були з тростини або гусячого пір'я, а до них було привязане нитками або струнами з жил волосся; залізну коробку з сухими фарбами, що злилися в одну масу; три чи чотири фляшки з грубого скла, без корків, з якоюсь густою рідиною на дні, здається олієм, терпентиною, або чимсь у цьому роді, але без запаху. Крім того в цій скринці були старі шкіряні чоботи з підківками, сильно понищені молями або червами. Там теж була попільничка-тарільчик кістяна, з заглибленнями по краях на цибушок люльки; на денці ледви можна було помітити видрапані дату й букви "Т. Ш." Нарешті невеличка фіґурка, т. зв. "Адамовий череп" з двома схрещеними кістками. На звороті її видрапано: "мої думки" й "Т. Ш."

Ці дві останні речі були власноручної роботи Шевченка, як казав мені старина — командир.

В другій скринці були куски паперу тонкого, грубого, сірого, блакитного, жовтого, списані переважно олівцем, а рідше чорнилом. Чорнило вицвіло й розплилось, а олівець витерся. Все це здебільшого понищили вогкість і зуб часу, а з уривків, які збереглися, годі було скласти якусь цілість. На дні скринки був зшиток, зшитий грубими нитками (шевська дратва). Письмо в нім ліпше збереглося, мабуть тому, що в зшитку папір не так нищився при перевоженню. Здається, що це були щоденні записки.

В третій скринці були куски картону, грубого паперу та кілька шматків полотна. Це були рисунки сутичок з кірґізами, ногайцями, начерки місцевостей, фортець, портрети, автопортрет і т. ін. На одному з малюнків була зображена на полі піраміда з людських черепів. Малюнок дуже подібний до образу Верещаґіна "Апотеза війни", ма-

льованого багато пізніше, по смерти Тараса **). Найкраще зберігся портрет команданта баталіону полковники Вериги та Шевченкового деньщика — Галущенка. Памятаю ще незакінчений образ на полотні "Виміна з кірґізами російських полонених" за сіль, цвяхи, залізо і т. ін. Було ще багато рисунків накиданих олівцем, мабуть проєктів.

Студіюючи докладніше зошит, я переконався, що творив він рід денника, або записок, по яких можна булоб пригадати події. З них видно було, що доставлений був Тарас на лінію в Орськ, а далі — по лінії в околиці, що займав баталіон. Життя проходило спокійно, на муштрові вправи поет не виходив. Для нього було окреме від салдатів приміщення, а до послуг був приділений йому деньщик Галущенко; обіди мав з офіцерської кухні; міг свобідно ходити по фортеці та її околицях. Сердечно відносилися до нього всі офіцери, як до чоловіка освіченого, утисненого, а при тім як до чоловіка, що недавно прибув "зі світу". З шитка було видно, що засланець був вдоволений з свого середовища, а тільки сумував за Україною, за природою рідного краю, за своїми близькими. Були коло нього й "земляки", але вони вже забули навіть свою рідну мову.

В одному місці зшитка згадується про сердечне до нього відношення двох баталіонних дам, дружин офіцерських, з яких Тарас малював портрети. Від них мав він подарунки — білизну, кожушок з заяця, добрий тютюн, конфітури, чай з цукром, тощо.

Там-же згадується й про листи з Петербурга на імя командира баталіону з просьбою про поліпшення поетової долі. Від кого були ці листи, не вдалося ствердити, бо самих листів не було, в архіві також їх не було, а полковник Верига невиразно пригадував, що це були листи від якихсь визначніших осіб з Академії Мистецтв і ще від когось. Старина пригадував, що він тоді ще як прапорщик, особисто завсіди турбувався за Шевченка, а Галущенко, в повнім значінні цього слова — був для нього нянькою.

Відізд Тараса був так само несподіваний, як і його поява. Тому то й так багато залишилося по ньому речей. Для полк. Вериги, видно, розлука з поетом мала велике значіння й тому він, разом з Галущенком, так старанно зібрав його речі й перевозив їх з місця на місце як музейно-архівну цінність, бо-ж для нього, як українця, була це дорога памятка, хоч начальство й замінило йому прізвище Верига на Веріґін.

Оглянувши добре речі, вибрав я ліпше збережені рисунки й автопортрет Тараса, попідклеював їх арабською ґумою й дав оправити в рямки, під скло, й порозвішував по стінах бібліотеки ***). Якось, в короткому часі, відвідав бібліотеку начальник бриґади ґен. Моторний. Побачив на стінах портрет, рисунки... зжахнувся!

— Що-ж це ви, батеньку мій, — це був його постійний додаток у розмові, — Малоросію розвели?... Га?...

Відрапортував я йому, що знайшов це все між музейно-архівними речами й тому порозвішував їх по стінах бібліотеки.

— Нічого! Нічого! — відповів ґенерал. — Похвально!.. Я сам, бачите, звідтіля-ж, з Катеринославської ґубернії . . . в хрестик вишивану сорочку і досі ношу. Це, батеньку мій, нагадує мені рідний край... Ще раз похвально!

Від того часу стали мене товариші кликати "хохландія".

* * *

Ще один спомин, що вяжеться з особою Тараса. В половині 1916 року я дістав відпустку з фронту. Поїхав у Харків до свого дядька В. Давиденка, а потім, разом з ним до моєї тети, а його сестри, у третю роту — село над Донцем на Катеринославщині, де її чоловік, Буханенко, був земським лікарем. У них, припадково, гостювала бабуня В. Давиденка, уроджена десь коло 1806 року. Бабуня з місця покликала мене до себе в кімнату, бо не бачилися ми з нею яких 30 літ. На столі в її кімнаті лежали дві книги: Євангелія та Кобзар. Показалося, що бабуня одну й другу книгу читає щодня по трохи та й тільки тим і живе. Це була одинока її приємність.

Переказала мені, що вважає себе за сестрінницю Тараса, хоча й старшою від нього. Памятає "Тараска" ще малим хлопцем, але потім згубила його з овиду, бо переїхала на постійне життя до Вел. Бурлука, Харківської ґуб., де вий-

шла замуж за мого діда, який викупив її від дідича. Оповіла вона мені про Тараса: памятає його з дня уродження; дитячі літа його минали так, як і в інших кріпацьких дітей. До 7-ох років дітей, звичайно, не брали до роботи. "Тараско", малий 5-6 років, уже вовтузився в глині, ліпив свиставки, жайворонків, а найбільше обмащував самого себе, за що не раз діставав штовханців. Рисував крейдою по плотах ріжну звірину й птахів, а раз якось нарисував "пана", а той, як побачив себе в карикатурі, велів "Тараска" випороти на стайні різками. Конюхи веліли Тараскові кричати на голос, але не пороли, бо він нарисував їм на воротах стайні кінську голову.

Здоровля Тараско в дитинстві не мав, часто хворував, був мовчазний, похмурний, з дітьми не бавився. Користаючи з слабого догляду, проводив час у полі, на горбі або в лісі, завсіди сам. Грамоти навчився від дячка, з яким раз-у-раз бродив по полях. Обидва часто фантазували, через що дяка називали в селі старою дитиною.

"Революційного руху", як тоді казали, набрався Тарас від вільних малярів, що бродили по цілій Україні. Від них він багато чого й навчився, а коли вони працювали в пана, то Тараска призначили їм до помочі.

Бабуня казала, що Шевченко в дитинстві робив враження дорослого: дивився на всіх суворо, зпід лоба. Вдома називали його відлюдком, а дідич звав його молодим стариком.

Оце й усе, що запамятала бабуся про великого кобзаря.

К. Давиденко

---

*) Умер у баталіоні в 78 році життя. Як кавалєр ордену св. Ґеорґія не був спенсіонований і на власне бажання служив у нім аж до смерти. — К. Д.

**) Знаний російський маляр воєнних сцен Василь Верещагін (1812-1904), був також у тім самім баталіоні, після Шевченка і можливе, що мав у руках образи Ш—ка.—К.Д.

***) Усі ці дорогі памятки були до 1910 р. в Керці. Потім, як при реорґанізації армії два баталіони злучено в один одинадцятий туркестанський полк, я виїхав, а Шевченкові річи лишилися як майно баталіону.—К.Д.

Др. Яр. Рудницький

З історії видань Шевченкового "Кобзаря"

(Маловідоме видання Павла Зайцева з 1914 року)

Відомий шевченкознавець, Павло Зайцев, був редактором Шевченкового "Кобзаря" в 1914 році. Це невелика книжка, затитулована "Кобзарь. Т. Г. Шевченко. Ст.-Петербург. Русское Книжное Товарищество "Деятель". Друковано її в друкарні В. В. Шварца в Петербурзі, як число 381-3 "Общедоступної Бібліотеки".

Крім текстольоґічної праці й типоґрафічно-технічного оформлення, Зайцев написав передмову ("Предисловие" до цієї книжки в російській мові, в якій подає свої завваги на редакцію "Кобзаря". Висловив він там деякі цікаві думки, з якими варто познайомитися.

Насамперед він стверджує, що під назвою "Кобзар" звичайно видають повну збірку творів поета. Тимчасом під цим наголовком при життю поета вийшли три видання "незначних щодо обєму" збірок його поезій: "Кобзарь" 1840 р., що мав тільки вісім поезій, передрук його — "Чигиринський Кобзарь і Гайдамаки" в 1844 р., і врешті "Кобзарь" 1860 р. доповнений ще вісьмома віршами ранньої доби. (Тут автор не згадав "Кобзаря" з 1861 року, який друкувався частинами в "Основі" ще до смерти Шевченка, а теж і після неї (1861-1862).

Перше посмертне видання творів Шевченка 1867 р. перевищало щодо обєму три рази видання з 1860 р. Воно містило в собі більшу кількість творів пізнішої доби. Редактор цього видання, М. І. Костомаров, дав йому назву "Кобзарь" і з того часу починається традиція називати видання Шевченкових творів "Кобзарем".

Тимчасом сам поет називав свої вірші, починаючи з 1846 року, "Поезія Т. Г. Шевченка". Як відомо з його "Щоденника" він збирався так назвати теж і "Кобзаря" з 1860 року. Тим то — на думку Зайцева в цій передмові—нема основ називати "Кобзарем" усі його вірші. Епітет "Кобзаря" як національного українського поета, збережеться й без того назавжди за ним, пише Зайцев.

Текст цього Кобзаря точно передає текст "Кобзаря" з 1860 р. поправленого самим Т. Г. Шевченком в екземплярі, який належав Ю. Ю. Цвітковському в Москві. Нема там поеми "Наймичка" й "Псальмів Давидових" з альбому "Три літа" (1843-45), що є окремим випуском "Общедоступної бібліотеки". Зате додано до "Кобзаря" кілька віршів, зєднаних з ним ідейно і хронольоґічно. В повному зібранню вони мусіліб мати місце безсумніву, а в "Кобзарі" їх можна включити, як окрему частину, бо вони відносяться до того самого періоду творчости, що й інші вірші; але їх не можна було включити до випусків "Общедоступної бібліотеки". В підрозділі II друкується текст незакінченої поеми "Чорниця Марьяна"; він цінний тому, що більша частина його є зовсім нова поема. До цього часу вона друкувалась по чорнетці знайденій і надрукованій в кн. IX. Основи за 1862 р. П. А. Кулішем (велика ріжниця цієї редакції з текстом поміщеним тут). П. Зайцеву припало щастя отримати від родичів покійної української поетеси А. И. Псьол, точну копію виправленої редакції "Чорниці Марьяни, яка їй належала. Дійсний автоґраф належить А. А. Корсунові в Ростові на Дону і він недоступний досі. Копія, яка тут друкується, знята з нього ретельно, де показані неточности і помилки ориґіналу. Написана вона на папері з вензелем А. К. і короною на такому папері і чи не тим самим письмом, написана "Хустина", яка належить А. К. Науменкові у Києві.

Вірш, який пролежав з 1841-1914 році, нарешті побачив денне світло в цьому виданні. Те, що рахувалось окремим віршем "Вітер в гаї нагинає" . . . , виявилось, що є початок ніжного посвячення поеми своїй товаришці дитячих років, Оксані. Друга, досі невідома частина, має велике значіння для біоґрафії поета. Цей автоґраф належить А. А. Корсунові,

ті, що його бачили, казали вже після надрукування цього тексту, що присвята така: "Оксані К . . . . ко ". В копії для цього видання цеї присвяти нема (вона зрізана).

Передне слово і примітки до "Гайдамаків" взяті з видання 1841 р. Вірш "На вічну память Котляревському" надруковано за текстом альманаху "Ластівка", "Н. Маркевичу" за автоґрафом Румянцевського Музею.

Ті місця, які були викреслені з "Кобзаря" 1860 р. занадто суворою тогочасною цензурою зроблено за тими оригіналами, що й в виданнях під редакцією В. Н. Доманицького (С.П.Б. 1907, 1908, й 1910). Для віршів "До Основ'яненка" й "Тарасова ніч" була можливість перевірити вперше ці місця з автоґрафами Шевченка, які належали Г. С. Вашкевичеві.

Текст "Гамалії" не всюди однаково виправлений Шевченком в "Кобзарі" 1860 р. виправлений за автоґрафом Г. О. Вашкевича.

Ніяких змін, прийнятих давніше з тексту других редакцій, П. Зайцев не вносив. Цей принцип був дуже суворо проведений перший раз у виданнях текстів Т. Г. Шевченка.

Вкінці, коли йде про пунктуацію, то Зайцев залишав її згідно з ориґіналом, хіба з вийнятком випадків, де текст вимагав такої, а не іншої пунктуації.

В самому "Кобзарі" редактор відріжнив такі розділи: "Чигиринський Кобзар" (стор. 1-43) й "Доповнення" (стор. 44-160). В цьому другому розділі маємо "Вірші", що ввійшли в Кобзар з 1860 р." (стор. 44-64), "Вірші, що не ввійшли в Кобзар з 1860 р." (стор. 65-86) та врешті "Гайдамаки" (стор. 87-102).

Як бачимо, "Кобзар" Шевченка за редакцією Зайцева був на тодішні часи новим словом у Шевченкознавстві й гідно започаткував редакторську працю Зайцева над літературною спадщиною нашого національного ґенія.

З цих та інших причин рідкісне сьогодні видання "Кобзаря" з 1914 (В цій статті користуємося примірником, що зберігається в бібліотеці Високопреосв. Митрополита Іларіона в Винніпеґу.) за його редакцією вповні заслуговує на те, щоб його "помянути не злим, тихим словом".

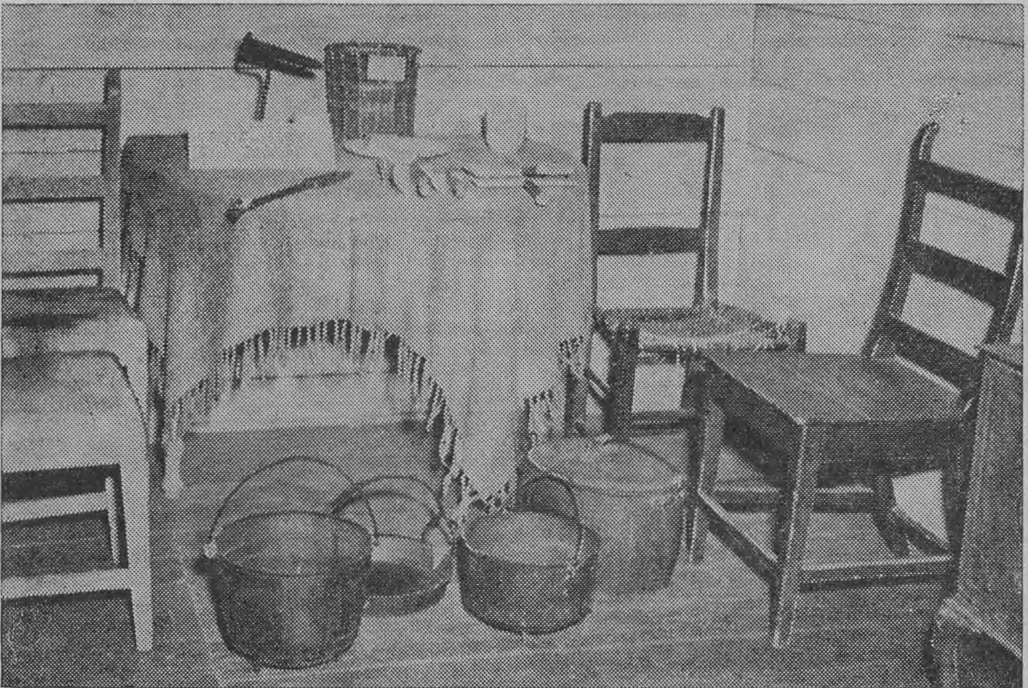

Хатне устаткування в Росс Гавс — Перший Поштовий Будинок у Винніпеґу

М. Боровський

ОСТАННІЙ КОБЗАР

(“Кобзар” з 1860 р. в перевиданні УВАН 1960 р.)

З наближенням ювілейного Шевченківського року, в якому відмічуємо сотні роковини від смерти великого ґенія України, Інститут Шевченкознавства УВАН у Канаді, на спілку з Українським Видавництвом “Говерля” в Ню Йорку перевидали фотоґрафічним способом “Кобзар” 1860 року. Це ювілейне видання накладом 1,000 примірників уфундував Др. М. Сидор-Чарторийський.

“Кобзарь Тараса Шевченка” 1860 року появився як третє видання “Кобзаря” за життя Шевченка й був надрукований у друкарні П. А. Куліша в Петербурґу коштом П. Семеренка з цензурним дозволом В. Бекетова з 28 листопада, 1859 року, й був присвячений Марку Вовчкові. Це видання, як і два попередні, має багато сцензурованих місць, а саме віршів, яких не дозволила друкувати царська влада й які в книжці позначені рядками точок.

“Кобзар” з 1860 року має велике історичне значіння так для української науки, як і для української нації в цілому. Значіння цього видання лежить у тому, що це було третє і останнє видання творів ще за життя поета, а далі, що це видання вийшло багато дбайливіше, як два попередні видання з 1840 і 1844 рр., а саме, щодо оформлення, друку, а зокрема правопису й наголосів. Це видання, це документальний матеріял текстів творів Шевченка, які він без сумніву перевірював перед друком і тому воно є першорядним джерелом для пізнання творів Шевченка. Також з текстольоґічного боку це видання важливе тим, що це перше наголошене видання перед Шевченковою смертю і, як таке, воно повинно ввійти в основу пізніших наголошених текстів, щоб таким чином привести до більшої уніфікації в декламаціях і рецитаціях творів Шевченка, що, без сумніву, веде до більше правильного їх вивчення і зрозуміння. Як нам відомо з історії видань творів Шевченка, пізніші видавці не наголошували його текстів, за вийнятком видань з 1908 р., 1944 р. й 1952-54 рр. Цікаве, що в Україні вийшло всього одне наголошене видання, а саме, за редакцією Івана Франка. Згадане ювілейне видання вийшло в Петербурґу, а з пізніших двох — одне в Німеччині за редакцією проф. Яр. Рудницького, а останнє за редакцією проф. Л. Білецького в Канаді. В перевиданому виданні з 1860 р. наголошені тільки більше складові слова за вийнятком літери “і”, на якій не можна було позначити наголос з уваги на брак черенок. Наголос в основі стоїть на природному місці Шевченкового слова, лише часом міняється і то в інтересі ритму чи риму, як це позначено в тексті цього видання.

Також великим, на ті часи, кроком вперед того видання є його правопис, а саме “кулішівка”. Тут треба підкреслити вже заслугу Куліша, який не лише в своїх творах стояв за чистоту правопису, але також і в виданнях, які виходили в його друкарні. Він причинився також до правильности наголошування слів, у чому помітно його велику послідовність і культуру.

Згадане перевидання внесло деякі незначні зміни до цілости “Кобзаря” з 1860 р., а саме, автопортрет Шевченка з 1860 року, якого додано до перевидання, цінну передмову по українськи й по анґлійськи проф. Яр. Рудницького, в якій знаходимо багатий довідковий матеріял про історію трьох “Кобзарів”, що вийшли за життя Шевченка, й їх передруки, що появилися на чужині, й деякі поправки щодо наголосу, які появилися товстіше позначеним наголосом, як наприклад, “синіе” на сьомій сторінці, “подивитця” на восьмій сторінці, тощо. Про цей останній наголос проф. Рудницький згадує в передмові, але він не виразно позначений в тексті.

Друк, як на фотоґрафічне перевидання, читкий і добрий для всякого читача

з уваги на нормальний розмір літер. Перевидання має анґлійську титульну сторінку, що є теж важливим додатком до цілости видання.

Закінчуючи цю рецензію, не можна не відмітити факту, що це перевидання дає читачеві в руки історичну реліквію і унікат, якого ми не мали в своїх бібліотеках, але який зберігався в американській Конґресовій Бібліотеці в Вашінґтоні в збірці російського купця Юдіна, яку свого часу закупили американці, комплєктуючи слов'янський книжковий фонд. Цей "Кобзар" розшукав в бібліотеці проф. Яр. Рудницький, який так багато причинився до пізнання слов'янських відділів бібліотек, а українського зокрема, в ріжних світових публичних, університетських, чи приватних бібліотеках. Проф. Рудницький отримав від Конґресової Бібліотеки один примірник з двох, які там зберігалися, який і розповсюджено для українського загалу в світі й для світових бібліотек.

Також не можна оминути й другого факту, що проф. Рудницький є одинокий український шевченкознавець, якому пощастила доля перевидати три ювілейні видання Шевченкових творів, а саме, "Кобзар" з 1844 року, який він перевидав в 1944 році в Празі-Ґрефенгайніхен з його передмовою, і видання з 1859 та 1860 років, що він саме зумів перевидати в Винніпеґу й Ню Йорку.

Я жив щасливий і щасливо помру.
Стівенсон

Вірмо, що право творить силу.
Линколн

Віра в успіх, це вже майже успіх.
Муар

М. Боровський

Канадійські видання Кобзаря Т. Шевченка

В історії поселення українців в Канаді, а зосібна в Винніпеґу, рік 1961 відзначиться як рік посилених змагань за наше українське я, за українську культуру, яку вносять українці в скарбницю Канади, і врешті за свою національну зрілість, за честь і гонор називатися своїм іменем.

Саме в цьому році відбувається ювілей 100-ліття смерти українського національного поета, учителя, борця за волю і пророка, Тараса Григоровича Шевченка.

На передодні цього ювілею, в р. 1960, все українське громадянство повною парою працює, щоб належно і гідно вшанувати память свого будителя, щоб це врочисте свято залишило і для наших будучих поколінь та для співмешканців Канади тривалий слід. Праця розгорнена в ріжних ділянках і напрямках. Одною з них буде вибудування і відслонення памятника Т. Шевченкові на площі Манітобського Парляменту в Винніпеґу. Цей памятник уфундовує все свідоме українське громадянство Канади за ініціятивою й керівництвом Комітету Українців Канади.

Другою важливою ділянкою в підготовці до цих величних днів ювілею є видання творів нашого безсмертного поета, зібрані ним під короткою але багатомовною і всім нам добре знаною назвою "Кобзаря". Для українського народу ця книга — це друге Євангеліє, це друга Біблія. Ось чому на цей врочистий ювілей наша найвища наукова інституція, Українська Вільна Академія Наук, у Винніпеґу, вже перевидала три Кобзарі ріжних давніших і сучасних видань, яких тепер в обігу нема, чи яких досі тут не було.

Першим таким виданням творів поета є чотиро-томовий Кобзар з поясненнями і за редакцією проф. Л. Білецького, бувшого президента УВАН у Канаді. Головною вартістю цього видання є його пояснювальна частина. Вона важна не тільки для студіювання самої творчости Т. Шевченка а й для студіювання цілої історії життя, побуту, страждання й боротьби українського народу за волею. Цей "Кобзар" є наче підручником не тільки для тих, що студіюють Шевченкіяну, а й для чужинців, які хочуть студіювати українське питання. Тому цей чотиро-томовий "Кобзар" повинен знаходитись у всіх бібліотеках вільного світу.

Другим виданням творів Т. Шевченка є "Кобзар" з 1860 р., в якому в р. 1960 минуло 100 літ, і якого в вільному світі вже нема. Цей "Кобзар" перевидав Інститут Шевченкознавства УВАН на спілку з видавництвом "Говерля" з Ню Йорку, а уфондував його Др. Сидор Чарторийський, редактор "Біблосу" в Ню Йорку. Як відомо, Кобзар з 1860 року це було третє і останнє видання ще за життя Т. Шевченка, цензуроване царською владою. Було воно видане в друкарні П. Куліша, в Петерзбурзі, коштом відомого мецената, Платона Семеренка. Це є видання з наголосами П. Куліша. Перевидано цей Кобзар під редакцією проф. Я. Рудницького, який доповнив його сконфіскованими колись творами, та дещо виправив наголоси.

Третє найновіше перевидання творів Т. Шевченка, це т. зв. повне народне видання "Кобзаря" за редакцією і з поясненнями проф. В. С. Симовича у Львові. Видало його УВАН (Інститут Шевченкознавства) на спілку з видавництвом "Клюб Української Книжки" І. Тиктора, в Винніпеґу, за редакцією проф. Я. Рудницького. Це видання люксусове, в твердій полотняній окладинці, з золотими відтисками.

Крім цього, слід відмітити, що крім Кобзарів, УВАН видала книжку — Шевченкіяна на Заході під редакцією проф. Я. Рудницького. Це перевидання творів Т. Шевченка Ляйпціґського видання з р. 1859.

Про видання творів Т. Шевченка іншими видавництвами не згадую, хоч відомо, що декотрі з них, теж видання

"Кобзаря", готовляться. Між цими є переспіви декотрих творів Т. Шевченка в анґлійській мові (переклади Др. Гантера й переспіви пані Лазечко-Гаас).

Як бачимо, ділянка видання творів Т. Шевченка на його ювілей майже на закінченню. Однак, кількість накладу всіх цих видань на таке велике свято, де будуть сотки тисяч людей, рішучо замала. Зачуваємо, що орґанізатори свята, ріжних імпрез та вистави творів ювілята проєктують зробити кілька памяткових печаток у двох мовах, які будуть бити на кожну закуплену в часі ювілейних святкувань книжку "Кобзаря". На печатці буде подано дату ювілею й відслонення памятника Т. Шевченкові в Винніпеґу в память 100-ліття його смерти. Добре булоб, щоб усі наші книгарні в Винніпеґу в день цього свята на своїх виставових вікнах влаштували гарні вистави творів Т. Шевченка. Вони певно будуть мати згадані памяткові печатки, щоб ставити їх покупцям творів Т. Шевченка. Не зашкодилоб мати в книгарнях і списки—адреси ріжних бібліотек, наукових інституцій, високих шкіл, тощо, до яких покупець мігби вислати закуплену книжку як дар з цього небуденного ювілею. Це в свою чергу зробить свою корисну роботу для нашої загальної справи.

Коли-ж іде про згадані "Кобзарі", то вони є дальшим етапом у виданнях канадійської Шевченкіяни, започаткованих видавництвом "Канадійського Фармера" (тоді "Руською Книгарнею") в 1918 році, коли заходами покійного Ф. Доячека появився перший канадійський "Кобзар" і розійшовся між українськими поселенцями так, що тепер він належить до бібліоґрафічних рідкостей.

Шевченкіяна Української Вільної Академії Наук у Винніпеґу

З самого початку діяльности УВАН студіям Шевченкознавства уділено спеціяльну увагу. Поза чисто науковим значінням цих студій, потреба їх викликалась і викликається в звязку з систематичним "обробленням" на комуністично-московський лад як самого життя Шевченка, його поетичного розвитку, так і його ідей та впливів. Одним з своїх завдань УВАН ставила боронити чистоту образу великого пророка України від ворожого перекривлення й перефарбування.

Перші видання УВАН з цієї серії розпочато в Німеччині, перед еміґруванням до Канади. Були видані такі праці:

Яр. Рудницький: **Наголос в поезіях Т. Шевченка, 1947 р.**

Василь Лев: **Лексика ранньої Шевченкової поезії, 1947 р.**

Сергій Жук: **Скульптурні портрети Шевченка,** 1947 р. **Шевченко і його доба.** Випуск 1-й, 1946-1947 р. **Автоґраф Шевченка з 1857 р.,** 1947.

Хоча праця проф. Л. Білецького — **"Шевченко в Яготині"** — видана також у Німеччині, в р. 1949, то з неї вже починаються видання УВАН в Канаді, бо цією дуже цікавою студією пок. проф. Білецький започаткував свою працю, яку так надзвичайно розвинув і вивершив уже в Канаді.

В Канаді вийшли такі видання:

Дм. Дорошенко: **Розвиток української науки під прапором Т. Шевченка.** Винніпеґ, 1949 р.

Л. Білецький: **Віруючий Шевченко.** Винніпеґ, 1949 р.

В роках 1952-1954 видано поетичні твори Т. Шевченка — **"Кобзар", в чотирьох томах, академічного типу, під редакцією проф. Л. Білецького,** з його обширними статтями, в яких життєвий шлях Шевченка, всебічно висвітлений, повязано з процесом його творчости, і подано інтерпретацію його творів та пояснення до них.

Це монументальне видання здійснено в кооперації з видавничою спілкою "Тризуб", при допомозі "Видавничого Фонду Кобзаря".

Дальше слідували такі видання:

І. Сидорук:**Ідеольоґія Кирило-Методієвців.** Винніпеґ, 1954.

М. Ї. Мандрика: **Вплив Шевченка на Болгарську поезію.** Винніпеґ, 1956.

М. Ї. Мандрика: **Шевченко й Франко.** — Винніпеґ, 1957.

Яр. Рудницький: **Найближчі завдання Шевченкознавства,** Винніпеґ, 1958.

В. Жила: **Ідейні основи Шевченкового "Гамалії",** Винніпеґ, 1958.

Яр. Рудницький:**Бернс і Шевченко,** Винніпеґ, 1959.

Про працю "Вплив Шевченка на Болгарську поезію" сказано в редакційному вступі:

"Студія Др. М. Ї. Мандрики . . . це друге поширене й справлене видання його "Т. Шевченко в болгарському письменстві", що було надруковане в 1925 р. в виданнях Всеукраїнської Академії Наук у Києві" . . . Підсовєтська славістика займається передусім впливами російської культури на словян, а в тому й на болгар" . . . "Праця М. Ї. Мандрики — один з цікавих причинків власне в ділянці обєктивного словянознавства" . . .

В своїй праці "Найближчі завдання Шевченкознавства", проф. Яр. Рудницький ставить такі найближчі завдання:

"В недалекому майбутньому, а саме в роках 1960 й 1961, святкуватимемо незвичайний ювілей—сторіччя від появи третього "Кобзаря" (Петербурґ, 1860) та роковини смерти Тараса Шевченка (Петербурґ, 1861)". "Тому, що до кожної більшої справи треба належної підготовки, подаємо ці наші завдання . . . Ось вони:

1) **Передрук "Кобзаря" з 1860 р.**
2) **Опрацьовання шевченкіяни на Заході.**
3) **Видання словника й граматики Шевченкової мови.**
4) **Присвоєння Шевченка світовим літературам** та
5) **Опрацьовання ідеольоґії Шевченка.**

З цих завдянь, поставлених перед широким українським суспільством, УВАН уже виконала своїми засобами перше, а саме — перевидання "Кобзаря" 1960 року. Це перевидання здійснено в співпраці з видавництвом "Говерля". Крім цього видання, УДАН також перевидала, в співпраці з видавництвом І. Тиктора, "Кобзар" редакції В. Сімовича, під новою редакцією Яр. Рудницького. Таким чином, заходами й під редакцією УВАН, зроблено три капітальних видань творів Шевченка:

1. "Кобзар" в редакції Л. Білецького, в чотирьох томах.
2. "Кобзар" 1860 року.
3. "Кобзар" в редакції В. Сімовича— Я. Рудницького.

До великого ювілею 1961 року ці видання, як і перечислені вище видання УВАН з поля Шевченкознавства, УВАН подає до використання широким загалом українського громадянства, як свій вклад в ювілейні урочистости.

М. Ї. Мандрика

С. ЧЕРКАСЕНКО

ПРОРОК

Він пас ягнята за селом,
Такий сумний, такий ще юний . . .
В душі палкій бреніли струни, —
Ніким неспіваний псалом.

Яріли обшари ланів,
Оброблених людьми - рабами . . .
Дивився скорбними очами . . .
Питав: "Хто збудить людський гнів?

Де голос той, як Божий грім,
Що потрясе серця ці кволі,
Надхне рабів жаданням волі
І духом гордим і міцним?"

І чує голос: "Встань, іди,
Ставай ти сам за всіх до бою!
Не гнись, — усюди я з тобою,
Пророче віщий, молодий! . . . "

А зброя-ж де? — питає він.
І знову голос Бога — Слова:
"А зброя та — то рідна мова,
Гучна, пророчиста, як дзвін.

В запеклі душі нею бий,
Зміцняй серця в огневім гарті,
Постав її на грізній варті,
Як меч двосічний і страшний!"

ІВАН КРИПЯКЕВИЧ

Герб України

Герб — це постійний знак, уложений після приписаних правил, якого уживає якийсь рід, місто, край, держава і ін. Герби були звісні від давних часів на сході, а до християнської Европи перейшли підчас хрестових походів при кінці XI віку. До боротьби йшло тоді багато лицарів з ріжних країв і щоби відріжнитися від себе, прикрашували свою зброю ріжними відзнаками, як хрести, мечі, звірята, птиці і ін. Цей звичай удержався і по війнах і кожний шляхотський рід, кожне місто і кожний край приймав собі якусь відзнаку. Гербів уживали найбільше на щитах, хоругвах, печатках, перстенях і ін., держави також на монетах. Від давних часів виробилися приписи, як укладати герби, а держава пильнувала, хто уживає тих відзнак: нині займається гербами окрема наука, т. зв. геральдика.

У нас уживалися деякі княжі відзнаки вже в дуже давних часах, так на монетах Володимира Великого, його синів Святополка й Ярослава Мудрого є знаки подібні до "трійці", потрійного свічника, уживаного по церквах, такий самий знак знайдено на цеглах десятинної церкви в Києві, — але що означають ті знаки, про це не знаємо нічого певного. Але це ще не були герби в нинішнім значінні. Справжні герби прийшли до нас мабуть з західних країв а вперше стрічаємо їх в XIV віці в Галичині. Тоді гербові відзнаки були вже в загальнім ужитті; на печатках галицьких бояр маємо нпр. знаки птиць в ріжних видах, город Володимир на Волині мав знак св. Юрія, галицькі епископи уживали образу Богородиці. В тих часах появляється також герб галицької держави — лев.

Фіґуру льва маємо на найстаршій захованій печати галицьких князів з 1316 р. Печать знаходиться на грамоті, яку вислали князі Андрій і Лев Юрієвичі до великого маґістра пруського ордена 9-го серпня 1316 р. Печать є досить велика, в перерізі має коло 7 цм. З одної сторони є зображений стоячий лицар, з обнаженою головою, в зброї; праву руку спирає на щиті, в лівій руці держить спис чи меч звернений вістрям до долу; по другій стороні печати є лев стоячий на всіх ногах, звернений в право від глядача; хвіст має піднесений до гори. Постать лицаря зображає мабуть портрет одного з князів; лев по другім боці це герб князя.

Звідки взявся у нас цей знак? Образ льва, царя звірів, стрічаємо від давних часів на памятниках ріжних володарів; це був символ власти, сили, хоробрости, відваги і т. ін. Є він на печатках візантійських імператорів і перейшов до Царгороду зі сходу, але галицький лев є більше подібний до західних образів. Лев з хвостом загнутим до гори є часто на італійських монетах, гербах і печатках; такий герб мали також деякі французькі королі, ґрафи Фляндрії, німецькі володарі, шведські королі, чеські королі, шлезькі князі і ін. На печати одного з австрійських князів Бабенберґів з XIII в. є лев зовсім подібний до галицького. Наші князі, беручи за свій знак льва, ішли за прикладом багатьох европейських володарів. Не знаємо нічого про це, від якого часу уживався лев за герб галицьких князів; може приняв його собі за знак вже князь Лев, син короля Данила — може цей герб походить з давніших часів.

Льва маємо також на печатці, якої уживав останній галицький князь Юрій II. - Болеслав на грамотах з 1325 - 1334 р. Печать є велика на 9 цм. в промірі; з одного боку має образ володаря, сидячого на троні, з короною на голові і скиптром в руці; на другій стороні є лицар на коні; в правій руці має спис з хоругвою, на лівім рамени щит. На цім щиті є образ льва. Лев зображений інакше як на печати Андрія і Льва; тут він стоїть на задних ногах, звернений на ліво від глядача (може сперся на ска-

лі), а хвіст звернув під себе. Печать має латинські написі: кругом князя: "печать пана Юрія, короля Руси", кругом кінного лицаря: "печать пана Юрія, князя Володимира". Деякі історики думають, що ця печать належить до Юрія І, внука Данила, бо Юрій II. Болеслав не титулувався королем; в такім разі ця печать булаб старша від печати Андрія і Льва.

Ці князі, що уживали в своїх печатях за герб льва, панували не тільки в Галичині, але й на Волині; і хоч столиця Волині, Володимир, мав за герб св. Юрія, князі уживали на державних актах печати з львом. Це доказ, що лев уважався гербом цілої нашої держави, — бо в Київі князів тоді вже не було.

На печатці князя Володислава Опольського, що правив Галичиною 1373-8 рр. є наш лев; стоїть на задних ногах звернений на ліво (без скали), хвіст піднесений до гори і розділений на кілька частей. Той сам лев лишився на монетах, які били для Галичини королі Людовик угорський і Казимир польський; зображали льва з короною на голові і спертого на скалі, зверненого на ліво від глядача.

І до кінця XVIII в. удержався в Галичині як герб "руського воєводства" старий наш лев; малювали його золотого на голубім полі, — такі краски мав наш герб очевидно з княжих часів. Деколи зображували льва в короні на память, що Галичина була колись самостійною державою. Але пізніше прийшла одна зміна, що зіпсувала давний вид нашого герба: льва звернули на право від глядача. Ця помилка лишилася через довгі часи — до наших днів.

Також столиця Галичини, Львів, приняла собі льва за герб: лев звернений на ліво, легко вступає на скалу, з піднесеним нерозділеним хвостом; від княжих гербів відріжняється тим, що стоїть в міській брамі з трома баштами.

За польських часів Галичина чи то "руське воєводство" ділилося на шість земель, а кожна з тих крім львівської мала окремий герб. Так перемиська земля мала орла з двома головами під одною короною на голубім небі. Сяніцька уживала такого самого гербу; галицька земля мала чорну галку (кавку) з розтягненими крилами в золотій короні в білім полі; холмська білого медведя між трома деревами в зеленім полі; жидачівська три левки на синім полі.

Інші українські воєводства і землі також приняли собі ріжні герби.

Чи ті герби опираються на руських традиціях, цебто чи вони походять з княжих часів — про це не можемо сказати нічого певного. Може бути, що деякі з тих гербів повстали за давніших часів: приміром герб подібний до галицької галки стрічаємо на печатках деяких бояр XIV віку; але знов жидачівські левки повстали 1676 року.

Найбільше неясна справа з гербом київської землі. Цей герб стрічаємо щойно за польських часів. Тоді він мав такий вигляд: в червонім полі білий ангел з авреолею над головою, в правій руці тримає меч спущений кінцем до долу, в лівій похву, — меч і похва сходяться кінцями в долі. Чи такий герб уживався в Київі вже за княжих часів? В давній Україні почитався дуже архангел Михаїл, в Київі були його церкви, як славний золотоверхий Михайлівський храм, були й ікони святого — але про герб не чутно. Як сказано вище на монетах нязі уживали інших знаків, і ті знаки мінялися; може бути, що київська земля до свойого занепаду в 1240 р. й зовсім не знала постійного гербу в західно-европейському значінні. Леґенди про це, що до Київа привіз герб архангела один з митрополитів, — Михаїл на імя, — не має історичної основи, це мабуть пізніша видумка.

А колиб навіть знайшлися докази, що архангел був колись гербом Київа, то знов прийдеться відкинути ту форму, в якій він зображався за польських часів. Київський архангел міг виглядати хіба так, як його малювали на старих іконах (нпр. в Золотоверхім монастирі): в лицарській збруї на грудях а з вогнистим мечем в правій руці, — меч піднесений до гори. В польськім гербі наш архангел спускає меч до долу, як би на знак, що його побідили . . . Нинішний герб міста Київа, утворений в XVIII в., повернув до давної традиції: архангел це лицар в зброї, з мечем в правій руці, а щитом у лівій — на полі голубім.

Козаки приняли собі за герб лицаря — вояка, що звертається дещо на ліво, з шаблею при лівім боці і рушницею на

лівім рамени. Цей герб уживався на козацьких печатках вже з початку XVI в. і це властивий запорозький знак. На печатках козацьких повітів т. зв. паланок були інші знаки: шаблі, зорі, коні, олені і т. ін.; цікаве, що на печатці самарської паланки є лев стоячий на чотирох ногах, звернений в право, а над ним корона. Але на хоругвах козаки не уживали тих самих знаків, що на печатках, — запорозького лицаря на хоругвах не бачимо зовсім. В найдавніших часах козаки брали на хоругви не свій знак, але герб володаря, який їх приймав в свою службу; так нпр. від австрійського архикнязя чорного орла, від польського короля білого орла: ті прапори лишалися при війську і дальше на памятку навіть тоді, коли козаки не були вже в чужій службі. Білого орла уживав деколи навіть гетьман Богдан Хмельницький, як хотів показати полякам, що він охочий до згоди з ними. Поза тим козацькі полки уживали звичайно гербів воєводств, з яких вийшли: так під Львовом 1655 р. в козацькім війську було більше як 30 хоругов з гербами всіх воєводств, а деякі з гербами чужих держав. Між ними була хоругва з образом св. Михайла; але архангел був зображений не так, як на давній іконі: тут він копієм пробиває наскрізь смока. Цей прапор несено зараз за хоругвою самого гетьмана, на якій був герб Хмельницького. Абданк з хрестом, — очевидно хоругва з св. Михайлом уважалася найважнішою побіч гетьманської, хоч не стояла на першім місці. Чи і пізніше архангел був в такому поважанні у козаків, про це не маємо звісток; але гербом всеї козаччини він не був, — на печатках лишився козак з шаблею і рушницею.

В новіших часах уживали у нас двох гербів, галицького і київського — хоч не зовсім у правильнім виді. Традицію галицького льва відновлено в 1848 р.; перший наш часопис в Галичині "Зоря галицька" в числі з 27 червня 1848 р. подав взірець герба, але в пізнішій формі: лев звернений на право від глядача, спираєтьтся на скалі, на голові має корону: лев має бути золотий на синім полі. Такий герб знаходиться на всіх хоругвах українських ґвардій, цебто горожанського війська 1848 р. В тім самім виді зображували льва до останніх часів — поки не пощастило знайти старинного герба на княжих печатках.

Нині мусимо вернути до того старого нашого герба. Форма галицького льва не є одностайна на всіх примірах XIV в.: раз він звернений на право, раз на ліво, то іде на чотирох ногах, то стоїть на двох, хвіст має піднятий, то опущений. Але остаточно приймається одна форма: на синім полі золотий (жовтий) лев, спертий на передних ногах, звернений на ліво від глядача з піднятим хвостом. З пізніших змін і додатків тільки одна має оправдання: — корона на голові льва, як знак самостійности давної нашої держави.

Герб архангела відновився пізніше як лев, мабуть з початком "народовецького" руху в 1860 р. На жаль принято польську форму герба (з мечем і похвою до долу) і цей вид дуже розширився. Нині знаємо, що той вид герба не міг існувати в княжих часах і що це не є наш герб. Але достовірної старшої форми ще не віднайдено і приходиться уживати хіба архангела такого, який є на давних київських іконах. І взагалі ще не вияснене питання, чи архангел Михаїл був гербом давної київської держави?

Супроти цього одиноким історичним гербом нашої землі є тільки лев. В Галичині він має вже горожанство, так само історичне оправдання має на Волині і взагалі на правобережній Україні. На Гетьманщині знак льва також не був чужий — пригадаємо ще раз печатку самарської паланки. Лев може й стати гербом цілої України.

В звязку з гербом стоїть питання, яка є наша національна краска. На жаль не маємо звісток, якої краски були воєнні парпори в київській державі, — так само як не знаємо київського гербу. Дещо певніше можна сказати про галицько-володимирську державу. Галицький лев як вже згадано, традиційно зображувався золотий (жовтий) на синім полі — ці дві краски були очевидно красками галицьких князів, нашим державним кольором тих часів. За польського панування удержалася краска і дальше в Галичині з стародавним львом. Інакше було в Києві: тутешний архангел, як знаємо, опустив меч до долу, а заразом приняв чужі краски: св. Михайла мальо-

вано білого (срібного) на червонім полі, — це краски польської держави, національні кольори поляків! А козаки як брали білого архангела на свої прапори, задержали також його червону краску, родом з Польщі. В такий спосіб розширилися між козаками польські хоругви червоні з білим, — і закорінилися так твердо, що ми забули про їх походження і почали уважати "малиновий" кольор нашою національною краскою... Але найновіші досліди показали, що ця краска позичена з Польщі, так само як той архангел з мечем до долу. І одне і друге мусимо тепер покинути.

Національна краска є тісно звязана з гербом: і коли герб наш жовтий (золотий) лев на синім полі, то національний кольор теж є жовто-синій.

Ці краски принялися від давна в Галичині, переймаються вони і на Великій Україні як наш найстарший національний кольор.

ПОСМЕРТНА ЗАПИСКА САМОГУБЦЯ

Один чоловік з Фльоренції покінчив життя самогубством, залишивши таку записку:

"Я одружився з вдовою, що мала дорослу доньку. Мій батько закохався в моїй дочці і одружився з нею. Цим він став моїм зятем, а моя дочка стала моєю мамою, бо вона була жінкою мого батька.

Моя жінка народила сина, що був, розуміється, шваґром мого батька, а також моїм дядьком, бо він був братом моєї мами. Жінка мого батька стала матірю сина, що був, розуміється, моїм братом і також моїм внуком, бо він був сином моєї дочки.

Цим моя жінка стала моєю бабкою, бо була мамою моєї мами; я був чоловіком моєї жінки і внуком рівночасно.

ЯКІВ Н. КРЕТ

Тверда Школа

Обійстя Івана Борозного видно здалека. Як добрий крайовий фільварок. Просторa хата, мурована з червоної цегли, великі стайні з ломаними дахами, шпихлірі повні золотого хліба, шопи набиті добірною машинерією.

Смеркало. Холодний, осінний вітер гоїв наші потомлені сустави так як мама, що дує на врізаний пальчик дитини. Нам ще пів милі. Молодші, вже канадійського хову, присіли на тректорі і з машиністами тягнуть мляво: "Save the last dance for me", а ми, крайові — іміґранти гонимо коні і кінчимо: "хоч не рано почали — так багато утяли". Стараємося закричати одні других. Нараз у Борозного засвітили по всіх будинках. Вид дійсно гарний. Ясні, розсипані світила як очі голодних вовків, що шукають по ночі наживи. Це загоріла Іванова електровня, що освічує не лише просторий дім, але й стайні, комори, курники, шопи а навіть подвіря.

— Гай, гай, кажу я більше до себе як до Максима, от кому в Канаді добре! Каже Борозний, що він тут всього двадцять літ, а диви як загосподарився. Мусів привезти з краю добрі гроші на початок.

— Не думаю, що хто привіз сюди гроші, відказав Максим. Тай хто їхавби сюди, маючи в краю маєток. Ні. Николо, Іван певно привіз сюди те, що й другі купу дітей і десять пальців. Ти кажеш: розгосподарився. Тут всякий може то потрафити — хто лише х о ч е .

— А вот я хочу і нема як.

— Та де ти х о ч е ш. Ти лише любивби відразу мати от - такий хутір як Іванів, але ледво чи хотівбись перетерпіти то всьо, що мусів на початках перенести такий Іван або йому подібні.

— Що він міг перенести? Тож голова! Інтеліґент. Бачу має пять чи шість ґімназійних кляс. Я, небоже, маю враження, що той осібняк, як не привіз грошей, то мусів, удаючи патріота, добре натягнути наших іміґрантів, доки не зібрав зелених і не розвів оцього хутора.

— Його минулого не знаю, бо я прийшов тут до молочення ще пізніше як ти; але я за чотири роки скитання по жнивах та роботах здибав таки між нашими українськими давнішими еміґрантами багато маєтних господарів, на котрих ще тому тридцять літ мочили бики галицько - польського шляхтича; котрі росли і старілися у панських жолубах; котрі навіть мови іншої не чули, як мукання німої тварини . . .

— Бо попали на добрі часи.

— На добрі часи, кажеш. Наслухався я про ті часи минулих жнив таки від самих найстарших еміґрантів в околицях Лемонту. Представ собі: лишити бабу з дрібними дітьми в ямі або у безверхній колибі а самому іти пішки по двіста миль до роботи, щоб заробити денно пятьдесять центів . . . Ти якось нарікав, що з чотирох долярів денно не будеш годен відробити шифкарти, перезимувати тай якийсь лах на хребет кинути. А наш працьовитий, ощадний "дядько" з пятьдесять центів і на муку жінці післав і корову купив ще й воли задаткував . . .

— Все одно, впирався я, часи були лучші, життя було таньше . . .

Але Максим вже не слухав. Скочив з воза, щоб отворити ворота.

Доходила вже десята, заки ми уставили молотілку і трактори, випрягли й обійшли коні та позмивали з себе порохи. Тимчасом річні робітники мішали дерть і годували свині. Домашні дівчата, одна студентка університету а друга з рільничої школи у Вермиліон, що їм не зачався ще шкільний рік, покінчили доїти корови і ми з Максимом ніби то случайно зявилися коло хліва та забрали від них скіпці, щоб занести до кухні.

А в кухні метушня. Крім Іванихи увихалися ще дві сусідки. Під голосний стукіт начинням розливався здоровий сміх

двох сусідів — вуйків, що їхні сини возили снопи а котрих Борозний привіз автом на вечеру.

— Та бо тут, жартує старий Прокіп, заводиться як не на весілля, то на заручини. От кури позадирали лаби як голоблі, ба й начинка пахне; е-ге-ге, а вон і кичок! Ану, дівчата, признавайтеся! . . .

— Та хіба не бачите, хто носить скіпці за ними? втрутила одна вуйна.

— Славні хлопці, нема що казати. Хоч іміґранти, але добрі робітники — хвалив нас Прокіп. А що вже нині на докінчення то кидали по два снопи а все через плечі.

Скінчили молотити на добрій погоді. Серед загальної розмови про видаток, ґрейд, ціну, виявилося, що господар намолотив вісім тисяч бушлів пшениці, пять вівса і вісім сот ячменю.

Хто не знає, що значить: скінчити молотити? Це свого роду фармерський празник. Вечера багатша як звичайно. Заможніші беруть пиво. Для господаря кінчиться журба про погоду, тучу, ржу та насікомі. Маючи плоди цілорічної праці під дахом, він на радощах навіть забуває на свої відносини до робітника. В нього того вечера всі гості, всі доброзичливі приятелі.

От і Іван, попросивши всіх до вечері, набив кичок пива і припив до робітників, дякуючи їм за поміч та за щиру працю. А вийко Прокіп, як найстарший, відповів обом Борозним дотепно і щиро та бажав їм ще багато таких жнив опровадити в щастю і здоровлю. "Ви, сусідо, — сказав між іншим — хоч переходили тверду школу, але не подалися і от бачите, Господь благословить здоровлям, хлібом і діточками".

При цім спогаді на минуле мусів Прокіп торкнутися дуже ніжної струни, бо Борозний посумнів і щось думав, тоді коли ми уплітали смачні голубці і печені кури.

— Хто її не переходив, тої твердої школи, потвердив я, згадавши свої шкільні часи, коли бувало лягаю і встаю голодний; бо вийшли крупи та пшоно а мама через непогоду не годні були принести з міста свіжих.

А Максим, що сидів ближче господаря, таки не втерпів. Ви, пане Борозний, даруйте за сміліість, що це школа, про котру вуйко згадали. Може бути, що ви там само ходили, де я . . . в Бережанах.

— Ні, я ходив в Коломиї. Та я думаю, що вуйко мали на думці школу іншу . . .

— Ой, іншу, іншу! — підхопив Прокіп. І колиб Іван схотів вам проказати деяку лекцію з тої школи, то ці паї й кекси лишилисяб аж на снідання.

— Цікаво почути, кажу.

Але Іван не проказував. Поналивав нам пива та став припрошувати до ріжної лакомини, що її понапікали дівчата-студентки.

— Все-ж таки розкажіть нам дещо, пане Борозний, настоював Максим. От ми за вас і спречалися по дорозі з товаришом. Він радби знати, кілько ви мали на початок грошей, що так гарно розжилися тут за морем.

— Кілько я мав — почав Іван — точно не знаю, бо то вже минуло дві десятки літ. Здається півтора доляра. Тай то з жінчиних бідних чотирох долярів, які вона заробила миючи офіси. І колиб не старий Гуменюк, то я певно і нині більше не мавби. Бо треба вам знати, що я в цій Канаді через пять літ нічого не робив. Я, як бачите, належу до тих недокінчених інтеліґентів, що всьо знають а нічого не вміють. Як всі того типу люди, привіз я до Канади пару ґімназійних свідоцтв, глупу амбіцію, крайне незнання якої будь практичної роботи тай відразу до тяжкої праці. Жив і крутився між містовими робітниками. Вечерами оповідав їм чуда-дива, смішив дотепами і співав а днями волочився ніби шукаючи якоїсь "гідної" роботи. Були роботи, але прості, — для простих людей.

— А хіба-ж я за те до школи ходив, щоби шпайґи бити, кричу бувало, як мені дораджували братися за що будь. Може щось лучшого трафиться. Однак то "щось" не трафлялося, бо я не знав мови. І коли господарі перестали мене "просити" до снідання чи до вечері, я шукав других, або їхав з "ґеником" до другого міста. Звичайно лишав "басові" мішок, випханий старими лахами, сам тікав з "бакс-ґари" до міста і знов шукав добрих людей та якоїсь "гідної" роботи. Так провандрував цілу Канаду вздовж та поперек.

Те волокитство доводило мене часом до неприємних колізій. Раз лишився я від "екстра-ґенку" в Торонті. Ціле пополудне я ходив вулицями, пізнавав "своїх", прислухувався, чи не почую українського слова, щоб по своїм звичаю з кимсь "запізнатися" — та дарма. Вже було добре темно, як змучений і голодний дотягнувся я назад до стації. Доки приходили і відходили потяги, я сидів в почекальні і жадно втягав в себе острі запахи з прилежного ресторану. Але десь коло першої прислуга випросила мене безцеремонно за двері і замкнула стацію. Я сів на широких сходах і оперся на мармурову дорійську колюмну й заснув. Не знаю як довго я спав, а прокинувся мабуть з холоду, й почув, що я мокрий до рубця. Впав великий дощ а кругом мене лиш те місце було сухе, де я спав. Я сік зубами і дрожачи з холоду пустився майже бігом в гору Квін вулиці. Пішоходів не стрічав. По якімсь часі, я почув за собою приспішені, тяжкі кроки і заки я оглянувся, здоровий сімфутовий "вуйко" вже держав на мені свою тяжку лабу. По кількох питаннях: що я за один, куди і звідки йду, "вуйко" займив мене на поліційну стацію. Там я доспав ночи. По сніданню списано зі мною протокол і коли показалося, що я в місті чужий та шукаю роботи, один з детективів відвів мене до іміґранту. Там мали довгу лісту фармерів, котрі питали за робітником і я до двох годин опинився в якогось Мекрея ген аж під Гамільтоном.

Повідомлений телефоном, що їде "робітник", виїхав Мекрей по мене боґою і витаючись зі мною, чомусь сував пальцями по моїй долоні. Я аж пізніше довідався, що він так шукав за мозолями. У мене їх не було, але я дістав їх у Мекрея — при гною. Мав бідний Мекрей зі мною чимало клопоту. Я боявся коней і не хотів підійти близько, ні щоб їх погодувати, ні закласти упряж. Упряж я так помотав, що йому прийшлося розчіпати майже всі пряжки, при чому немилосердно кляв.

Простора, висока, мурована стайня. По звичаю тамошних фармерів, гній вивозиться аж в осени просто зі стайні в поле. І протягом року його накопичиться тільки, що коні мало не дістають хребтами стелі. Ми заїхали до стайні. Гній прибитий і треба добре запертися, щоб вірвати. Я хочу показати зуха і рву як з горячки. Але під вечір я зовсім ослаб; а найгірше, що не можу отворити долонь. Як отвору, щоб взяти ґралі, то не отворю, щоб їх покласти. Болять і печуть, що аж під серцем млоїть. Вкінци держу ґралі вже лиш пальцями, як колись перо. Коли я вечером умив руки від гною, побачив не мозолі — ні. Шкіра злізла з долонь, на місці першої вспіла нарости друга, якась блідо-синя, потріскала і та, а червоне мясо постягалося струпами, що видно кости. Я аж сплакав — сплакав перший раз від коли я себе памятаю.

— Треба було кинути — важе Максим — тай йти далі.

— Те я зробив, але аж пятого дня. Підчас вечері добродушна пані Мекрей запримітила, що мені за часто летить з рук то ложка, то вилка, а руки трясуться мов у пропасниці.

— Шов мі юр гендс Джан, каже.

Я показав, а вона аж сплеснула руками та подалася на спину крісла. Оглянув і господар тай каже: "Я дам тобі завтра добрі рукавиці, то може довозимо як того гною".

Але господиня заперечила. — Ні, каже, гній може почекати а ви зірвете та спакуєте яблока. На пятий день рано Мекрей дав мені рукавиці а мене аж з-морозило. Я знав нащо вони. Але я вже давніше рішився втікати і по сніданню заявив, що чуюсь хорий тай мушу їхати до міста. Старий умовляв, просив — на дармо. Виплатив мені вкінці дванадцять долярів, стара навязала у вузлик хліба, кусок мяса і овочів і я, попращавши їх, постановив на будуче оминати фармерів як вогонь.

Іванове оповідання так нас заінтересувало, що ніхто навіть пива не допив, а вуйко Прокіп ще раз впевняв нас, що "паї і кикси" лишуться на снідання, якщо Іван схоче кінчити про свою школу.

— Та то лиш початок — каже Іван.— Я вже не згадую, як я недовго потім попав на секцію між таліянів. Що вони потіхи мали з мене, як я вийшов до роботи в циліндрі та новісінькім "принц Алберт" суті. А треба вам знати, що я ніколи не мав робочого одягу і ніколи зі собою нічого не возив. Носився чисто і добре, бо то відріжняло мене ніби інте-

ліґента від робітників тай викликало деякий респект. Бідні макарони мусіли скидати свої старі лахи, щоб мене вбрати до роботи і аж клалися зі сміху, бо вирядили мене справдішним страхопудом. Штани сорокаті, що сягали лиш трохи поза коліна, блюза синя з грубезного хлопа з довгими рукавами, що й пальців не видно, соломяний капелюх з віддертою головкою — оттакий був.

Такі принагідні, примусові роботи мали ту добру сторону, що я навчився досить поправно по анґлійськи та мав деякий цент на одіж. Однак я навчився при тім і добре крутити, навчився глядіти чоловікові в очі навіть тоді, коли брехав, та поволи притовк вразливість совісти так, що мене перестала вражати людська кривда чи яке терпіння.

Стрічаюсь в більших містах з нашими робітниками та приїзшими фармерами, я став їм нераз у пригоді. Вони тоді майже без виїмків не розуміли ще ні слова по анґлійськи і тягнули мене у своїх справах по судах та адвокатах. З початку я в них нічого не правив за ту услугу, радий, що значу щось більше як вони. Але коли люди довідалися, де я мешкаю і стали йти до мене зі своїми клопотами як на відпуст, я став числити „за час"; зразу мало а згодом щораз грубше. Справ мали тоді наші люди куди більше чим тепер і я мав завсігди гроші. Я дуже полюбив те ремесло. Роботи нема, грошей кілько годен вдерти, ще й при кожній справі добрий трактамент. Кручуся бувало по цілих днях в місті, пересиджую годинами по готелях, щоб стрінути дядька зі справою. Відтак впав я на добру думку, виходити до кожного потягу, що йшов через українські дістрікти. Я набрав такої вправи у найбільш замотаних і поважних процесах, що знав наперед який буде вирок і відповідно до того правив від обох сторін, нераз грубше чим самі адвокати. Розуміється я різав джентельмена, вбирався гарно, мав гроші і як перший кавалєр в місті, добре оженився. Я-ж мав поплатну професію. Люди звали мене "своїм адвокатом", а я вдійсности не був нічим іншим як птицею, що не оре, ні сіє, а збирає, або коротко: людською пявкою. Не обходилося і без людської кривди. Коли впертий вуйко за багато торгувався і не хотів дати жадної ціни,

я бувало так тлумачу і так кручу, що він мусить програти. При одній такій маніпуляції мене приловили і лише завдяки проворному адвокатові я не попав під ключ.

Ця немила пригода відібрала мені зовсім охоту дальше "адвокатувати". Не так пригода як жінка. Вона весь час журилася моїм способом зарібку і коли не реаґували то лише тому, що я її обріхував, малюючи цю роботу як зовсім законну і чесну. Доперва інцидент зі судом поклав тому кінець. Жінка мене добре висварила, а коли я боронився, що мусимо чейже з чогось жити, бо вже й діти є, вона заявила, що сама піде до роботи, доки мені щось не трафиться.

Жінка заробляла дуже мало, мені нічого не трафлялося і ми зачали бідити. Бувало бавлюся з хлопчиками цілий день за "копик" гербати. Тут і рент затягнений і шмаття облетіло а в черевиках вже лиш пришви. Вийду бувало на місто — нема і знакомих. Цей перейшов на другий бік вулиці, як мене побачив, а той дивиться у виставове вікно так пильно, наче б його перший раз бачив.

В тій скрутій годині здибався я раз зі старим Гуменюком. Він вже тоді був добрий фармер, тай розумний. Навіть дякувати вмів. Я колись ходив з ним по адвокатах за церкву і він, як коли в місті був, радо мене стрічав, щоб при склянці пива дещо поговорити.

Довідавшись як я бідую, почав Гуменний мене злегка ганьбити. Ви — каже — чоловік учений, молодий і здоровий, тай вам бідити? Чому не берете фарми? В Канаді хліб родить. Коли ви в місті доробитеся, як тут мусите жити з кошика і грошика? Фарма, пане добродзєю, от де біди нема. Є і хлібець святий, приховаєте підсвинка, курку, є своє молоко, городина, тай "баса" нема, аби над вами ґадемкував. Чи не правда?

— Та правда, кажу, але з чим почати, як в мене цента нема?

— А хіба в мене що було, як я починав? Шестеро дрібних дітей і здорові руки. Лиш треба відваги та витревалости а Бог допоможе. Бо бачите, тягнув Гуменний дальше, ви чи сяк чи так будете бідити. Або будете бідити ціле життя, бо зневіритеся в свої сили і навіть пробувати не будете поправити свою долю, певні, що таке вам призначення — або прибідите на гомстеді, скажім, два-три роки, але будете бачити вихід, будете оглядати овочі вашої праці, біда сама втіче між таких, як ви тепер а ви будете чоловіком.

— Всьо воно гарно, пане Гуменний, кажу, але в мене нема найменшого досвіду до такої справи. Тай таки направду не мавбим навіть защо і в чім виїхати з міста, щоб шукати того гомстеду.

— А, та певно! Ви хотілиби виїхати колясою, в нових лякерах і у штайфованім ковнірци. Мішок на плечі, пане добродзєю, з кусником хліба! Впрочім — то ваша справа, але я не на жарти радивби вам взяти фарму. Воно, бачите, якби так ви і другі інтеліґенти осіли на фармах то і людям булаби вигода. Чи листа написати, чи упімнутись за громадою, чи провід дати. Тямите нашу справу за церкву? Що вона гроша зїла, а всьо через те, що не було нам з початку кому порадити. А подібних справ всюди повно по наших кольоніях. Нарід тягається по адвокатах та судах, платить кервавицю а інтеліґенти шляються голодні і босі по містах, шукають когоби натягнути та безсоромно жебрають у фармера шклянки пива.

— Не всі такі, перечив я. Є хоч бідні, але чесні одиниці . . . Мені соромно стало перед цим чоловіком, бо от я саме тепер пив його пиво.

Якось мені вдалося охолодити Гуменного запал і беручи справу подрібно, я договорився до того, що обіцяв піти за гомстедом, а коли знайду, дати йому знати.

Жінка похвалила мою постанову і ми по цілих вечерах обмірковували, що і як робити. Справа розбилася за гроші; але я повірив Гуменюкови, що гроші хоч добрі на початок але не конечні.

За пару днів я вибрався з клунком в руці шукати гомстеду. Земля ближче міста вже була занята, хоч хатки поселенців були рідко. Під вечір другого дня я почув на північній стороні гавкіт собаки. Я зрадів, бо цілий день не здибав людського життя. За якої пів години ходу я побачив на вирубі колибу з кругляків і невеличку шопу. В хаті не світилося, але на завзяте гавкання собаки вийшов чоловік з рушницею в руці і здалека спитав мене, що я за один. Я сказав та просився на ніч. Не прийняв.

— Шкода, каже, але в мене жінка хора і тут ніяково буде і чужому чоловікові і її. Я догадався, що певно пологи.

— Ви йдіть дальше милю а там певно буде вам вигідно. Лиш держіться отцеї стежки.

Я пішов і серед ночі збився з дороги та почав блудити. Як довго я ходив по лісі — не знаю. Змучений і виснажений я що хвилі падав через ломи. Вкінці вийшовши на галяву, і побачив у пітьмі ночі якусь високу, чорну гору. То була невелика купа соломи. Не шукаючи вже хати, я видер в соломі глибоку діру і вліз туди, головою на двір. Був кінець жовтня і брало морозом. Здорожений, голодний і мокрий від поту, я заснув а коли пізним вже ранком прокинувся, побачив, що вхід до мого леговища весь вкритий інеєм як добра шапка, а я трясся усім тілом мов у лихорадці. Пробую висунутися з діри — не годен. В очах пожовкло, у виски товче щось мов молотком. Зібрав усі сили і виліз та тутже таки на місці мені за-

крутилася голова, ноги задильґатіли і я присів. Коли я згодом прийшов до себе, побачив поміж грубі але рідкі осики ту саму колибу а на подвірю того самого чоловіка, у котрого я просився на ніч. Я слабо кликнув на него. Здивований прибіг він до мене, поміг мені зайти до хати і напоїв теплим чаєм. Я був дуже хорий. У господарів вродився тої ночи хлопчик і бідний чоловік мусів обходити не лише хору жінку, але ще й мене чужого. Але його догляд і мій молодий орґанізм зробили то, що я третого дня міг знова ходити. В розмовах про гомстеди я довідався, що землі кругом дуже добрі, і що за добрих десять миль на північ можна взяти хоч з лісом, але дуже добру фарму. Услужний чех навчив мене пізнавати на паликах кводри і секції та додав, що чотири милі на схід від того місця є склеп таки нашого чоловіка. Не поспішаючи добився я реньовою лінією на вказане місце. Вибрав собі кводер, записав нумери, а вернувши домів, доніс про все Гуменному.

У відповідь на мій лист добрий старий приятель прислав мені десять долярів на заплачення гомстеду і цілу пачку добрих порад. "Найважніше — писав він між іншим, — щоб ви нічим не зражувалися. Будуть невигоди, певно що будуть; може й їсти не буде що, та ви працюйте, валіть ліс, що тонше корчуйте, грубше лишіть гнити, а будьте певні, що на тім місци за пару літ будете збирати золото".

І дивне, що від хвилі, як я заплатив гомстед, я почув в собі якусь охоту, якесь невідоме мені передтим внутрішне вдоволення, побачив якусь означену ціль. Навіть міська нужда, і та видалась мені неначе лекша, не така гнітуча і не така безконечна. Вечерами вже по раз сотний я рисував жінці плян, де ліс грубий а де тонкий, де потік, де яка галява а де буде добре місце під хату і обійстя. Хлопчики не могли натішитися та дочекатися, що будуть мати коника, курку та песика. Цілими днями я шлявся по місті та збирав якісь цьвяхи, старі завіси, скоблики та шрубки. Чи здасться мені то все і до чого, я не знав, але тим добром я чисто обдер усі кишені.

Під весну я пустився на фарму будувати хату. Взяв послідних жінчиних півтора доляра, навантажив мішок сокирами, заліззям і провіянтом так, що насилу підніс. Але нести то всьо девятьдесять миль лісами, по ломах, прийшлося дуже гірко. Мало не половину того добра мусів я полишити на дорозі. Плечі напарив, шкіру позсував; вже десятий раз перекладаю мякшим до хребта — не помагає. Кілька миль перед своїм гомстедом спочивав я вже що кількадесять кроків. Ріжні гадки шибали мені по голові. то жалувався на свою глупоту, що не годен був чи не вмів розжитися вигідно в місті, що так безпотрібно мучуся, то знов нападав мене якийсь встид, що я ще нічого не зробив, а вже зневіряюся. То знова я бачив себе добрим фармером: гарна хата, коло неї гайок, а з воріт виїздить ціла валка возів, виповнених пшеницею . . .

Станувши на місци, я прокинув сніг і розложив велику ватру та перекусив. До вечера було ще далеко і я помимо великого умучення вспів зложити досить простору, якби пастушу буду. Накрив травою і снігом, вистелив осокою і поклався спочивати. Морози були ще досить сильні а я не мав чим накритися; з обави перед прохолодою, я розложив з чотирох сторін буди великий огонь, але зі страху, щоб буда не згоріла, я будився за кожним сильнішим тріскотом ватри.

Рано встав, протер очі снігом, обійшов ліс від лінії зо три рази і вибрав місце під хату саме там, де ліс був найтонший. Правда, місце я прочистив скоро, але коли прийшлося носити на плечах грубі, довгі льоґи доброї чверть милі, я побачив свою помилку. Рубаю і ношу кругляки. Витну один, занесу, зарубаю і йду за другим. За той час плечі немов відійдуть, пригояться. Цю муравлину працю тягнув я сам один через цілий тиждень. Плечі пекли, мовби хто посипав приском, рук не годен збігати, пальці пообтовкав, струп на кожному чиколонкові. Але зруб був. Я обходив його кругом що хвилі, чуючи немале вдоволення зі своєї роботи і той, десь на споді душі захований, ніжний тон, так рідкий у нашого інтеліґента, це моє, власне. Зруб був, може не такий як у людей, але був. Та даху не втну. І не зручно одному і не знаю як. А тут вже і їсти нема що. Маючи півтора доляра, поплівся я чотири милі на схід до склепу,

про котрий мені згадував чеський поселенець. Подибав. Та заки поступив до хати, оглянув добре дах; як зарубані кроки, як спираються горою на поздовжному льоґові. При цих оглядинах застав мене господар і з розмови вийшло, що він українець, найблищий мій сусід. Зрадів немало і заохочував як міг, щоб я не знеохочувався трудностями, та обіцяв помочи мені як що буде треба.

Заки я звів дах, заки прочистив трохи кругом хати, почалися тепліші дні і я вернув до міста, щоб перевезти жінку з дітьми. За той час вона призбирала пару долярів, та того було мало. За самий перевіз жадав чоловік двадцять долярів тай то лиш до сусіда до стору, бо дальше не було дороги. Та лучився добрий чоловік, що мені позичив. Мене навіть то здивувало. Той сам знакомий що знав мою біду в місті, не хотів бувало дати мені і кводра на чай чи цукор, тепер, коли я мав гомстед і "хату", дав мені двадцять-пять долярів. Я побачив, що люди шанують вже саму добру волю і охоту працювати і цей респект чи кредит для фармера хто знає чи не причинився найбільше до того, що я не лишив гомстеду в часі найбільшої скрути. А вона почалася та скрута зараз першої днини, як я перевіз свою родину.

На хаті були лише крокви. Заки я натесав дощок під папір, нас четверо містилися в буді а варили на дворі. Хатні річи лежали на купі, накриті перед дощами грубо осокою. Вкінці був дах, накритий звичайним, дешевеньким будівельним папером, бо на грубший "фор плай" не було грошей. Я розмістив в хаті старі бідні меблі та кінчив загладжувати діри між кругляками. Жінка раділа, а вже хлопців було всюди повно. То жаби полошать в потічку, то підходять довбаючого порохно сорокатого дятеля, то пригинають молоді паплі та гойдаються.

Тимчасом серед ночі зірвалася буря і сипнув грубий дощ. Мій папір подерло на даху так, як збиточний хлопець робить з непотрібним зошитом, та розкинуло по лісі. Ми, змоклі як кури забрали спячих хлопчиків на руки і поставали в одвірку, накинувши на голови діточий матерацик. То було одиноке місце, де не дуже текло. Дощ настав аж над раном і ми мокрі, не виспані, з помлілими від дітей руками, почали виносити на двір хатні річи та просушувати. А весна того

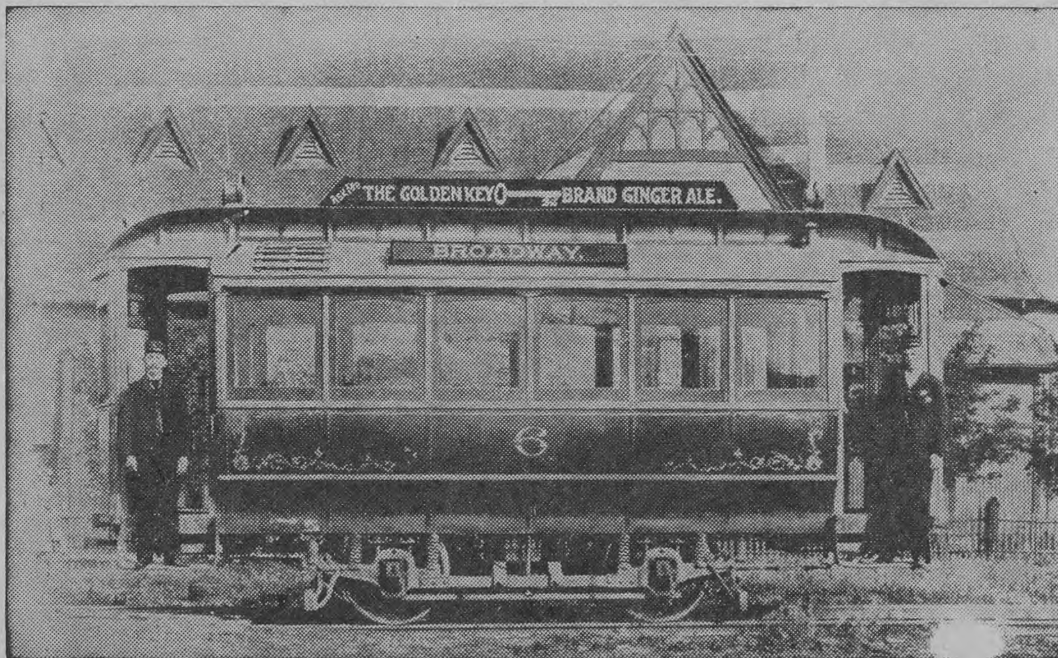

Один з перших електричних трамваїв у Винніпеґу

року була дуже мокра. Оловняне небо пересівало час від часу мов через сито дрібнесеньку мраку і ми що просушимося за дня то вночі знова мокнемо. Вкінци ми до цего привикли, якби то було в порядку наших денних робіт. Виносимо і знова вносимо. А попри це я рубаю паплі, жінка носить на вогонь. Чорні, обсмалені, обдерті. Спішимо. Що прочистимо, зараз копаємо під город. На руках не мозолі а рани; ніяк за ніч не пригоються. Вже є з акер, лиш тут то там грубі, обгорені пні, понурі свідки насильної культури.

— От коби так пару стручків динаміту — кажу жінці — виглядалоби на город. Та де того тут дістати! Але якось зайшов я до свого "сусіда" щось купити і довідався, що десять миль від нас на полудне починають залізнодорожний насип та бдують "Кеш" — цебто склади поживи і знаряддя для робітників. Там певно мають і динаміт. Не довго думаючи, я пішов туди і дійсно випросив у формана щось десять стручків динаміту, фюз та коробку капзлів. Що більше. Недалеко того "Кешу" побачив я ще несогіршу тачку, таку вигідну на фармі річ, і задумав взяти її до дому. Та скоро переконався, як то тяжко котити тачку десять миль; бо я її мало і котив а більше ніс як дитину на руках то через калабані, то через ломи і мочари. Не раз і не два хотів лишати біду в корчах та шкода було і тачки і того, що вже так далеко возився з нею.

Жінка, побачивши динаміт в хаті, налякалася. Ні я, ні вона не бачили в житті того страшного середника і ніяк вона не годилася, щоб я пробував вистрілювати ним пні. Але я не вважав. Нарядив так, як мене навчили на "Кешу", запалив льонт і втік. Чекаю і чекаю — не вибухає. Віком стає час. Вкінці не втерпів; підходжу ближче, беру в руки льонт і... більше не памятаю нічого. Коли по якімсь часі віджив, я завважив, що мене відкинуло пару кроків від пня і майже цілого прикрило землею. Жінка плачучи згортає ту землю з мене, хлопчики собі. З носа і чола тече кров, руки посмалені. Та я хоч побитий, але вдоволений, бо грубезний пень розірвало на троє і занесло в ліс. Я так тим розохотився, що помимо доброї науки і жінчиного плачу та просьб, поклав ще під всі прочі пні по стручкови. Але цим разом я вже розпалив при пнях вогонь і вкладав туди по черзі фюзи. Наслідок був добрий, бо я лиш позагортав ями і добрий акер города виглядав як стіл. Але я не сподівався, що діти підглянуть, де я поклав пушку з капзлями. Забрали та стали калатати коробкою і коли ми на сильний гук вибігли з хати, вони оба бігли з криком, тріпаючи ручками, з яких текла кров. Жінка так цим переляклася, що з переляку зімліла. Я не знаю кого перше ратувати. Хлопці, побачивши маму на землі, ще гірше почали плакати; стали її торгати покровавленими руками і так змастили кровю, що виглядала наче її хто порізав. Дочутив я жінку, обмив її та хлопців і почав витягати з діточих рук більші куски бляхи. Покалічення були легкі, всеж ми ходили через кілька днів прибиті і зденервовані. Навіть жінка, що помимо трудностей та невигод держалася до тепер бадьоро, стратила духа.

— Чи не лучше булоб, Іване, якби ми покинули цю фарму? — питала вона розважно.

Але я її розважав. Воно, кажу, початки лиш трудні, а там дальше піде вже лекше.

— Колиж бо їсти вже нема що — сказала сумно і обернулася до кухні, ніби переставляти горшки. Я завважив, що вона плакала. По часі почала знова жалуватися, присівши коло мене.

— Було ще трохи поричу і кукурудзянки тай вже минулося.

— Побіжу до стору.

— Чи схоче дати більше? Тілько там того вже набралося.

— Вже лобода молоденька повистрілювала, кажу.

— Можуть діти похоріти, і що тоді зробимо?

То була поважна справа: не було що їсти. Та мені впала щаслива гадка: зловити зайця. Але як? Було їх в корчах багато і я знав їхні свіжі стежки. Так що-ж! Не було ні рушниці, ні дроту на сильце. В міх! шибнуло мені в голові. Та тут повстав сумнів, що лиш настрашу бідне сотворіння і нічого не вийде. Тоді я, коли добре смеркло, положився при одній їх стежці і закритий корчем витягнув руку та ждав. Минали години, я лежав непорушно і надслухував. Кру-

гом мене по ріжних стежечках чути було глухий лопіт лабок — лиш по тій, де я лежав, не підходив ні один заяць. Я хотів вже перенестися до другої тропини, коли туж мені попід руку протискався сухою травою, як тунелем, здоровий вже сивий зайчик. З цілої сили я вхопив його за хребет. Лісом пронісся наглий, переразливий квік. Бідне сотворіння пручалося, дерло мені лапками руки —та я його мав. Діти ще не спали і радости не було кінця, коли я їм показав живого зайчика. Стали хлопчики нараджуватися, яку клітку рано йому зроблять, чим будуть годувати і я мусів, скоро позасипляли, забити і справити зайця, щоб не було плачу.

Ці ловли повторяв я мало не що ночі. З браку омасти пекла їх жінка на воді а подавала з пісною лободою. Взагалі через три місяці крім кукурудзянки, поричу, часом зайчика та пісної лободи, ми нічого іншого не їли. Та помимо такої нужди я завзявся викорчувати якнайбільше ліса, щоби нарік посіяти бодай пару бушлів пшениці. До нікого не звертався за поміччю; навіть до Гуменюка ні; до склепу також не показувався, бо вже багато завинив і боявся, що "сусід" відмовить дальшого кредиту.

Одного разу, коли я рубав і пилив ліс, станули коло мене діти, а старшенький, що тепер принципалом в школі, якось посумнів і по хвилі задумано каже: "Тату, хліб такий добрий" . . . Пригадало собі біднятко, що колись в місті їло хліб.

Мене вхопив такий глибокий жаль, що я відійшов від дітей в корчі і плакав як на похоронах.

— Що-ж, думаю, винна та дрібнота, щоби тут зі мною так голодувати? Чи-ж ті діти просилися на світ, щоб бути жертвою моєї амбіції чи непорадности? Ні, я їм мушу добути хліба!

І поклавши сокиру на плече, пішов з понурими, розбитими думками до хати.

— Знаєш — кажу — Касю, що я надумав?

— Що?

— Лишити тебе тут з хлопцями, а самому піти до роботи.

— А деж-би я сама лишилася в такім лісі!

— Ліс то саме, що й поле; хіба тим кращий, що пташки співають. Ти — кажу — в страхи і так не віриш. В день тобі не буде страшно а вечером позамикаєшся і будете безпечно спати. Мушу йти, Касю! сказав я мягко і оповів її сцену з дітьми, та як вони тужать за хлібом.

Вона плачучи згодилася та лиш журилася чи найду роботу.

— Найду. Там на полудне будує Сі-ен-ар дорогу і я думаю, що мене возьмуть.

На другий день пішов я до "сусіда", поборгував для жінки що було треба, попросив його, щоб коли заглянув до них і таки того самого дня з двома паляницями і пушкою фасолі в торбині, подався я на полудне. Став у контрактора до "скрипи" по три доляри на день.

І що думаєте, питав нас Іван, до морозів я заробив 350 долярів! Купив добру, молочну корову, купив плуг і борони, віддав, які мав довги, дав сотку завдатку на бики, ще й лишилося добре перезимувати.

Але вернувши з роботи, я вже застав на сусіднім кводрі от вуйка Прокопа, небіщика Березу і Заяця. На слідуючу весну ще більше їх осіло. Поволи, помагаючи собі чим і як могли, ми винищили ліси, виробили поле а коли настала війна і хліб платився добре, розбудувалися таки на добре.

Ми так уважно слухали Іванового оповідання, що і не завважили, як годинник вибив другу.

Лиш вуйко Прокіп заснув на софці; а коли ми його збудили, він протер очі і поглянувши на стіл сказав: "А що, не говорив я вам, що лишете паї на снідання?"

Як дерево зітнуть, кожний тріски збирає.

★

Доброму чоловіку продовж, Боже, віку.

★

Про свято держав, та в буддень сказав.

★

Панських груш не руш; як погниють — самі віддадуть.

★

Який дід, такий плід.

ГРУШЕВСЬКИЙ

Михайло Грушевський та його діяльність на Західній Україні

(З промови Др. Зенона Кузелі на Жалібній Академії Українського Наукового Інституту в Берліні з приводу смерти професора Михайла Грушевського).

Коли сьогодні вся Україна схиляє з глибоким жалем голову перед тінями великого українця, що своєю визначною працею та невсипущою діяльністю підготовив духове зєднання всіх українських земель, а зокрема Наддніпрянщини й Наддністрянщини, що найшло свій найкращий вислів у пропамятному акті політичної злуки східньої та західньої України, то чи не ще більшою жалобою з приводу смерти Михайла Грушевського повинна вкритися західна Україна, для якої він присвятив 20 найкращих років свого всестороннього та багато заслуженого життя. Два десятиліття передвоєнного підйому західної України з її центром у Львові звязані нерозривно з іменем і працею великого покійника, що виходила далеко поза вузькі рамці наукового й культурного життя й відбилася непроминаючими слідами на всіх ділянках галицького національно-культурного розвитку, поглиблюючи й поширюючи його русло, оживляючи його новими ідеями, виповняючи його своїм змістом і добуваючи йому належне розуміння і признання між своїми.

Діяльність Грушевського в Галичині розпочалася в 1894 році з його приходом в осени цього року на професора історії Східньої Европи з "особливою увагою до історії України" на Львівському Університеті й дуже швидко прибрала загально громадські форми.

Професор Грушевський відразу зачав читати на університеті курс української історії, починаючи від джерел до історії України, щоб, як каже сам в передмові до першого тому своєї "Історії України-Руси", дати загальний образ нашого минулого, але не обмежився до звичайного викладання та ведення семинаря, як це робили інші, між ними й українські професори, а старався використати своє високе "наукове" становище для українських національно - громадських цілей, концентруючи свою наукову працю в громадській інституці, в "Науковому Товаристві імени Шевченка", що основане в 1873 році в часах, коли як казав Грушевський "можливість української культури стояла під знаком запитання", саме перед приходом Грушевського перемінилося з кінцем 1892 року з літературного в чисто наукове. Наукове Товариство імени Шевченка, що зачало ставити щойно перші слабі кроки, не проявляючи зрештою відповідної життєвої енерґії, набрало з приходом Грушевського відразу великого розмаху й розбудовувалося з кожним роком, особливо, коли Грушевський в 1897 році обняв провід Товариства й перевів у наступному році ґрунтовну реорґанізацію на зразок західно-европейських академій. В Науковім Товаристві імени Шевченка створено три наукові секції, фільольоґічну, історично-фільософічну й математично - природописно - лікарську, а при них цілу низку фахових комісій та підкомісій, археольоґічну, археоґрафічну, етноґрафічну, статистичну, юридичну, язикову, бібліоґрафічну і т. д., що під проводом або за почином Грушевського розвинули живу науково - орґанізаційну та видавничу діяльність. Ще перед тим, в 1885 році, перебрав Грушевський від Олександра Барвінського редакцію наукового орґану Товариства — "Записок", якого вийшло на протязі 1892, 1893 і 1894 року заледви чотири невеличкі томи, перемінив його зараз на обемистий двомісячник і поставив його своїм трудом і знанням на високий рівень найкращих подібних европейських журналів. За час від 1897 до 1913 року Грушевський зредаґував і видав 112 томів (від 5 —116) "Записок", обєднавши коло них усіх українських учених і багато чужинців. Грушевський помістив там чимало власних праць, заміток, матеріялів, та вложив велику силу тяжкої редакційної

роботи в праці молодших наукових співробітників, яких особливо притягнув до співробітництва до найбільшої цінности "Записок", до сталого відділу рецензій та рефератів, що під зручною та вмілою рукою Грушевського незвичайно причинилися до наукової освіти молодої ґенерації.

Побіч "Записок" Грушевський покликав до життя цілі серії наукових видавництв, між іншими цінні "Збірники історично-фільософічної" й "фільольоґічної секції" та окремі публікації поодиноких комісій. Для характеристики його великої орґанізаційної та фактичної наукової праці вистарчить тільки перечислити найважніші публікації тодішнього Наукового Товариства імени Шевченка і згадати, що під рукою покійника та при співучасти Франка, Гнатюка й Володимира Левицького появилося за той час до 500 цінних наукових томів, що дістали велику оцінку в ученому світі і придбали Науковому Товариству імени Шевченка славу й значіння Української Академії Наук, хоч цього титулу, не вважаючи на обіцянки австрійського уряду не вдалося добути.

Цю велику, надмірну працю, що переходила сили одиниці, зміг Грушевський при всій своїй надзвичайній працездатности, небувалій плідности та легкости концепції виконати тільки завдяки свому великому орґанізаційному талантови, приєднати для праці в Товаристві майже всіх тодішних українських учених східної та західної України, та виховати ціле покоління, особливо істориків, так, що Наукове Товариство імени Шевченка стало перед війною, чверть століття, головним огнищем української науки на цілому просторі українських земель.

Велику орґанізаційну силу й зручність проявив Грушевський в орґанізації участи українських учених з Галичини й Буковини в Київському та Чернигівському археольоґічних зїздах 1899 і 1902. Коли українців туди не допущено, Грушевський випустив усі українські реферати, приблизно до 30 на кожний, окремими томами в виданнях НТШ., показуючи тим, як сам пише, "славянському й західно - европейському світові" нашу культурну дозрілість, наявність власної української науки та кадри національно настроєних робітників, готових віддаватись на кожну актуальну наукову проблєму.

Це тоді був факт незвичайної ваги і прийшов у відповідній хвилі. "Завдяки йому, як пише Грушевський в ювилейній статті, "З нагоди 150-ої книги "Записок" (Львів, 1929) "в передреволюційнім сумерку, саме перед революцією р. 1905, українське питання, постулят національних прав українського народу озброївся таким серіозним арґументом, як наявність української науки. Коли поява Шевченка, як влучно відізвався один достойник, сама собою рішила проблєму української літератури, Товариство його імени не дискусією, а фактом доказало теорему повноти української культури, в момент, коли недержавні народи Росії звільнялися з обмежень, наложених царським режімом".

Загалом Грушевський вмів давати ініціятиву й переводити ініційовані справи при допомозі зручно підібраних і звичайно відповідно підготованих співро-

бітників. Туди належить між іншим орґанізація архівних та етноґрафічних розслідів і подорожей, на які Грушевський все знаходив потрібні фонди, подібно, як і на наукові стипендії для молодих адептів науки, о скільки вони виявили відповідні здібности. З тією метою він покликав до життя академічний фонд і дав почин до заснування "Академічного Дому".

Особливу увагу звертав Грушевський на наукові варстати праці, бо як практичний учений знав добре, що без цих, (так само як і без "монети") неможлива ніяка наукова праця. Для цього розбудував бібліотеку, що скоро, дорогою обміни, дарунків і купна перейшла 100,-000 томів україніки, заснував наукову робітню, створив новий дім при вулиці Чарнецького, вміючи так в цьому як і в інших випадках видістати гроші не тільки від австрійського уряду, але й від своїх багатших земляків. Коли ще згадаємо, що заходом Грушевського поставлено на належній висоті власну друкарню й переплетню й зорґанізовано щойно як слід книгарську справу, то матимемо загальний образ тієї великої і неоціненої праці покійника як голови Наукового Товариства імени Шевченка й орґанізатора наукової праці в Галичині.

Та на цьому не скінчилася ще культурна праця Грушевського. Маючи з молоду великий інтерес до літератури, Грушевський заініціював в 1898 році переміну тодішного галицького літературно-громадського тижневика "Зоря" в

Перша Пошта в Винніпеґу — Росс Гавс

поважний місячник "Літературно-Науковий Вістник", що аж до року 1906 виходив накладом Наукового Товариства імени Шевченка і під редакцією Грушевського, Франка і Гнатюка, обєднуючи в незвичайно солідному й цікавому журналі европейської міри всі кращі літературні сили австрійської та російської України. "Вістник" лежав Грушевському на серці не менше цим "Записки", тому сторінки "Вістника", що з року 1906 перейшов до Київа, переповнені силою цінних розвідок, статтей, оглядів і рецензій, що притягали читачів та будили інтерес і свідомість.

Рік 1898 зазначився в культурному житті західної України ще й дальшим поважним вкладом праці Грушевського. Сам письменник, заснував він "Товариство Українських Письменників" та орґанізує при Товаристві імени Шевченка перше поважне літературне видавництво "Українську Видавничу Спілку", що під його дирекцією згуртувала коло себе чимало визначних українських письменників і видала в двох серіях до 300 книжок, що тоді розхоплювалися і читалися завдяки новому матеріялові й відповідному підборові видань.

Діяльність Грушевського ніколи не була чисто кабінетною, хоч як любив він, особливо ранком працювати тихо в своїм великім кабінеті, при вулиці Понінського 4, обставленім довкруги полицями й шафами з книжками. Коли тільки можна, виступав Грушевський з публичними викладами для загалу й молоді, уладжував всенародні маніфестації, наприклад величавий обхід століття обновлення української літератури, і брав участь у працях "Учительської Громади" й "Краєвого Шкільного Союзу", де між іншим вложив чимало праці для справ народнього шкільництва. У звязку з тим стояло теж і його заінтересування справами народньої освіти й стале підкреслювання потреби науково-популяризаційної праці.

Всі ці інтереси, що звязували Грушевського загально та в подробицях з тодішним галицько-українським громадським життям, привели його вкінці й до публичної політичної акції. Під його активним впливом прийшло в 1898 році до консолідації українських національних партій в Галичині в одну "Національно-демократичну партію", що деякий час давала надії стати загально-українською. Його активна участь у тім напрямі не тревала довго, але зазначилася потім цілою низкою критичних, публіцистичних статтей, що вийшли за роки від 1909 до 1911 окремою книжкою п.з. "Наша політика", виявляючи не тільки велику критичність, в оцінні фактів критичного, політичного життя, але й яскравий публіцистичний талант. Бо треба згадати, що професор Грушевський, визначний фахівець і авторітетний учений, член кількох академій наук, не гордувався ніколи брати за перо і писати публіцистичні статті, все одно, чи для "інтеліґенції", чи для "народу", для "своїх", чи для "чужих", коли цього вимагала потреба. Грушевський високо ставив значіння національно-культурної й наукової пропаґанди й положив у тій ділянці великі й неоцінені заслуги.

Після революції в 1905 році переніс центр своєї уваги на Велику Україну до Києва, але до самої війни не спускає з очей Галичини, хоч у 1913 році розходиться з деякими своїми співробітниками й резиґнує з головства в Науковім Товаристві імени Шевченка.

І Галичина не забула й не забуде ніколи того невеликого ростом, але великого духом українця, що любив її не менше своєї ширшої батьківщини і положив для неї стільки труду й стільки зусиль, щоб зробити з неї справжній— Піємонт українства. Михайло Грушевський прийшов до Галичини ще в часи панування галицького партикуляризму, якого не потрапили в цілому проломити ані живі заходи таких українців з Великої України, як Драгоманів, Зінківський, Кониський і Ґрінченко, ані "революційна" на ті часи діяльність Івана Франка й товаришів, а залишив її з початком війни обєднаною всеукраїнськими ідеалами та готовою до спільного зриву для Соборної України. Коли Шевченко розбудив щойно справді націоніяльну свідомість західньої України, Драгоманів зевропеізував її, то Грушевський зукраїнізував її наскрізь і звязав її спільними нитками національного почуття і спільної національно-культурної праці з Великою Україною.

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ

САГАЙДАЧНИЙ У ШКОЛІ В ОСТРОЗІ

(Оповідання)

Місто Острог було славне на цілу Україну. Тут жив найбільший український вельможа, князь Василь Константин Острожський, воєвода київський, головний оборонець української православної церкви. Він не жалував нічого, щоб його резиденція була безпечна.

Над рікою Горинем, серед лісистої та багнистої околиці, на скелі над рікою, стояв сильний замок з двома високими вежами. Цей замок, крім підземних льохів, мав два доверхи. Його околювали сильні мури з чотирма баштами. Від головних воріт замкових вела вниз замкова вулиця, стояли рядом по обох боках великі муровані домівства, в яких приміщено друкарню, школу, академію й бурсу. Звідси зачинався ринок старого міста. Був це чотирокутник, обставлений домами, в яких містилися крами й жили купці. Ціле місто обведене муром з чотирма воротами. Над ними високі башти озброєні воєнними знарядами. Зараз за старим містом, через греблю, стояло нове місто — Заставє. Тут були дві церкви: Воскресення і св. Онуфрія. В новому місті сиділи татари, яких поселив князь.

Одної днини перед полуднем наспіли до Острога два ученики: Марко Цмайло-Кульчицький і Петро Конашевич, вислані на науку з далеких Кульчич з під Самбора перемиським владикою — Стецьком Брилинським. Міщанин, до котрого вони заїхали, поучив старого Жмайла, що ще мусить іти на замок, а то над вечером зачинять замкові ворота, тоді не буде ніякого приступу. Такий тут порядок. До того ще князь вибирається завтра до Дубна і не знати, коли верне.

Жмайло зараз передяг себе і хлопців у кращу одежу і вибрався на замок. Дорогу показував синок цього міщанина. Перейшли греблю, ринок і замкову вулицю аж до замкових воріт. Мусіли показати письмо самбірського старости і лист до князя. Тоді гайдук повів їх на замок.

Міркуючи по зверхньому вигляді замку, здавалосьби, що в середині Бог зна як пишно і багато. А тим часом там сама простота. Жмайлові і вірити не хотілося, щоб той багатий князь, про якого дива розказували, міг сидіти в такій невибагливій простоті. Вийшли на перший поверх по східцях, та станули в великих сінях. Гайдук пішов передом, поки не завів їх до світлиці, де мешкав князь. Гадали, що побачуть тут саме золото. Куди пак! Під стіною вузенька лежанка, вкрита медвежою шкірою, довкруги стін деревляні лави, скілька стільців, вкритий опонами стіл, а при ньому крісло з поручами, вкрите чорним сапяном. В куті стояла велика кафлева піч з комином, на якому горів огонь. В куті на стіні кілька ікон, а під ними шабля. Ось і все.

Наші Кульничане мусіли підождати трохи на князя. Він саме вернув з замкової церкви, а тепер снідав. Аж ось відчинилися двері і увійшов князь. Наші кульчичане, побачивши його, не знали, що їм робити: хреститися перед ним, чи клякати. Їм здавалося, що бачуть святого. Князь Василь Константин Острожський був високого росту, плечистий, з довгою сивою бородою. Одягнений у суконний кафтан, обрамований довкола футром. Він сів зараз у своє крісло з поруччами і став читати владичий лист:

— Це ті два хлопці, що про них пише владика?

— Так, ваша княжа милість. Ми зпід Самбора.

— Ви шляхта?

— Так. Оце мій братанич Марко Жмайло-Кульчицький, а це наш приймак — сирота Петро Конашевич.

— Ну, гарно. Владика мені добре знайомий. Та коли він поручає мені оцих хлопців, то гаразд. Я їх приймаю і в

школу і в бурсу. Побачимо, чи їм час в академію, чи йно у вищу школу. А ти найстарший з роду Жмайлів?

— Ні, ваша милость. Я внук. Ще живе голова роду, дідусь Грицько.

— Та ти сам уже в літах, — каже князь — а в тебе ще дідусь є? — Я знав шляхтичів Жмайлів між козаками.

— Це з нашого роду либонь. Інших Жмайлів нема. Мої два стрийки на Запорожжі були, та там і голови поклали.

— Ну, гаразд. Підете хлопці в школу тай у бурсу вас приймуть. Зараз вас там проведуть. А ти оставай в Острозі, поки завгодно відпочить. Розкажеш мені про вашу сторону. А як у вас з вашою церквою?

— Лихо, ваша милость. Та наша шляхта держиться кріпко своєї церкви.

— А школа у вас буває?

— Хіба що школи церковні. Є ще вищі школи, єзуєтські, та ми туди дітей не посилаємо, щоби не покидали свого народу.

Князь задумався трохи, а далі й каже:

— Дам тобі трохи грошей на церковну школу в Самборі. Та поки приїдеш до дому, не говори про це нікому, заховай добре, а то чого недоброго, то в дорозі ограблять та ще й убють.

Князь плеснув в руки. Явивсь слуга і вклонився низенько.

— Поведеш цих хлопців у бурсу до ректора. Нехай їх перепитає та осудить, де їм вчитися. З Богом!

Кульничане вклонилися князеві, поцілували в руку і вийшли з слугою. Зійшли в долину, минули замкове подвіря і браму та опинились на замковій вулиці. Тут було глітно від усякого народу. Аж стали перед великим будинком. Тут було молоді мов у муравлиску. Слуга повів їх просто до ректора. Ректор, людина висока, худа, сидів за столом над книжкою. Вислухав уважно княжого приказу, прикликав дидаскала (учителя) і розпочав екзамін. Хлопцям гремтів голос. Вони ще не бачили такого великого учителя. Ректор слухав, а далі каже:

— Досить. Взяти їх в академію. Вони вже підготовані, а впрочім хлопці не без ума, дадуть собі раду. — Потім покликав ректор діякона і звелів завести їх у бурсу.

Бурса стояла зараз при школі. Йшлося туди через невеличке подвіря. Діякон записав собі їх у реєстер, повів у велику кімнату, вказав їм їх лежанки і столи, де мають сідати. Для хлопців усе було тут новиною. Таких великих кімнат не бачили з роду. Серединою стояли лежанки в два ряди, головами до себе. Попід стінами довгі ослони. Такі самі ослони при столах від середини. Стіни білі. На одній портрет князя, а над ним ікона з Розпяттям. У цій кімнаті було багато молодців. Вони сиділи при столах на ослонах і вчилися в голос. Діякон став ласкаво хлопців розпитувати, то що. А далі став їх водити по цілій бурсі й усе пояснювати.

Таких самих кімнат було тут більше. Усюди повно школярів-бурсаків ріжного віку. Були й такі, що вже з вусами.

А далі повів їх діякон на огород, що був за бурсою і простягався до самого муру. Тут була зразу площа до ігрищ для молодіжи, а далі грядки з яриною, а під муром і сад овочевий. Доспілі яблука, грушки та сливки аж за очі хапали, а слина на язик плила. Діякон пояснював, що коло городу роблять самі бурсаки й усі плоди для них: хто краще коло цього ходить, того князь милостиво нагороджує та самому не вільно під карою нічого брати.

На площі перед огородом хлопців як у муравлиску — ріжного віку і росту. Вигадували тут всілякі іграшки, а від цього гуділо мов в вулію.

Наші хлопці не мали смілости вмішатися до гурту. Діякон прикликав одного бурсака:

— Візьми між вас тих нових товаришів, нехай гуляють з вами.

Бурсак оглянув цікаво новиків у синіх капотах тай каже:

— Ходіть до гурту, де вам любо. А покажи, що ти вмієш.

— Ми вмієм з лука стріляти, на шаблі битися.

— Лук тут є, а шабля хіба деревляна, бо залізних у бурсі не можна. Він повів їх у другий кінець площі. Тут стояв гурток хлопців, що чергою стріляли з лука на віддаль у дошку, на якім був намазаний вуглем страшенний татарин.

— Дайте хлопці оцим козакам лук, хай покажуть, що вони вміють.

Хлопці стали оглядати новиків.

— А стріли в тебе є? — питає один.

Петро засоромився та вже хотів відходити.

— Так не кажи! — говорить діякон. —Гостеві треба позичити стрілу. Коли матиме потім свої — віддасть.

Зараз подали Петрові лука і наставили кілька стріл.

Він попробував силу тятиви, та зважив стрілу в руці.

— Воно трохи за близько. Поступім далі. А куди стріляти?

— Хіба не бачиш татарина? Стріляй, куди хочеш, щоби лиш потрапив.

— Я питаю — куди? — В лице, в груди, в ноги?

— Чогось ти, небоже, багато говориш. Чваньків ми маємо досить, — говорив один бурсак, і близько йому і відразу в лице мірить. Хіба це так легко?

— Побачиш, а тоді — полай чваньком—каже Петро, почервонівши. — А поки не бачив, то й мовчи.

Петро натягнув лука і став примірюватися. Стріла зафурчала в повітрі і попала татаринові в сам ніс.

— А!... закликав цілий гурт.

На цей клик збіглися всі.

— Трапилось сліпій курці просо, — говорив той самий бурсак. Він уходив за найкращого лучника між бурсаками.

— Хіба-ж я не питав, куди стріляти? Попробуєм ще раз. Тепер куди? — Дивіться добре, я стріляю в чоло.

Стріла попала в чоло повище ока.

— Стріляю ще раз. Тепер кажіть ви, куди стріляти?

— Ціли в ухо.

— Нехай буде в ухо.

Потрапив третий раз.

Хлопці не могли вийти з дива. Петро розохотився.

— Та це не штука потрапити таке, що стоїть неподвижно, не рухається. А ось дивіть!

Петро вказав на ворону, що зірвалась летіти над огородом. Він зложився в мить і стрілив. Ворона затріпала лиш крилами, скрутилася і впала на площу прошита стрілою.

— Не мені з тобою мірятись — каже той бурсак, що раніше Петра чваньком назвав, тепер ти перший!

Петро відразу зєднав собі симпатію цілої бурси. Хлопці обносили забиту ворону з тріюмфом по майдані.

— А покажи, що ти умієш, — каже діякон до Марка.

— Я вмію шаблею.

— Давайте хлопці шаблі!

Принесли дві лубові.

До цього двобою станув один бурсак трохи вищий ростом від Марка.

— Так не можна, — говорив діякон, хай стає такий, що рівний ростом і силою.

— Мені однаково, — каже Марко, — нехай стає і цей.

Він роздяг капоту і засукав рукави сорочки.

Розпочався двобій. Противники забігали до себе, відскавували, заки перший раз шаблі вдарили до себе. Марко лиш оборонявся, начеб боявся. Це ще більше підбадьорувало його противника, що напирав щораз остріше. Відтак Марко поступив наперед поки не сплів своєї шаблі з другою. Зараз почав шаблею так бистро закручувати, що противник не міг ніяк своєї ослобонити. Тревало це кілька хвиль. Нараз Марко зігнув руку і вибив шаблю противника з такою силою, що впала геть далеко. Тепер Марко вдарив противника по голові шаблею, але так, що лиш доторкнувся.

— Ось козак! — закричали хлопці гуртом.

Всі були тим двобоєм так зацікавлені, що ніхто не завважив, як до гуртка прийшло двох людей. Високий, худий священик і гарний, молодий ще козак в червоному контуші, підперезаний шовковим поясом. Козак, дивлячись на хлопців, усміхався вдоволений, підкручував вуса і щось балакав з тиха до священика.

Зараз після двобою, коли хлопці, червоні мов бураки, важко відсапували, приступив козак до гурту. Він узяв обох новиків на руки мов діти, та став цілувати.

— Здорові, панове товариство! Ось молодці! Хай мене татаре живого в сметані зїдять, коли ошибаюся, що ви будете славними запорожцями. — Я перший гарматій на Вкраїні, а ти будеш лучник, — каже до Петра. — А в твоїй шаблі то хіба чорт сидить, — каже обер-

Випробувані і Смачні Приписи

ВАФЛІ

Пригрійте
1½ склянки молока
Змішайте
1/3 склянки цукру
2 ложочки соли
½ склянки масла або марґарини
Прохолодіть до літности.
В міжчасі відміряйте в миску
½ склянки літної води
Вмішайте
2 ложочки цукру
Посипте це
2 ковертками **Fleischmann's** Активних Сухих Дріжджей.

Нехай постоїть 10 мінут, ТОДІ добре вимішайте.

Змішайте з теплою мішанкою. Добре вмішайте

2 добре вбиті яйця
2 ложочки ванілії
2 ложочки пересіяної муки до всього

Мішайте аж до плину (Тісто повинно бути дуже рідке). Позсувайте тісто з берегів миски. Покривайте вогким полотенцем. Нехай наростає в теплому місці, вільному від продувів доки не подвоїться величиною — около 40 мінут. Вмішайте тісто. Печіть в пригрітому вафлевому залізку при умірковaній температурі, доки не зарумяниться — около 5 мінут. Подавайте з маслом або марґариною та гарячим сиропом.

ГОСКА

Спражте 1 склянку молока
Вмішайте ½ склянки смальцю
¾ склянки цукру
½ ложочки соли
Прохолодіть до літности
В міжчасі відміряйте в миску
½ склянки літної води
Вмішайте 2 ложки цукру
Посипте 2 ковертками **Fleischmann's** Активних Сухих Дріжджів.

Нехай постоїть 10 мінут. ТОДІ добре вимішайте.

Вмішайте літну молочну мішанку. Вмішайте

2 яйця, добре вбиті
3 склянки пересіяної муки до всього
Мішайте доки не зрідне. Вмішайте
¼ покришеної цитрини.

Виложіть тісто на легко намучену дошку або полотно. Місіть, дкои тісто не стане гнучке. Положіть в натовщену ринку; посмаруйте зверху розтопленим смальцем. Прикрийте. Нехай постоїть в теплому непродувному місці доки не подвоїться величиною.

Натисніть тісто і виложіть його на дошку або полотно, підсипані мукою. Розділіть тісто на дві половинки, подальше одна від другої. Розділіть одну половинку, тоді поріжте пів цеї порції на 3 рівні частини. Валкуйте кожну частинку на паски, около 12 цалів довгі. Положіть ці паски на натовщену бляху до печива і сплетіть їх немов у косу. Поділіть 2/3 лишньої ½ порції тіста на 3 рівні частини і зробіть з них косу около 11 цалів довгу. Положіть на верх першої коси.

З лишнього тіста сплетіть косу около 10 цалів довгу і положіть на ці дві. Посмаруйте верх розтопленим маслом або марґариною. Як потрібно, вживайте зубні патички для вдержання плетінок разом. Уложіть другу порцію тіста в такий сам спосіб. — Нехай підросте в теплому місці аж до подвоєння величиною — коло 1 годину. Посмаруйте такою мішанкою

1 яйце, легко вбите
1 ложка води

Удекоруйте ½ склянкою цілих вилущених алмондових горіхів. Печіть в умірковaній печі (375 ст. Ф.) 35 до 40 мінут.

ҐУҐЕЛЬГУПФ

Спражте ½ склянки молока
Вмішайте ½ склянки цукру
½ ложочки соли
¼ склянки масла і марґарини
Прохолодіть до літнсти
В міжчасі відміряйте в миску
½ склянки літної води
Вмішайте 1 ложку цукру
Посипте 1 ковертку **Fleischmann's** Активних Сухих Дріжджей.

Нехай постоїть 10 мінут. Тоді добре вимішайте.

Вмішайте літну молочну мішанку. Вмішайте

2 яйця, легко вбиті
2¼ склянки пересіяної муки до всього

Добре мішайте через около 5 мінут. Прикрийте вогким полотенцем. Нехай підросте в теплому непрдувному місці доки не подвоїться величиною — около 1 годину і 30 мінут. Посипте мілкими окрухами хліба боки і дно добре натовщеної 8-склянкової касеролі. Висипте надмір окрухів. На дно касеролі положіть цілі вилущені алмонди. Добре вимішайте тісто. Добре вбийте. Вмішайте

½ склянки родзинків без кісточок
½ ложочки шкірки з цитрини

Виложіть тісто в приготовану форму або касеролю. Прикрийте вогким полотенцем. Нехай підросте в теплому місці до пдвоєння величиною — около 1 годину. Печіть в умірковaній температурі (350 ст. Ф.) через около 40—45 мінут.

таючись до Марка. — Хто тебе такого вивчив?

— Мій прадід Грицько Жмайло, — мовить Марко, обтираючи рукавом мокре від поту чоло.

Козак поцілував хлопців ще раз та поставив на землю. Приступив зараз священик та став їх благословити:

— Щоби ви так за вашу віру воювали!

Це були оба Наливайки: о. Дамян, духовник князя Василя, і брат його Северин Наливайко.

На цю хвилю надійшов незамітно сам князь. Він любив заходити в школу та бурсу.

Всі розступилися з пошаною.

— Місце! Його милость іде!

— То ці хлопці щойно зпід Самбора приїхали. То ти, Жмайле, такий мистець на шаблі? Ану-ко попробуй зі мною,— каже князь, всміхаючись. Він узяв другу шаблю в руку.

— Я не смію, — каже Марко.

— Ні, нічого соромитися. Це лицарське діло. Ти певно нераз мірявся з твоїм славним прадідом, а він хіба старший від мене.

Та Марко стояв мов вкопаний, не сміючи очей відвести від князя.

— Марку, каже о. Дамян, — коли його милость приказує, треба слухати.

Марко станув. Буцім то примірювався, а далі поклав князеві шаблю під ноги і розплакався.

— Я таки не посмію на князя руку підняти.

— Ну, це гарно, — каже ласкаво і поважно князь, — що шануєш сиву голову.

Він узяв хлопця руками за голову і поцілував в чоло.

— А що вміє твій товариш?

Тепер не дали вже бурсаки Маркові прийти до слова. Один наперед другого заговорили мов гуси:

— Еге-ж, Петро славно з лука стріляє, ворону на лету поцілив. Татарина в лице потрапив.

Принесли князеві вбиту ворону. Князь дуже дивувався зручности Петра. Потім подавсь до частоколу. В голові татарина сторчали три стріли. Князь пробував виняти їх та вони зломилися. Залізо лишилося в частоколі.

— Ну, справдешнього татарина таки вбиввби на смерть. Коли ви і до книжки такі вдатні, то буде з вас потіха. А куди призначив вас о. ректор?

— В академію, — каже діякон, кланяючись князеві в пояс.

А старий Жмайло аж горів з радости, дивлячись на своїх хлопців, що відразу доступили такої чести.

Наталя Арсенева

СИВОЮ ВЕРБОЮ

Слота і мор. Куди з журбою?
Якої прагнути мети?
Хіба що сивою вербою
Над плесом тишу стерегти.

Вросту я коренем у глину,
Вдягну кори сувій рудий,
До сонця вітами полину
Над сумом сонної води.

І буду жить, як жив одвіку
Широкошумний, вольний світ:
Туманів пити сиві ріки,
Стелити пух на живопліт.

І брати, звихрюючи шати,
І спрагу сонця і теплінь,
І землю зерном засівати,
Бджоли вітаючи гудінь.

Чи приголубить тепле літо,
Чи сніг обгорне верховіть —
Я кину все, що красовито
Мене вело полумяніть.

І з-під кори на вітра скерцо
У даль не слатиме луни
Гучання дзвону — людське серце,
Криниця правди і мани.

Нема приповідки без правди.

★

Не квапся поперед батька в пекло.

★

З доброго плота добрий і кіл.

★

Попів гудьмо, а з попами будьмо.

★

Терпи, тіло — маєш, чого хотіло.

★

Унадилась свинота до чужого болота.

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК

ШКІЛЬНИК

В громадській канцелярії купа неспокійних, крикливих жінок. Лише жандарм з карабіном сидить коло стола спокійно і війт; на долівці за війтом у кутичку сидить дуже обдертий хлопчина й оглядає чорненькими очима публику.

— І чого ви, жінки, хочете від цего бахура?

— Ми хочемо, аби його приперли, бо через него ані нам ані дітям нашим нема в цім селі життя . . .

Закричали, заломили руки.

— Та кажіть, Тофанко, таже ви бігали до шандара . . .

— А вам ще багато вповідати треба за цего байстрюка? Він збирає малі хлопці по лугах та годує їх мухами та черваками. Писки їм напухають, спати через ті плачі не можна. Діти йому виносять, що де в хаті подибають. Він їсть з циганами здохле мясо. Такого ще світ не видів. Від коли мама його вмерла, то він здичів, ніхто його не годує, ніхто не обначовує, ніхто не обпирає.

А хлопець з землі каже:

— Це якась дурна Тофанка, та як маму прикидали слинов, то хто мене має годувати обперати? Що де йму в руки, то зїм тай не голоден, що де вкраду з плота, тай ци вбираю. Бють мене, і добре бють, але я терплю. Як нема мами, то мус терпіти . . .

— Дивіться лиш на него, аби си скривив, аби плакав, аби си покаєв, а він ще з мудра вповідає . . .

— Та кажіть уже, Тофанко, що він наробив?

— Та вірядила я свого Лукинка до школи, обмила, нагодувала, дала білу сорочку, а він собі каламарчик узєв та торбинку з книжками тай хліба в пазушину. А я чистю вовну перед хатов, нічого не гадаю. За якус там годину, чи пів убігає в ворота таке, як чорт, всілякими фарбами помальоване і плаче, аж крізь вуха си промикає. Лиш по голосі пізнаю, що це мій хлопець. Вхопилам на руки, занеслам до хати, мию, бю, а він кричить. Рукави і пазухи в мене, як видите, закрашені всілякими красками...

Жінки оглядають фарби на сорочці Тофанки і міркують, чи фарба дасться відіпрати.

— Дитина захрипла від плачу тай вповідає мені, що як ішов до школи, сес копилюк перейшов його лугами, тай каже: "Так і так, Лукине, скинь сорочку, я тобі тіло намалюю всілякими фарбами. Хлопці будуть за тобов бігати тай сміятиси". Хлопець скинув сорочку, а він його обмалював коло ставка всілякими фарбами. "Ану побігай", каже, "по лузі, як мотиль будеш". А сам хапнув його сорочку і поясок і все, тай втік в кукурудзи. Убрався, розілляв по собі антрамент і пішов байстрило до школи...

Тофанка по цім нагналася до хлопчини і хотіла бити, та жандарм заступив його.

— А я вам кажу, що ця Тофанка дурна. То вона гадає, що я її боюси, як тут є шандар та війт? А на дорозі я також не боюси, бо трутю в став. Таже я доста набрав буча, доки навчився розуму. Та мені кров йшла з очий, з вух, з горла, нім я навчився розуму та нім ноги дужі стали. Я тепер можу від кожного втечи . . .

Це, люди добрі, покаяніє. Та ви, війте робіт що з цим чомбараном. Та він нам діти розволочує. Та дивітси, як він мрігає очима, він нас всіх на сміх побирає. О, який з себе контетний! . . .

— Хлопче, но а є в тебе вуйко, або тітка, або якась фамілія?

— Та є. Є багато, але як похорон позабирали гобортки та полотна, то ще брали мене до себе, а потім били та й нагонили тай не давали їсти. То я мусів красти. Та як було тепло, то я собі спав в збіжжю або в кукурудзах, а як студено було, то я ховався в ясла перед худобу, а худоба має огрєчий дух тай дихала на мене. А хлопці давали їсти, а професорка дала фактан, такий довгий . . .

— А піди но до його тітки, тої там під лісом. Кажи "аби зараз прийшла суди до канцелярії.

— Но, тай що ви будете з цим байстрюком робити? Та карайте його, замикайте го, таже ми невільні діти з хати пустити.

— То карайте, я відержу. О, який зад збитий. Дивітси, таже тут всілякі буки поприсихали. . . .

І хлопчина підняв сорочку і показав жінкам своє тіло.

— Дивіт, дивіт. Ні стиду, ні сорому... — загуділи жінки.

— Йде вже його тітка . . .

В цей мент балий хлопчина заліз між ноги жандармові.

— Ой, пані шандарь! Са тітка буде бити. Са дуже бє. Я все вижу в селі тай видів якось, що до неї ходит тот Басок. То як я сказав, то вона бігла за мнов аж у сіножита та таков ковнев в мене попудила. що мнєсо вірвало. Са би мене вбила. Бо жінки за ніц так си не гнівают, як за то, що до них хтос ходит. Я за се доста буча си набрав, а найгірше від своеї тітки. Як від них украсти сорочку або солонину, то так не бют . . .

Усі жінки звернулися до тітки байстрючка, почали шептати між собою, підсміхатись.

— Пані шандарь! Я всьо знаю, де є в селі. Я знаю, де солонина стоїт; знаю, де карабіни закопані; знаю, де в жидів дзиґарок стоїть, бо мене ніхто до хати не приймає, то я мусю ходити тай дивитиси. Ви можете мене й підвісити. Та я видів, як підвісив Лесь свого хлопца ногами догори. Але потім таких було шандарів та доктор рубав та потім файно поховали. Лиш сій тітці мене де дайте, бо вона за того Баска дуже люта. Як до криміналу, то до криміналу, як шибениця, то шибениця, а я мусю сам давати собі раду.

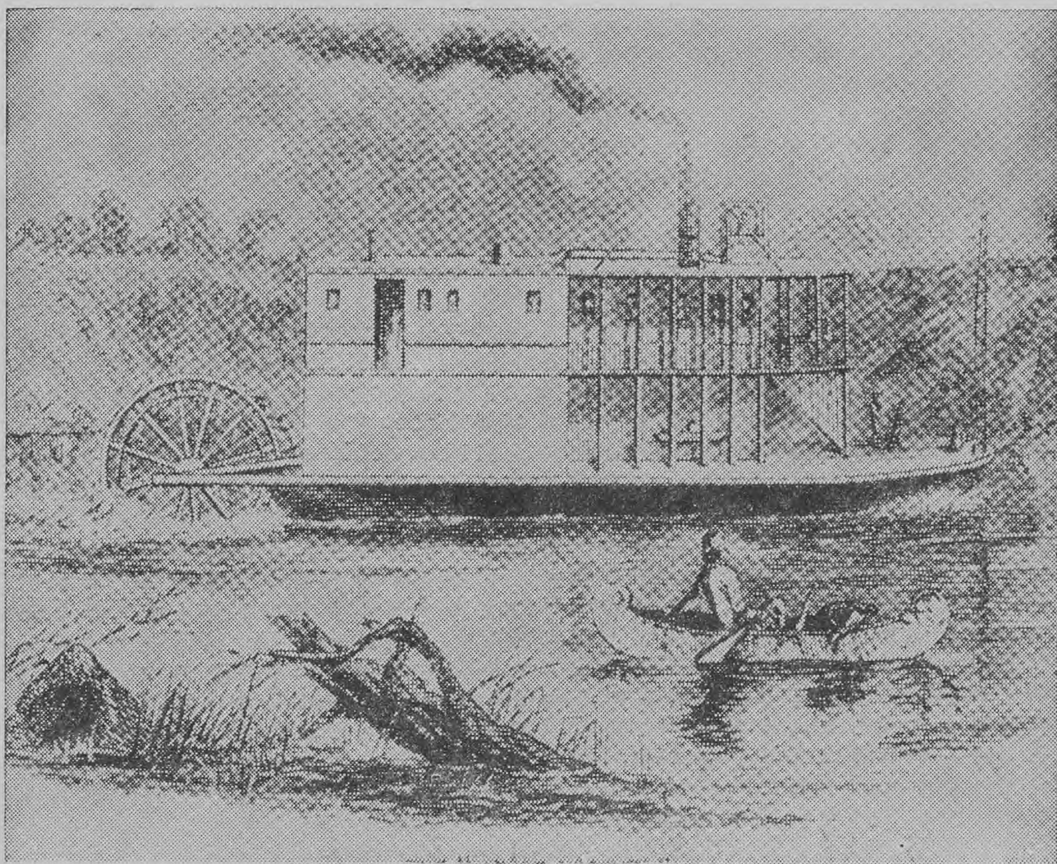

"Нортап" — перший паровий корабель у Виннінеґу

МИХАЙЛО ПЕТРІВСЬКИЙ

Червоний Кат

(Правдиве Оповідання Старого Піоніра)

“Ну, тяжкі часи прийшли в Канаді— біда тай годі”.

“З голоду прийдеться здихати, бо виглядів на краще не має” . . .

“На пси зійшла Канада!”

Нарікали так сини Гордіюка, приїхавши в неділю відвідати свого “дєдя”, зі своїх сусідних фармів.

Дьордій Гордіюк, кремезний старий гуцул, як той Довбуш, наколиб був дожив Дьордійового віку, зневажливо глипнув своїми вірлячими очима на своїх синів, виймив люльку з рівних ще зубів . . . і сплюнув у бік з досердя.

“Тьфу на сесе!... Що ви знаєте про біду — тяжкі часи?” питався він визивним тоном. “То колись тяжкі часи були тай біда собі мойтіженка! Що тепер люди про біду знають?” Він махнув рукою, а набивши свіжо тютюном люльку, по надумі почав розказувати:

“Коли хочете знати про біду та тяжкі часи, то послухайте, синки мої . . . Кемю я добре сесі часи! Буде пів копи й іких пєк літ як ми з мамов — небішков –- хай з пан-Богом спочиває — прийшли до сеcьої Канади з Дорни Ватри тай узєли гомштад гесьдечки, де ми теперки сидимо, за Йорктоном . . . Але Йорктон тоді ни був таким, як днеськи — поренним селом ни назвавби тоді! Тай Саскечіван у той чес був собі найми ізвір (дикою стороною) . . .

“Стокливєм з ґубирманом гомштад за ґісетку . . . Узєв із жінков клумок на плечі, вас ґвоє ґіток на руки й пішли зайцев стежкою, пів копи миль, шукати свого гомштаду, здаючись на пан-Бога . . . Пєк ґнів узєло зайти . . . Ночували в добрих людей, що натрапили по дорозі, а єк ні, то таки й при ватрі в лісі, а вовки приспівували до сну . . . Мой, тяжка була сеся дорога! . .

“Показав нам добрий чоловік з Ґаліції, де була моя фарма — той сам Гаврило, що ще жіве пєк миль віґ нас! Скинули ми свої манєтки й поґєкували Богу . . . Розлєнувєм си по ізвірі, узєв топір і давай будувати свою колибу . . . За три ґні — була готова. Знов поґєкували Пан-Богу . . .

“Ну, а що далі буде?” питаю небішки - жінки. “Колиба є, землиці святої, ліса є доволі, але єк тутки закладати ґаздівки, коли не маєш ні шкапи, ні плуга? А чим засієш? Нема й голуба ні (корови), щоб ґіти хоть капку молока мали — нема за що й купити . . . нічого нема ! . . .

“Та іди в роботу, Дьордій, як другі йдуть!” радит небіжка моя.

“А що з тобою, Паланко, буде — ґітьми малими? Лишу вас вовкам — тут загибати самим?” питаю я, а серци моє аж бийно країтси.

“Ікос воно будит, Дьордію! . . . Вовків ни боюси . . . Дасть Пан-Біг, пробідую зиму”, небіжка моя кажи.

“Що робити? Иншої ради нима! . . . Валєлось у мени ше кілька талярів, пішов до Йорктону, притачев мішок хліба і пішов другий раз, знов притачев усої — всєчини, щоб жінка й ґіти мали що їсти. Відтак пішов до Гаврила тай відпросив опіки над фамілійов, коли мене ни буди . . . Довідавси, де роботу можна захватити, узєв дзьобню на плечо, поцалував жінку та ґіти тай поїхав на спасіння Боже . . .

“Сесе було в осени, як кемю . . . Пішовєм на бутин (робота в лісі), бо не було иншої. Бутин був по другому боці Йорктону . . . Багацько брата нашого там працувало . . . були там також і Ґаліціяни, Френці й Талієни . . . Рубали тайґи на колію, що через Йорктон будувалас . . . Мешкали в кемпах, їсти було обирно, лише вушви до путеря було тай чоловік за жінков і ґіточками банував . . .

"Боженьку, Боженьку! . . . що там жінка - ґіти пораблєют?" чоловік вічно вздихав.

"Аж тут ніщісте набавилось мені! . . . Таліец, ікий зі мною робив, одного ранка, як не вгатит топором у ялицу — та коби ессе в ялицу! . . . а то мине в саму ногу . . . Перегатив мені Таліен ногу так поренно, що лише на одній шкурці зависіла . . .

"Вже було по моїм зарібку — цалу зиму перекунькав хлоп на прічу в кемпі . . . Лічив мене той сам Таліен, ікий аж плакав, що мине так обідив. Що робити? Простивем йому, бо ни хотів сарака . . .

"Прийшла весна . . . Робітники ще робили, а мине путеря не було. Всьо, що міг робити, то штильгукати ік той каліка по кемпі тай банувати за домом . . . гризти своє серце за жінков і ґітьми. Жедної ради ни було, тре було забиратис на волю Божу, а до Йорктону, іких поренних пів копи миль!

"Уставєм до світку, попращевімси з моїм Таліеном, ікий дав мині пєтку на дорогу, закинув свою дзьобню на плечо, і . . . гайнув в дорогу.

"Ек ни кемю було сесе в саму пекницу . . . цалий ґень тегнув свою ногу лісом і полями, аж сночю добився до колії . . . Бирше путеря сили не хватило: нога напухла ік колода . . . ліх на колію і лише повзав гейби рак. Усуди ні живої душі — нема кому чоловіка порятувати . . . Пропав я, думаю собі! Що робити? Перемучив ніч, дальше повзаю. Їсти, пити хочеться — рву траву, корінці, а воду пю з рова . . . Бирше не міг . . . упавєм без кемі на колії тай здався на миліст Божу . . .

"Щос зо два ґні й ночі так пролежав, казали мені люди, що робили на ґенку, ікі мине найшли . . . Казали, що ще в пекницу виґіди, що щос на трици валєлос ген-ген далеко, али гадали, що то меґвідь ікис — тай ни вкемлі їм було . . . В суботу также виґіли, що щос чорне ще лежало на колії, али аж в неґілю по обіді збагнула їх цікавість узєти ганґару й піти подивитис . . .

"Ну, що багацько розказувати! Взєли чоловіка, що лижав без кемлі, на ган-ґару тай притегли до кемпи . . . Форман оглєнув і зараз сказав їм відставити до Йорктону, до шпиталю . . .

"Не був то такий шпиталь ік днеськи є, але доктор таки привів мине до кемлі, а ногу обложив усєкими мастями та білим рядном. Ну, ґекувати Богу, що в живих остав!

"За кілька днів я чувся вже досить крепко, аж ту приходит до мене Грицько, з Ґаліції, ікий у шпиталі робив за того, що баняки з під лужок виносит, і . . . "Цит, Вуйку, щось Вам скажу", шепнув він.

"Та кажи, Грицю, я слухаю", кау я.

"Знайте, Вуйку, я чув від дохтіра, який казав, що завтра рано Вам ногу відріже . . . Богме, ну! . . . — каже він жартом — не жартом.

"Страшно й маркотно стало . . .

"Га, ногу вітнут мині? Су ногу, що я сокотив цалу зиму, щоб при купі державлась? Хуть би мнов текло, так недам! Та би ни встікси той доктор, а того ни дочекає! Коби до ночі!" . . . кау я Грицькові з Каліції.

"То, що дохтір казав, Вуйку, бігме ну!" Він засміявси, узєв баняк з під лужка, фюкнув і поснувавси з бідою. Я лишився міґикувати над свіжою бідою.

"Синочі, коли усі твердо спали, я узєв свою ногу, зтегнувси з прічі тай віскочивем крізь вікно, як вім був у сорочці, на ґвір.

"Хай собі беруть моє уберя, мою дзьобню, аби вкінци, ногу свою захватити від ножака", муркочу собі.

"Наче той злодіяка втікав я зі шпиталю . . . Ночію, темними вулицями таскаю свою ногу та гляджу, деби то попасти на єкі зайві ногавиці.

"Зацюпавси так на ікусь ярду й чую ік чоловік, що сиґит на сходах до жінки по нашому балакає . . .

"Ґекувати Богу!" кау я. Приступаю до них, а жінка аж напудзєлас, коли завиґіла мене.

"Боженьку! А то, що за біда лізе?" кричить вона.

"Не пудзєйти си, добрі люди, я свій... з Богом іду!" Кау я, став перед ними й розказав свою біду. "Дайте, хоч пару зайвих нагавиц, ґаздо", прошу я на конец.

"Дамо, дамо . . . але ходіть до хати, Вуйку. Треба ікос свому чоловіку помочи", каже ґазда. Добрі люди були, хоть із Ґаліції!

"Той ґазда набавив мині ікис старі

овиролі, сведер, сапянці й шапку . . . Жінка дала повечеряти тай запрошела переночувати: "Куди Вам, Вуйку, на ніч іти!" каже.

"Ґекую Вам, ґосподиньо, але мушу ади тікати ген звідси. Не хочу, щоб зловили ік меґведя і ногу відкели", кау я.

"Ік хочете, Вуйко", ґосподиня каже. Узела завязала у хустку ковбаси трохи, хліба, тай: "сесе Вам на дорогу, Вуйку", каже.

"Поґекувавем добрим людям і пішов дальше, а нога аж шумит із болю . . . Коли сонішко святе зійшло рано, я вже був далеко від Йорктону . . . сам Бог зна в ікій стороні!

"Сівем собі при дорозі тай заїдаю ковбасу, аж тут ікис люди ідут . . . Зриваюс, хочу тікати, але куди мині тікати? Хай дієсь воля Божа, надумав я.

"Куди йдьош, братьок?", питає мине передний чоловік, з бородою ік у панотця в Дорній Ватрі . . .

"Свої люди", думаю собі, хоть кумедні собі й трохи не по нашому накидают. "Сам не знаю, куди іду", кау я їм: "А що Ви люди за одні?" — питаю.

"Та ми Духобори . . . Ідем на колію на роботу . . . Ходи з нами, братьок, ік є охота", відповів старший Духобор.

"Робота?" подумав я і не знав ік нудно зробилос мині. Згадав жінку, ґіти . . . Що вони там сараки на ізвірі порабеют? Цамило мене за серце, очі мої залилис, і з того всего думаю собі, може сесі добрі люди дещо порадят.

"Духобори, добрі люди, коби Ви знали моє тяженьке горе", кау я до них.

"Кажи, братьок, ми всі в ласці Спаса жівйом і нада один одному помагать", каже старший Духобор.

"Розказавем усу свою біду Духоборам — про жінку, ґіти, бутин, ік утікаю зі шпиталю, щоб ногу не стеряли, тай просив порадоньки, що мині робити . . . На конец щем їм і ногу показав.

"Вислухали мене Духобори, пожаліли, а декотрі й сльозу пустили, а старший і каже:

"Нє лзя тобі скорбітса, братьок... Спас нас усєх у мирі держить. Тобі з намі путь. Домой нічево привєзош, либонь жінці скорбу. Ми ноґу твою вилікуєм, работу найдьом, а в осені деньґі до дому повєзош", радив старий Духобор . . .

"Уклєк він зараз на коліна й помолився з Духоборами, потому принесли ікоїс масти і перевязали ногу, що аж лекше на серци стало.

"Ноґа нє конче больная — за нєделю будеш работать, братьок", каже Духобор, підвели чоловіка на ноги тай потягнули з собою.

"Прийшли на колію, що відей до Еґмонтону будувалас і став я до роботи, хотєй ноґа ще допікала.

"Добра робота була . . . Багацько мой, народу там працювало! Були там Духобори, Таліяни, були й Френці й Шкацмени, але вже найбільше таки було нашого брата з Буковини й Ґаліції.

"Поробивем цале літо. Духобори ногу вилічили, а коли впав сніг скінчилас і робота.

"Знов до Йорктону, вже треном, чоловік прийшов . . . В чересі було чотири ґісєтки, іки заробив за цале літо, ґекувати Богу. Великі гроші, думаю я собі й поцалував кожний доляр тай крепко завязав у чересі, щоб ади Таліяни не украли . . . Буде голубаня, буде молоко для ґітей, радується душа.

"Єк ми поскачелис із трена на стації в Йорктоні, усі Ґаліціяни тай наші Буковинці гайда до готелів на піятику. Мене тоже тєгнут.

"Ходіт, Вуйку, хоч по одному собі шарнем за то, що тяжко працували.

"Не гарував я цале літо на то, щоб гроші пропити типер", кау я їм. "В мене жінка — ґіти на капку молока чікають!"

"Ех, дурні Ви, Вуйку Дьордій!", каут вони.

"Дурні Ви самі!" відказав я.

"Пішовем по місті оглєдатис, щоб то мині купити. Йорктон за той чес дуже поренно змінивси. Повно готелів з піятиков, шторів жиґівских тай усого иншого повно. Ходжу я по улицях та обмацую, то штанці ікиб мав охоту Юрчикові й Дьорчикові купити, то матерію на димку для жінки - небішки, а вже найбільше ґосподарскі річи — плуги, сапи, воза — усе те придалобся, гадаю я собі.

"Переходжу так попри Лівири стебельню, і єк вім занюхав кінський набір, так і закортіло вступити, щоб хоч обмацати конину... Ґаздівского сина усе до конє тєгне!

"У стебельні цалий цуґ коний, ік писанок... аж серце захватило! Присту-

пиєм до крайнього оґера (добрий кінь) і голубю гриву його. Оґер зараз пізнав ґаздівського сина тай аж іржеє... "Ех, синку мій коби тебе мати!", кау я.

"Прийшов стебельник до мине тай каже: "А, що, Дзян, добрий кінь?"

"Наче кісарський", кау я.

"Ну, з тебе ґазда добрий — розумієшся на конях!", каже він. "Купи собі його... Всі сесі коні на продаж сидєт", докидує пан.

"Ой, панунцу, купивби я усі твої коні, гей би гроші були", кау я хоть так добре по шкіцмайски не второпаю. "А кілько той оґер стоїть?" питаю я, щоб щось сказати.

"Три ста талярів", кажит пан стебельник.

"Триста талярів! Шкода й слів, панунцу мій", засміявся я.

"Ну, то в мине є і танші коні... От, сеся булана кобила, на іку глядиш, стоїт сто пеґісет талярів", кажит він.

"Файна конина, али й та ни на мою кішеню", кау я.

"Ну, а скільки дасиш, Дзян?", напирає на мене стебельник.

"Треба пану, відповісти, аби спекатися його"... Думаю собі є в мене чотири ґісєтки тай кау йому, що стільки годин дати за булану...

"Поміґикував собі щось пан хвильку, тай каже: "Та булана вартує сто пеґісет талярів, але від коли бачу, що ти, Дзян, ґаздівський син — конєку пошануєш — бери її за чотири ґісєтки".

"Ну, що робити? Давєм слово, — мушу свій гонір піддержати!.. Ґаздівський син!... Витеґаю черес, а руки мені, гейби трясця їх напала. Бо, з чим до дому приїду? Навіть кендів для ґітий не буде за що купити. Дану пану гроші, мов не свій... Годі!

"Лиши, панунцу, хоч кводра ґітям на кенди", прошу я пана, і сам не знав ік слова вийшли з уст".

"Стебельник бачив ік мині руки трєслись, і завагавси брати гроші. Йому тоже руки ік мині почели трестис!... Але узєв гроші, витеґ таляра тай упхав мені в руку:

"Сесе твоїм ґітям не кенди... Ґут-лак, Дзян, ти є господарський син!" сказав він і відвирнувси.

"Є ще добрі люди на світі й між шкачменами... Сівєм на свою булану, виїхав на місто, вкупив у жидка кендів ґітям, а жінці - небіщі чіпок тай гайда домів.

"Іду я на своїй буланій, а серце моє то радуїтси, то трівотси. Радуїтси, що дав пан-Біг дожити чісу, що можу вернути до жінки й ґіточок, а трівотси на думку, чи застану ще свою фамілію при живих... чи не заїли вовки у тому ізвіри... не повмирали з банування, без крімки хліба... Цалий рік чутки ни мали про мене, ні я про них... Не знают сараки, чи дєдю живе ще, чи пішов землицу гризти в чужій сторононці... Боженьку... Боженьку! Чому доля нас так по світу розкидає? Чому не могли ми у рідній землици, на Зеленій Буковині, між горами й полонинами віку доживати?... На своїй рідній мові пісоньку співати тай Богу молитис?... Гіренке те життя нашого брата!... — подумав я, а сльози росою лице змивают".

"Гай, ну-но, булана, скоріш! підбиваю конину, щоб жевко гонила... Вже сонце до западу клонитси, а он делін видніє моє ґаздівство під лісом, коб жінка та ґіти здорові... Чи виглідают дєдя через вікно синки мої, жінка? Не відати нікого — завмерла душа в мені!

"Заїзджаю я на своє вороне, стаю перед колибу тай нема душі з буланої зсісти...

"Аж тут вибігают на радіст мою синки мої, Юрась і Дьордійко:: Лелько наш, лелько, приїхав!" кричать вони тай плачуть і тішутси.

"Вибігла й жінка-небішка: Дьордій! крикнула вона, але ік завиґіла мене на кобилі, так і руки заламала.

"Ах, падоньку мій! А ти, що нам тут привіз? Ґіти ни мают крішки хліба, капки молока, а він тобі на шкапі прийшов! А гій на сесе! Що ми ймем робити? Що ми ймем робити?" — залементувала жінка моя, небішка.

"Моторошно стало й мені, бо знав, що ни добри зробив, але що робити?"

"Що ти, жінко, думаєш — у мене гонору нима? Сказавєм, що дам чотири ґісєтки за шкапу, так слова ни звержетси. Даст пан-Біг ікос воно буде!" — кау я до Паланки, небішки.

"Кудиж ти так довго був?", знов завереділа вона з жалю, тай припала з ґітьми до мене. Плачуть тай сміютси з радости. Я тожи, то плакав, то сміявси.

“Тішилас жінка чіпком новим, ґіти, кендами, а вже найбільши, що дав пан-Біг усім знов оглядатис.

Питаюс жінки, ік пережили той усій чес биз мене.

“Коби не Гаврило, то напевно погинуліб... Помагалам йому на поли й дома, а за то він давав нам хліба”, кажит жінка.

“Дай му Господи здоровля!”, кау я”. Моя булан голодна почела іржети, а тутки ні смишка сіна, ні стебельні, щоб її посадити. Треба щось робити, бо скотина тоже сотворіння Боже.

“Узєвем серпа, пішов з синками на царину й почав з під снігу висмикувати капки шувару. Рад, ни рад, мусіла булана їсти, бо не було що иншого. Знов ухопивєм топора, пішов у ліс і нарубавківків, соснини, і звів застайку — й булана мала стебельню!

“Ну, а що теперки ймеш робити?” — питає жінка-небішка.

“Ни моторис, Паланко. Даст Бог ікос воно буди”, кау я. Пішовем до Гаврила поґєкувати йому за опіку над фамілією тай попросив, щоб дав мині повизбирувати усєкі старі ремені й мотузки. Прийшов домів і зладив сякий-такий ряд конечий. У лісі надибав два закаблуки тай витесав поренні санки. От, і маю коня, рєд конечий тай і санки маю.

“Ну, а що теперки буде?” смієтси жінка-небішка.

“Нічо, пійду до Йорктону за орудов, можи що й зроблю”, кау я. Узєв рано затегнув булану до санок і їду. По дорозі ступаю до людий на гомштадах тай питаю: А, може Вам мішок муки притаскати з міста? А можи чого другого? За кводра притаскаю Вам усе, що хочити.

“Чому би ні?”, каже перший фармер. “Лутше дати Вам кводра, ніж самому таскати на плечах ґвайцят і сім миль”.

“Назбиравем стільки ордерів, що здолавєм і собі мішок муки привезти.

“На маєш хліб, жінко — то булана заробила”, кау я до жінки-небіжки... і цалу зиму я таскавси буланою до місто — заробив собі на хліб, булану вихарчував, щей лишилос ґві ґісєтки у чересі.

“Мой, маючи такий маєток і конєку, вже нема пощо на роботу весною іти... Треба до ґаздівки братис. Сонце сніг стопило, сто акрів землиці ік золото просило плуга до себе! Але де то плуга дістати?

“Сів я знов на булану й пішов до Йорктону. Шукаю свого пана з ливері стебельні.

“О, гальо, Дзян!” здоровкає мене стебельник. “Кємит мене”, думаю собі. “А як там булана?”, ще питаєс.

“Опік кісарский, панунцу”, кау я тай оповівем ік усе маєтси.

“Орайт, Дзян... я знав, що ти господарський син”, похвалив пан тай оглянув мою булану.

“Панунцу мій, а можеб ти ще дав мині другу конину, воза, плуга, а може й трохи пшеници. Віддам тобі в осени”, прошу я тай сам не вірю, що пан таке зробит.

“А є в тебе трохи грошей?” питає.

“Та є ґві ґісєтки”, кау я.

“Гм!... то трошки за мало, але бери, що тобі тре... То ґаздівський син і слова ни збержишся”, пан каже, а я своїм ухам ни вірю.

“Зараз вибравем собі другу конину, воза, плуга тай все, що потрібно до ґаздівки — усього на пек соток набрав і пшеници на засів! Давєм панови ті гроші, що мав, а на решти, поклав хрестик на папери — новт зробив. Закинув те все на віз, сів і їду до дому, ік сам кісар.

“Зорав фарму, засіяв, поґєкував Богу тай лише виходзю, що днє приглідатиси ік пшеничка золота в гору пнетси. Коли вже у колос пішла, серце аж радуєтси — я цалую колоски та землицу святу, що вродила її.

“Але зіслав Бог ніщістє на мене!... Коли пшениця вже дозрівала — вдарив мороз... і вбив всу на пни... розвіялис надії мої — радість моя!

“Падоньку мій!... Що ми теперички роботи ймем?”, лементує жінка моя, небішка. “Прийдуть пани, заберут коні й плуг, усе заберут, а що потім діяти ймем?

“Так журилис ми цалу зиму тай що ґнє виглядали, чи не їдит пан зі стебельні. Але ґєкувати Богу — ни приїхали.

“Прийшла друга весна, пора орати й сіяти. Пішов я до Йорктону, просити пана, щоб ни чіпав за довг, а дав ще пшениці на засів.

“Нічо, Дзян, ми розуміємо... Бери пшеничку на засів, а в осени ми при-

їдемо до тебе", сказав пан і дав свіжий папір мені хрестик покласти.

"Знов пшеничка зародила ік се золото... Знов надії боязко в гору росли... Що днини, обходжу я лан золотий, а зі спадом сонця, молю Бога, щоб морозом обминув... З раня зривався я з острахом Божим, біг на поле дивитис, чи живе ще колос — чи вбив його мороз... Багацько то розказувати, що то за мука була!

"Ік уже дозріла моя пшеничка, стою я на обороню одного разу й дивлюс. Ідуть ікис пани зі стебельні за грішми! Що нам їм казати?

"Гальо, Дзян!... Маєш трохи грошей для нас? — питають.

"Панунцу, мої гроші он генди, на лані", кау я і показав на лан золотої пшенички.

"Ни казали пани нічого, а завернули коні тай поїхали бричкою через саму середину пшенички... Я дивлюси на сесе, і гадаю, що вони не по пшеници колесами калічут, а по моїх грудях — по серци самому.

"Пани оглєнули пшеницу вздовш і впоперек і завернули на оболонє: — Файна пшеничка, Дзян! Кауть до мене. "Ми може купимо від тебе"..

"Ой, дав ми Вам Пан-Біг розум! — думаю я собі. Бо я певний був, що знов мороз вдарить і убє. Але пани щось надумались — а можи й нагадали на мороз? — тай відїхали, кажучи, що завернут ще по жнивах.

"Ну, прийшли жнива! Ґєкувати Богу морозу того року ни було; я пшеницу зібрав, прийшли жиди й зараз купили. Поплативем панам свої довги, щей лишилос пару соток... Мали спокій і хвалили Бога. Від тоді щістє йшло за щістєм. Пан-Біг дозволив добавєти і землі й ґіточок та усего добра, ґєкувати Йому!...

"І Ви, синки мої, днеськи можете балакати, що Вам біда? Що теперки тіжкі чіси? Он, ґітонки, Ви хіба Бога гнівите!" Закінчив докірливо старий Гордіюк, і повів своєю львиною головою кругом по гарно вмебльованій кімнаті, де вигідно, в фотелях і канапі, сиділи його чотири сини, їх жінки та діти — у кімнаті великого мурованого дому, освітленого електрикою, з телефоном, радійом і всякими модерними урядженнями.

Чотири сини — Юрась, Дьордій, Олекса й Дмитро — кремезні як і їх батько — гуцул, вислухали оповідання свого "дєді" в побожній мовчанці, а на лицях їх, в їх палких очах, жевріли подив і сором. Кожен із них дістав від батька секцію землі, був фармером маючим у своїм власнім праві; кожен мав порядну хату, забудівлю, авто, діти й жінки з середньою освітою, повбирані, наче міщанки, бо були наймити на тяжку працю, яку їх матір мусіла в свій час виконувати.

Соромно їм було довідатись від батька з яким трудом, посвятою батька-мати — тих піонірів! — ті всі здобутки в їх руки прийшли. Не снилось їм, скільки трудів, терпінь і розчарувань перенесли їхні родичі, щоб вибороти їм нове, ліпше життя в чужій, непривітній країні.

Як могли вони нарікати — порівнювати ту депресію, яка навістила край, до тої біди, що їхні родичі пережили? Їхня біда, депресія блідніла, розвіювалась в незначність в лиці оповідання їх батька.

З другого боку серця їх наповнились гордістю і пошаною до свого старого дєді. Один другого перебігав, щоб виправдатись перед ним — просили прощення за свою невирозумілість. Здавалось, що припадуть на коліна й обцілують руки свого батька-патріярха.

А виглядав Дьордій Гордіюк на справжнього патріярха.

Його кремезна постава ще не згорбилась — була проста як у ректрута; грудь була повна й рука певна; львина голова сива, як у голуба, однак у тій білій гриві одного волоска не бракувало; лиця його ще червонілись, сиві очі були ще ризькі й ясні, а орлин ніс, з його розвіяною чуприною, поважні вуса, певний голос надавали йому виразу старого пророка-побідимця, тому гуцулові-піонірові, котрий був один лише з тисячів українських будівничих Канади, нового життя в чужій країні — один з покоління піонірів, що тепер один по одному вимирають!

ІВАН ПІДКОВА

В другій половині 16 століття козаки кількома наворотами пробували посадити свого кандидата на молдавський престіл. Першим поважним кандидатом був князь Дмитро Вишневецький, званий в історичних піснях Байдою. Свою спробу Байда - Вишневецький заплатив життям: молдавський боярин Томша, що також добивався того престолу, підступом схопив Байду й вислав до Царгороду, а султан покарав його на голо (1554). Та траґічний кінець Вишневецького не злякав козаків і вже 13 літ опісля зявився новий претендент до історичних пісень та з Шевченкової поеми — Іван Підкова.

Румунський учений Боґдан Петрічейку Гашдев у своїй моноґрафії про молдавського господаря Івана Грізного (1573-1574), симпатичного тим, що перший в боротьбі з молдавськими боярами оперся на народі, присвячує також кілька сторінок Іванові Підкові, вважаючи його гідним наслідником Івана Грізного та жаліючи, що Підкові не вдалося довше посидіти на престолі в Ясах. В наших виводах про Івана Підкову послуговуємося твором названого румунського історика.

Іван Підкова був по матері братом Івана Грізного. Їх мати була вірменка; батько Підкови теж вірменин, зате батьком Івана Грізного був княжич Степан Молодий, внук господаря Степана Великого. В противенстві до інших учених Гашдев уважає Підкову уродженцем Молдави. Посвоячення Підкови з Іаном Грізним давало його претенсіям до молдавського князівства сяку - таку правну основу.

Іван Підкова називався в дійсності по вірменськи Карабієд Сербеґа; в румунських літописах він відомий під іменем Івана Кучерявого (Крецул) з приводу кучерявого волосся, а в козацьких літописах під іменем Івана Підкови, мабуть тому, що руками ломив кінські підкови. Він був високий ростом, добре збудований, мав незвичайну силу й визначався відвагою, що доходила інколи до очайдушности.

Після нещасної битви коло Кагулу (1574), де згинув господар Іван Грізний, втік Підкова в Україну, і там за короткий час здобув собі страшне імя в боротьбі з поганами, турками й татарами. Разом з Підковою підступив тоді поза Дністер козацький ватажок Копицький та молдаванин Цопа, колишній пparticipants паркалаб Роману. Останній купив собі шматок землі на границі Молдави, оженився з козачкою й з тугою глядів через Дністер на покинену країну.

Лови на Підкову

Ці два приятелі Підкови вирішили посадити його на молдавський престіл, на якому сидів тоді турецький прислужник Петро Кривий. В тій цілі вони утворили в Молдавії сильну партію зі старих службовців з часів панування Івана Грізного, зібрали за гроші й обіцянки кілька сотень козаків та показуючи Підкові листи від молдаван, що безустанно предкладали йому братній престіл, намовляли його покористатися нагодою. Про ці заходи довідався Петро Кривий і став збирати військо, а в парі з тим просив польських комендантів, що стояли на границі Молдави, щоб не дозволили козакам нарушити договір між Польщею та турецьким цісарством. Маючи тільки 300 озброєних козаків, Підкова, Копицький та Цопа відложили на якийсь час свій плян, покинули границі Молдави й розійшлися з наміром збирати більші сили: Копицький подався до Бару, Цопа до Брацлава, а Підкова осів у козацькому місточку Немирові.

Однак під напором турецького чауша, що його післав Петро Кривий, польський уряд посилає до Немирова три ескадрони кінноти з приказом схопити Підкову. Хоч підкова мав біля себе всього 50 піших козаків з рушницями, то відважився вийти в поле на стрічу шість разів більшому відділові. Щоб увійти в Немирів, польський командант мусів перейти річку. Підкова заступив йому дорогу так, що його люди влізли по пояс у воду й направили рушниці на ворога. Бачучи вигідні позиції козаків, польське військо не мало відваги атаку-

вати та завернуло без одного вистрілу.

Підкова вертається тоді до Немирова. Однак йому ясно, що далі залишатися в Польщі — годі. Та саме тоді козацький ватажок Шах пропонує йому свої услуги і ось в купі з відділами Цопи та Копицького загін Підкови зростає до тисячу першорядних боєвиків.

Козацька хитрість

З цими силами Підкова переходить Дністер і вступає в Молдаву через повіт Сороку. Населення не любило Петра Кривого за здирства, тому прийняло козаків як приятелів, а Підкову як спасителя.

Наближаючись до Яс, наш герой зустрінувся з армією Петра Кривого. Цей поставив у свою першу лінію 500 турків і дав їм приказ стріляти з гармат, а тоді піти наступом на козаків. Підкова зрозумів цей плян і тому приказав козакам кинутися на землю й лежати, поки кулі з турецьких гармат не перелетять понад їх головами. Опісля козаки несподівано зірвалися на ноги і вистрілили на турків з усіх рушниць. Триста турків покрило поле. Петрові Кривому здавалося, що вже все пропало, він кинувся на втікача, а решта його війська перейшла до Підкови. Ця одна побіда відчинила Підкові ворота до Яс. Підкова засідає на молдавськім престолі та приймає імя Івана Воєводи.

Однак панування Підкови було дуже коротке — всього-на-всього один місяць, тому й не можна знати щось про адміністративні та дипльоматичні здібности цього знаменитого вояка. Він перш за все висилає послів до Царгороду, щоб добути собі признання отоманської порти; опісля випускає з темниць громади християнських вязнів, запроторених турками і Петром Кривим; вкінці іменує Цопу великим дворником південної частини краю, Копицького паркалабом Хотина, а Шаха гетьманом.

Та Петро Кривий не думає погодитися з таким станом. Він збирає військо, дістає поміч від султана й їде на Яси. Проти нього виступає господар Іван Підкова. Оба табори зударилися коло села Доколини, недалеко міста Гуш. Петро Кривий ужив у цій битві подібної тактики, як Ганнібаль коло Зами, тільки замість слонів казав гнати перед боєвою лінією череди волів і табуни коней, що мали розтерти в порох піхоту Підкови. Але Петра Кривого постигла та сама доля, що й картаґінського вождя. Козаки вижидали, поки не підійшло до них військо противника, а тоді прийняли його міцним вогнем. Коні і воли сполошилися, завернули й пустилися на військо Петра Кривого, тратуючи людей і несучи страшний заколот у боєві ряди. Козаки вдарили тоді на ворогів і впоралися з ними доволі легко.

На думку Гашдева, Іван Підкова, — це тип середновічного лицаря; він понад усе любить славу й погорджує матеріяльними користями. Це показалося й тепер, після щасливої битви коло Доколини, коли його імя знова вкрилося славою. Та він не хоче рискувати тією славою і тому добровільно зрікається престолу, бере з собою 14 гармат, що їх добув у битві коло Яс і відступає на лівий беріг Дністра.

Жертва підступу

Польський уряд дає приказ ґенералові Мелецкому схопити Підкову. Мелецкий іде на підступ: він обіцяє Підкові не тільки прощення, але навіть нагороду за його геройські вчинки в боротьбі з ворогами християнства й отак дістає Підкову в свої руки. Турки зажадали видачі Підкови "живого чи мертвого", а що польський король Степан Баторій хотів зберегти мир з Туреччиною, доля Підкови була запечатана.

Про його кінець довідуємося з оповідання італійця Филипа Талдуччі, що випадково тоді находився у Львові. Король доручив молдавського господаря замкнути під гострим доглядом у замку Раві в Мазовії. Пізніше перевезли його до Львова, куди прибув турецький післанець, жадаючи голови Підкови. З таким самим дорученням прибув також висланник Петра Кривого, молдавського господаря, що був противником Підкови, котрий привіз багаті дари для польського короля.

В день страчення Підкови король не був у Львові. Дня 16 липня, 1579, він вибрався ніби на полювання. В місті зроблено все для вдержання ладу, вся міська сторожа була на ногах. Їй мали допомогти в потребі військові частини. Браму міста зачинили, а турецькому післанцеві порадили, з огляду на особисту безпеку, залишити місто. Всі ці розпорядки були причиною незвичайного згуртування озброєних людей, що прийшли до Львова під претекстом ушанувати приявність короля у місті, в дійсності, щоб асистувати Підкові.

Перед обідом привели князя-невольника на майдан, однак ніхто його не держав, він випросив собі цю єдину ласку, коли йому прочитали смертний присуд. На майдані був великий гамір і гук барабанів не втихав. Підкова перейшовся двічі здовж майдану, гладив собі бороду й дивився на нарід, не виявляючи ні трохи страху. Опісля попросив тиші й виголосив промову.

Промова героя

Панове ляхи! Не знаю, защо йду на смерть, бо не пригадую собі, якими ділами я заслужив собі на такий кінець. Тільки знаю, що я завсіди боровся мужньо й хоробро проти ворогів християнського імення, працюючи тільки для добра й користи моєї країни, з кріпкою постановою — бути для неї муром, щоб погани не могли перейти Дунаю. Господь знає, чому те моє бажання не здійснилося, — головною причиною є зрадник, що підступом привів мене в це положення. Але Бог добрий!

Нічого більше не знаю, тільки знаю, що мушу тепер умерти. Мені не залежить на мойому житті, але памятайте, що незабавки вас постигне така сама доля. Коли тільки захоче поганин-пес, то ваші голови й ваше майно, ба навіть голови й майно ваших королів підуть до Царгороду. Прошу вас, щоб ці слуги й товариші мої (показав на вісьмох людей, що товаришили йому), люди порядні, як й я сам, чесні і заслужені для Речі Посполитої, після моєї смерти не тільки не зазнали ніякої кривди, але навпаки — щоб дістали заплату, відповідну до заслуг. І ще вас прошу, не позвольте цьому безчесному чоловікові — показав на ката — що негідний доторкнутися мого тіла за життя, доторкнутися мене по смерти, а залишіть це моїм людям, — вони для того прийшли сюди, щоб віддати мені цю останню прислугу".

Зібраний на майдані нарід плакав. Головно плакали козаки, що прийшли до Львова задля Підкови, тільки велике чисо поліції не дозволило їм увільнити Підкову. На їх лицях видно було душевні терпіння.

Один з козаків — кажуть, що на просьбу самого Підкови — підніс йому кухоль з вином. Князь взяв кухоль, подякував, випив й дивлячись в очі козакові, випив за його здоровля та за здоровля всіх його товаришів. Опісля знова перейшовся двічі майданом і побачив сніп соломи, де мав приклянути у фатальний момент, і викликнув обурено:

— Боже, хіба-ж я негідний приклякнути на чомусь кращому, ніж це?!

І звертаючись до своїх людей, сказав:

— Принесіть килим, що мені ще залишився з усіх моїх речей!

Принесли килим. Підкова вкляк гідно, помолився, перехрестився тричі по православному звичаю й зачинив очі, очікуючи смертельного удару. Та бачучи нерішучість ката, запитав:

— Чого ждеш?

Кат відповів:

— Пане, треба так уложити одежу, щоб мені не перешкаджала.

— Добре, добре! — відповів князь.

Сам поправив на шиї одежу, ще раз перехрестився і приказавши катові виконати свій обовязок, умер дуже спокійно.

В тій хвилині з уст зібраного народу вибух один одинокий крик болю. Обурення народу було таке, що королівська ґвардія, боячись бунту, схопила за зброю.

Тлінні останки Підкови забрало львівське братство і поховало у своїй церкві, прикрашуючи могилу вінцями з рож.

І. Д.

Годі заперечити, що людський розум домагається менше законів.

Ф. Д. Рузвелт

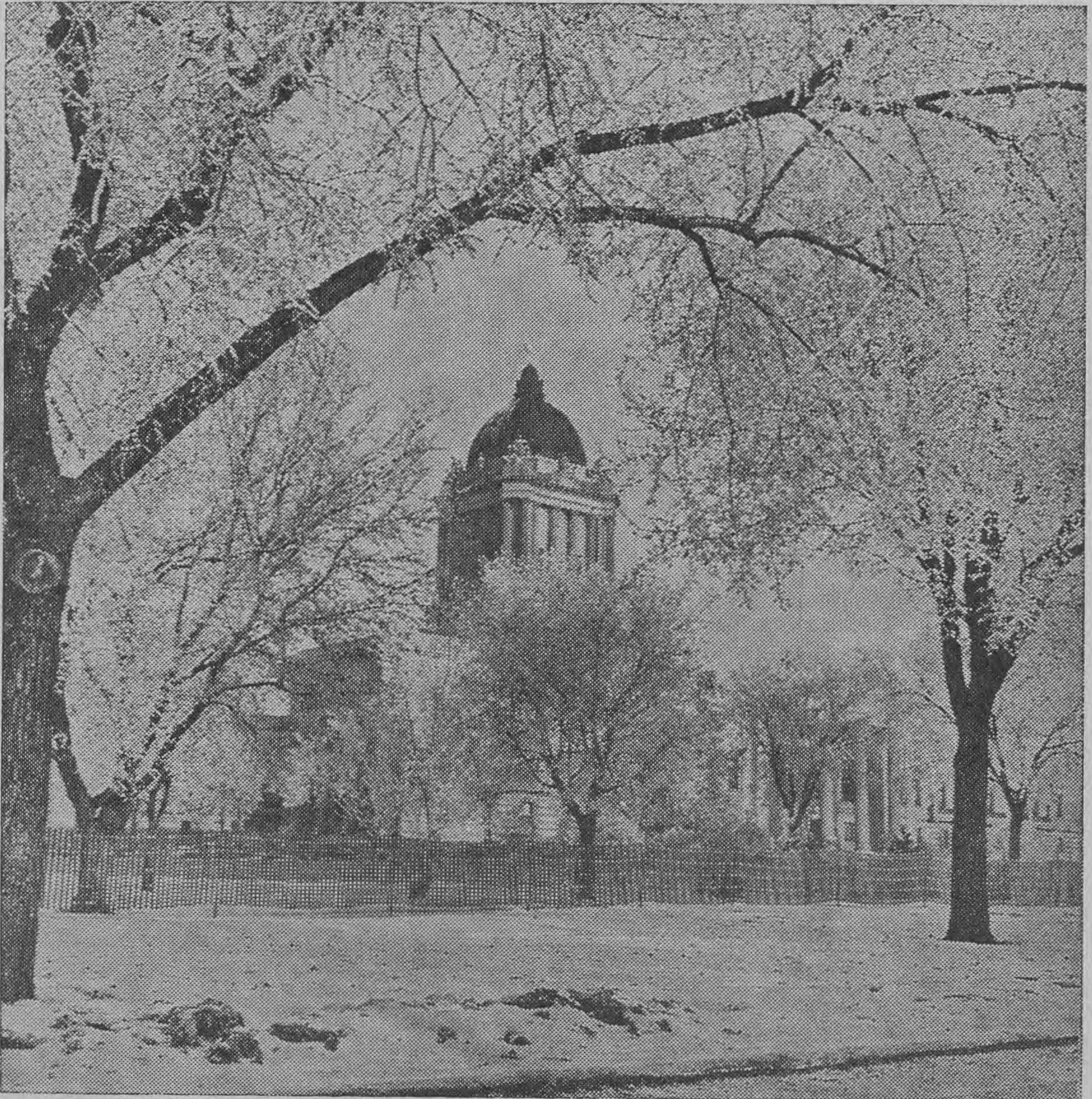

Парляментський Будинок у Виннипеґу в зимі

Вол. Балагура

Як Ріжні Народи Числили Час

Вже найдавніші народи вміли числити час, а робили це ріжними способами. Числили його або від сотворення світу, або від потопу, або врешті від якихось переломових хвиль у свому історичному (основання держави, зміна державного ладу), культурному чи релігійному (від Христа, Магомета) житті.

Жиди числили час кількома способами: 1) від сотворення світу, 2) від зруйнування Єрусалима за римського цісаря Веспасіяна в 71 р. по Христі, 3) від жидівської неволі за вавилонського царя Навуходоносора (588 р. до Хр.), 4) від розсіяння жидів по цілому світі, цебто від часів панування цісаря Адріяна 134 р. по Хр. Ассирійці числили від оснування царства Ассуром на берегах ріки Тигра в 200 р. до Хр. Вавилонці зачали свій календар з того самого часу, що й ассирійці; тоді саме вавилонський цар Немврод заснував свою державу над рікою Евфратом. По розбиттю цеї першої держави Набонассар заснував нову в 750 р. до Хр. і від того часу зачалося й нове числення літ у вавилонців. Медійці взяли за підставу календаря теж час основання своєї держави Дейоцесом у 710 р. перед Христом.

Трудно подати докладний час числення літ у фенікійців тому, що вони не творили суцільної держави, лише були розбиті на дрібні племена, з яких кожне числило час інакше, та ймовірно, що числення літ зачалося у них від Абібала, цебто від 1650 р. до Хр. Греки зачали свій календар від: 1) зруйнування Трої 1185 р. до Хр., 2) опісля числили від олімпійських ігрищ, цебто від 776 р. до Хр.

Первісний календар єгиптян зачинався від Менеса в 2200 р. до Хр.; потім числили літа від перенесення столиці до міста Саї у долішньому Єгипті, цебто від року 650 до Хр. Картаґінці числили від прибуття цариці Дідони у 900 р. до Хр. Римляни зміняли календар кілька разів. Зразу числили час від заснування Риму Ромулем у 750 р. до Хр., потім, від переміни монархічного ладу на республиканський в 508 р. до Хр., стали числити по літах урядування консулів. Числення таке тривало до 30 року панування Октавія Авґуста.

Християни стали числити літа від народження Христа. Але це наступило не відразу. Серед християн довший час велася боротьба за числення літ. Діонісій Малий, який жив у 530 р. по Хр., перший завів до своєї історії числення літ від Христа. Його слідами пішов анґлієць Беда, який жив у 720 р. по Хр. Не зважаючи на те, що всі християни прийняли числення літ від Різдва Христового, числили вони й від сотворення світу. Але робили це неоднаково. Захід Европи прийняв обчислення француза Петавія (жив у кінці XV в.), а Схід обчислення 70 перекладачів Біблії. Ріжниця між цими двома обчисленнями велика. По обчисленням Біблії від сотворення світу до потопу минуло 2262 р., тимчасом як Петавій начислює тільки 1756 літ, цебто на 606 літ менше. Від сотворення світу до Христа Біблія начислює 5,508 літ, а Петавій 3983, цебто знову на 1525 літ менше.

Крім цих обчислень часу були знані ще такі александрійське, антіохійське, константинопільське, селевкидське або александрійських греків.

Перші християни за прикладом жидів вели числення літ від сотворення світу. Юлій Африканський, зауваживши в цьому численню якісь недокладности, зробив поправку, і це є т. з. александрійське числення літ: з його обчислення виходить від сотворення світу 5503 літ. Пандор, єгипетський чернець, справив його числення в IV в.; йому вийшло 5400 літ від сотворення світу до Хр. Пандорів рахунок прийнявся в Антіохії. Константинопольський рахунок подавав 5508 літ від сотворення світу до Христа. Се-

левкидське числення літ зачинається від перших завойовань Селевка Никатора в 311 р. до Хр. Крім християнського числення літ є ще магометанське, яке зачинається від утечі Магомета з Мекки до Медини в 622 р. по Хр. Цю еру називають магометани еджирою або гиджрою.

Та й довгота року не була в усіх народів однакова. В халдейців та єгиптян рік тривав 1 місяць, у аркадійців 3 місяці, у жидів 12 місяців, у персів 365 днів, у латинців 13 місяців, за часів Ромуля 100 місяців, при чім кожний місяць мав 30, або 31 днів, а рік 304 днів. Римський король Нума Помпілій відняв у 6 місяців по одному дневі, в наслідок чого 6 місяців мало по 29 днів. Щоб зрівняти цей рік з роком місячним, Нума додав до нього два місяці: лютий з 29 днями й січень з 28 днями; з того прибуло 57 днів. Цим місячним роком означували римляни свої свята. Щоби зрівняти цей рік з соняшним, або астрономічним роком, поставив Нума додавати до другого й третього року по 22 дні, а до четвертого 23 дні; приходилося все додавати між 23 і 24 лютим, що цей день був останнім днем року. Коло 450 до Хр. децемвіри установили січень першим, а лютий другим місяцем у році.

Александрійський астроном Созиґен числить рік на 365 днів і 6 годин. Його обчислення не покриваються з оборотом сонця, котрого середній тропічний оборот рівнається 365 дням 5 годин. 48' 41" 8"', і тому кожному його рокові бракує 11' 12" 2"; з цього за 128 літ робиться майже цілий день, а за 400 літ 3 дні 2 год. 40, 20". Це обчислення Созиґена завів урядово Юлій Цезар в 45 році до Хр. в цілій римській державі. Від нього воно називається юліянським календарем. Юлій Цезар лишив давній порядок місяців, у лютому зіставив 28 днів, а до інших пододавав стільки днів, скільки ще й тепер додається в старому стилі.

Папа Григорій XIII у 1582 році, спираючися на найновіших астрономічних обчисленнях, постановив числити рік на 365 днів 5 год. 48' 45" і тому на кожних

400 літ викидається 3 дні. З того часу повстали 2 календарі: юліянський і григоріянський або старий і новий стиль.

Роки діляться ще на місячні й соняшні. Місячного року вживають турки й жиди. Соняшний рік є найповніший і найдокладніший і називається також астрономічним; він рівняється 365 дн. 5 год. 48, 50".

ЩО КАЖЕ НАУКА ПРО БУДУЧНІСТЬ ЛЮДСТВА Й ЗЕМЛІ

Найбільші здобутки знання дають надію, що майбутнє нашої землі та майбутнє людства не є вже так страшне, як то думали в середньовічних часах. Тоді при ріжних нагодах боялися "кінця світу". Тепер наука дивиться на справу трохи інакше.

Вчені на підставі доволі докладних дослідів ствердили, що наша земля вже настільки остигла, що мусить надіятися виключно на соняшне тепло. Внутрішнє тепло землі не грає великої ролі.

Обраховано, що сонце викидає за добу стільки світляної енергії, що коштує його біля 360 тисяч міліонів тон. З тої причини воно стає щораз менше і з часом висилатиме щораз менше тепла. Отже прийде час, коли так зимно стане на земній кулі, що ні одна людина не зможе на ній жити. З тих рахунків і з рахунків щодо інших небесних зір виходить, що щойно за біліон (міліон міліонів) літ температура землі впаде на 30 степенів нижче зера. Очевидно, що той час дуже далекий і ні ми, ні наші правнуки не маємо потреби тим журитися. Тоді всяке життя на землі зачне вигасати. Ріки і моря замерзнуть на віки і земля перестане родити. Біліон літ! А це що таке? Хто з того що розуміє? Ніхто!

Отож анґлійський астроном Джемс Джеан постарався нам простим людям той біліон вияснити в такий спосіб:

Візьмім гріш і поставмо на стовпі 10 метрів високім. А на той гріш поставмо поштовий значок (сельо).

Отже стовп на 10 метрів високий буде означувати час від повстання землі. Грубість гроша буде нам представляти час, в якому чоловік жив в нецивілізованім стані, а грубість поштового значка означить нам час, в якому людство зачало жити культурним життям. Це буде означувати біля 6,000 літ.

Колиж тепер схочемо уявити собі скільки часу остане ще для людства в майбутньому, отже скільки то є той біліон — то треба буде на наш стовп покласти стільки поштових значків, щоб їх висота досягала шпилі найвищої гори в Европі Монт Блянк (4,800 метрів). Тепер зрозуміємо, що час, в якому живемо, це ще час у пеленках історії нашої планети.

ХОЧ ТИ НЕ БУДЕШ ЦВІТКОЮ

Хоч ти не будеш цвіткою цвісти,
Левкоєю пахуче-золотою,
Хоч ти пішла серед юрби плисти
В океан щоденщини й застою,
То все для мене ясна, чиста ти,
Не перестанеш буть мені святою,
Як цвіт, що стужі не зазнав, ні спеки,
Як ідеал все ясний — бо далекий.

Я понесу тебе в душі на дні,
Облиту чаром свіжости й любови,
Твою красу я переллю в пісні,
Огонь очей в дзвінкії хвилі мови,
Коралі уст у ритми голосні . . .
Мов золотая мушка, в бурштиновий
Хрусталь залита, в нім віки триває,
Цвістимеш ти, поки мій спів лунає.

Забудькуватий професор приїхав до дому своїм автом і зупинився перед отвореними дверми ґаражу. Сам до себе він скрикнув:

Ох, хтось вкрав моє авто!

Він негайно поїхав до поліційної стації, щоб повідомити поліцію про крадіж його авта.

— Пане докторе — ви кажете, що ця медицина добра для звірят і для людей?

— Так, пані.

— Прошу дати мені шість фляшок. Це для мого чоловіка.

— За чим заглядаєш, чоловіче?

— За нічим, моя дорога.

— Знайдеш його в тій фляшці, де вчера була горілка.

Олександер Білосвіт

Шляхами Життя

Новеля

— Невже я помилився? — подивіться на картку, — і він простяг руку з такими довгими пальцями, як у музики-піяніста, хоча він ніколи ним не був. — Занотовано нумер вашої віллі. Назва вулиці і нумер збігаються.

Вона взяла візитну картку і прочитала — "Роман Кошуб. Інжинір", а на звороті чорнилом, досить розбірливим почерком, було написано назву вулиці і нумер її віллі.

— Хто вам дав цю адресу? — здивовано запитала вона, тримаючи в руках картку і з цікавістю розглядаючи незнайомця. — Це ваше імя та прізвище на картці?

— Так. Мені потелефонували адресу людини, з якою я мав в десятій годині зустрітися. А натомість до вас потрапив — і кинув на неї захоплений погляд.

Вона посміхнулася і показала при цьому два ряди зубів білих, як грудневий сніг. Глянула на ручний годинник і відповіла:

— Десята година. Здається, ви спізнились на ваше побачення. А з адресою вийшло якесь непорозуміння. На віллі "Холодні Джерела" живу тільки я — Марина Троян. Інших осіб тут нема.

Обом було ясно, що він мав вже йти, але інжинір Кошуб все робив для того, щоб якнайдовше затриматися. Вигадував питання, жадав від неї відповіді, в цих відповідях шукав нове запитання. А вона? Полегшувала йому підтримувати розмову.

Далі вони говорили про такі речі, котрі ніякої вартости не мали. Та вони цього не помічали, бо-ж весь світ їхніх почувань скупчився навколо них. Хай вони до цього часу не знали один одного, але чекали на цю зустріч, чекали в мріях, зустріч, яка мала обовязково відбутися ось з таким, який є він, і ось з такою, яка є вона. Навіть, колиб знаходилися в ріжних кінцях земної кулі, не можуть вони обминути один одного на шляху свого життя.

Вони розмовляли, а кожний з них прислухувався до голосу іншого, дивились один на одного і не могли відірвати своїх поглядів. Він не міг залишити її, а вона сказати, що йому треба вже йти. А коли нарешті попрощалися, вони знали, що знову зустрінуться, хоча про це не було жадного слова вимовлено. З поглядів, жестів, інтонації голосу про це дізналися.

Що з ними трапилося?

Марина вийшла на терасу віллі й звідти бачила як він доріжками йшов між газонів з квітами, як сідав в авто за кермо і, як поволі зник за поворотом. Вона довго не могла забути цієї картини. Її уяву хвилював прощальний жест Кошуба, в якому було так багато сказано для неї. Адже він відгадував бажання жінки.

**
*

Повертаючись з віллі "Холодні Джерела", Роман Кошуб зрозумів, що він несподівано закохався в жінку, котру міг на завжди згубити в вихорі війни. Це була його перша думка. Він ще не встиг відчути насолоду кохання, що надійшло, як був охоплений тривогою за своє щастя. Ні, він не може більше залишатися тут. Вони вдвох втечуть у пустиню, в ліси, в гори, туди за океан, подалі від війни. А за океаном будуть здійснені всі його надії. Це, мабуть, тому він так гадав, що, коли був хлопям, мріяв потрапити на море, де мав знаходитися його щасливий остров, плавати на вітрильникові в синім океані, бути капітаном піратського корабля. Ось він стоїть на капітанському місткові в ботфортах, з кинджалом за поясом, з рубіновим перстнем на лівій руці, він — гроза морів, пильно вдивляється в далекі обрії. І ця картина давно забутих дитячих мрій і ніколи не здійснених великих надій тепер раптом пробудили в нього бажання боротьби за нову казку, в котрій образ Марини заслонив собою все.

Все його дотеперішнє життя стало другорядним, відсунулося на задній

плян, стало нецікавим, втратило свій смак. Йшов вулицями міста, розмріявся і ледве не потрапив під авто. В іншому місці кинувся до незнайомої жінки, яку помилково прийняв за Марину. Жінка здивувалася, а він, розчарований, поспішив відійти. Перехожі почали на нього звертати увагу. Чудна, мовляв, людина, іде й нічого не бачить.

День тягнувся нудно довго, а коли надійшла ніч, Кошуба охопило творче поривання і він працював аж до самого ранку. В складних математичних формулах шукав найбільше досконалих форм майбутнього літака. Він збудує таку машину, яка промчить без зупинки навколо земної кулі і зімкне коло по екватору, машину, яка пролетить по меридіяну через обидва бігуни і зімкне друге коло. Ні грози, ні бурі, ні хуртовини не страшитимуть його винахід. А коли ранок заблищав на верхах Замкової Гори першими несміливими проміннями сонця, інжинір Роман Кошуб від перевтоми схилився над столом і заснув. Так він проспав кілька годин, а прокинувшися, забрав у течку свої папери. Сон був недовгий, але зміцнив його.

Куди він тепер піде? В його душі співали пісню невидимі голоси. Він радний був всіх людей в свої обійми пригорнути. І Кошуба потягло на простір, у поле, де можна обрії розсунути. А коли авто виїхало за місто, розвинув шалену швидкість. Тільки вітер шумів та волосся куйовдилося. Їхав рівною польовою дорогою, обабіч якої наливались жита, а серед них рясніли сині волошки. Він подарує їй букет з цих простих польових квітів. І вона зрозуміє, що ці квіти найдорожчі йому. А Роман Кошуб скаже тільки два слова: кохаю тебе.

Зупинив авто і почав рвати волошки. І саме в цей момент на обрії побачив чорні точки, які швидко збільшувалися.

— Бомбардувальники, — промайнуло в думках. Закидав авто зеленню, а сам відбіг подалі і ліг в житі. Над ним пролітали бомбардувальники, земля від шуму пропелерів двигтіла, а конструктор літаків почував себе жалюгідним перед цими страхіттями війни. Тільки тоді полегшено зітхнув, коли вони взяли інший курс, ніж той, на якому знаходилося місто, де мешкала вона. Але його настрій був пригнічений.

Ось смерть пройшла іншим шляхом, а другого разу може зачепити, — робив він для себе сумний висновок.

Повертаючись до міста, розважився швидкою їздою. Міцно зубами люльку стиснув, а це значило, що в Кошуба воля подвоїлася, воля боротьби за життя.

— — — — — — — — — — — — —

Звідки в неї було переконання, що він прийде? На це запитання Марина Троян не змоглаб відповісти. Але вона на нього чекала.

Другого дня, в ту саму пору, коли він потрапив на віллю, пролунав сиґнал повітряної тривоги. Марина була засмучена і байдужа до небезпеки, що нависла над її головою; цілий день їй чувся голос, який владно її підкоряв, і вона ремствувала на долю, котра щодня загрожувала смертю, шматувала її бажання на дрібниці простих і буденних речей.

Але проминув цей день і ніч, і нею опанувала впевненість, що прийшов час здійснення її великих бажань. І раділа з того, що вона ще живе на цьому світі, що в ланцюгу страждань, що зазнали люди від жахів війни, Марина може є одна людина, яка пізнає сьогодні насолоду життя.

Коли одягалася перед зеркалом, дуже уважно оглянула себе, перевірила кожну рисочку свого обличчя, кожну лінію тіла. І тішилась тим, що він всю її бачитиме, він, якому вона має скоритися як володареві її душі. Включила радіо. І в екстазі, що наближається її година, під звуки млосного танґо, почала танцювати. Ритмічно рухаючись у такт музики, танцювала для себе, як баядерка для свого бога. Та в кімнаті вона була не одна. В одному зеркалі, перед яким вона завжди одягалася, ще одна жінка танцювала, а в другому, що було проти ліжка — третя. Поривчасті рухи трьох жінок, як полумя пожежі, сповнювали все навкруги пристрастю майбутнього кохання. А потім, коли танґо перервалося, на канапу горілиць лягла і заплющила очі. Ще підлітком Марина його змалювала в своїх дівочих мріях, а сьогодні — він зявився до неї в дійсності. І це був інжинір Роман Кошуб.

— Треба заспокоїтися, треба заспокоїтися, — сама себе вмовляла, — і відпочити. Коли жінка відпочиває, вона робиться красивішою.

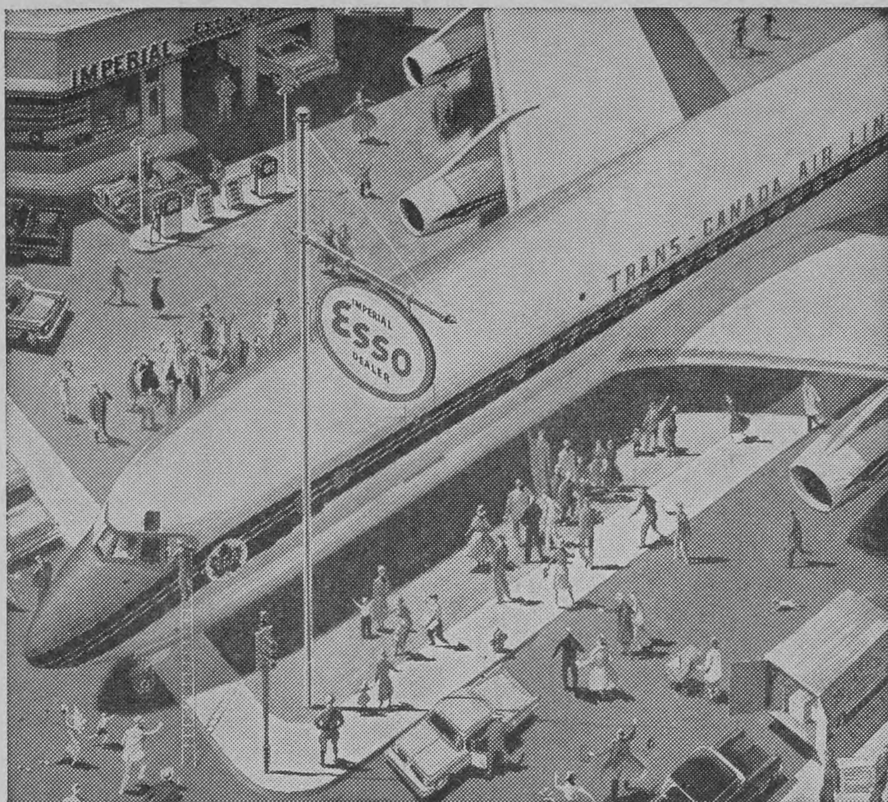

Ви мусіли6 далеко їхати, заки ви знайшли6 один з Т.С.А. нових DC8 на якійсь Imperial Esso стації обслуги. Все одно, вони є важними клієнтами Imperial.

ДЖЕТ І РОДИННИЙ АВТОМОБІЛЬ — РАЗОМ ОЗНАЧАЮТЬ НИЖЧІ ҐАЗОЛІНОВІ ЦІНИ

Нові DC8 джети є гонені спеціяльним джетовим паливом, так обережно достосованим до виконування свого завдання, як і ґазоліна для вашого авта. Сьогодні ґазоліни і джетові палива є лише двома типами цілого ряду продуктів — всіх їх понад 600 — що їх Imperial виробляють з петролеюм.

Ця спроможність осягнути все з кожного ґальона нафтової ропи є важною причиною нижчих цін ґазоліни — чи це для DC8, старого "джелопі" чи родинного авта.

Ґазоліна є дешева: на протязі останніх пятьох років пересічна ціна речей, які люди купують, піднеслася на близько 16 відсотків, тоді коли ґазоліна дійсно зменшилась на около пів відсотка*.

*ДСБ індекс гуртових цін.

IMPERIAL OIL LIMITED

...через 80 років провідник у зрості Канади

Згадала про випадок, що з нею кілька років тому до війни трапився. На тому курорті, де вона відпочивала, в той сезон було дуже багато людей. І ось, щоб розважити нудьгуючу публіку, дирекція курорту влаштувала конкурс жіночої краси. Вона тоді в ліжку чотири дні відпочивала, всю свою увагу скупчила в собі, жадного зайвого руху не зробила. А вийшла на вулицю, всі на неї задивлялися.

— Що треба для того, щоб їхнє побачення не перетворилось на звичайну подію? Яку вона сукню одягне? А для чого про вбрання турбуватися? Адже вона добре знає, яка елеґантна сукня не булаб, все рівно це приховає її принади. Але Марина ще не знала, як саме теє відбудеться, бо в її думках неясні бажання бродили, як у степу ранішній туман.

В цей день Марина була діяльна, як ніколи. Але всю свою діяльність скерувала на те, щоб вразити уяву Романа Кошуба. А хто-ж буде вона? Чи гарно вона робить? А чому вона має відмовитися від нього? Чому? Чому треба відкладати своє щастя на завтра, коли він прийде сьогодні? А впевненість у завтрішньому дні? Її нема, бо навколо лютує війна, і страхітлива примара смерти чатує біля неї.

Хай квіти прикрашують їхнє кохання. Блідо-рожеві тюліпани, вогняні півонії, ніжно-біла лілея, темно-сині дзвіночки, світло-ліловий мрійний ірис та з біло-жовтими сонечками хризантеми — найчарівніші фабри землі приваблювали зір в кімнатах віллі.

Одягла сукню кольору чайної троянди. Коротке чорне волосся доходило лише до плеч, а дві низки перлин кілька разів огорнули її шию і зігріті жіночим теплом, важко падали вниз. А коли підійшла до вазону і за пасок встромила зірвану квітку, почула в передпокою дзвоник. І вона вже знала, що це прийшов він.

Марина ввійшла до вітальні, як жінка далекої мрії. Він дивився на неї, а довгі брови її здавалися йому крилами чорної птиці, що промайнула в далечині.

— Дуже рада вас бачити, — тихо промовила вона.

— Я не міг не прийти. Від тої хвилини, як ми зустрілись, моє життя набрало іншого сенсу, і в мене тепер нема інших бажань, як бути біля вас.

Схвильований Кошуб розповідав про свої жадання, про своє дитинство, про все своє життя. Розповідав так, як розповідає ігуменові молодий послушник-чернець перед тим, як прийняти постриг, коли розкриваються всі таємниці. Це була хвилина їхнього духового зближення.

Дуже уважно слухала Марина палке визнання Кошуба. Захоплена його творчими плянами, вона на одну мить уявила собі полет його думки і злякалася. В безмежному просторі, в певному ґеометричному колі робить свій рух Земля, а навколо неї, як другий сопутник, величезна, осяяна промінням сонця, летить машина інжиніра Кошуба.

— Невже це можливо! — дивувалася вона.

— І можливо і воно так буде, — відповів він.

— Ось ви який, — повільно промовила Марина.

Жінка ніколи не може бути надто красивою, але в цю хвилину Кошуб не зміг відшукати порівнання, яке далоб найменший натяк на її красу. Це мабуть, тому, що духова досконалість Марини знайшла своє зовнішнє відображення саме тоді, коли вона мала відкритися.

Вечірні сутінки літнього дня насунулися на віллю "Холодні Джерела". В мякому освітленні зелених абажурів зникли інтимні полуміні. Покоївка почала накривати стіл для вечері, а вони, допомогаючи один одному, спускали на вікнах штори-жалюзі.

В вітальні було пять вікон і шум від падаючих штор нагадував кожному з них вибухи бомб. А коли впала пята штора, вони почули справжній вибух.

— Налет! — зойкнула покоївка, і з переляку випустила фляшку з вином, яка розбилася. — Пані Марино, рятуйтеся! — і вибігла з кімнати.

Чути було, як грюкнули вхідні двері і збожеволіла людина подалася, шукаючи порятунку в бомбосховищі.

Електрика погасла. Зловісний свист падаючих бомб наповняв душу Марини жахом невідомости: чи не впаде ця бомба на них? З кожним вибухом шкло в вікнах, посуд на столі, за який так ніхто і не сідав, жалібно дзвеніли.

— Залишаючись на віллі, ми випробуємо долю, а рятуватись в бомбосховищі запізно, — сказав, підійшов до вікна і підняв штору.

А в небі діялося щось страшне. І Роман Кошуб, який шукав з допомогою порівнань найбільшої уяви про речі і явища, подумав, що колиб людина вісімнадцятого століття раптом піднялася з труни, вона пожалувалаб, що прокинулась до життя. Освітлювальні ракети, скинені з літаків, плавали в повітрі. В сяйві сліпучого холодного світла ракет все було видно, як у день. По ракетах стріляли з кулеметів трасуючими кулями, які ріжнобарвним дощем сіялися над містом. Гриміли зенітки. Проміння багатьох прожекторів, шукаючи літаків, схрещувались у хмарах. Вибухали бомби.

Земля тремтіла.

Зона падіння бомб зовсім наблизилася до віллі. Посипалося шкло в вікнах. Марина не витримала:

— Тікаймо на двір, нас тут придушить! — вигукнула вона.

— Не робіть цього, — застеріг він. — Коли бомба влучить у віллю, або впаде біля неї, ми не врятуємося. А на дворі можемо загинути просто від уламків, або повітряною хвилею забє.

Підійшов до неї, обняв за стан і підвів до канапи.

— Сідаймо.

Вона послухала його. Довірливо притулилася, шукаючи в нього захисту.

На одну хвилину в повітрі притихло, а потім раптом впала ціла серія важких бомб. Таке було враження, що все гине і що надійшли їхні останні хвилини. Від жаху, що насунувся, вона схилила голову, а він притяг її до себе, поклав її голову на коліна і своїм тілом закрив. Ледве помітними рухами довгих пальців пестив її волосся. В цих пестощах була і ніжність кохання і невимовний смуток і жаль. А Марина почувала себе маленькою дитиною і мовчки плакала.

Довго, довго, притулившись одне до одного, так сиділи вони на канапі. Це були години їх великих переживань, коли готування до смерти чергувалися з надією, що вони ще житимуть. І навіть, коли все скінчилось і над містом запанувала та особлива тиша, яка промовляла, що сьогодні смерть відступила від них, вони ніби то нічого не чули і не бачили, боялись поворухнутися, щоб тільки продовжити свою близькість.

А потім Марина рішучо піднялася:

— Підемо?

Тепер це були дві людини, котрі знали одне одного все своє життя, жінка і чоловік, які стали рідними.

Марина вміла бути терпеливою, роками чекала здійснення своїх мрій. Ось чому її почуття були такі сильні і безпосередні, захоплюючи тих, хто зустрічався на її шляху. Ось чому вона була джерелом не тільки радощів, але й страждань. Марина Троян добре розуміла, що така людина, як Кошуб, завжди вимагатиме сильних почувань, йому треба емоції, адже тоді він творитиме і боротиметься. А чи вистарчить у неї великих почувань для нього? Довго над цим роздумувала, прокинувшись вранці, і дійшла до висновку, що минулої ночі вона вичерпала себе і що після цього підуть дні, за якими ховатиметься буденність.

Звичайна жінка ніколи не порушувалаб ці питання перед своїм сумлінням, але Марина була інша. Всі події, що траплялися з нею, вона синтезувала, не тільки звертаючись до свого серця, але й до розуму.

Прощаючись з ним, казала:

— Поцілуй мене, Романе, може це востаннє.

— Не кажи цього, — цілував він її. — Прошу тебе, готуйся до відїзду. Ввечорі ми поїдемо з краю.

А вона, сумна, тулячись до нього, відповідала:

— Не забувай мене. Нашу ніч памятай і, коли лягатимеш самітний в постіль, згадуючи Марину, поцілуй себе в ліве рамя. Цим самим ти цілуватимеш мене. І я тоді прийду до тебе... В сні, звичайно.

З віллі "Холодні Джерела" Роман Кошуб поніс з собою таку кількість здійснених радощів життя, що колиб це була людина не сильної волі, вона зігнуласяб під вагою цих почувань.

Інжинір Кошуб у житті йшов прямими лініями. Вирішив — діяв, і за кілька годин все приготував до далекої подорожі. Подзвонив до неї телефоном, адже він так довго з нею не розмовляв:

— Марино, я вже зібрався.

— Романе, — стомлено відповідала вона, — я не можу їхати.

— Марино, ти краєш моє серце. Я жахаюсь навіть одної думки, що тебе згублю, — казав він.

— Романе, так має бути. Зрозумій,

мій коханий, що так треба. Я не можу... Розумієш, не можу... Мене бере страх... Ти мовчиш?.. Романе, кажи що будь!.. Я хочу чути твій голос!.. Рома...а...не...

Вона благала в телєфонну трубку, а він, який все зрозумів і в якого, як і в кожної сильної волею людини ніколи і нічого не хворіло, і який жив виключно напругою нервів, від раптового струсу обірвалося серце.

Швайцарія, серпень, 1945 р.

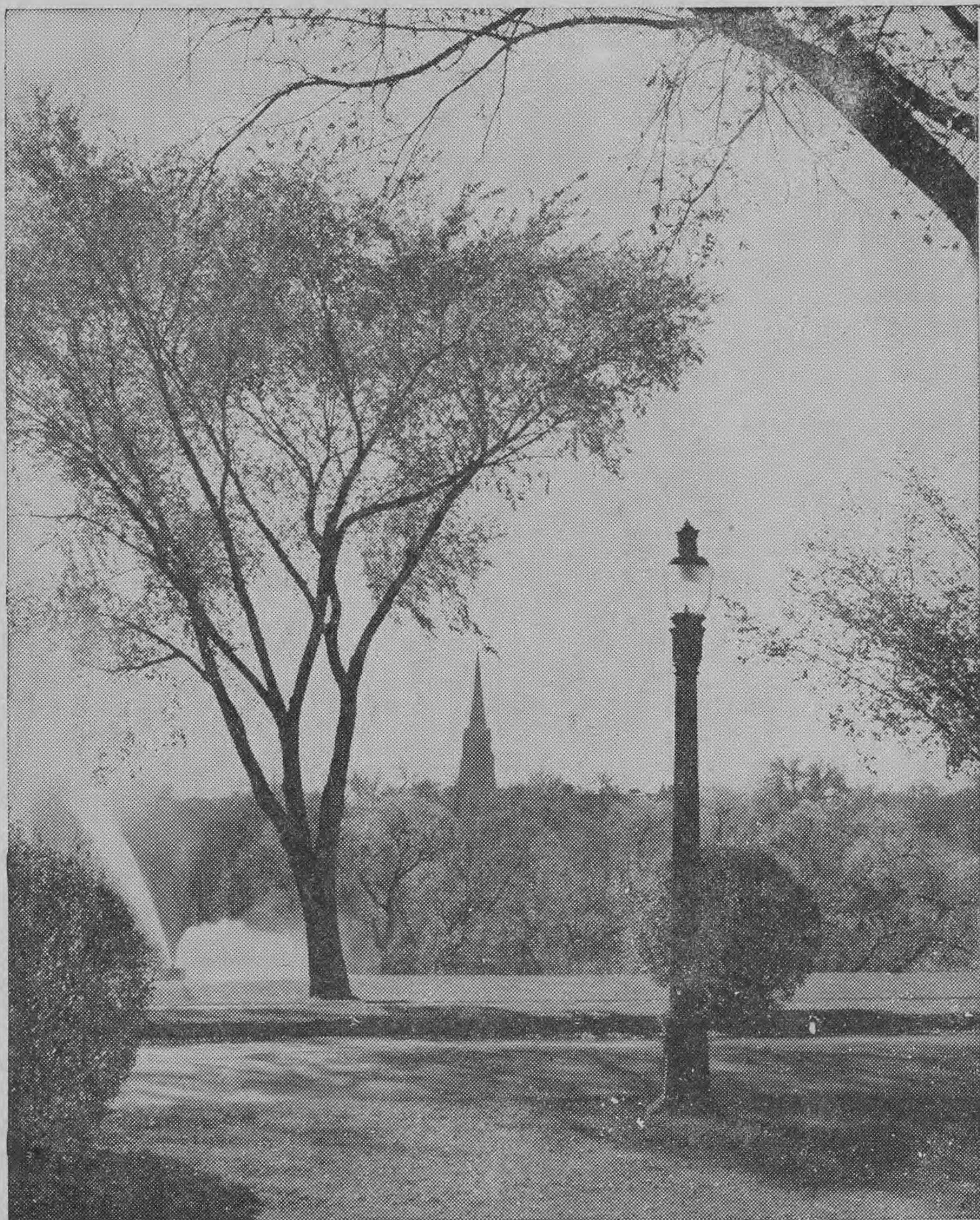

Вулиця Асинибойн — Виннїпеґ

ТАЄМНИЦЯ УСПІХУ! Це мука, яку вживаєте, робить цю ріжницю у вислідах печива. А найкраща можливо мука, яку ви можете купити, це Five Roses. Це є одна мука, яка є перфектна для **всього** вашого печива — хліба, тортів або тісточок. Нехай Five Roses Мука на всяку потребу стане таємницею вашого успіху.

FIVE ROSES FLOUR

Найбільш респектована в Канаді назва в печивах

Юрій Тис

БІЛА ГОРА

В першій половині минулого століття український нарід знаходився в жалюгідних умовах, у безрадному й безнадійному положенні. Те, що діялося в Европі. було йому незнане й чуже. Світові події не давали, здавалось, ні полекші, ні не було від них ніякої надії. А тим часом загибала стара Европа; минулися ґалянтні двірські розмови, замріяний стиль життя, кольорові фраки і напудрені перуки. Наполеон будував французьку імперію і тим захитав рівновагу, на якій спирався досі політичний світ. Але імператор Франції програв свою гру, а "святий аліянс" — союз народів, які воювали проти Франції, зискав нового союзника, Москву, що мав теж вирішувати европейські справи.

Давне життя не вернулося, ідея імперії заникла, і на місце попередніх звичаїв, життєвих форм і ідей лягла важко порожнеча. Втратили своє значіння вікові роди, позникали золоті щити на рококових каретах, а ритм життя перенісся до домів міщан і в сільські хати. Згодом назріла нова думка — ідея свободи народам. Ідея, з якою Наполеон ішов вперед і в її імені поневолював чужі народи мабуть тільки глибокий політичний розум французів вчинив те, що досі не поставили памятника своєму імператорові.

В умах нового покоління ідея свободи поширилася шляхом нескінчених дискусій, палкого обміну думок і ідейности тих, що вірили в її всемогучість. Але для Москви ці ідеї були вбивчі. Тож вона покинула европейські проблеми і за мурами Кремлю кувала нову зброю на загладу підкорених народів.

Не всім дано бути героями, не всі зміють стати реформаторами. Велика більшість людей бажає спокою, а по великих завірюхах — мирного, тихого життя. І люди почали захоплюватися романтизмом, любуватися в настроях, в тендітних рожевих і голубих кольорах. Щоб тільки не думати, щоб тільки не мусіти наново відповідати за майбутність нащадків.

А все-ж знайшлися такі, що вміли кохати відважне життя і мали сміливий погляд у майбутне. Їх не зворушував уже тонкий Моцарт, вони любувалися буревійними тонами Бетовена. На прю з замріяним міщанським стилем зявляються сміливі суворі лінії клясичної архітектури, симбіоз італійського ренесансу з античними первнями. Байрон дивує світ своїми творами і своїм життям, Шопенгавер круто повертає напрям фільософічних наук. Теорії біольоґії й економії опанували уми більше ніж питання віри. Природничі науки відкрили нові обрії — і на чоло усього поставили віру в поступ. Це була утопія, що не перетривала одного століття і в наших часах мізерно загинула.

В народів, де царить Москва, все те пусті звуки. В Україні памятають ще Лукасевича і товаришів, які бажали визволити батьківщину; Котляревський засідає на нарадах тайної масонської ложі, і всім здається, що тільки наука і мистецтво принесуть поступ, а з тим свобідніше, краще життя.

Зате в Галичині духовим і культурним центром було майже в цілості духовенство. Воно задержувало конвенціональну патріярхальність, давні звичаї і старі традиції, і нові гасла біольоґії і природничих наук не мали туди доступу. Згідно зі звичаями дідів жили оці представники української духовости, і щоденні звичаї не відбігали від зразків, залишених предками. Освячені звичаями форми відбивалися в товариському житті, у взаєминах сусідів, у святочних соборчиках, у стилі виховування доньок. Сотні років осталися незмінними форми такого явища, як обовязкові освідчини — яких памятає ще добре наше старше покоління. Молодий учитель, або адвокатський конципієнт, обовязково в

чорному вбранні і високому твердому ковнірці, падав на коліна перед укоханою Марусею або Мелянією, Петронелею, чи Олею і виголошував любовну промову, що змістом не відріжнялася від таких-же промов його батьків, дідів і прадідів. Освідчини відбувалися обовязково в пополудневій візитовій годині, і не в садку, не на проході, ані віч-на-віч вічного приятеля закоханих, срібного місяця, а в кімнаті парохіяльного дому, де стояла темно-червона плюшова канапа, тикав годинник з тягарцями, в вазонках стояли олеандри, а крізь вікно заглядали рожеві головки городових мальв. На дверях і вікнах висіли темні завіси, тож у кімнаті було небагато світла. Коли парохія була багата, тоді чверть кімнати займав клявікорд, предтеча фортепіяна, бо хоч у світі Бетовен грав уже на піяні але в нашому краю, Галичині, і в Льодомерії новий інструмент ще не був відомий.

Промову, що рішала дальшу долю учителя чи правника, він вивчав довго перед тим і в святочній хвилині повторював її зворушеним грімким голосом. Половина її пропала десь у його памяті — але і те, що зосталося, було добре; очевидно, родичі, отець парох і їмость, не проґавили ні слова з неї, заховавшися тихо, наче приходські миші в другій кімнаті.

Тож коли все пройшло в порядку, молодий залишався на ніч — (дорога до міста далека), і ціла родина проводила вечір у спільних мріях про майбутне. Не випадало молодому питати про придане. Але мати ніби то так собі згадала про подушки і вишивані скатерті, а отець парох про свої ощадності, зложені в Ц. К. тобто цісарсько-королівському крайовому банку.

Згодом, в той час, коли на селі інша Маруся колупала піч, Мелянія чи Оля сідала до клявікорду і грала патріотичну пісню, яку всі хором приспівували:

Разом руки си подаймо
І, як братя, ся любім,
Одні других спомагаймо —

Тоді розмова переходила на тему, що усіх боліла: як врятувати русинів від загибелі. Але відповіді ніхто не міг дати. Говорили по польськи, бо так звикли і так могли краще виявити свої думки. Але любили свій край і свій нарід і жили разом, у спільних радостях і спільній журі; не так, як ми сьогодні: не одні з другими, а якось так — одні побіч других. Говорили по польськи, бо шкіл українських було мало, а в місті ніхто і не відважився говорити своєю мовою. Воно було чуже, польське; українські давні роди перейшли в чужий табір, церковні братства були без значіння, і не було нікого, хто зумівби протиставитися тискові ворожих сил. Русин був понижений, русин був все дурний, темний, хитрий і небезпечний.

В таких умовах зростав молодий вихованець духовної семинарії у Львові, Маркіян Шашкевич. У самітніх годинах родиться в нього ідея піднести нарід до повної свідомости людини, дати йому обличчя народу, що гордиться своїми цінностями, звільнити від пониження і неволі. Шашкевич найшов ще двох однодумців: Головацького і Вагилевича. Вони заложили т. зв. Руську Трійцю і в палких дискусіях вирішили видати першу книжку народньою мовою. Не старословянською, як досі — а мовою народу, мовою, якої вжив Котляревський і якої вживали українські вчені, списуючи козацькі думи і народні пісні.

Цю першу книжку конфіскує австрійська влада — в дійсності цензор-українець, професор богословія, Бенедикт Левицький. "Зоря" — так назвав Шашкевич свою книжку — небезпечна державі. Але це не спинює молодого питомця в його змаганнях. 1837 р. видає її в столиці Мадярщини Будапешті ще раз з малими змінами і під назвою "Русалка Дністровая".

Писав цю книжку Шашкевич, поет і мрійник у селі Підлиссю, де народився і де роздумував над долею свого народу. Біля села стоїть горб, Біла Гора, а там старезні дуби, що памятають ще часи Хмельницького. Про минувшину, про те, що було,

Там ти скаже дуб старенький,
І перший і другий . . .

писав Шашкевич; підшепнули вони і йому в літніх пошумах слова, колись широко відомі в галицькій Україні:

Руська мати нас родила,
Руська мати нас любила.
Чому-ж мова єй не мила?
Чом ся нев стидати маєм,
Чом чужую полюбляєм?

Дивним здається нам нині правопис Шашкевича. Але що міг зробити він, що перший почав іти шляхом народньої мови, що не мав ні граматичних книг, чі правописних правил. Тож — радить Шашкевич — тим, що хотілиб його наслідувати: пиши, як чуєш, читай, як бачиш!

Але тих, що хотілиб іти за ним, тоді ще не було. "Русалку" сконфіскували знову, тільки яких сто книжок розійшлося по людях. — "Ти не неволі син" — писав поет — і ці його слова лягли вічними карбами в серцях народу. Сто книжечок розбурхало українське життя. Сто книжечок запліднило українські душі і змінило галицьку людину.

Руська Трійця не проіснувала довго. Вагилевич став на позиціях польської культури а Головацький створив рух так званих, старорусинів - москвофілів, що шукали скріплення для народу в Московії. Помилкова конструкція думки. Творці москвофільства не добачили того, що Москва нездібна ні створити нову культуру, ні дати іншу, кращу. Не завважили, що Москві бракує моралі і людяности. Навязували до абсурду і загинули.

Минали роки і десятиліття. За той час Україна стала світовою проблємою; українська людина не ховається вже від подій, навпаки, вона бере в них участь, вона їх викликує. Є всюди — і всюди діє. Незнане досі імя українців дістає наново давнього забарвлення, яке влучно зясував Вольтер:

"Україна завжди прагне до свободи!"

Минули 1917 і 1918 роки, роки Революції і Державности. В нових незавидних умовах під Польщею українці відбувають паломництва на Білу Гору і на могилу Шашкевича у Львові. Хто не памятає муравлиної праці Др. Ваня, що опікувався Білою Горою і орґанізував викуп гори в українські руки.

1944 р. Біла Гора стає тереном боїв Української Дивізії в обороні Львова проти большевицької Московщини. Наче в пророчому надхненні, десять років скоріше, єп. Іван Бучко відправляє на Білій Горі панахиду за творця відродженої української книжки і за невідомого українського вояка. А десять років пізніше, саме коли минуло сто років від смерти Шашкевича, покрили Білу Гору могилки вояків Української Дивізії. Горб зі столітніми дубами і зеленим віттям новопосаджених деревець символізує нині більше, як перший почин відродження української культури західної землі. Ласкава історія дозволила на ще один памятник змагань, на памятник вітальної сили збройного спротиву відвічному ворогові, Москві. Біла Гора нині символ духа і крови, найкращий памятник майбутнім поколінням.

Майбутні події кидали вже свої тіні наперед, коли 1944 р. Українська Дивізія стала на оборону Львова, під Бродами. З бігом історичних подій дивізію окружили кількаразово сильніші большевицькі зєднання. Оборона Олеська, останньої точки опору, виявилася надалі недоцільною і неможливою. Рішено прорватися з окруження крізь кілька перстенів змасованих московських військ і через Княже і Почапи, перебитися на Золочів і далі на південь.

Горять села. Низько літають московські літаки, закидають бомбами військо, сіють бортовими скорострілами. Шляхами з усіх сторін, викочуються панциррі і вогнем з гармат засипають наші відділи. Дивізія проривається. Дні й ночі без сну й їжі. Скачуть набої скорострілів, горять московські панцирі, чергуються наступ і відбій. Куди проходить дивізія, залишає за собою поля трупів, знищену важку зброю ворога, спалену землю. І одного дня котрийсь з відділів проходить Білою Горою. Ще один прорив, останній. Тисячі ґранат і бомб покривають землю. Повітря рветься від гуку, відламами стрілен обривають галуззя старих дубів. Хиляться до землі вояки. На вічний спочинок. Але десятки інших пробиваються і з Білої Гори сходять на вільний шлях, на південь.

Олесько, Княже, Почапи і Біла Гора — етапи історичної події. І коли здаля вже дивилися на пройдений шлях, зрошений кровю друзів, зір спинився на верховіттях дубів Білої Гори, що темніли над багряним небосхилом.

Там ти скаже дуб старенький
І перший і другий . . .

Скаже молодому поколінню про Шашкевича і про бої Української Дивізії, про того, що своїм духом поклав підвалини під віднову нації, і про тих, що чесно несли свою зброю. Їхнє життя

вимагало величної тверді супроти себе самого. Не було їм дано ділитися славою. Їхнім призначенням стала небезпека, труди і данина життя батьківщині.

Може, молодші від нас, а може, ще й ми, зложимо поклін Білій Горі, осяяній духом Шашкевича і скропленій кровю тих, що їхні кості лежать у незазначених могилках.

Мандрівнику! Піди сповісти нашу Батьківщину, що виконуючи її заповіти — тут полягли ми.

Шість жінок, мешкаючи в одному мешкальному будинку, почали сварку. Поліція забрала їх на суд.

Перед суддєю вони знову почали говорити в той сам час. Суддя підніс руку на знак, щоб вони замовчали, а потім сказав:

— Нехай перше говорить та, котра найстарша.

Ані одна з них не сказала одного слова. Суддя справу відкинув.

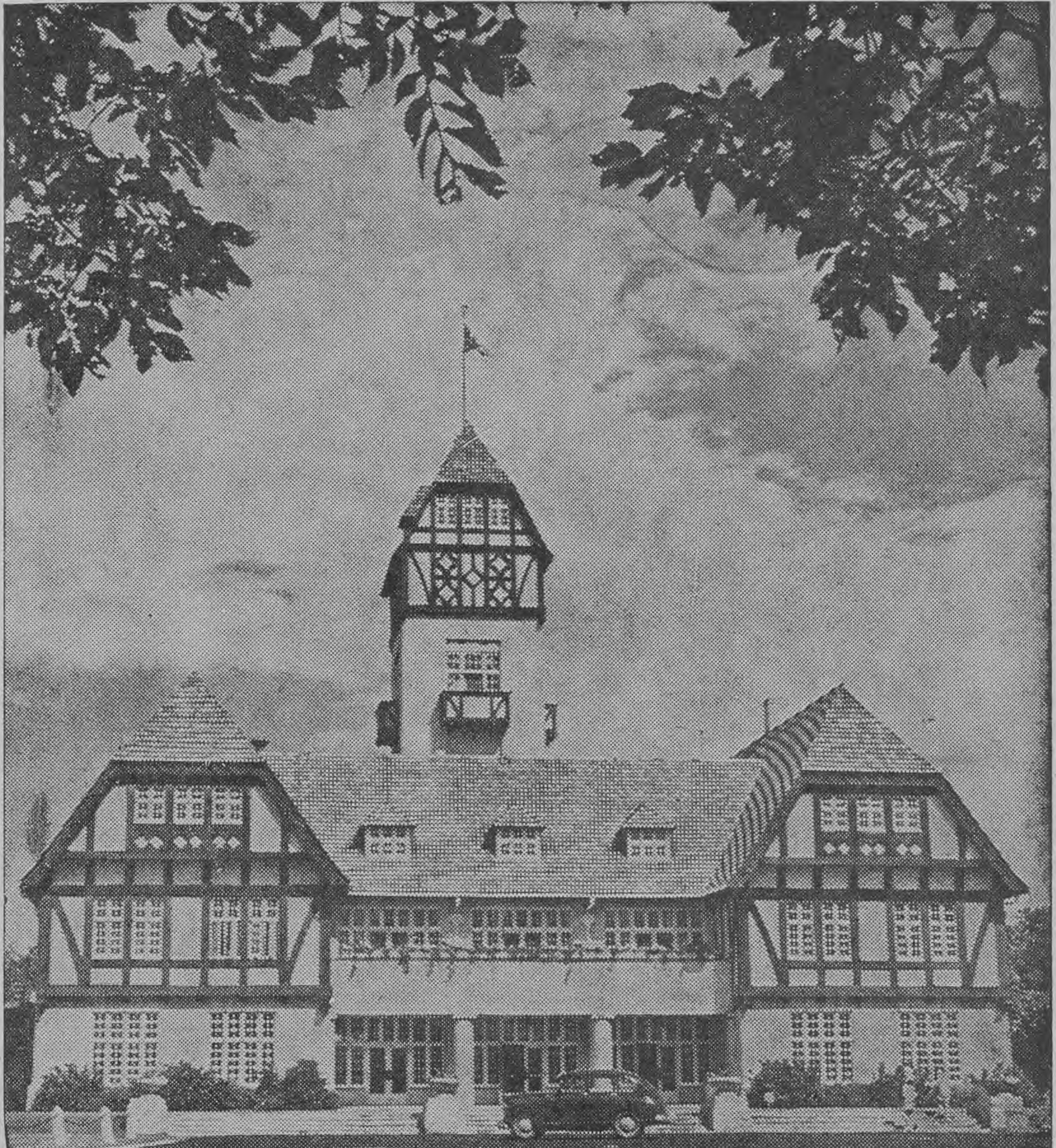

Павіліон в Асинибойн Парку — Винніпеґ

Інж. Андрій Качор

Початки Українського Кооперативного Молочарства

Початок українському молочарському промислові, орґанізованого на західньо-европейських взірцях, особливо за зразком Данії, дало повітове місто нашого Підкарпаття — Стрий.

Там тоді перебував знаменитий орґанізатор і визначний західньо-український політик, посол до галицького сойму й австрійського парляменту, голова Краєвого Товариства "Сільський Господар", голова філії "Просвіта" в Стрию, пізніше душа і серце українського молочарства, Др. Євген Олесницький (1860-1917). Він, як добрий економіст, прослідкував і проаналізував дуже докладно господарські відносини західньої України та прийшов до переконання, що порятунок для нужденних, карловатих, і до того високо заборгованих господарств західньо-українських селян, можна знайти в орґанізації сільсько-господарської кооперації. Зокрема він звернув увагу на молочарство і освідомно-аґрономічну працю "Сільського Господаря".

З тою метою він переводить реоґранізацію "Сільського Господаря", заснованого 23 березня, 1899, в Олеську, коло Золочева, а в 1904 році перенесеного до Львова, де пізніше, в 1909 році, перемінено його на Краєве Товариство під проводом самого Є. Олесницького.

Щоб правильно перевести свої реформаторські задуми, Є. Олесницький виїздить закордон, щоб там (у Німеччині, Голяндії, Данії й Швайцарії) простудіювати хліборобські орґанізації і їх методику праці. Зокрема довше спиняється в Данії, де дуже докладно придивляється до молочарської кооперації. По повороті зі своєї поїздки, на окремій нараді 6 лютого 1904 р. в Стрию ухвалено низку постанов, які лягли в основу першої молочарської акції, а саме:

1. Молочарство в стрийському повіті має основи розвитку і майбутність;
2. Орґанізацією цього промислу має займатися філія "Просвіти";
3. В довколишніх селах слід орґанізувати виклади про молочарство та практичні курси з кружлівкою-сепаратором поруч з засновуванням молочарських спілок;
4. Найпрактичнішим почином орґанізації молочарського промислу буде створення в селах, де є більша продукція молока, закладів до відбирання сметани, а в Стрию молочарню для виробу масла, його продажі й вивозу;
5. З тією метою треба негайно вишколити кількох своїх людей на молочарів, які вмілиб вести філіяльні й центральні заклади (пізніше збірні і молочарні).

По цій нараді Виділ Філії "Просвіти" в Стрию почав орґанізувати по селах стрийського повіту виклади про молочарство, яких переводив наш перший знавець молочарства, Олександер Гарасевич, який був перед тим на студіях у Данії.

Виклади ці стягали до молочарень велике число селян і викликали серед населення велике зацікавлення.

Крім того переведено широку пропаґанду за молочарство в цілому краю при допомозі відчитів, нарад і преси. В пресі, головно в "Ділі", на цю тему писали найбільше Др. Олесницький і о. Остап Нижанківський, парох села Задова, стрийського повіту.

В висліді цієї пропаґанди почалися заходи над практичним переведенням цієї справи в життя.

Першим піоніром кооперативного молочарства був, уже згадуваний о. О. Нижанківський, відомий галицько-український композитор і дириґент. Він саме заснував першу молочарську спілку 1 жовтня, 1904, в селі Завадові, біля Стрия. Ця молочарня була відділом місцевої читальні "Просвіти". І хоч молочарня в Завадові не була самостійною і статутовою орґанізацією, спертою на кооперативнім законі з 1873 року, то це не заперечує її кооперативного характеру. Від неї треба виводити історію українського кооперативного молочарства, тим більше, що ця перша молочарня була деякий час зразком для інших молочарень.

Першим українським молочарським техніком був, самоук у тому ділі, Теодор Панич, близький кревний Василя Нагірного, пізніший знаток і автор книжок про лікувальні зела. Він практично започаткував роботу в завадівській молочарні.

За прикладом Завадова пішли скоро й інші села Стрийщини, а саме: Угерсько, Лисятичі, Синевідсько, Гірне, Комарів, Дашава, Жулин та інші.

"Час повстання першої молочарні в Галичичні, — пише Ю. Павликовський, — а саме 1904 року, притягає до себе особливу увагу дослідника економічного розвитку українського народу в Галичині. Того року звільнено т-во "Просвіта" від піклування господарськими справами, якими вона, на основі статуту з 1891 року, обовязана була займатися. В 1904 році на сторожі економічного розвитку села поставлено товариство "Сільський Господар", а на сторожі розвитку кооперації — Краєвий Союз Ревізійний, пізніше "Ревізійний Союз Українських Кооператив" (Р. С. У. К.), який цілком перейняв від Краєвого Союзу Кредитового патронатські обовязки над галицькою кооперацією".

"Рік 1904, — пише далі згаданий автор, — це рік дальшої депресії цін збіжжя і значного спаду цін мяса, але рік зросту цін масла, тобто продукту, в першу чергу селянських господарств. Селяни Галичини в тому часі — на підставі моїх студій, які охоплюють час між 1876-1932 — доставляли на ринок насучи на собі разом з дворами тягар віть з підгірської области (Станиславівщини), стільки саме збіжжя міхами, скільки двори ваґонами. Селянство, неупадку цін збіжжя, мало в своїх руках напередодні розвитку молочарства, масло — важливий продукт, який давав йому змогу вирівнювати свої буджети прибутками з торговлі продуктами тваринництва".

Цю господарську конюнктуру використовує Др. Є. Олесницький дуже майстерно для переведення в життя своїх плянів — тобто практичного започаткування молочарства.

Не маючи певности щодо розвитку започаткованого молочарства в Стрийщині, Олесницький орґанізує для перших молочарень, разом з о. Остапом Нижанківським, о. М. Горалевичем і Др. А. Говиковичем, у серпні, 1905, перший молочарський центр-опіку, у формі молочарської секції при филії "Просвіта" в Стрию під назвою "Союз руських спілок молочарських".

Скоро, одначе, виявилося, що урядовці филії "Просвіти" не могли з цією справою дати собі ради, бо молочарський рух почав сильно зростати на силі, а саме: коли в 1904 р. була одна моло-

чарня в Завадові, яка переробляла кругло 80,000 літрів молока, то в 1905 році було вже 6 молочарень з доставою 500,000 літрів молока, а в 1906 році число молочарень зросло на 16, які переробили 1,115,315 літрів молока.

Цей ріст молочарень примусив перших ініціяторів зревідувати свої первісні пляни і перейти до орґанізування молочарського промислу, на нових засадах, вже не як додатку до просвітянської роботи, але як самостійних молочарень і самостійної централі.

З цією метою скликано на 26 вересня 1907 р. Орґанізаційні Збори, на яких прийнято статут "Краєвого Господарсько-Молочарського Союзу", стоваришення з обмеженою порукою в Стрию, що вже як самостійна кооперативна установа краєвого характеру, була зареєстрована в торговельному суді 25 жовтнж 1907 р. до ч. 170/7 і почала свою діяльність з днем 1 січня, 1908 р.

Цей союз перебрав всі справи від "Союзу руських спілок молочарських" і опіку над 20 молочарськими спілками.

Першими директорами "Краєвого Союзу Господарсько - Молочарського", пізнішого "Маслосоюзу", були о. Остап Нижанківський, о. М. Горалевич і Денис Сембратович.

Першим головою Надзірної Ради був Др. Євген Олесницький.

Варто пригадати, що на загальних зборах Союзу порівнювано українські спілки до данських і стверджено, що українські спілки стоять далеко позаду і кількістю і якістю, а саме: кількісно — українських спілок було 16, а в Данії, на половину меншій від Галичини — 1076, або 67 разів більше. Наші молочарні переробили 1,115,315 або пересічно одна спілка 69,707 літрів молока на рік, тоді коли данські молочарні переробили 2,290,000,000 літрів молока, або пересічно 2,138,253 літрів молока кожна, тобто 30 разів більше від нашої. Цифри говорять самі за себе.

Це, однак, не застрашує наших піонірів, а навпаки — заохочує до ще активнішої праці. Вже 1907 року закінчує Союз станом 20 молочарень, які переробили 1,900,000 літрів молока. В 1908 році число молочарень зростає на 24, а достава молока на 2,200,000 літрів. В 1909 році маємо вже 45 молочарських спілок.

В 1909 р. замітне ще те, що в цьому році "Краєвий Союз Господарсько-Молочарський" заініціював і зорґанізував разом з "Сільським Господарем" в Стрию першу Хліборобську Виставу (кілька місяців по відбуттю просвітньо-економічного конґресу Т-ва "Просвіта" у Львові), на якій, самозрозуміло, Молочарський Союз зайняв домінуюче місце. Виставка відбувалася в приміщенні стрийського "Народнього Дому". В головній великій салі, як каже справоздавець вистави, Б. Бурбела, "розпростерся довгий на 12 метрів стіл, білий як сніг", при якому приймали відвідувачів виставки свіжим маслом з хлібом, щоб переконати їх, що союзне масло не можна порівнювати з маслом домашнього виробу. Тут, таки в цій салі, відбувався показовий виріб масла, що його переводив два рази денно, переплітаючи викладами, абсольвент молочарської школи в Ряшеві, Омелян Паліїв. Крім цього, на виставових столах були розставлені фотоґрафії, які характеризували розвій праці в кооперативах.

Підчас цієї першої хліборобської вистави відбулася теж перша оцінка масла кооперативних молочарень. В оцінці взяло участь 39 молочарень, а оцінено масло з 30 молочарень. При оцінці комісія признала 9 молочарням дуже добрий ступінь, 14 добрий, а 7 досить добрий ступінь виробу масла.

Вкінці треба замітити, що перші довоєнні молочарні засновувалися переважно при читальнях "Просвіти", а щойно згодом перемінювалися на зареєстровані кооперативи. Через невідповідну орґанізацію і малу кооперативну свідомість кілька перших молочарень, в тому і молочарню в Завадові треба було зліквідувати.

Все-ж таки діяльність "Краєвого Союзу Господарсько - Молочарського" в Стрию поволі поширювалася, зокрема в орґанізаційній ділянці. Головним завданням Союзу було засновувати і допомагати зареєструвати молочарські спілки, орґанізувати збут масла союзних молочарень і перевірювати господарську, орґанізаційну й технічну працю спілок.

По трьох літах праці, тобто за час 1908 - 1910 років Союз міг похвалитися 58 молочарнями, тоді коли під патро-

натом Краєвого Виділу (державна опіка — прим. А. К.) було всіх молочарень 45, з них крім польських, декотрі українські й москвофільські. Це вже був великий успіх, коли зважити, що при Краєвому Виділі була окрема колеґія молочарських інструкторії, що Виділ одержуваз поважні субвенції від держави і що працю підтримувала ціла державна адміністрація, тоді коли наш Союз мусів вести працю з дуже малим капіталом, без державної допомоги і ще усувати ріжні адміністраційні перешкоди.

Докладний звіт Союзу за 1910 рік був слідуючий:

Союз обєднував 58 молочарень, з того 54 зареєстрованих у суді, 1 церковна, 1 під управою Союзу і 2 приватні. З того до Краєвого Союзу Ревізійного у Львові належало 38 молочарських спілок — в тому 22 самостійні товариства, а 16 як відділи інших товариств. Дві самостійні спілки були в 1910 році не діяльні.

Всі ці 58 молочарень переробили 4,228,603 літрів молока, що дає пересічно по 72,907 літрів на одну молочарню. З того молока вироблено 170,473 кільоґрамів масла, що дає пересічно по 2,939 кільоґрамів масла на одну молочарню в рік.

Докладніші відомости маємо про 36 молочарських спілок, обєднаних в "Краєвім Союзі Ревізійнім" у Львові. Ці спілки обєднували 3,974 членів, або по 110 на кожну.

"Вони були чинні в 1910 році — як подає А. Жук — продовж 334 місяців (пересічно 9 місяців кожна — прим. А. К.), або 10,327 днів і доставили 2,910,525 літрів молока, або пересічно в одному дні по 282 літрів. В той час пересічна денна достава молока в данській молочарні досягала 6,691 літри або 24 рази більше, чим у нас — прим. А. К.). Переробленого молока на одну спілку припадає 80,842 літри і на одног члена 785 літрів річно. Масла вироблено 117,-575 кільоґрамів; на один кільоґрам масла зужито по 24.76 літрів молока. За масло, вироблене в молочарнях, одержано 325,-864,78 корон, а членам за товщ виплачено 253,328,61 корон. Решту, в сумі 72,536 корон, видано на покриття коштів адміністрації, амортизацію машин і нерухомого майна, а частину дано до фондів страт. Пересічно одному членові виплачено по 63,75 корон. Коли зважити, що в молочарських спілках, головно в тих, що були відділами інших товариств, багато членів не доставляє молока, то пересічна сума виплат на одного члена буде дещо вища. За масло з 100 літрів молока одержано при продажі 11.20 корон , а за 1 кільоґрам 2.83 корон, за товщ з 100 літрів молока виплачено членам пересічно по 8.64 корон, тобто на адміністрацію й амортизацію уряджень випадає на кожних 100 літрів молока 2.18 корон (що становить 19.5% торгів — прим. А. К.)".

Тут треба зазначити, що навіть при такій низькій продукції наші молочарні під опікою Краєвого Союзу Молочарського зуміли осягнути ціну за 1 кільоґрам масла на 0.04 корон вищу від патронатських молочарень. Вони торгували пересічно за 1 кільоґрам по 2.79 корон. Патронатські молочарні видали на адміністрацію на кожних 100 літрів молока 3.00 корони або 0.82 корон більше від союзних молочарень і тому мусіли менше виплачувати своїм доставцям.

В 1910 р. 17 молочарських спілок мали вже власні доми, загальної вартости 109,000 корон, а вартість уряджень в усіх молочарнях становила 99,154 корон.

Цікаво, що Краєвий Союз Молочарський вже від зарання свого існування звертав пильну увагу на поправу раси своєї худоби і вже 1910 року видав кооперативним молочарням на ту ціль 131,118.02 корон позичок.

Достава масла до Союзу осягає 84.48% всієї продукції молочарень, а лише 15.62% своїх продуктів молочарні продають самі. Для продажі масла Союз удержує в 1910 році шість крамниць — з того 3 у Львові та по одній в Стрию, Станиславові й Перемишлі. Крім цього багато масла Союз збував через крамниці "Народньої Торговлі".

Власні фонди Союзу, як подає А. Жук, в 1910 році становили:

Уділи	17,436.50	корон
Запасний фонд	3,427.16	"
Спеціяльна резерва втрат	7,610.23	"
Разом	28,473.89	корон

Чужі фонди становили суму 100,383.-57 корон, тобто всі оборотові фонди Союзу виносили на 128,857.46 корон. Загальний касовий оборот Союзу в цьому році осягнув суму 3,932,847.38 корон; зиск брутто — 53,158.36 корон, а зиск нетто 2,291.06 корон (торгів не подано — прим. А. К-р.).

Так загально виглядав Краєвий Союз Молочарський і його підбудова — молочарські спілки — в 1910 р., тобто по три-літній праці від оснування і три і пів року перед першою світовою війною.

Цікаво, що автор названої статті зазначує, що "з між союзних молочарень розвиваються краще ті, які були відділами молочарськими, при спілках з кількома відділами (тип універсальної кооперативи). Вони мали більше молока на виріб 1 кільоґрама масла, вони більше торгували за масло і більше платили членам за товщ, ніж спілки, що ведуть лише саму молочарню".

Автор цієї замітки пояснює це явище тим, що в спілках з ріжними відділами кошти ведення підприємства менші, ніж у спеціяльній молочарській спілці і тому навіть радить, "щоб молочарні лучено з кредитом і торговлею в одну спілку, щоб у цей спосіб дати членам найбільше користей".

Як знаємо, провідники української молочарської кооперації по світовій війні були зовсім протилежної думки, а саме, що молочарні мусять бути самостійними і великими підприємствами, бо лише в таких великих молочарнях можна виробити добре масло і знизити кошти продукції.

Життя та кільканадцять-літня практика перед другою світовою війною доказали, що ця друга думка була правильніша. Мотиви подамо пізніше.

Передвоєнний час розвитку нашого молочарства закінчено 1914 р. з станом коло сотні молочарських кооператив, які разом за рік виробили коло 300 тонів масла. Перші молочарні — це були переважно маленькі ручні підприємства з обсягом діяльности на одне село. Пересічна їх денна продукція становила коло 8 кільоґрамів масла на одну кооперативу. Вони не могли ще продукувати високоякісного продукту, бо це були промислові підприємства більше по назві та формі, як по змісті.

Однак і це вже було велике досягнення на тодішні часи, коли зважити, що ці перші кроки орґанізації молочарської кооперативної централі в нас були зроблені скоріше, ніж у наших сусідів, поляків, які перебували в кращих умовах, ніж ми, — "Малопольскі Звйонзек Млечарскі", централя для польських кооперативних молочарень — був орґанізований в Кракові щойно в 1909 р.

Також на Наддніпрянській Україні в той час було тільки кілька поміщицьких молочарень і суспільна робота в тому напрямі почалася там далеко пізніше (1910 р.).

Вагу цього скромного досягнення зрозуміємо краще щойно тоді, коли приглянемося до тих несприятливих умов, серед яких проходила праця.

А працю цю спинювали такі чинники:

1. Тодішний низький рівень нашої хліборобської культури взагалі, а тваринницької зокрема. Середній удій корів — коло 1,000 літрів молока в рік — у малих господарствах з 1 - 2 коровами вистарчав ледве на прохарчування власної родини.

2. При роздріблености сільської посілости і малих залишків молока на збут з одного господарства, не можна було осягнути більшої концентрації сировини, потрібної для рентабельности молочарень і випуску високоякісного продукту. (Ця роздрібленість у доставі молока, та дуже низький гіґієнічний рівень по селах, мали дуже неґативний вплив і пізніше на якість масла — прим. А. К.).

3. Незаможність селянства і слабе поширення кооперативного руху по селах (особливо кредитової кооперації, яка повинна була зорґанізувати потрібні капітали — прим. А. К.) не дозволяють спершу на орґанізацію більших промислових підприємств.

4. Недостача вишколених молочарських фахівців, які і так не моглиб найти відповідного застосування та матеріяльної бази в цих кволих підприємствах.

Все-ж таки, навіть серед таких несприятливих умовин "Краєвий Союз

Господарсько - Молочарський в Стрию" зумів ще до війни закупити на власність, за частинною державною субвенцією, одно - поверховий будинок з вісімнадцятьма кімнатами в Стрию, та влаштувати там механічну холодільню масла на 30 тонів тягару. Крім цього Союз, побіч гуртової продажі масла, зорґанізував ще до першої світової війни 9 крамниць для детайлічної продажі масла й інших молочних виробів. Ці крамниці були розміщені так: 1 в Стрию, 3 у Львові, 1 в Станиславові, 1 в Перемишлі, 1 в Чернівцях, а дві сезонові в Підлютому та в Яремчу — найкращих тоді галицьких літнищах.

В детайлічних крамницях спершу продавали тільки саме масло, але згодом, з поправою якости і чистоти молока та з приєднанням сталих відборців-клієнтів, впроваджено також продаж молока й інших ріжних молочних виробів.

Ще до першої світової війни Союз випустив перших абсольвнетів з молочарської школи, яку вдалося йому, за державною допомогою, відкрити в 1913 році.

З повним признанням треба ствердити, що, не зважаючи на тодішній низький ще рівень техніки і технольоґії українського молочарства, заслуги наших перших діячів молочарства дуже великі, а великі тому, що вони досить вчасно взялися до орґанізації цієї хліборобської продукції, для якої не було ще підготовлено господарського ґрунту і зуміли збудити ширше й поважне зацікавлення до тваринництва серед західньо-українського селянства.

Особливо в Стрийщині вдалося зацікавити молодь наукою нової господарської справи, звідки й вийшли перші інструктори молочарства не тільки для Галичини, але також і для Наддніпрянської України (наприклад — Кость Михайлюк з Стрийщини довший час працював як інструктор молочарства в Київщині). Таким чином Стрий став місцем, з якого поширилося кооперативне молочарство не тільки безпосередньо на Галичину, але посередньо і на цілу Україну.

На закінчення перегляду праці молочарської кооперації до часу першої світової війни, треба підмітити ще й те, що заходами Краєвого Господарського Товариства "Сільський Господар" у Львові зроблено першу спробу орґанізації контролі молочности в селянських господарствах, а саме в 1913 р. покликано до життя першу українську "Спілку Контролі Молочности" в Підберізцях, львівського повіту. До цієї спілки на початок приступили 11 селян-господарів з 29 коровами. Спілка почала свою працю 8 січня, 1913 р. Члени зобовязалися не виходити зі спілки впродовж 5 літ і платити відповідні членські вкладки на покриття коштів, звязаних з веденням контролі молочности. "Сільський Господар" видав зразковий статут для спілок контролі молочности, який був друкований в "Господраськім Часописі" ч. 7 за 1912 р. і в звіті "Сільського Господаря" за 1913 р. Війна в 1914 р. зруйнувала цю першу станицю контролі молочности, яка мала стати зразком для цілого краю.

Перша світова війна зруйнувала також українську молочарську кооперацію майже до тла. З майна Союзу залишилося лише одно - поверховий дім у Стрию, при вулиці Шевченка, ч. 5, і кілька машин. Також майно низових кооператив пропало, так, що по закінченню першої світової війни й наших визвольних змагань, треба було починати всю працю наново, від основ, спираючись лише на моральних вартостях передвоєнного періоду.

Джерела:

Ця коротка розвідка — це частина з 2-го розділу окремої наукової праці інж. **Андрія Качора** п. ч. **"Українська молочарська кооперація в Західній Україні"**, що вийшла в Мюнхені 1949 р До неї використано такі джерела:

1. **"35-ліття Маслосоюзу"** — стаття в "Краківських Вістях" ч. 17, 1943.

2. **Ю. Павликовський:** "40-річчя Молочарської Кооперації", стаття в "Госп. Кооп. життю", ч 6 за 1947 р.

3. **"Атляс України і сумежних країв",** табл. 8, ст. XIV.

4. **А. Палій:** "Крайовий Молочарський Союз на Хліборобській Виставі в Стрию в 1909 р., стаття в"Кооп Молочарстві", ч. 2, 1937.

5. **А(ндрій) Ж(ук):** "Наше молочарство", стаття в "Самопоміч", ч. 10 - 11, 1911 р.

6. **К. Михайлюк:** Молочарство", частина І.

7. **Інж. Др. М. Холевчук:** "Контроля молочности в селянських господарствах", стаття в "Українськім Аґрономічнім Вістнику", стор. 57, 1934 р.

8. **Інж. Др. Є. Храпливий:** "Плекання рогатої худоби у Східній Галичині", Львів.

ВЕНЕСУЕЛЯ

Кажуть, що Венесуеля, це найдорожча країна світу. Таке враження має кожний подорожний, який платить тубільцям за услуги. Мурин, що перенесе валізку з двірця до авта, бере 5 боліварів, або, іншими словами, 25 пезів. Шофер за 25 кільометрів їзди каже собі заплатити 30 боліварів, тобто 150 пезів.

Чужинцеві кидається в вічі величезна кількість авт, переважно північноамериканської продукції. Добре розбудованою шосою мчить авто в гори. На схилах жовто-червоних пагорбів стоять бідненькі хатки муринів, збудовані з картону й хвилястої бляхи. Неохайні діти і безпанські собаки волочаться безцільно. Над усім домінує запах чоснику, цибулі й гороху. Головна вулиця, що веде до столиці країни, Каракасу, широка, покрита наймодернішими плитами бетону. Скрізь будують нові доми, деякі з них досягають височини хмародерів. Якщо судити по кількості авт, то Венесуеля належить до найбагатших країн світу. Сам федеральний "дістріто" має їх понад 16,000. Цікаве те, що авта їдуть безшелесно; нещасні випадки майже невідомі. Автобуси чисті й нові. Подорожний завжди знайде в них місце для себе, бо квитків продається стільки, скільки є вільних місць.

Центр Каракасу подібний до руїн. Величезні доми розвалені. Там тепер кипить праця над розбудовою знаменитої Авеніди Болівар — тріюмфальної столичної вулиці. В самій Венесуелі розпаношилась спекуляція землею супроти якої не можуть змірятися навіть такі центри світового грошеробства, як Голівуд і Ню Йорк. За один квадратовий метер платять до 1500 боліварів (75,000 пезів).

На Венесуельській Площі є люксусові крамниці, за які платять 2000 боліварів місячного чиншу. Як живуть у Венесуелі працюючі маси? Оце є проблєма. Портуґальські фахові робітники, зайняті при будові, отримують до 900 боліварів місячно. З цеї суми половину посилають своїм родинам у Батьківщині, а друга половина заледве вистарчає їм на дуже скромний прожиток.

Не можна сказати, щоб загальний моральний рівень у Венесуелі був високий. Статистика нотує понад сто тисяч дітей-безбатченків.

Столиця Каракас, це гордий носій еспанської культури. Венесуеля — країна болівару і нафти — засипана північно-американськими фабричними виробами. Скрізь і всюди в крамницях бачимо тільки американські консерви. Навіть ярину спроваджують зі ЗДА, відтак муку, мясо, дріб, бараболю, молоко в пушках, овочі і т. д. Вуйко Сем хвалить венесуельських купців; вони за все платять готівкою, річно сотки міліонів долярів.

Як довго пливе нафта, Венесуеля не мусить журитися. Цього року відкрито 87 нових джерел. Північна Америка купує річно приблизно 230 міліонів бочок нафти, платить по $2.05 за бочку і продає по $4.75. Таким чином заробляє добре. Але трудно тут говорити про господарський імперіялізм. ЗДА це купець, який хоче сам жити й іншим отворає шлях до життя. Понад 500 міліонів долярів, які отримує річно Венесуеля за свої нафтові продукти, дають їй можливість оплачувати шпиталі, школи, будувати шляхи, збільшувати власну торговельну фльоту і т. д. Нафтою оплачується будову ґіґантів-хмародерів. Нафта уможливила повне винищення малярії, яка давніше була страхіттям для венесуельського населення.

Вплив Північної Америки позначився також в еманципації венесуельського жіноцтва. Тепер майже в усіх конторах працюють жінки. Є жіночі спортові клюби й академії танків для робітниць. Недавно також іменовано одну жінку державним прокурором. Молода прокурорка виступила гостро в судовій розправі проти чоловіка, що через завидість поранив ножем свою дружину. Оборона намагалась злагіднити присуд, покликуючись на святі права чоловіка в еспано-американських державах. Панна-прокурор нагримала на адвокатів і домоглася 12 років кари для нещасного чоловіка. Треба ствердити, що в Венесуелі проходить тепер повна "чистка" від кольоніяльних звичаїв, які вважаються заскорузлими і шкідливими для поступу.

В венесуельських ресторанах можна все дістати: португальські сардинки, північно-американське мясиво, неаполітанські макарони, еспанське вино й кубанські овочі. Тільки рахунок венесуельський: 150 боліварів за добрий обід для трьох осіб, тобто 750 пезів.

Венесуельці часто згадують про історичного диктатора Хуана Вінсенте Ґомеза, який кермував країною 27 років. Він залізною рукою запровадив лад. Політичних противників покарав тим, що запряг їх до праці при будові гірських шляхів. Про Хуана Ґомеза оповідають ріжні анекдоти. Одного разу зголосився до нього капельмайстер-чужинець з просьбою про дозвіл на орґанізування капелі. Ґомез запропонував йому становище ґубернатора. Цей відмовився. Тоді призначив його секретарем міністра. Але-ж капельмайстер не вмів ні читати, ні писати. Коли міністер поскаржився диктаторові, що його секретар неграмотний, тоді Хуан Ґомез видав ориґінальний присуд: "Отже, ти будеш секретарем, а він буде міністром". І так сталося. Всі були задоволені.

У. С.

ЕМІҐРАНТСЬКА ПІСНЯ

Є на світі такі волоцюги,
Що не вірять ні в Бога, ні в чорта,
Що залюблені в прапорні смуги
Кораблів океанського порту.
До якого причалу прилинуть,
Як не мають нікого на світі?
Їм однаково, — жити чи згинуть,
Тільки б дальні стрічати блакиті.
Тільки б бути в заблуканих лонах,
Там зазнати і щастя і горя,
І загинути в хвилях солоних
Білопінного синього моря.
Але ми, що змарніли з одчаю,
Не того бредемо по чужині.
Не покинулиб рідного краю,
Якби воля гостила в хатині.
І на бруку, де повідь весела
Велилюдні справляє забави,
Увижаються неманські села
І вогні портової Лібави.
(1914).

Добра розмова при столі варта більше як книжки.

СИЛЬВЕСТЕР КАЛИНЕЦЬ

ЗАКЛЯТЕ ОЗЕРО

На краю ліса, під горою,
Між бурянами в низині,
Розпростирається велике
Закляте озеро. На нім
Не грають хвилі як у морі
Лише журливо гомонить,
Немов оплакувало-б горе,
Яке прийшлося пережить.
На берегах нема нічого
Лиш буряни, а на горбку
Видніються старі руїни,
Неначе башта із замку.
Колись тут жив багатий лицар,
Мав гарний замок у лісах,
А його звірству дорівнати
Ніхто не міг у тих часах.
Він для усіх сусідів своїх
Був пострахом в тій стороні,
Та за що небудь своїх бранців
Бив, катував, держав в тюрмі.
З сусідами все жив в незгоді,
А як полонених спіймав,
Він бив, кровавив у темницях
І голодом їх убивав.
Раз два старці зайшли до нього,
Щоб він їх чим обдарував,
А пан тоді пестив коханку,
Вино у кубок наливав.
Сердитий на старців став лицар,
Найближчий лук з стіни здіймив
І натягнув його що сили,
Й одному в грудь стрілу втопив.
Полилась кров, впав старовина
І в хвилі тій життя віддав,
А цей старець свойого брата
У лісі зараз поховав.
А поховав, звернувсь на замок,
Закляв його з цілим двором:
— "Щоб слід по тобі не остався
За те, що ти живеш гріхом.
Хай замок твій, що так блистає,
В котрім день в день лиш гріх живе,
Розтається як віск і стане
Із него озеро мертве!"
Сказав, пішов старець. Тимчасом
Нависли хмари з всіх сторін,
Пустився дощ огненний з неба,
І загремів страшенний грім.
Ударив в замок, за хвилину
Спалив до тла, і знищив все.
Для того тут стоять руїни,
В долині озеро мертве.

ЦАР ПЕТРО РОЗПИНАТЕЛЬ

Цар Петро Перший, це той російський цар, який кровю, залізом і нагайкою знищив у Московщині всі останки самоуправи, а натомість запровадив нічим необмежену абсолютну монархію. Заки він став царем, він довго подорожував закордоном і найбільше подобалися йому зовнішні форми, які він бачив у пруськім королівстві. Ставши царем, він терором старався завести такі самі прусько-німецькі звичаї в Московщині. Поза тим він змагав до того, щоб його держава була одною казармою, якою адмініструє цар на один лад. Цю державу він бажав поширити як найдальше на захід і на південь, тобто прямував до того, щоб зайняти цілу Польщу й Україну та здобути від Туреччини Дарданелі.

Після повстання українського гетьмана Івана Мазепи цар Петро накинув від себе проти Мазепи свого "гетьмана", Івана Скоропадського, а Мазепу наказав виклясти. Він поруйнував тоді міста України, щоб пострах про нього йшов по всій землі.

Тарас Шевченко описав кровавого царя в своїй великій поемі "Сон" та надав йому справедливу назву "Розпинатель". Тепер російські комуністи славлять у себе цього розпинателя і наказують його величати також в Україні, яку він розпинав найбільше.

Петро реформатор з нагаєм

Петро царствував як абсолютний цар. За цей час Червона Площа в Москві ніколи не була пуста. Там весь час валялись на ній як не трупи, то кістяки людей. Строго заказано було їх забирати, щоб кожний їх бачив і памятав, що цар кровавий Петро ще живе. Далі Петро взявся за реформи, почав не з науки, не з виховання, не з школи, не з культури, а наказами згори і нагайкою. Побачивши в Европі інше життя, інші одяги, інші маніри людей — став їх насильно прищіплювати в себе. Одного разу Петро поперелякував на смерть своїх міністрів — бо-ж він опівночі схоплював їх у ліжку і відтинав їм бороди, вуса, а впертим носи, вуха. Потім видав брошурку про етикету-маніри, які мусілиб мати москалі. В ній між іншим є таке: "За столом ніхто не сміє сидіти в шапці, гризти кости (з мяса), не плювати на підлогу" і т. д.

А найбільше уваги присвячував Петро армії й фльоті, вчив на европейський взір. За доброту своїх громадян, щоб поліпшити їх соціяльне положення, їх виховання тощо — Петро не дбав. Навпаки.

Петро завів ще гіршу панщину і наклав на людей високі податки. Перед Петром лише частина селян була кріпаками. Петро видав наказ закріпостити всіх селян, заборонивши їм, під карою смерти, втікати від своїх панів-власників. Селян переганяли як худобу, туди, де їх було найбільше потрібно.

Петро правив страхом і нагаєм. Нераз, перевірюючи виконання свого наказу, Петро ходив по вулицях і бив нагаєм тих, хто не виконував їх. Поза тим він окружив себе зорґанізованою сіткою шпигунів, тайної поліції, що були подібні до нинішної поліційної системи совєтів. Вони разом з своїм шефом Петром — не шкодували післати кого будь на Червону Площу "страха ради".

Петро заганяє 200,000 людей в фінські болота на смерть.

Петро задумав наблизитись до Балтійського Моря. Користаючи з того, що шведський король Карло XII занятий далеко в Европі, Петро нахабно зайняв кусок Прибалтики і задумав збудувати там свою нову столицю, яка дивиласьби на Европу і булаб портом. Місце на цю столицю він вибрав чисто по "інжинірськи". В непрохідних болотах, де ріка Нева впадає в Балтику. Цей плян був виконаний по "щучєму велєнію". По наказу нагнано сотні тисяч людей (в тому більшість українських козаків і кріпаків). Спочатку люди рубали, і шнурами стягали дерева, щоб покрити болото під місто. Далі мусіли копати рови під фундаменти навіть руками, — бо лопат для всіх не було. Кріпаків підганяли батогами; однаково чи це було літо чи зима працювали навіть босо. Часто Петро власноручно бив робітників батогом і підганяв. У висліді цеї дивацької будо-

ви — зотонотано як світовий рекорд — 200,000 людей загинуло в болотах, а в тому найбільше наших козаків і кріпаків.

Петро заганяє людей жити в новій столиці. Збудувавши на людських костях місто, цілком на окраю Московщини — Петро видав наказ, щоб це місто наповнити людьми. Знову по "щучему велєнію" — його гольтіпаки дістали наказ і список подян, які мусять виїхати з Москви до Петербурґу. Та не тільки з Москви, а й з інших міст мусіли люди по наказу виїхати і жити в новій столиці. Непослушним грозила "Красная площадь".

Петро видає перший наказ заборони української мови в 1720 році. В наказі тому між іншим було: Все начальство повинно пильно слідити, щоб по друкарнях в Україні ніяким чином не друкували книжок українською мовою, щоб мова книжкова в Україні нічим не ріжнилась від книжок виданих у Москві і т. д.

Петро занепадає і божеволіє

Після побіди над Карлом і пімстою над українцями, Петро занепадає. Надмірна піятика і врешті сіфіліс — зруйнували його душу і мозок. В останніх роках свойого життя Петро був близький до божевілля, а може і перейшов її. Раніше він управляв жорстокість з певною метою, тепер він це робив задля самої жорстокости. Він бив жінок, де їх здибав, нагаєм, з яким ніколи не розлучався, тортурував, ба навіть убивав без ніякої причини.

Петро вбиває свого рідного сина. Найтемнійший період карієри Петра стосується до його сина Олексія (від першої жінки. Олексій був вихований своєю матірю, мав лагідну вдачу, волів ліпше стару Росію ніж таку кроваву нову. Петро запідозрив, що син "контрреволюція" — не злюбив його, а нарід Олексія поважав і любив. На те, що Олексій ніколи не снував якихось замірів проти батька, історичних даних нема ніде. Боячись за своє життя, Олексій втік до Відня. Петро посилає за ним спочатку своїх делеґатів, запевняючи, що ніякої кривди йому не вдіє. Олексій вернув. Суд під проводом батька, Петра, визнав його винним за "головну зраду". Заграничні джерела подають, що Петро сам був присутній, як сина жорстоко тортурували і врешті забили. По інших джерелах, Петро власноручно вляв синові розтопленого олова в пот і так убив його.

Петро зненавиджений народом. Хвиля ненависти прокинулась у людей до нього в цілій Росії. На його життя було багато атентатів. Однак густа сітка його тайних аґентів його рятувала. Під кінець навіть Катерина (його дружина) обернулась проти свого мужа Петра. Вона нарешті стала йому невірною.

На кожних 5 випадків на фармах у Канаді, один є спричинений жінкою.

★

Фобос, один з двох сателітів планети Марс, є лише 10 миль у діяметрі, а Дельмос має половину тої величини.

★

Перше Товариство Тверезости в Канаді було створене в Бівер Ривер, Нова Скошія, в році 1828.

Іван Франко

З ПОЕМИ "МОЙСЕЙ"

"Обгорнула мене самота,
Як те море безкрає,
І мій дух, мов вітрило її,
Подих в себе вбірає.

"О, давно я знайомий, давно
З опікункою тою!
Увесь вік, чи в степах, чи з людьми,
Я ходив самотою.

"Мов планета блудна, я лечу
В таємничу безодню.
І один чую дотик іще —
Дивну руку Господню.

"Тихо скрізь, і замовкли уста,
Запечатано слово,
Тільки ти на дні серця мого
Промовляєш, Єгово.

"Лиш тебе моє серце шука
У тужливім пориві:
Обізвися до мене ще раз,
Як колись на Хориві!

"Ось я шлях довершив, що тоді
Ти вказав мені, батьку.
І знов сам перед тебе стаю,
Як був сам на початку.

"Сорок літ я трудився, навчав,
Ввесь заглиблений в тобі,
Щоб з рабів тих зробити народ
По твоїй уподобі.

"Сорок літ, мов коваль, я клепав
Їх серця і сумління,
І до того дійшов, що уйшов
Від їх кпин і каміння.

"Саме в пору, як нам би в землі
Обітованій стати ! . . .
О Всезнавче, чи знав ти вперед
Про такі результати?

"І ворушиться в серці грижа:
Може я тому винен?
Може я заповіти твої
Не сповняв, як повинен?

"О Єгово, я слізно moливсь:
Я слабий, я немова!
Кому іншому дай цей страшний
Маєстат свого слова!

"І ось сумнів у душу мені
Тисне жало студене . . .
О, Всесильний, озвися, чи ти
Задоволений з мене?"

Так, ідучи, молився Мойсей
У сердечному горі,
Та мовчала пустиня німа,
Тихо моргали зорі.

Іван Франко

НА СТАРІ ТЕМИ

("А любо испити шеломом Дону")

І досі нам сниться,
І досі маниться
З блакитного того Дону
Шоломом напиться.

Від роду до роду
Цю далеку воду
Ми співали — споминали,
Як мрію — свободу.

Як би то нам з Дону
Та не було грому,
То вже-б ми над Дністром, Бугом
Не дались нікому.

Як би то над Доном
Стали ми рядами,
Залізними панцирями
Сперлися з ордами!

Були би ми в полю
Шляхи заступили,
Золотими шоломами
З Дону воду пили.

Булаб нас не рвала
Лісовая птаха,
Як би на Дону стояли
Чати Мономаха.

Ліниво, ліниво,
Як Донові хвилі,
Плили віки за віками,
Наш гаразд розмили.

Довелось таки нам
Над тим Доном стати,
Робітницькими валками
Байдаки таскати.

Довелось таки там
До нього застукать,
Під землею для чужинця
Камінь-вугіль цюкать.

Довелось таки нам
З Дону дань приймити,
Бурлацькії шмати прати,
Босі ноги мити.

ВАЖНІ ДАТИ В ІСТОРІЇ КАНАДИ

1497 — Джан Кебов, на службі анґлійського короля Генрика XII, висів на східному побережжі Канади.

1534 — Жак Картіє відбув першу подорож до Канади. Картіє був на службі французького короля.

1605 — Перша постійна французька кольонія на канадійській землі в Енеполис, Нова Скошія.

1608 — Семуїл Шамплейн засновує місто Квебек.

1610 — Генрі Годсон відкриває Годсонський Залив.

1623 — Перше британське поселення на канадійській землі в Нова Скошії.

1719 — Перший британський уряд в Канаді в Нова Скошії.

1759 — Перший парлямент у Нова Скошії.

1759 — Бій на Абрагамській Рівнині (Плейнс оф Ейбрегем). Цей бій був вирішальним і Канада перейшла під володіння Анґлії.

1763 — Угода в Парижі, на основі якої Канада перейшла до Анґлії.

1783 — Лоялісти Британської Імперії починають переселюватися до Канади, коли Американська Революція закінчилася нещасливо для Анґлії.

1788 — Засновано перший університет у Канаді в Нова Скошії.

1791 — Конституційний Акт поділив тодішну Канаду на Долішну й Горішну.

1792 — Перші вибори в Горішній Канаді. (Горішна Канада, це теперішна провінція Онтеріо, Долішна — Квебек).

1799 — Будова першого каналу на ріці Сен Лоренц.

1803 — Лорд Селкирк привіз перших поселенців до Канади на Остров Князя Едварда.

1813 — Перший засів пшениці в західній Канаді.

1818 — Поява першого парового корабля на Великих Озерах (Ґрейт Лейкс).

1830 — Перший паровий корабель, Роял Вилліям, переплив Атлянтик. Корабель збудовано в Квебеку.

1836 — Перша залізниця в Канаді, між Монтреалом а Ла Прері, в Квебеку.

1837 — Повстання в Горішній Канаді.

1840 — Злука Долішної й Горішної Канади.

1846 — Перша телеґрафічна лінія в Канаді, від Торонта до Наяґари.

1858 — Королева Вікторія вибирає Оттаву як столицю Канади.

1867 — Створення Домінії Канади.

1868 — Уложення кабля через Атлянтик.

1873 — Започаткування Канадійської Кінної Поліції.

1887 — Докінчення будови трансконтинентальної залізниці.

1897 — Відкриття золота в Юкон.

1914 — Канадійські вояки в числі 33,000 висіли в Плимавт, в Анґлії.

1915 — Канадійське військо висіло в Франції.

1917 — Жінкам дано право голосу.

1918 — Заключення перемиря, що закінчило першу світову війну.

1935 — Заснування Банку Канади.

1939 — Король Юрій VI і Королева Єлисавета відвідали Канаду.

1939 — Канада виповіла війну Німеччині 10 вересня.

1939 — Започаткування щоденної транс-континентальної поштової обслуги.

1940 — Канада виповіла війну Італії.

1941 — Канада виповіла війну Японії.

1942 — Канада зірвала дипльоматичні зносини з французьким урядом у Віші.

1943 — Наради союзних держав у Кевебеку в справі воєнної стратеґії.

КИТАЙСЬКА ЧЕМНІСТЬ

В Китаю заховується багато старинних звичаїв, які зобовязують до пошани старших, головно в родинних відносинах, де старші і родичі користаються великою пошаною. Про такі родинні відносини один турист оповідає слідуючу подію:

Один китаєць входить до кімнати і застає, що його батько вибив по лиці його сина (цебто свого внука). Це йому не дуже подобалося, але з пошани до батька не сказав йому нічого. Він вийшов до другої кімнати й там почав зі злости бити себе по лиці! Надходячий його батько питає: "А ти що робиш?". "Та що маю робити, — ви вибили по лиці мого сина, а я знову вибив вашого сина", — відповідає з пошаною китаєць.

Максім Багдановіч (1891-1917)
З "АНТОЛЬОҐІЇ БІЛОРУСЬКОЇ ПОЕЗІЇ"
(Переклади Яра Славутича)

ПОГОНЯ

Тільки серцем тривожним почую,
Як вітчизну оплакує плач —
Гостру Браму згадаю святую
І комонних, що ринуть навскач.
В білій піні колишуться коні,
Пориваються й тяжко хропуть.
Стародавню Кривицьку Погоню
Не спинити, не збить, не зігнуть!
В далечінь переможно мчите ви,
Перед вами, за вами — віки.
О, за ким женетеся, як леви,
На які спішите ви шляхи?
Білорусе! Вони понеслися
За Твоїми дітьми навздогін,
Що забули Тебе, відреклися,
Продали на жорстокий загин.
Бийте в серце їх, бийте мечами,
Не давайте чулинцям жить!
Хай узнають, як серце ночами
За вітчизною скорбно болить.
Мати рідна! О, мати-країно,
Полонена ордою сваволь, —
Ти пробач, Ти прийми свого сина
І за Тебе умерти дозволь. . .
Все летять, пориваються коні,
Срібна зброя освітлює путь.
Стародавню Кривицьку Погоню
Не спинити, не збить, не зігнуть!

УКРАЇНА НА ДАВНИХ МАПАХ

Мапи, які доховалися до тепер, на яких зазначена "Україна", походять з 16-го століття. І всі ті мапи рисувалися чужими людьми, не українцями.

Колись справа з мапами інакше стояла як нині. Мап треба було лише для чисто практичних цілей, — треба було їх купцям і подорожним, що їхали в чужі краї, полководцям, дипльоматам, що виїздили в чужі країни. Таких мап було мало.

Тоді всі їхали кіньми, бо ані залізниць, ані автомобілів не було, отже треба було мапи, щоб не зблудити. Певна річ, що і з мапою треба ще було питати людей, куди дорога до того села, чи міста, через яке треба було переїздити.

На давних мапах одне впадає в очі: Московщину відділювали від України навіть тоді, коли ще не називали України Україною. На мапі з 1508 р. Росія зветься "Московщиною" (Московія), а Україна "Росією", цебто Русею.

На мапі з 1529 р. є "Московщина", а Україна зветься "Сарматія". Росії там нема цілком.

На мапі з 1539 р. є Московщина і Сарматія, а Росії, ані Руси нема.

На мапі з 1565 р. є Московщина і Русь. Отже звали тоді Україну Русею, а північну нинішну Росію звали ще в 17 віку Московщиною.

На мапі з 1572 р., зробленій з наказу короля Карла XII, є вже назва "Україна", що показує територію по обох боках Дніпра. Це мабуть найстарша відома мапа, де вже є назва Україна. Тій мапі вже 375 років. Дальші мапи мають вже назву Україна, хоч ще є і Русь.

Але на давних мапах Україну звуть також "Землею Козаків". А в давних описах тих чужих людей, які бували на Україні, українці звуться деколи "козацьким народом".

На анґлійській військовій мапі з 1740 року є назва "Україна".

Тих давних мап, де окремо зазначувано Московщину, а окремо Україну (чи Русь, чи Сарматію), є нині мабуть 20-30, в музеях у Франції, в Римі.

КАВЯР

Кавяр — це не якийсь рід кави, як то по звуку слова виглядає.

Кавяром назвали татари солену ікру деяких риб, головно осетра, або білюги. Така ікра вважається за один з найбільших присмаків у світі. Їдять його багаті люди як присмак перед обідами, так само як оливні ягоди, салєру і т. п.

Є два головні роди кавяру: астраханський і орсовський, названі від міст, де кавяр виробляють. Астрахань є при гирлі ріки Волги, над Каспійським Морем, Орсова є над Дунаєм, у Румунії. Астраханський кавяр є найліпший і найдорожчий.

Совєтські дипльомати приймають ним своїх гостей. Совєтський консуль у Львові, Лапчинський, вславився тим, що кликав до себе в гості визначніших львівських українців і приймав їх кавяром. Від того й називали його гостей глузливо ікроїдами.

Кавяр виробляють тепер також у Норвеґії, Німеччині й Америці, отже хто їсть кавяр, то не конечно астраханський.

ВИПРОБУВАНІ І СПРАВДЖЕНІ ПРИПИСИ

Jane Ashley

HOME SERVICE DEPARTMENT

The Canada Starch Company Limited

ПРОДУЦЕНТИ

Canada Corn Starch — Mazola — Silvergloss Starch — Benson's Corn Starch Karo — Lily Corn Starch — Crown Brand Corn Starch — Linit.

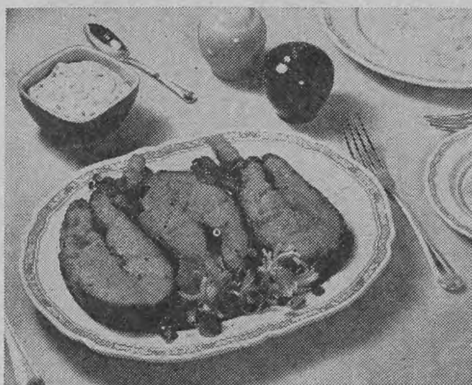

"ҐОЛДЕН-ФРАЙ" ТІСТО

- ½ склянки MAZOLA Кукурудзяного Олію
- 1 склянка пересіяної муки до всього
- 1½ склянки молока
- 1 велике яйце

Вмішайте MAZOLA Кукурудзяний Олій в муку; мішайте аж до пливкости. *Додайте* молоко і яйце; вбийте кружлівкою аж до пливкости (тісто буде рідке). *Просушіть* харчі до смаження до сухости, покрийте легко але *рівно* мукою. *Вкладайте* намучені харчі до тіста, щоб вони ним зовсім вкрилися; вийміть і нехай стече надмір тіста. *Смажте* в MAZOLA Кукурудзяному Олію (375 ст. Ф.) 3 до 4 цалі заглибоко аж доки не змякнуть і не зарумяняться на брунатно-золоту краску. *Просушіть* на бібуловому папері; приправте і подавайте або держіть в гарячій печії

СУҐЕСТІЇ: Вживайте курятину до смаження (2½ ф.) покраяну на куски, куски риби, острищі, шрими, скеллопи, ковбаски, телячі котлєти, малі підварені куски моркви, кружельця цибулі, порізане яйце, або кружельця яблук чи ананасів.

РОДЗИНКОВИЙ ПАЙ

- 1 склянка цукру
- 4½ ложки BENSON'S або CANADA Кукурудзяного Крохмалю
- ½ ложочки цинамону
- 2¼ склянки води
- 1½ склянки родзинків
- 3 ложки масла
- 1½ ложки оцту
- 2 жовтки яєць, добре вбиті
- 1 9-цалеве непечене тісто на пай
- 2 білки яєць
- ¼ склянки цукру

Змішайте ½ склянки цукру з BENSON'S або CANADA Кукурудзяним Крохмалем та цинамоном в баняку. *Вмішайте* воду, родзинки і масло. *Заваріть* цю мішанку при лагідній температурі. Постійно мішайте, аж мішанка ствердне. *Здійміть* з печі; вмішайте оцет та оставшої ½ склянки цукру. *Вмішайте* родзинкову мішанку в добре вбиті жовтки яєць. *Вилийте* цю мішанку на приготовлене тісто на пай.*Печіть* в гарячій печі (400 ст. Ф.) 15 мінут. Зменшіть температуру до 350 ст. Ф. і печіть дальших 20 до 25 мінут або аж доки начинка не згусне. Здійміть з печі. *Вбийте* білки яєць аж до твердости, але не сухости; вбийте повільно цукор. Покрийте цим легко верх пая. *Печіть* в повільній печі (325 ст. Ф.) 15-20 мінут.

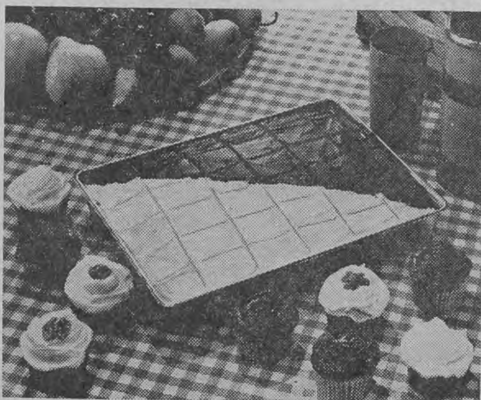

СКЛИВО ЧОРНА КРАСА

- ¼ склянки масла
- ¼ склянки CROWN BRAND кукур. сиропу
- ¼ ложочки соли
- ½ склянки какао
- 3½ склянки (1 фунт) пересіяного скливного цукру
- 1-2 ложки молока

Ввийте масло; додайте CROWN BRAND Кукурудзяний Сироп, сіль, ванілію, добре мішаючи. *Вмішайте* какао, добре вимішайте. *Додайте* скливний цукор, напереміну з молоком, добре вбиваючи, аж доки мішанка не стане пливка і кремова по кожному доданні. *Додайте* решту молока, або скливного цукру, як потрібно, для легкости накладання. *Дає:* Подостатком склива для покриття верху і боків 8-цалевого квадратного торта або двох 8-цалевих половинок.

CROWN САТИНОВЕ СКЛИВО: *Придержуйтесь* повищого припису, поминаючи какао. *Збільшіть* ванілію до 1 ложочки.

ОЛЕНА ПЧІЛКА

Олена Пчілка, прибране імя Ольги Косач, з Драгоманових, народилася в 1849 році в інтеліґентній й високо талановитій родині Петра Драгоманова.

Ця українська жінка, письменниця, видавець, редактор і етноґраф має багато заслуг перед Україною. Але з усіх її заслуг одна з них своєю величчю й значінням перевищує всі інші — це те, що Олена Пчілка дала людству велику українську поетку, европейського маштабу, свою доньку, Ларису Косач, по чоловіку Ларису Квітку, за псевдонімом Лесю Українку, подібної якій в світовій літературі нема.

Життя Олени Пчілки припадає на одну з найсумніших епох української історії. При ній реакція царського режіму, по коротких хвилях ліберальних реформ і знищення кріпацтва, виступила в усій своїй повноті й безсоромності. При ній було заслано Шевченка, при ній вийшов указ 1876 року, що забороняв українське слово в цілій російській імперії. Всі ці події з повною свідомістю переживала будуча українська письменниця й діячка. Вони обмірковувалися в родині її батьків, і в цих обмірковуваннях особливо живу участь брав її брат, Михайло Драгоманів. З цеї обміни думок творився світогляд молодої дівчини й вона набиралася широкого досвіду й глибокого розвитку.

Рід Драгоманових походить з греків. Звідти вийшов пращур Олени Пчілки "драгоманом", цебто перекладачем при дипльоматичній місії за Богдана Хмельницького в Чигирині.

Батько Олени Пчілки, Петро Драгоманів, був третім сином Якима Драгоманова, що жив в Гадячому, на Полтавщині, й служив там при гетьманському уряді ґенеральним суддею. Його старший син служив у Петербурзі, але за участь у повстанні декабристів кінчив життя своє на засланню. Батько Олени Пчілки та мати, Лісавета Іванівна, з Цяцькових, займалися господарством на свому маєтку, господарювали пильно й вміло та вважалися заможніми людьми. Петро Драгоманів був високо освіченою й інтеліґентною людиною, знав добре европейські мови, передплачував журнали, сам трохи дописував, цікавився етноґрафією й записував українські пісні.

Вся родина була демократичного наставлення, тому, живучи в Україні, на Полтавщині, в цьому споконвічному центрі українських традицій і звичаїв, члени родини говорили між собою по українськи.

Батько Олени Пчілки помер, коли вона була ще малою дівчинкою, і його заступив своїми впливами й керуваннями в родині його старший син, Михайло Драгоманів. Він був одружений з Людмилою Шишманівною, дочкою відомого болгарьского державного працівника, а потім міністра, якого син у даний час був також болгарським міністром закордонних справ.

Молоді Драгоманові переїхали тоді з Полтавщини до Києва, біля них гуртувалась українська молодь, і серед них такі вже тоді видатні люди як Микола Лисенко, Михайло Старицький. Під їх впливом росла і розвивалася Олена Пчілка.

Родина Петра Драгоманова дала Україні кілька великих людей. Це перше за все старший його син, Михайло Драгоманів, і дочка Ольга, прибране імя Олена Пчілка. З родини Олени Пчілки вийшла велика українська письменниця, Леся Українка. А старший син Олени Пчілки мав за дружину письменницю, котра випустила багато цікавих, з українського селянського життя, оповідань під прибраним імям Грицька Григоренка. Нарешті, молодий син Олени Пчілки, Микола Косач, мав сина Юрія Косача, котрий, не зважаючи на те, що ще зовсім молодий, став відомий, як один з найбільших українських письменників і, не зважаючи на лихоліття, продуктивно працював на українському літературному полі.

Олена Пчілка одружилася 1868 року з Петром Косачем, правником по освіті, й молоде подружжя виїхало на Волинь, до міста Звягіля, де Косач служив по

міністерству внутрішніх справ предсідником зїзду мирових посередників, пізніше в чині ґенерала. Він був досконалим знавцем словянських справ, і за порадами до нього звертались селяни з далеких округів, зустрічаючи з його боку уважливе й прихильне відношення. Петро Косач був добрим чоловіком для своєї дружини, давав гроші на видання її книжок, з великим співчуттям ставився до її діяльності й до того демократичного напрямку, який ця діяльність носила. Був другом не тільки для своєї дружини, а й для своїх дітей, серед яких тішився любовю й пошаною. Хоч він і не знав добре української мови, але Леся Українка мала в особі батька щирого приятеля і листувалася з ним по українськи.

В Звягілі Олена Пчілка взялася пильно до літературної праці. Першим намовив її до цієї праці М. Старицький, якому помагала вона в виданні часопису "Рада". Крім того вона перекладала на українську мову казки Андерсена, повісти М. Гоголя. Ці переклади вона тут-же й видавала, а цим разом видала вона й Співомовки Руданського.

До "Ради" Старицького нею була написана "Козачка Олена". Вона писала для галицького журналу "Зоря" ріжні свої оповідання: "Піґмаліон", "За правдою", "Чад" та інші.

На прохання своєї тітки Лісавети Милорадовичевої, яка проживала в Полтаві й була відома як меценатка українського театру, вона написала одно-актну пєсу "Сужено, не огужено". Український театр не міг вже тоді обмежуватися старовинними українськими пєсами, а потребував чогось нового, як побутового, так і психольоґічного. Ця сама Милорадовичева була одним з членів фундаторів Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Але найбільше захоплювалася Олена Пчілка працею збирання й записування українських пісень і народніх вишивок. Пісні, нею зібрані, ввійшли до збірникіз Драгоманова й Житецького. Український Орнамент вона видала сама в Києві в роках 1876 та 1879. Це видання було великою подією для тих часів і на нього було багато найліпших рецензій. Виданням українського народнього орнаменту Олена Пчілка довела те, які неоцінені мистецькі багатства таїть ще наш нарід, а своїми передовими статтями до цього видання Олена Пчілка показала світові, що український одяг не був одягом тільки простого народу, і що носили його й гетьманські кола й шляхта. Це все викликало зацікавлення до українських народніх вишивок і вживання їх значно поширилося.

Видання народніх взірців Оленою Пчілкою причинилося до підвищення самооцінки українського народу, щодо своїх мистецьких сил, а чужинецьке громадянство з зацікавленням стало придивлятися до мистецтва українського й зі співчуттям ставитися до політичних аспірацій українського народу не бути розчавленим під тяжкою стопою москаля.

Має ще Олена Пчілка велику заслугу перед українським народом і в справі заведення ближчих зносин з жінками східньої України, яких до неї ніхто не підтримував. Зійшлися українські жінки обох наших земель, Східньої й Західньої України, на справі видання жіночого альманаху "Перший Вінок". Книга ця дійсно вийшла й була першим кроком в українському жіночому рухові, коли й українська жінка хотіла виявити свої права й обовязки щодо участи в громадському, політичному й культурному житті своєї батьківщини.

Це видання зустріло багато ріжних перешкод, але воно мало для української справи взагалі велике значіння, бо свідчило про піднесення рівня галицького життя, про доспілість української жінки, як ідейної громадянки. Мало воно значіння й для обєднання громадянства в Галичині, бо коло цього видання працювали не тільки самі жінки. Навіть такий наш національний велитень як І. Франко, який взагалі не давав великого значіння жіночому рухові, працював коло цеї справи.

А якою незабутньою памяткою стало це видання альманаху для жіноцтва, свідчить той факт, що в 50-літню річницю його виходу в 1934 р. українське жіноцтво Галичини скликало перший національний жіночий конґрес, улаштувавши його в Станіславові, і запросивши до участи в ньому представниць українських земель з Буковини, Підкарпаття й представниць української еміґрації з Америки, Польщі, Чехії й Румунії. На-

ступні ґенерації оцінили в повній мірі працю своїх попередниць.

В виданні жіночого альманаху брала участь також і Олена Пчілка, поперше вміщенням там свого оповідання "Товаришки", а по друге, вона спонукала й других жінок з Великої України дати до нього свої оповідання, заслала до Галичини також і матеріяльну підтримку. З того часу звязки між жіноцтвом Галичини й України все поширювалися й поглиблювали й привели до тої дружньої співпраці, яка навязалася по українській революції 1917 року між жінками Східньої й Західньої України.

Зносини Олени Пчілки з Наталею Кобринською, редакторкою альманаху, не припинялися й далі, а Кобринська навіть приїздила до Києва на побачення з Оленою Пчілкою.

Ця подія видання українським жіноцтвом обох Україн спільного альманаху, установивши тісні звязки між жіночими громадськими орґанізаціями, сприяла й створенню обєднуючої все жіноцтво орґанізації, а власне Українського Жіночого Світового Союзу, який обєднує всіх жінок, розкиданих по цілому світі, а власне українок Европи, Америки й Азії, всіх тих світоділів, де живуть українці, як автохтони або як переселенці чи еміґрація. Працю цеї орґанізації припинила друга світова війна.

В царині літературній Олена Пчілка показала себе талановитим і досвідченим редактором журналу "Рідний Край". Заснований журнал був у Полтаві адвокатом Дмітрієвим, який покликав О. Пчілку до співпраці. А потім журнал перейшов під редаґування О. Пчілки і його було перенесено до Києва. Вела вона цю справу дуже вміло, приваблюючи передплатників і живими темами статтей, і прекрасною мовою, і напрямком глибокого зрозуміння соціяльних справ, і щирістю трактування таких справ, яких у той час не наважувалися інші пресові орґани трактувати.

Велику користь принесла О. Пчілка і в царині дитячої літератури. Вона сама написала багато дитячих оповідань, віршів, збирала дитячі українські пісні, складала збірочки для читання дітям, і все це сама видавала.

З громадської чинности Олени Пчілки треба зазначити її слідуючі виступи. Вона брала участь в т. зв. Старій Громаді хоч сама членом, здається, не була. Тут треба додати, що її чоловік, Петро Косач, був сталим членом Громади, і це свідчить про його український напрям і глибоку згоду з діяльністю його дружини.

Далі ще треба згадати подорож О. Пчілки разом з Лесею Українкою на відкриття памятника Котляревському в Полтаві, де було заборонено членам зїзду читати свої привітання по українськи. Це викликало з боку членів зїзду демонстрацію, й вони, не бажаючи складати привіти по російськи, залишили збори. Але Олена Пчілка при своїй великій пробойности в досягненнях поставленої собі мети, все-ж виступила з своїм привітом і прочитала його по українськи.

Цікавою також була й її подорож до Петербурґу, куди вона поїхала з іншими українськими представниками (Олена Пчілка, І. Шраг, В. Науменко та В. Дорошенко) для подання докладної записки ґрафу Вітте про необхідність взяти інший курс щодо української справи взагалі.

В інших громадських справах Олена не виступала часто, бо вважала необхідним працювати тільки там, де ніхто інший не міг її заступити. Це була така "крупна" індивідуальність, що надавалася до праці тільки самостійної. Праця колєктивна моглаб тільки звязувати її "властну" сильну натуру.

Олена Пчілка взагалі проробила в свойому житті таку кількість праці, яка була по силах тільки жінці великого маштабу. До того вона була ідеальна мати, мала 6 дітей, виховувала їх пильно й уважно на українських громадян і досягла того, що дійсно ціла родина була вірними дочками й синами Української Землі.

Але ще раз повтроюємо, що найбільшою заслугою Олени Пчілки перед Україною було те, що вона дала життя великій поетці нашої доби, Лесі Українці, найбільшій по Шевченкові письменниці в українській літературі.

Леся Українка була від народження хворою дитиною й була прикута до ліжка хворобою. Дати такій дитині нормальну освіту не було можливости, бо вона не могла відвідувати школи. А проте Леся Українка була високо освіченою людиною, й цю освіту отримала

дома під керуванням свого дядька, Михайла Драгоманова, й при участи й заходах своєї матері, Олени Пчілки. Ці заходи відбирали в О. Пчілки стільки сил і часу, що тільки при ідеально - любовному наставленню матері до своєї дитини вона могла перевести таку велитенську працю й дати можливість Лесі Українці досягти "титанічного ходу по верхівях".

От де головна заслуга цеї великої української жінки, життя й праця якої ще довго буде прикладом для молодих поколінь.

Померла Олена Пчілка в Києві в 1930 році на руках своїх улюблених дочок, і похована на Байковому кладовищі, біля могили Лесі Українки.

З 70 років минулого століття Олена Пчілка стала заводити зносини з Галичиною й була першою українкою, яка подала руку галицькій жінці з метою зближення жіноцтва обох країн як у справах загально українських, так і в справах жіночого руху, який під той час якраз став прокидатися в Европі. Її знайомство з Софією Окуневською, пізніше в Наталею Кобринською, мало велике значіння для української справи взагалі.

Завданням життя Олени Пчілки щодо своїх дітей було виховати їх українцями, й зокрема щодо старшого сина Михайла й Лесі — виховати з них українських письменників. І вона цього досягла. А коли ми пригадаємо, що з раннього дитинства Леся була невилічимо хора, то якою великою заслугою Олени Пчілки було те, що вона своїм безнастанним піклуванням про здоровля Лесі зберігла її на довгі роки для тої великої праці, яку вона виконала.

М.

Перший поштовий марок з клеєм появився в Анґлії в 1840 році.

★

Найбільше в світі джерело криоліту, вживаного в продукції дуже твердого шкла, є коло Івіґтук, у Ґренляндії.

★

Ощадності в Британії є найбільші в світі — на кожну особу населення припадає по $578.

ПРО ТЕРМОМЕТЕР

Мірення теплоти, хоч вже доволі поширене, все ще не находить такого примінення, як з огляду на його вагу та на користь з нього можна було сподіватися.

Люди знають, що лікар недужому міряє горячку, що в часі великих спек чи морозів часописи подають, що в той а той день було стільки а стільки степенів тепла чи холоду, але які це степені, як теплоту вони означують, як їх мірять та чим, про це багато людей ще не знає.

Міриться теплоту приладами, які називаються термометрами (від грецьких слів: термос — теплота, і метрон — міра), а які тепер можна купити в кожній аптеці. Вони складаються з тоненької рурочки, закінченої скляним мішочком. В тому мішочку находиться ртуть, чи як її теж називають — живе срібло, яка має ту властивість, що під впливом теплоти правильно розширюється або корчиться, і через те підступає або йде в низ у згаданій рурочці. Ця рурочка з мішочком приміщені звичайно на деревляній або теж скляній дощині, на якій є поділ на степені. В міру того, як високо ртуть у рурочці підніметься, кажемо, що теплота предмету, якого міримо, має стільки то а стільки степенів. Коли термометер висить свобідно в кімнаті, то теплота, яку він означує, буде теплотою воздуху в тій кімнаті; коли його покладемо в воду, то він покаже її теплоту. Коли-ж приложено його до людського тіла, або покладемо в уста, тоді він покаже температуру, чи — як кажуть — змірить горячку.

Є кілька способів означування степенів теплоти, та найважніші з них два, а то поділ, який запровадив учений Цельзій, і другий, введений іншим ученим, Фаренгайтом. Цельзій взяв за основу свого поділу воду і встановив, що та теплота, при якій вода замерзає, є 0 (зеро), а тоді, коли вода кипить, то має теплоту 100 вище зера. Числа між 0 а 100 означують ріжні степені теплоти. Правильна теплота здорового чоловіка виносить по Цельзію 37 степенів, значна горячка є при 39 - 40, а при температурі 41 - 42 степенів чоловік вже вмирає. Холод означується такими самими степенями нижче зера і 10 степенів нижче зера, це вже добрий мороз, між 10 а 20 сніг скрипить під ногами, а при 30 степенях вже птиці гинуть у леті.

По Фаренгайтовій поділці вода замерзає при 32 степенях, а кипить при 212, так, що там, де по Цельзію є 100 степенів, по Фаренгайту є їх 180. По його численню нормальна теплота чоловіка виносить 97—98 степенів, горячка є при 104—107 степенях, великою спекою вважається теплота 90 і більше степенів, а сильний мороз такий, як по Цельзію при 30 степенях, є при 22 степенях нижче зера.

Перемінюється одні степені на другі в той спосіб, що щоб дістати зі степенів Цельзія степені Фаренгайта, число тих перших ділиться через 5, потім множиться через 9 і відповідно до того, чи це є вище чи нижче зера, додається або віднімається 32. Приміром: теплота 30 степенів вище зера по Цельзію рівнається 86 степеням Фаренгайта тому, що 30 поділене через 5 дає 6, яке, помножене через 9, дає 54, а по доданню 32 рівнається 86. По Цельзію означують теплоту в Европі. Способу Фаренгайта вживають анґлійські країни та Америка.

Термометрів вживають головно для згаданих вже вище цілей, а то для мірення температури воздуху в хаті та на дворі, та для означування горячки в хорих. Для інших цілей вживають його покищо ріжні спеціялісти в своїх робітнях, передовсім хеміки, які мусять означувати теплоту тих складників, які їм приходиться змішувати. Важне примінення має термометер теж у фабриках.

Та й в щоденному житті термометер може і повинен мати багато ширше застосування чим до тепер. Коли дома є маленька дитина, тоді вже конче треба мати термометер, раз тому, щоб держати кімнату в відповідній теплоті, а далі, щоб не приготовляти дитині купелі "на око", тому, що часто можна зле "виміряти" і або простудити дитину або її спарити. Далі, коли дитину кормиться з фляшочки, то знову, щоб відповідно приготовити молоко, треба мати спеціяльний так званий "пастиризаційний" термометер (від імени ученого Пасте-

ра), який означує температуру, при якій гинуть бакцилі і до якої треба все молоко гріти, щоб не заразити дитини якоюсь недугою. Крім того дома все повинен бути лікарський термометер, щоб, коли хтось захоріє, зміріти йому горячку і побачити, чи це якась поважна недуга, чи ні.

В домашньому господарстві теж багато непевности можна позбутись, вживаючи того приладу. Термометер у спіжарні скаже, чи в ній є загорячо, чи зазимно. Коли в ній буде більше чим 50, а менше чим 32 степені Фаренгайта, тоді вже є небезпека, що захована в ній ярина попсується. Далі, хто виводить курята при помочі інкубатора, він мусить удержувати в ньому через весь час постійну теплоту і тут вже без термометра обійтись не можливо. Теж при недугах звірят треба їм міряти горячку так само, як хорим людям, і для того є й спеціяльні ветеринарні термометри. Новіші кухарські книжки заключують між приписами теж і теплоту, в якій ріжні страви треба печи чи варити; молода, несвідома ще господиня мусить справити собі такий прилад, який міривби теплоту в печі і на кухні, і то часто до висоти 650—700 степенів. Огородники, які плекають ріжні квіти й рослини, міряють температуру землі, заки почнуть їх садити, а садівники точно дивляться за температурою воздуху передовсім у часі весняних приморозків, щоб знати, коли розпалювати по садах вогні, щоб спасти цвіт овочевих дерев.

ТАЙНИ БАРАБОЛІ

Ніхто навіть не подумавби, що така незначна рослина як бараболя, має в собі заховані тайни. В Канаді так багато бараболь, що мало хто на них звертає належну увагу. Навіть і не доцінюється тої бараболі. Між біднішими народами бараболя становить головний щоденний харч.

Колиб розслідити головніші складники бараболі, то аж дивно, що така скромна бараболя має такі відживні запаси в своїм складі.

В бараболі є від 75 до 90 відсотків води. Та поза воду найголовнішим складником є крохмаль, що переміняється в цукор в орґанізмі і достарчує енерґію та тепло. Під самою лушпиною є поклад протеїни, хоч її нема дуже багато. В бараболяному соку є ще мінеральні соли, такі як поташ, сода, вапно, залізо і фосфорова кислота. З них залізо головно замітне кількістю. Його потрібно орґанізмові на оздоровлення крови.

Крім мінералів у бараболі є також складники, що називаються вітаміни. Найбільше в них є вітаміну Ц, який має багато до діла зі здоровлям людини. Це один вітамін, що щоденно зуживається в великій кількості й орґанізм не зберігає його в запасі для своїх потреб. Загально в щоденній їді того вітаміну не вистарчує. Знаходиться він найбільше в свіжій сочистій городині та овочах. Бараболя якраз звертає на себе увагу своїм складом вітаміну Ц.

Так мінеральні соли як і вітаміни, розпускаються в воді в часі варення і велика часть їх відходить з відваром. Щоб ті відживні вартости зберегти, найкраще бараболю пекти в лушпині й їсти разом з лушпиною. Коли потрібно бараболі варити, то оббирати якнайтонше, бо найбільший склад мінералів та вітамінів знаходиться під тонким покриттям лушпини. Грубе оббирання марнотратне з боку відживного. В часі варення також не добре перекроювати бараболю, бо тим вилуговується ще більше відживних вартостей. Найкраще варити бараболі цілими і давати дуже мало води, щоб вони не пригоріли і варилися в парі.

Коли на бараболях є кільці, то їх треба усунути разом з очками, бо в кільцях витворюється шкідлива хемічна субстанція, якої не слід споживати. Взагалі не дозволяти бараболям кільчитися, бо тоді провадиться в бараболях хемічна переміна, що обнижує їх відживну вартість.

Бараболя — це дешева і відживна пожива, та тільки треба знати її тайни, щоб мати з неї якнайбільше користи.

Місто Лідс, в Йоркшайр, Анґлія, виробляє вовняні товари ще від 14 століття.

★

Туреччина святкувала в 1960 році 32 річницю створення фонетичної азбуки з латинських букв, на місце попередної азбуки. Зроблено це старанням Кемал Ататурка.

ПРИКМЕТИ АРАБІВ

Араб ніколи не виявляє цікавости. В усіх східних народів цікавість вважається прикметою недорослих людей.

Араб ніколи не стане на вулиці, ані не буде де будь звертати голови, щоб прислухатись як хтось з кимсь говорить.

Ніколи араб не буде танцювати, грати на інструменті, грати в карти, або взагалі заниматися якоюсь грою, де рішає припадок. Все те Коран (турецьке святе письмо) заборонює.

Ніколи араб не скаже другому: “Ходімо, походимо собі, перейдемося для приємности”. Хоч араби люблять ходити, то ніколи не ходять для приємности. Вони ходять лише за важною справою. Вони, як ділові люди, находяться за день досить і не можуть розуміти як можна ходити для приємности. І коли араб сидячи бачить як европейці бездільно проходжуються, він каже: “Дивіть, дивіть, як европейці дуріють!”

Коли-ж араб іде за ділом, то ніколи не йде надто скоро. Він йде поважно. Так само і в розмові він ніколи не квапиться. Він памятає, що в Корані сказано:

“Будь поміркованим в ході і не говори надто голосно, бо найбільше немилим є голос осла”.

ДИВНІ КИТАЙСЬКІ ЗВИЧАЇ

Для европейця й американця китайські звичаї видаються дуже дивними. Живучи довгими століттями за китайським муром та не маючи контакту з зовнішним світом, китайці витворили в себе життєві звичаї, які є великими контрастами звичаїв людей західної культури.

Китаєць, наприклад, починає читати книжку з кінця, а вірші пишуть та читають здолини вгору. Книжки складають не так як у нас — рядком, але зложують одну на одній.

Коли в нас про похорон говорять поважно, то китаєць буде говорити з усмішкою на лиці, вважаючи похорон щасливою подією. Це тому, що в китайців є велика пошана до мертвих, і коли китаєць одержує шляхетський титул, то одержує його не для своїх нащадків, а для своїх предків. За якісь великі заслуги живого китайця, його дідуньо чи прадід одержує шляхетське відзначення.

Краска жалоби в китайців є біла, а не чорна, як у людей західної культури.

Коли китаєць має велику пошану до свого гостя, то ставить його по своїй лівій руці. Замість руки знайомого, китаєць при стрічі стискає свою руку, а коли покупець приходить до склепу, то він та склепар надівають капелюхи.

Уродини серед китайців стрічаються з плачем. Може в цьому звичаю китайців криється яка життєва правда, бо всяка доля чекає новонародженого.

Коли европеєць прийде перед дім китайця, то повинен стукати в двері ногою, а не рукою. Коли европеєць заклопотаний, то звичайно чухається в голову, а китаєць здіймає черевик і чухається в пяту.

В нас обід зачинається звичайною зупою, а китайці починають незрілими овочами й кінчать на зупі. В них не подають холодних страв, і навіть воду загрівають до пиття. Серед них є переконання, що незрілі овочі запобігають недугам шлунка.

ОДИН ЦВИНТАР

(За Богданом Лепким)

Там де колись цвіли квітки,
Виблискують сухі кістки.
Де діти гралися в хатах,
Чатує біль, кочує страх.
Де землю краяв срібний плуг,
Там смерть оре по Дон і Буг.
Там смерть оре — страшний ратай!
Їй все одно — зима, чи май.
Їй все одно — дитя, старець . . .
Що ступить крок — то гріб, то мрець.
Що ступить крок, що ступить два,
Валиться дім, горить трава.
Йдуть з димом стоги і хати . . .
Що можеш ти? Що можеш ти?
Ціліський край — один цвинтар!
А де-ж грабар? А де-ж грабар?
Здалека ворог наш ішов
Горнути трупи, лити кров.
Гадав собі, що в одну мить
Життя краю застановить.
Та хоч ширить кровавий жах,
Життя сховалось в попелах.
І на могилах в час весни
Сиротам сняться предків сни.
Собі він ради тут не дасть!
Життя Народу — Божа Власть!
Даремний труд! — І рад не рад
Звідки прийшов — піде назад.
На цвинтарах, як час прийде,
Життяновеє розцвіте!

ЕТИМОЛЬОҐІЯ НАЗВИ "СЛОВЯНИ"

Походження та назву "словяни", "словянський" думки вчених поділені.

Коли залишити давніші пояснення цієї назви, що звязували її зі словом "слава" (тобто "славне племя") чи з "словом" (словяне — племя, що послуговувалося зрозумілою мовою, словом у протилежність, напр. до німців — "німих", що послуговувалися незрозумілою словянам мовою), то з новіших згадаємо передусім те, що його подав вчений Бодуен де Куртене (**Język polski**, III, 1916): Назва "словяни" зявляється первісно серед самих словян тільки там, де вони стикаються з чужоплеміннцями й де велися великі торги невільниками, напр. на берегах Адрійського чи Балтійського морів. Той, хто купував словянського невільника чи невільницю та питав про назву кожного з них, постійно чув у відповіді — Яро-слав(а), Миро-слав(а), Стани - слав(а), Богу - слав(а), Свято-слав(а) і т. п. В памяті купця - чужинця утривалювалася друга, частенько повторна частина словянських назв — **слав(а)** так, що згодом усіх словянських невільних, чи невільниць почали визначувати латинським словом склявус (sclavus), склява (sclava), яке пізніше дало в італійській мові "скіяво" (schiavo), в німецькій мові "скляве" (Sklave), у французькій мові "есклява" (esclave) і інші.

Бодуен де Куртене порівнює з назвою склявус — невільник, такі назви як "швайцар" — придверник (придверний льокай), "угор" — мандрівний купець і т. п. Ця назва перейшла від римлян та інших европейских народів згодом до самих словян, де прийняла форму **слов** з голосівкою о — так як "олтарь" (давня форма теперішнього: вівтар), піп (в давнину попь) і інші. При допомозі ріжних наростків-закінчень повстали такі назви як словянин, словінець, словак і інші.

Інакше на цю справу задивляється учений — Александер Брікнер (пор. Slavia, III, 1924 - 25 — **Zeitschrift für Ortsnamenkunde**, II, 1926, і інші). На його думку, назва "словяни" не стояла на рівні з іншими назвами словянських племен, такими як: "хорвати", "серби", "дуліби" й т. п., а прийшла від найближчих сусідів. І так "ланґобардів" сусіди назвали від довгих борід, "саксів" і "франків" від їх улюбленої зброї, "поморян" від краю, який вони замешкували й т. п., так словян прозвали "словянами", бо вони були повільні (прасловянське слово slovь як прикметник визначує "повільний"), отже від прикмети їх вдачі. Завдяки ріжним історичним записам, ця назва поширилася на всіх словян, і хоч вона була спершу зневажлива то згодом прийнялася й серед самих словян.

Але найбільш удокументоване пояснення цієї назви належить до двох словянських учених — Я. Розвадовського і М. Будімірова, які виступили одночасно й незалежно один від одного в книзі на пошану сербського мовознавця Беліча (1921).

Обидва вчені, опираючись на тому, що наросток **-янин**, який виступає в назві "словянин", творить назви від прикмет землі такі, як напр. "деревлянин", "поморянин", "полянин" і інші, шукають місцевих назв, що малиб корінь "слов-", "слав-". Я. Розвадовський наводить тут такі назви:

Слава — доплив Бельни, що вливається до Варти;

Славиця — доплив Варти;

Славиця — річка в околиці Смоленська;

Славка — доплив Опору в Стрийщині;

Славець — доплив Серету на Буковині;

Славута — доплив Ужа, що вливається до Припяті;

Славут, Славутець, Славутиця — назви Дніпра;

Словка — інакше Лещанка — доплив Плісси, що вливається до Німану;

Словна — доплив Стиру;

Несловка — доплив річки Птич, що вливається до Припяті, й інші.

Всі ці назви зводить Розвадовський до пракореня klen, що визначає "зрошувати, полоскати, чистити". Словяни певно колись, у давнині, жили над більшою рікою "Слова", чи т. п. (мабуть над Дніпром), або в болотистому краю, званому "Слова", і звідтіля назвалися словянами. На це передусім вказує наросток — "янин", який, як ми бачили вище, творить в основі назви людей від прикмет землі, на якій вони живуть. Щойно пізніше цю назву почали лучити зі "словом" чи "славою".

Подібно дивиться на справу Будімір.

Є ще багато інших теорій про походження назви "словяни". Виводять їх від означення "членів того самого племени", від слова "слуга", від "скали", "голови", "чоловіка", "соловя" й врешті від ґотського "славан" — мовчати. Ні одна з цих теорій в науці не прийнялася. Найбільше приклонників під теперішню пору має наведена "топоґрафічна" теорія Розвадовського-Будіміра, а теж і вивід цієї назви від "слово".

Автор цих рядків склонюється до цього останнього. В своїй книжці "Вступ до словянознавства", виданій Українським Вільним Університетом у Мінхені в 1948 році, він обговорює всі ці теорії й подає український матеріял, такий як "вірянин", "прочанин", "мовлянин" і інші, що вказує на невтральну функцію наростка "-нини", не конче топоґрафічну, як досі приймали в науці. Тому то, на думку автора, вивід і пояснення "словян" від "слова", мовляв, це люди, які первісно говорили зрозумілою мовою між собою, має зовсім добрі вигляди, щоб його прийняти в науці як одну з найбільше переконливих теорій.

Др. Я. Рудницький

Хребет верблюда є такий простий як хребет коня. Горб на ньому, це купа товщу.

★

Матка термітів — комах, які нищуть дерева, живе около 10 років і несе яєчка по одному на кожних 3 секунди.

ЯК ЗБУДОВАНО МІСТО ХОЛМ

(Уривок з Галицько-Волинського Літопису)

"...Холм бо город засновано в такий, спосіб: за Божим наказом, як Данило княжив у Володимирі, він заснував город Угровенськ і поставив у ньому єпископа. Коли Данило одного разу їздив по полі і полював, він побачив гарне й лісисте місце, на горі оточене полем, і спитав тубильців: "Як називається це місце?" Вони відповіли:

"Холм — його назва".

Данилові це місце прийшлось до вподоби й він подумав, що тут треба збудувати городок; отож він обіцяв Богові й святому Іванові Золотоустому, що збудує на його імя церкву. Данило спершу збудував невеличкий город, але як побачив, що Бог і святий Іван йому помагають, він збудував другий город, що його татари не могли добути й тоді, коли Батий зайняв усю Руську землю (1). Як побачив князь Данило, що Бог опікується тим місцем, він почав закликати прихожих людей: німців, Русь (2), чужинців і ляхів. Ті прихожі люди йшли день-у-день (всі — молодь і майстри тікали з країни, що її займали татари); сідельники, лучники, тульники, ковалі заліза, міді й срібла.

І закипіло життя, і наповнились двори й поле довкола города. Князь Данило заснував гарну й велику церкву св. Івана... Оздобив також і ікони, що їх спровадив з Києва, коштовними самоцвітами, перлами й золотом; і одержав образ Спаса й Пречистої Богородиці, що йому дала сестра Теодора (3) з Теодорового монастиря; спровадив також ікони і образ Стрітення з Овруча від свого батька, — правдиві чуда, але все те погоріло в церкві св. Івана. Лише один Михаїл лишився з-поміж тих чудових ікон. І дзвони спровадив з Києва, а деякі знайшов тут, у своїй землі, — і все це вогонь попалив. А посеред города була висока вежа, така, що можна було з неї бити по цілій околиці города. Вона була відмурована до висоти 15 ліктів каменем, а сама була збудована з тесаного дерева й вибілена як сир, отож світилася на всі боки... Храми були прекрасні, а в вогні плила мідь як смола. Данило засадив гарний сад, відбудував церкву на честь святим безсрібникам Кузьмі й Демянові . . . "

Давні Українські Колядки

Український нарід має багато старинних колядок, зложених дуже давно і певно декотрі з них могли бути зложені і перед тисячею літ, або і давніше.

Діляться ті старинні колядки на більше ґруп щодо змісту і призначення. Є колядки господареві, господині, парубкові, дівчині, священикові, вдовиці, та ще деякі.

Знов-же кожну ґрупу можна ще поділити на менші ґрупи щодо змісту. От берімо колядки парубкові. В одних він лагодиться на своє господарство; в других він на чужині, в третих він струже стріли і вибирається на війну; в четвертих вибирається в похід і виходить лицарем-героєм; в пятих парубок будує церкву.

І що впадає в очі, то всюди той парубок, це поважний молодий чоловік — моральний, статочний, герой, аристократ.

Подібне з господарями і господинями. Вони поважні, багаті люди — світлиці в них великі, вікна кришталеві, столи тисові, одежі дорогі, в пивницях мід-вино, на полях стада овець і худоби та широкі лани збіжжя, в скринях червінці.

Видно, що в часах, коли ті колядки складалися, серед українців був дух аристократизму. Вони жили заможно.

Тут подаємо декотрі з тих давних колядок, яких є цілі сотні.

Парубок готовиться на господаря

Ставить Іваненько нову світлоньку,
Там в ґородоньку при барвіноньку.
Ставить дверейка оріховії,
Ставить віконця кристальовії,
Ставить столоньки у три рядоньки.
За столоньками кравчики кроють,
Кравчики кроють дорогі сукна.
Коло них ходить пан (кажуть імя),
Коло них ходить, мід-вино носить:
Мід-вино пийте, хорошо шийте,
Бо мені треба на неділеньку.
Мід-вино пили, хорошо шили.
Не стає йому крайної полонки,
Листочка пише тай до батенька:
"Не стає мені крайной полонки".
Є в сусідонька краска дівонька,
Тая та буде крайна полонка.

Дмитро перемагає турків

Гей пане Дмитре, чи спиш буяєш,
Ти спиш буяєш, ніщо не знаєш.
А в твоїм саду турки займають.
Займили вони долів пісками,
Долів пісками, мілкими бродами.
Ой слуги мої усі вірнії!
Сідлайте мені сив кониченька,
Піду в погоню, че їх здогоню.

Скоро здогонив, на ніч обложив.
Скоро ся зняли, в той раз ся стяли,
Аж їм коники поприпадали,
Аж їм шабельки повиперхали,
Аж їм шапочки тай поспадали.

Ой як Бог поміг, Дмитро переміг,
Та імив коня близько стремена,
А на тім кони тай ще короля.
Ой пане Дмитре, або мя зотни,
Або мя зотни, або мя пусти.
Я тя не зотну, я тя не пущу —
Я тебе веду у свою землю.
Я в своїй земли правди добуду,
Правди добуду, королем буду.
Ой вийдіть д'нам,
Подякуйте нам,
Ой що ми вам защебетали,
Ой як ластівка при нових сінех,
Ой як соловій при лузі тузі.

Мила викуплює з неволі

А у Львові на замечку
Ой дай Боже!
Сидить панич на кріслечку;
Пише листи дрібненькії,
До батенька відсилає.

Ой батеньку викупи ми,
Сто талярів положи ми.
А батенько руки ломить,
Сто талярів не положить.

(Дальше говориться, що пише він листи до матінки, братонька, сестроньки, а вкінци до милої.)

Ой миленька, викупи ми,
Сто талярів положи ми.
А милая приступила.
Сто талярів положила.

Парубок музикант

Перед ворітьми крутая гора,
Святий Вечер!
А на тій горі шовкова трава.
Ой там (імя) коника пасе,
Коника пасе, в дудочку грає.
Прийшла до його ненька старенька:
"Ой синку, синку, синку імя,
Хто тебе навчив в дудочку грати?
В дудочку грати, навчив співати?"
"Була в короля хороша дочка,
Навчила мене в дудочку грати.
В дудочку грати, тай ще співати.
Ми ж тебе (імя) не зневажаєм,
З Святим Вечером поздоровляєм!
(Записка в Чернігівськім повіті).

Дівчина бє поклони

Ой серед села церковця нова,
А в тій церковці ґречная панна,
Ґречная панна, на імя . . . (імя),
Била поклони за хліб, за вроду,
Другий раз била за бистру воду,
Третий раз била за добру долю.

Поколядь

Ой устай ід нам, та подякуй нам,
Ой дай боже!
Тай що ми тобі сколядували,
Сколядували з колядниками,
Як кружулечка при тузі в лузі.
Перепеличка в ярій пшеничці
Як ластівочка в новім побою.
Дай же ти, Боже, у полі буйно.
У полі буйно, а в саду сильно.
А в саду сильно, а в дому ситно.
В дзвоночки дзвоним, а всім здровлям.
Ой дай Боже!
А за цим словом в дзвоночки дзвоним.
В дзвоночки дзвоним, а всім ся молим,
Богу в небесіх, за здоровля всіх:
І дай же Боже на хліб урожу,
На хліб урожу, всім ласку Божу.
Урожу, як жир, межи людьми мир,
Межи царями й господарями,
Кожному гаразд святий Боже щасть!
В дзвоночки дзвоним, а всім ся клоним,
А всім ся клоним, а всіх вінчуєм,
Що віком довгим, пробутком добрим,
Самі собою і з дружиною;
І з дружиною, і з челядкою;
І з челядкою, і з худібкою;
І з цілим домом і святим ладом,
І тим Божеством—святим Рождеством!

Вістун радости

Чи вдома, вдома, господаренько?
Ой дай Боже!
В тебе на мості рокові гості,
Рокові гості, божі служеньки,
Божі служеньки, колядниченьки.
Ой хотять вони тобі сказати,
Тобі сказати божую радість:
Що Пречистая вродила Сина,
Вродила Сина, нас Збавителя,
Нас Збавителя, нас Спасителя.
Ой бо він прийшов всіх людей спасти,
Всіх людей спасти від всей напасти.
Бо він ізбавив Адама й Еву,
Адама й Еву, що согрішили,
Заповідь Божу переступили.
А за цим словом . . . (побажання).

Господиня очікує святих гостей

В господиноньки острі двороньки,
Зрадуйся, зрадуйся земле,
Син нам Божий народився.
Господинонька найранше встає,
Найранше встає, личенко миє,
Світлицю мете, хорошо ходить,
Бо ся сподіє любого гостя.
Стелить столоньки все тисовії,
Стелить обруси все лянненькії,
Кладе хлібонько житний, пшеничний.
Приймає Бога-миром-кадилом,
Пречисту Діву зеленим вином,
А ангеликів пшеничним хлібом.
Най то буде Богу явно,
Богу явно, людям славно.

ВІНШІВКИ
Священикові

Господароньку, можний паноньку
Можний паноньку, наш пан-отченьку!
Вінчуємо вам щастям, здоровлям,
Щастям, здоровлям, річними святи,
Річними святи сих провожати,
Сих провожати, других дождати.

Господареві

Віншуємо тя щастям, здоровлям,
Святим Рождеством, Ісусом Христом!
Сесі святенька святкуй же здоров,
А другі свята дочекай здоров!

Поможи Боже сі свята скінчити,
В щастю-здоровлю других дожити!

Дай вам Боже дочекати в щастю, в здоровлю, від Різдва до Нового Року, від Нового Року до Богоявлення, від Богоявлення до Воскресення, від Воскресення до сто літ, доки Господь назначив вік.

Те, що ми свобідно набули, свобідно даваймо його й іншим.

В годинниках завжди є нерівне число каменів — 3, 5, 7 і т. д., аж до 23 у найдорожчому годиннику.

★

За час другої світової війни в Злучених Державах померло від недуги рака два й пів рази більше людей ніж число вбитих у цій війні.

★

Бог не завважує те, що ми даємо, але те, що нам остається.

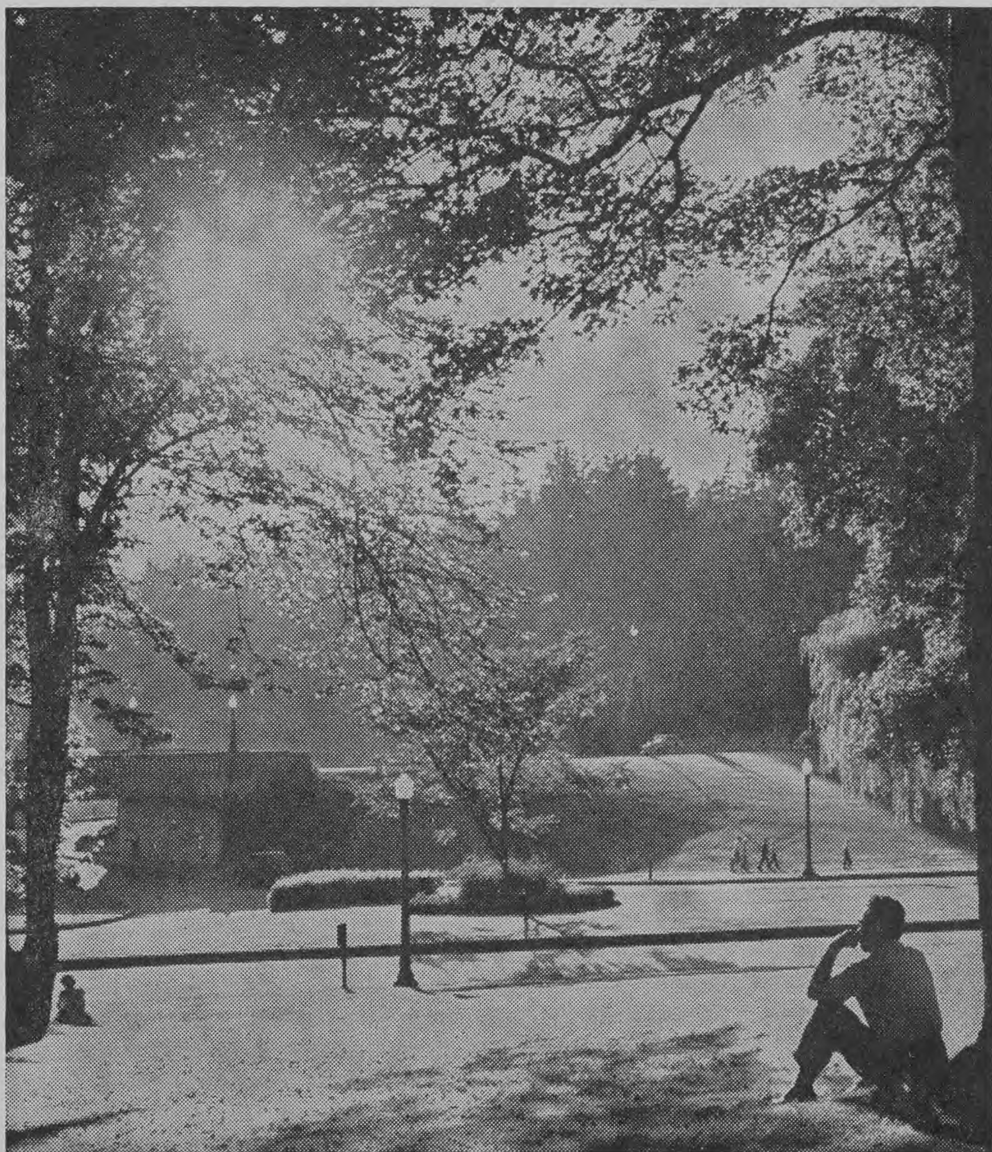

Стенлей Парк — Ванкувер

СЛОВЯНСТВО І МОСКОВЩИНА

РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВЯН

Колискою словянства, цебто місцем, де словянство оформилося в окремий расово-етнічний тип, загально вважаються Карпатські гори; правдоподібно це був їх північний схил. У всякому разі там їх знаходимо вже за часів ґотів і гунів, які заселювали українські степи після скитів та сарматів, в другому столітті по народженню Христа. Про цих первісних словян є згадки в грецьких і арабських памятниках письменства, де їх називано венедами і склавенами.

Відомий вчений і публіцист, П. Рорбах, висловлює твердження, що сучасні українські племена: лемки, бойки і гуцули, є єдиними в Европі, які до тепер залишилися на тих землях, на яких вони етнічно повстали, цебто зєдналися в окремий народний тип. У всякому разі ні один нарід в Европі не може похвалитися тим, що живе на свій землі довше, ніж ці три племени українського коріння.

Звідти словяни на протягу віків розходилися на всі чотири сторони. В декотрих місцях, як наприклад, на чорноморських степах, словяни розселювалися по кілька разів. Вони залишали ці простори, ховаючись в одрогах Карпатських Гір та Поліських лісистих болотах, при нападах все нових орд, що приходили з Азії і по занепаді тих орд знову заселювали покинені простори.

Від Карпатських Гір словяни поширились на північ і на захід, заселивши Балтійське побережжя на водозборах Висли й Одри, сягаючи подекуди навіть за Лабу. З цих словян повстали поляки, чехи, лужицькі серби, кашуби. В напрямку на південь і на захід словяни заселили дунайський водозбір і дійшли до Ядранського (Адріятичного) Моря як рівно-ж виповнили більшість Балканського півострова.

Докладно установити час розселення словян трудно. Правдоподібно це розселення відбулося на протягу пяти перших століть християнської доби. Десь у шестому столітті зачалося формування словян в окремі народности. В десятому віці всі сучасні словянські народи вже існували, маючи скристалізовану національну свідомість і власне письменство.

Московщина повстала в 12 віці. В самому кінці 11 віку, в 1097 році, на княжому зїзді в Любчу було ухвалено створити Суздальське Князівство. Великий Князь Київський, Володимир Мономах, виговорив собі право на зорґанізування тої землі і в недовгому часі зачав упорядковувати її для свого молодшого сина, Юрія Довгорукого, який пізніше там поселився. Його сини Андрій Боголюбський і Всеволод Велике Гніздо, народились і виросли на Суздальщині, освоїлись з місцевими фінськими племенами і вважаються першими москвинами, що виступили на історичну сцену. Москви тоді ще не було. Московські вчені знаходять першу згадку в літописі під роком 1147, де говориться про “Кучково” і згадується незрозуміле слово “московь”, “Москов”, у мові фінських племен значить “каламутний” і могло відноситись також і до річки. В 1176 році, через рік по замордуванню Боголюбського, вже фіґурує безсумнівна назва “Москва”.

Таким чином до повстання і розселення словянства, що відбулося кілька століть передше, Московщина ніякого відношення не мала.

Невеликий нарід тюркського коріня, болгари, прийшов з Азії і поселився між Волгою і Камою. В наслідок переслідування хозар невелика болгарська орда вимандрувала десь у 6 столітті на захід і осіла на Балкані, де вже були словяни. Вона розпустилася в словянському елементі, забула свою мову, але привчила словян до зброї і заснувала першу словянську державу, яка в 10 столітті, при царі Симеоні, досягла великої могутности. Ті болгари, що залишилися над Волгою, існували до комуністичної революції, відомі як слабе племя чувашів, і зникли в наших часах, розпустившись в “совєтському народі”.

Сусіди болгар, македонці, не спромоглися на власну державу. Вони змішалися з фракійцями, нащадками колишньої імперії Олександра Великого, і їх засимілювали головним чином при допомозі сусідних болгар, до яких держави певний час належали. Сучасні Македонці, з яких вийшли первоучителі словян, Кирило і Методій, є словянами і майже нічим не ріжняться від болгар.

Народи сербо-хорватської родини в 4 віці вже були на Балканах. Вони витиснули, а почасти засимілювали ілірійців, (предків сучасних албанців). Між ними хорвати спромоглися створити могутню державу. Одним з найвидатніших їхніх клязів був Звонімір. До тої держави належали також словінці. Хорватська держава впала під натиском ґерманців. Серби мали могутню державу до 14 віку, яка найвищого розвитку досягла при царі Душані і обєднувала дрібніші племена босняків, далматинців і чорногорців. Ця держава впала під натиском турків. З її племен лише нечисельне чорногорське спромоглося задержати свою незалежність до першої світової війни.

Серби й болгари відзискали свою незалежність в 1877 р. в наслідок русько-турецьких воєн. Московщина мала намір їх завоювати і зденаціоналізувати, але до цього не допустили західні держави, які створили коаліцію і в наслідок Кримської кампанії не допустили до поневолення балканських словян Росією.

РОЗСЕЛЕННЯ СХІДНИХ СЛОВЯН

Словянські племена, як згадувалось, розселилися на всі сторони зі своєї первісної батьківщини Карпатських узгір.

Східні словяни, предки сучасних українців, білорусів, і почасти донських та кубанських козаків пересувались головним чином вдовж річок в тодішній лісистій, болотистій і бездорожній місцевості сучасної України й Білоруси.

До 8 століття східні словяни заселили всю територію водозборів Дніпра і Припяті, і посуваючись уверх по Дніпрі, дійшли до озера Ільменя. Вони були відомі під ріжними племінними назвами аж до 9 віку, цебто до заснування Київської держави. Від цього часу східні словяни засвоїли назву "Русь" яка за ними закріпилася.

Розселення східних словян почалося десь у четвертому або пятому столітті. Почалося воно з сучасної Галичини і Волині, цебто просторів, положених між Карпатами і верхівями Припяті. При Карпатах затрималися хорвати, а дальше на Поділлі осіли волиняки. В літописах, яких зачали списувати вчені київські монахи в 11 віці, волиняків названо також дулібами і бужанами. Остання назва, як можна здогадуватись, походить від річки Буг.

Дальше словяни, тримаючись річок, розселювалися по їх водозборах. Вздовж Припеті закріпилися дреговічі і деревляни. Ці назви, правдоподібно, походять від слів "дрягва" — трясовина і "дерево".

Припетю словяни дійшли до Дніпра і спустились по ньому вниз, але до устя не доходили. Все правобережне Придніпровя відоме під назвою землі "полян". Це племя, до якого належав перший літописець, каже Нестор, було, як судити з пізніших подій, найбільше численним і найбільше розвиненим. Можливо здогадуватись, що назва полян походить від "поля". Але оскілько та сама назва збереглася і за другим словянським народом-поляками, відділеним від київських полян великою, як на ті часи, віддалю та іншими племенами (волиняки, дуліби, деревляни і дреговичі) не виключена можливість, що в слові "поляни" є якийсь інший пень, не звязаний зі словом "поле".

Вниз по Дніпру словянське передкнязівське розселення доходило до річки Росі (більше-менше до сучасного Кременчука і Звенигородки, яка була заснована значно пізніще, вже за княжих часів). Назву річки Росі декотрі вчені звязують з назвою "Русь", але нема ясних даних, що виявлялиб якусь виразну залежність між цими двома словами.

Від району, де сходяться Дніпро, Припеть і Десна, розселення словян йшло також уверх двома останніми річками й їх допливами. При цьому кожне племя звязувалось з якоюсь річкою.

В водозборі Десни розселились сіверяни; побережжя Сожу належали до радимичів. Полочани з містом Полоцком жили при річці Полоті. Кривичі просунулись аж до верховин Дніпра і заселю-

вали ті простори, де сходяться витоки Західної Двини, Дніпра і Волги. Літописець згадує про словен, що досягли водної системи озера Ільменя, але правдоподібно, ця згадка не відноситься до окремого племени, а до словян взагалі. Там пізніще повстало князівство Великого Новгорода.

З Карпат вийшли також тиверці й угличі. Вони посувалися вздовж по Дністровій течії, при чому останні доходили Дністром аж до Чорного Моря. Вони по виході з прикарпатської батьківщини скоро згубилися, мабуть розтворившись в якомусь більше чисельному племени, що стояло під впливом грецької культури.

Московські історики згадують також племя вятичів, яке з Десни доходило до ріки Оки. Це племя вятичів малоб бути містком, що звязує словян з московинами. Але в історії словянства до княжих часів нема ніяких вказівок на те, що словяни доходили до річки Оки, цебто на територію сучасної Московщини. Нема також словянських слідів і в тамошніх археольогічних знахідках. А вятичі є одним з білоруських племен.

Навпаки, є всі контра-доводи за тим, що сучасна Московщина аж до часу, коли почався занепад Київської Руської Імперії, цебто до початків 12 віку, лежала поза границями словянського розселення й експанзії.

Наприклад, погранична українсько-московська земля, Сіверщина, в водозборі річки Десни, ще й до нині має цю саму назву. Її столиця, Новгород - Сіверський, ще й тепер існує як повітове місто Чернигівщини. Слово "сівер" (по московськи "север") в старословянській мові означало північ. Отже Сіверщина була північною пограничною землею в напрямку на Московщину.

В напрямку по великому дніпровському шляху, що в літопису згадується як "путь з варяг у греки" словяни просунились далеко на північ і доходили до Новгороду і новгородське племя має між московинами найбільше словянської крови, але коли взяти під увагу, що Новгород і Псков вели на протягу століть кровопролитні війни за свою незалежність від Московщини і припинили цю боротьбу лише тоді, коли були остаточно обезкровлені (1510 р.) трудно сказати що саме в Новгороді і Пскові залишилось словянського і чи може те словянство виявиться в задушливій московській атмосфері.

М. Чарницький

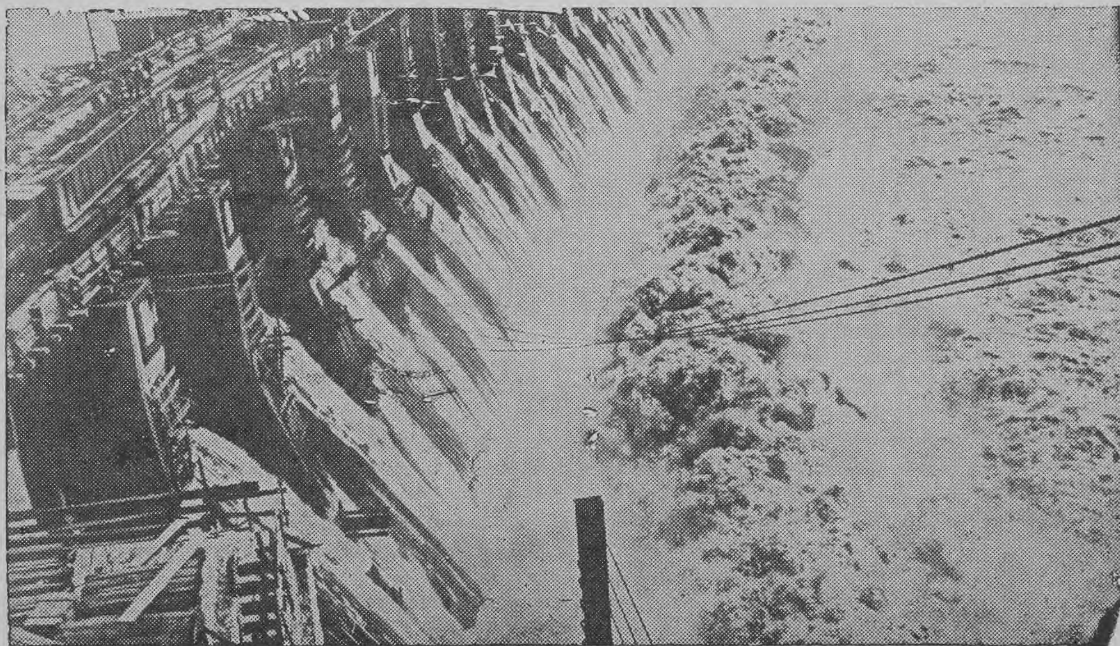

Електрівня в стані будови

В. Ю. Кисілевський

КАНАДІЙСЬКІ ОПОВІДАННЯ

НАД ТРАВЕРС БЕЙ

Зайшов якось до мене на Стелла мій приятель Микола й каже:

— Чув, що ти з другого тижня починаєш відпустку. Їдь до мене.

Я без надуми притакнув. Хотілося мені знов побачити бурхливий Траверс Бей, його дикі, лісисті околиці.

Багато приготовання не робив. Зложив подорожню постіль, спакував рушницю, забрав деякі дрібниці, облишаючи такі зайві річи як перо, папір до писання, книжки до читання, і виїхав.

Вже по двох годинах їзди на північ, околиця основно змінилася. Зникли фармерські хати, зникли мощені дороги, почалися ліси. Коло Белєр минули ми індіянський табор з ґрупою шатер і хмарою бронзових дітей. Мимоволі насувається порівнання. Теперішній бідний, обідраний індіянин у звичайному полотняному і десятки разів латаному шатрі, та давний, гордий пан безмежних лісів у штудерно розкрашеному "тіпі" з буйволової шкіри. Минулося, не вернеться, і тільки раз старий Деніел натякнув мені як воно було, коли їх народом правив ще свій "чіф".

Озеро було дуже бурхливе цього дня і Стен, шваґер Миколи, прийшов до стації на піхоту. Не відважився пускати на воду з човном. Білі буруни з гуком розбивалися об пісковий беріг, а я з насолодою ловив їх сердитий гук, бо від нього несло свободою і сама груд розширювалася, вдихаючи холодний, свіжий запах лісів і води.

Не було другої ради. Треба оставити наші річи, а самим прямувати через ліси піхотою. Ми переговорили з сирійцем Джозефом, який має крамничку біля стації. Він сидів на призьбі та грівся на сонці. По довгих переговорах вдалося його намовити, щоб вечером, як замкне склеп, привіз наші річи конем аж до кабіни Стена, над Траверс Бейом. А тимчасом, пішли на піхогу.

Знайомий ясень над самим берегом, знайома прогалина між височезними деревами, знайомі люди. Витався з ними наче віки не бачив їх. А це-ж тільки рік тому, як я перший раз причалив до цього затишнього заливу.

Микола купив від пів-індіянина Джана Парізі тринадцять акрів землі над озером. Глухий, дрімучий праліс, з мохом порослими колодами в його вічній тіні. На одному скраю вирубав Микола кілька дерев і хащів та поставив шатро. Властиво, не він його ставив, але Ганна, його молоденька дружина.

— Я сама й підлогу клала! — говорила сміючись. — Дивіть як палець втовкла.

Дивлюся — чорна, кровю набігла плямка на пальці.

— Я хотіла, щоб все було як слід готове коли ви оба приїдете.

Я подивляв обширне шатро, столик накритий білою скатертю і великі китиці квітів на ньому. Дві постелі, в двох кутах шатра, переділені простиралом.

— Ви мені зробили вчера малу прикрість, — продовжала розмову Ганна. — Я зладила вечерю для вас обох, наставила на столі, а ви повечеряли в Стена.

— Та, де-ж ми могли сподіватися, що ти так скоро зі всім справишся, — боронився Микола.

Перший день була неділя і ми тільки "оглядали" околицю, вибирали місце на хату, місце на город, де мураву заводити, де огорожу ставити. А це не легка річ продиратися крізь гущу, де до тепер тільки медвідь собі дорогу мостив, і добачувати між тими поваленими колодами і кріслатими смереками — город і мураву біля хати.

Під вечір виїхали ми легким рибальським човном Стена далеко на воду, заглянути до його сітей. Ще пінилася вода і легким човном кидало на всі боки, але заразом світило погідне сонце і лагодило неспокій води.

Втих вітер і крім шуму хвиль при березі, все почало засипляти. По вечері пішли ми до кабіни Стена. Бренькнула ґітара і Ганна з сестрою перебирали одну пісню за другою, а до стрілецьких то й я помагав. Подобається мені життя на безлюддю. Колиб так мога, то кинувби місто і ніхто й волами не затягнувби мене назад.

Ночі в шатрі, це наче цілюща водиця. Спиш майже в лісі, бо тільки тонка стіна з полотна ділить тебе від гущі, дихаєш живицею і запахом зелені.

— А що буде як у ночі збудитеся, а за столом сидить здоровий медведище і закусує наші чорниці?—питає Ганна, коли я почав надто прихвалювати життя в шатрі.

— Не таке страшне, — відповідаю, — моє ліжко від сторони води. Як небезпека — шульну з ліжка на землю, попід шатро й до човна.

— Ага! — каже Микола, — а що ти зробиш як викотишся з шатра і просто з обійми медведиці, медведі в парі ходять, знаєш.

— Хіба вибачитися і попрохати медведицю вступитися з дороги.

Годі заперечити, медвежі історії, яких наслухався перед спанням, таки відібрали мені спокійний сон, але й до того з часом привикається і крім електричної ліхтарки не кладеш жадної зброї біля ліжка, бо й пощо? Як медвідь над головою, то й рушниця до нічого.

Ми взялися на добре до праці. За допомогою Стена вирубали спершу височезні чорні трипети, найпідлішу деревину, підчистили гущавину, попідтинали сухе гілля смерек та кидрів і поволи почав пробиватися соняшний промінь у цей вічний сумерк. В миг підсохла земля і вітрець розносив запах зрубаного дерева й живиці.

До корчування дерев під яринний город найшли ми пів-індіянина Піта, нашого сусіду (кілька миль від нас), рослого, смаглявого мужчину з поважним лицем. Індіяни не довіряють білим, бо ті, з якими стрічаються, завжди їх піддурюють. Тяжко кому будь повірити.

Корчували в той спосіб, що перше витинали з корінням всякі кущі й складали їх на купи. Опісля на підчищеному місці стинали великі дерева, різали їх на "корди", щоб було чим у зимі палити або — продати, бо легко їх водою перевезти.

Гилля схне якийсь час, опісля його випалюється, а попіл служить як знаменитий погній.

Раненько до сходу сонця мали ми пригоду. Зірвався сильний вітер, вдарили хвилі і я з Миколою вибіг до берега привязати човен, щоб вода не забрала. Тимчасом найближче дерево над шатром затріщало і вломилося на половину. На щастя другі дерева гиллям стримали пень, а шнури й полотно шатра видержали теж. Одиноке спустошення повстало на столі. Заломилася підпора й перевернула стіл з горнятами і квітами.

— Я чула як дерево падало, — розказувала задихана Ганна.

— То чому не втікала з шатра? — питає Микола.

— Якось не було страху в мене.

Для безпеки і спокою ще того самого ранку зрізали ми кілька високих дерев біля шатра, щоб не повторилося щось подібного, а під вечір вийшли ми на галявини за лісом, щоб призбирати трохи чорниць. Є їх багато цього літа. Кожного вечера бачимо з берега як індіяни їдуть з чорницями великими човнами до сиріяна, що їх скуповує. Набрали ми кілька повних глечиків тих чорниць, хоч признаюся, що це нудне заняття. Краще човном за рибою глядіти.

Вже збиралися повертати домів, бо сонце заходило, як Ганна перша почула тупіт коня. Ми вийшли на прогалину і побачили їздця, який повним бігом гнав в нашу сторону.

З горбків на галявині видно далеко довкруги. Величезні каменюки розкинені по рівнині виглядають наче стадо велитенських буйволів. Колись тут був густий бір, але вигорів і нині галявина засіялася тисячами малих сосонок, кидрів, смеречок зі свіжими, ніжно-зеленими шпильками.

— Галло, Джан! — крикнув Микола, який пізнав їздця.

Індіянин станув нагло, аж копита землю збили.

— Що везеш в мішку? Підсвинка?— питав далі Микола. Він знав Джана добре, бо він був зять старенького Деніела, Джан Фонтейн.

Тимчасом "підсвинок" у мішку по-

чав сильно пручатися і запищав зовсім не свинячим голосом.

— Підсвинок? Ні, я зловив медведика, тут, близько потока, але раджу вам, краще киньте чорниці й ідіть до дому, бо за моїм полоняником пошукує його рідня. Здорові були! — і поскакав далі.

Ми спішно з глечиками під пахою помахали в сторону Траверс Бей, підслухуючи час від часу чи не ломить що гилля.

Трохи неспокійна ніч була, але другого дня про пригоду забулося.

— Дивися на ці чудові берізки! Ми їх не будемо стинати. Вони дуже гарно відбивають на тлі озера, — домовлялася Ганна, коли ми мірили місце на хату.

— Не тільки берізки, але й смереки і ясеня треба зрізати, бо де хату поставиш?" заявив Микола.

Ми далі вимірювали, а Ганна все старалася пересунути хату так, щоб берізки врятувати, але не було ради — берізки дістали засуд смерти, бо це було одиноке догідне місце на хату.

По другому боці Траверс Бей, гень далеко, рубали дрова-матеріял для нової фабрики-папірні, яку побудували серед лісів минулого року. Осінню прийшов буревій, якому подібного навіть старий Деніел не памятав, і багато дерева приплило аж на наш бік. Компанії не виплачувалося ці дерева назад перевозити і вони купами лежали при березі. В затоці біля Джекфиш-Крік викинуло на піски цілий пором. Дошки з нього був знаменитий матеріял на будову і ми вибралися в трійку човном, щоб дещо того матеріялу привезти.

Рано віяв північний вітер і ми заложили мале вітрильце на нашому кену. Човен переплигав з хвилі на хвилю і тільки перетинав їхні білі вершки. За нами синіло безмежне плесо води, як море, а перед нами зближався пісковий беріг біля Джекфиш-Кріка.

Кілька довгих годин короводилися ми біля дощок. Їх треба було поприпилювати, в човен ладувати, а вони, насяклі водою, були тяжкі як з олова. Врешті, набравши стільки дощок скільки човен міг витримати, покріпилися дещо, закусили дикими сливками й малинами, і рушили.

Відбились ми від берега і наш наладований човник почав швидко віддалюватися на воду. Ми скинули вітрило і схопили за весла. Хто не знає озера, той не зрозуміє того неспокою, що нас огорнув. В одній хвилі звідкись починає дути вітер, чимраз сильніще, вже з далека видно білі верхи хвиль, які з шумом зближаються і вже під човном.

Ми всі троє взялися тепер до весел. Гострий ніс кену звернули до західного берега, вдарили хвилі, а ж в ухах залящіло.

— Далі! Далі! Не переставати! — кричав мені над самим вухом Микола. Весла аж вигиналися, всі мязи напружувалися, щоб не дати човнові віддалитися від берега. Я приклякнув на коліно, щоб краще веслувати, Микола з Ганною ритмічно кивали веслами.

І беріг почав приближуватися. Я був майже без духу, як клюв нашого кену врешті вдарив у пісок, дві милі від нашого шатра. Ми всі троє перележали з пів години на березі, щоб прийти до себе.

Над вечір вітер втих і ми, попри беріг, повільно, добилися до нашої домівки.

Зрадлива ця вода.

Ще кілька днів праці і — "гомстед" почав прибирати форму оселі. Прорідилися дерева і поміж кучеряві смереки переглядало плесо води. Місце на хату вимірене, навіть матеріялу дещо придбали, нарізали теж цілу гору бервен на огорожу. Сів я на них і задумався. Віяло спокоєм, таким, якого я ще ніколи в житті не відчував. Ганяв за ним по цілому світі. Прийшла Ганна на вечерю кликати і побачила мою задуму.

— Женіться, беріть когось хто вас любить, і осідайте в нашому сусідстві,— зажартувала.

Я наче зі сну збудився.

— Хіба? Хто зі мною захоче сюди піти?

— Як? — здивувалася Ганна, — коли жінка вас полюбить, то на край світу, не тільки на Траверс Бей піде і буде рада, не памятаючи ні трудів ні небезпеки.

Подивилася вона на Миколу і моргнула до нього. А Микола, спершися на довгий держак сокири, вдавав, що не чує.

НАД ОЗЕРОМ ЧОРНОГО ОСЕТРА

Всього сім миль від Кенори, лісистою, дуже вузенькою дорогою, попід могутні скали, і вже починається той дикий праліс, який наповнює душу мисливця насолодою, а звичайного міщуха — острахом.

Сім миль від Кенори, на чисто викошеній поляні, під величезною скалою, наче сторожем, стоїть хата Дена Шена. Це властиво деревляна "шанда" з одною кімнатою, яка старому Шенові служить і за гостинну, і за спальню і за кухню. Від неї прегарний вид цілої долини та фарми сусіда, Шарлєбуа.

Шена я пізнав цього літа, коли він гостив мене два дні на свойому сіні. Старий, дуже старий, з сивим замашистим вусом, перед десятками літ прийшов на це безлюддя і памятає як у Кенорі треба було ще з рушницею лягати спати, з остраху перед войовничими Суіндіянами. Тепер він рік-річно косить своє сіно літом, дещо лишає для власних коров, а решту — на продаж. Зимою возить дерево до Кенори.

В той час, як я до Шена навідався, горіли довкруги ліси. Над озером Чорного Осетра, що блищало між деревами в долині, тяжіла важка синява мряка — дими. Часами чути було гуркіт моторового човна. Це лісові пожарники їхали гасити пожежу. Ми стрічали їх того дня, коли вибралися на рибу човном, оба з учителем Ситником, до острова, де медведиця вивела двоє малих. Чорні, обдимлені постаті з неголеними бородами. Піднесли руку на привітання, індіянським звичаєм, коли нас минали.

Дивне це озеро — Чорного Осетра. Місцями таке вузеньке, що можна каменем перекинути з одного скалистого берега на другий, опісля розширюється, аж береги губляться в синяві. Ціле засіяне десятками островів, порослих прегарним шпильковим та листастим лісом. Деякі острови великі, а деякі наче листок на воді. І хочби тільки один камінь з води сторчав, то на ньому якимсь чудом виростає канадійський кидр, чи темнозелений спрус. Веслуючи поміж тими островами, натраплялося часом на покинутий "лоґгавс", зарослий травою, дикими астрами, золотими ґайлярдіями та ріжними кущами. Напроти острова з медведицею подибали ми таку покинену хатину. Краса наче в казці. Вид острівця, скалистих берегів, але . . . з самої краси не вижиєш. Видно, що до такого висновку мусів прийти й цей "гомстедер" і по якомусь часі покинув свій наділ. Пішов, оставивши з трудом побудовану хатину. Ще стоїть в ній залізна кухня, велике подвійне ліжко з заржавілими пружинами. Видно теж і дбайливу жіночу руку в запущеному городці біля хати — вкруг повставлюване каміння, що колись обгороджувало квітник. Над берегом, на скалі, лавочки з березового дерева. Тепер они повалені та зовсім ховаються в малиннику. Колись були вони місцем відпочинку а може й щасливих хвилин, далеко від людей, на самітному гомстеді. Нині все лежить пусткою, а за два-три літа зникнуть і ці марні сліди колишнього життя. Може який американський багач купить цю романтичну закутину на своє літнисько. Куди вже їх не заносить? Літаками прилітають зі всіх сторін, щоб перебути літо серед дикої природи. Ставлять коштовні віллі з ґаражами на свої яхти там, де ще недавно тільки лось приходив воду пити.

Повертаючи з ловлі пикерелі на обід, відпочивали ми на пісковатому березі. Скільки тут лісного життя! Широкий відтиск лосевих ратиць, так наче він тільки що скрився в гущавині. Коло самої води леговисько — хіба оленя, бо слід більший від серни. А цих менших слідів, у мілкій воді на пісочку, безліч. Між ними відтиски ніг дикої гуски та широкі пальці журавля. Білі водні ле-

лії відбивають надземською красою від темної зелені лісів.

Горять ліси. Від місяців посуха висушила землю на запальний порох. Здавалосьби, що сама земля запалюється, не знати з чого. Вечорами страшно виглядає той пожар. Дим з нього їдкий, міниться, котиться, наче вогненна маса. Сосни блимають іскрами, гранню, або коли свіжі, стріляють відразу, наче ракети, вгору. Страх збирає дивитися на горіючий ліс. Нагадує пекло.

В ті місячні ночі, коли я спав на сіні над стайнею Шена, можна було бачити лосів, оленів, як працювали почерез сінокіс, в ліс за скалою. А другої ночі переходив вже над самим ранком і великий чорний медвідь. Я про нього ранком згадав Шенові.

— А є їх тепер до смутку. Перед пожаром мандрують. Тільки не варто підпихатися, бо голодні. Цього року висохли чорниці, зовсім не видно калини ані інших лісних овочів. Медведі кидаються на все, що попаде, так як пять літ тому було.

— Теж така посуха?

— Може ще й гірша, але не було таких вогнів.

— І медведі людям не давали спокою?

— Не тільки що не давали спокою, але вигнали молодого Смита з його гомстеду. Смит прийшов зі сходу. Вибрав право на гомстед і осів над озером, яких пять миль звідсіля, напроти малого острова. Ще першої осени поставив "лоґгавс" і привіз човном всяку обстанову. Перед морозами прийшла й жінка з двома дітьми. Смит мене відвідував, я йому помагав човном довезти обстанову. Наступної весни взявся до корчування, щоб мати сіно і дещо засадити чи засіяти. Жінка в нього була дуже гарна і діти як мальовані. Вона, кажуть, знала навіть на пяно грати. Я того не чув, але Смит казав, що як розжиються, то він і пяно туди притаскає. По двох роках місце їх виглядало наче який парк. Я їх відвідував кілька разів. Вона завжди була весела і нераз казав мені Смит, що якщоб не його жінка, то не всидівби в цій пустині на гомстеді.

— Пять літ тому була дуже суха осінь і випалила весь лісний овоч. Одного дня пішов Смит з жінкою на сінокос, у видолині де звичайно були моклаки, а того літа трава на причуд вродила. Заперли дітей в хаті. Над вечір пішла жінка Смита скорше до хати, щоб приготовити вечерю і дітей доглянути і — з далека побачила розбиті двері хати. Підбігла до них і побачила сліди крови. Дітей не було. Смит казав опісля, що коли вона до нього прибігла, то тільки руками кидала та хлипала. Не могла нічого сказати. Але він вже знав, що мусіло щось лихого притрапитись. Схопив дручок і побіг за жінкою. Коло хати ждав на них перестрашений старшенький хлопчина і оповів усе. То брунатний медвідь, гнаний голодом, розвалив двері, шукаючи за поживою. Хлопчина вспів втекти на горище, але дівчинку медвідь таки загриз. Смит ще того вечора поплив човном до сусіди, що осів на другому боці заливу, і разом з ним шукали від світання за слідом. Около 200 ярдів від хати, в гущанку, найшли окровавлені шматки одежі і те, що остало з дитини. Було це в пятницю, коли медвідь прийшов до кабіни. В суботу й мені дали знати. А я відразу сказав, що не треба за медведем шукати, бо він сам прийде. Ще в суботу виділи його, але ніхто не прийшов до стрілу, аж у неділю, над вечер, десь коло семої години, почули ми бурмотання і під дверми став великий брунатний медвідь. Ми стрілили рівночасно, я і Смит. Медвідь упав на всі чотири, але опісля знов підіймився і тоді стрілив Смит ще два рази, раз по-раз. Медвідь впав і вже не підносився. Важив кількасот фунтів і був довгий найменше на около сім стіп. Шен закінчив оповідати.

— А що сталося зі Смитом? — питаю.

— Ще тої осени покинув гомстед і вже не вертав.

(Кенора, Онтеріо, літом, 1929 року)

Назва Марді Ґра значить — товстий вівторок, у французькій мові. Ця назва походить з старого французького звичаю ведення товстого вола вулицями міста.

★

Самці шпаки червонокрильці летять разом з одного місця на друге зі зміною сезонів, а самиці тиждень пізніше.

ПРИ ВОГНИЩІ

Далеко на півночі, де в ясну днину ледви видніє вузенька лінія на небозводі, де вона місцями губиться і синява озера лучиться з синявою неба, там блестіло маленьке світельце в цю затишну, літну ніч.

Ми сиділи на пісковатому березі Траверс Бей, шість миль від Джекфиш Кріка та гуторили при теплому та яскравому полумінню вогнища.

Ночі такі прегарні, що й найбільше прозаїчній людині не хочеться йти в стебло.

А врешті, при ватрі й подрімати краще як у шатрі. Дим відганяє комарів і тепло, так мило пригріває, а канадійські ночі холодні.

— Все таки, говори, не говори, Жан сам собі винен. Пощо було зачіпати біду? — почав знову Микола, поправляючи довгим сухим дручком колоду, що відсунулася від вогнища і почала потахати.

— Цікавий я знати, що ти зробивби на його місці? — перечив Стен, який поступив, щоб нас відвідати, повертаючи човном від сітей.

Мене зацікавило про що вони говорять, бо я трохи задрімав на теплому піску і аж коли схолодніло в плечі, я знову пробудився.

— Що сталося з Жаном?

— Котрим Жаном?

— А ти куди їздив, що не чув про що мова? — відповів Микола, і додав по хвилині:

— Про Жана Парізі говоримо, але ти його не знаєш, бо він "трепер", індіянин, з тутешньої резерви, за потоком.

— От трапилася йому пригода, кілька тижнів тому, підхопив розмову Стен, який рад був розповісти якусь небуденну новину, бо їх так мало трапляється на цих безлюдях.

Я обернувся вигідніще до вогню, підгорнув під плечі горячого піску, прислонив лице шапкою та з цікавістю нащурив вуха.

— Ми з моїм шваґром ловили осетри дві милі за мілиною. Це було якось перед тою великою бурею. Вибралися, як почало вечоріти, бо я мав причуття, що мусимо щось зловити.

— Та говори про Жана, а не про твої осетри, — перебив йому Микола.

— Що ти знаєш? Як він зрозуміє, коли я не зачну з початку?

— Ну, ну, ви думали, що витягнете осетра? — додав я, щоб не переривати нитку оповідання.

— Єс, і я не помилився. Беру за поплавець, чую, щось сіттю шарпнуло. Взялися скоренько підпливати до того місця. Рвануло другий раз, трохи шнурка з рук не вирвало — і втихло. Дійшли до того місця, підношу поволи сіть, а в ній замість осетра — діра на два фіти! Лють мене вхопила, але що діяти? Не порадиш нічого. Звертаємо назад до берега. Я взяв в руки весла, вдарив кілька разів і чую, хтось стрілив з кріса, на березі.

— Хто це може бути? — питаю шваґра?

— Та хіба Жан Парізі, бо я його бачив два дні тому, як повернув з Блек Ривера, з чорниць. Він все з крісом ходить.

— Я вже звернув човно в сторону хати, коли Петро пригадав, що жінка дала нам ведро, щоб джерельної води до пиття набрати. Завертаємо до джерела. Воно якої пив милі від нашого гомстеду. До нього треба уважно підїздити, бо, знаєте, беріг мілкий і повалені дерева дорогу заступають. Підплили до зваленої смереки, по якій на беріг треба лізти, причепили човно, лíземо. Я забрав ведро в одну руку, а другою держуся за гилля і лізу вгору. Ведро задрінчало до галузі, й чую, що затріщало гилля і на галявину висунувся медведисько, як віл. Я киваю до Петра, що ліз за мною, щоб подав мені кріс, але заки я його дістав, медвідь тільки загудів. Тай добре, що не зачіпав його, бо це була медведиця, ще й з малими. До джерела йшли ми вже разом з Петром, він з

крісом у руках, а я з ведром. Тай скаламутила медведиця воду! Сіли ми, щоби підождати аж вода прочиститься, розмовляємо — аж чую, щось стогне в корчах. Петро підніс кріс і коли в корчах гилля порушилося, вже хотів стріляти, але мені видалося, що це не звірила стогне. Виймив я ножа, а Петро за мною з крісом і осторожно підходимо до корчів. І знаєте кого ми найшли в корчах? Жана! Пізнав його по штанах і мокасинах, бо лице було все в крові, навіть очей не було видно.

Стен перевав на хвилину оповідання, вкусив тютюну до жування і знову продовжував:

— Ми не знали що сталося, але я догадувався, що це медведиця йому доїхала. Забрали ми його на човно і відвезли до близької резерви та аж за два дні довідалися що йому притрапилося. Він вертав від Діпонта, гефбріда, того, що працює в папірні, і близько цього місця, біля джерела, побачив він медведицю з двома молодими. Жан добрий стрілець і першим стрілом убив медведицю, але скортіло його ще половити малі медведята, що видряпалися на соснину. Спер кріса до дерева й поліз вгору. Медведята счинили крик і негайно з кущів вибіг другий медвідь. А то він, бачите, не вбив медведицю але медведя. Медведиця, коли почула скавуління молодих, прибігла як скажена. Жан побачив її вже запізно. Вона миттю видряпалася на дерево, і так шолопнула Жана, що він стрімголов скотився з дерева. Це вже могло чоловіка забити, але його тільки приголомшило, бо впав не просто на землю, але на кущі під деревом. Хотів підлізти до рушниці, але медведиця була прудкіша, досягнула його заки він з кущів вспів виповзнути, і так його по голові потягнула, що трохи шкіру не здерла. Ще кілька разів обернула його аж поки він не втратив притомності. Не вбила його на смерть, але певно думала, що він вже не жиє. Саме тоді як ми прийшли до джерела, Жан очуняв і ми почули його стогін. Кажу, наш чоловік бувби десять разів переставився на другий світ, а він вже ходить.

Стен перестав оповідати. Настала дивна тиша. Тільки хвилі при березі шепотіли а на небозводі, за водою, блимав малесенький вогник палаючої ватри на індіянській резерві.

(Записано в Траверс Бей, над Озером Винніпеґ, в серпні, 1926 року)

Бог дав людині коротке життя на цьому світі, однак від того короткого життя залежить вічність.

★

Людина стає цивілізована тоді, коли вона слухає. Вона слухає тоді, коли вона готова діяти з певними думками. Щоб знищити цивілізацію, треба лише знищити бажання слухати.

★

Нікотра людина не може бути сильна, добра, щира, лагідна й вирозуміла без того, щоб цим вона не поліпшила цілий світ.

★

Половина всіх пацієнтів у шпиталях у Злучених Державах, це умово-хворі.

ХТО ВОНА, ЦЯ 10-ЛІТНА ДІВЧИНКА?

Скільки цікавих описів всяких подій криється у цих давних, пожовклих паперах у державному архіві! Читаєш їх і наче живі виринають перед очима постаті й образці давно минулих літ, і хочеться їх схопити, щоб не пропали, не пішли в забуття, бо це-ж світла сторінка української історії на новій землі. Є тут описи перших років поселення, згадки про страждання перших піонірів, про те, як вони розбудовували своє життя, як своєю витривалістю переборювали неймовірні труднощі. Є теж найвищі признання, про які правдоподібно ці українські будівничі канадійського заходу ніколи й не чули.

Є в тих паперах ріжні особисті спостереження, описи подій, згадуються ріжні імена або — часто й без імен описується події. Часом, попри сухі звідомлення і числа попаде наче луч сонця згадка про якусь дрібну, але близьку серцю подію.

Ось одна з таких дрібних, а рівночасно так зворушливих подій. Хто була ця десять-літня дівчинка з Галичини, про яку в актах згадується? Її імені нема, не знати хто вона. Та, краще пічну з початку.

В неділю, дня 2-го травня, 1897 року, в годині шестій ранку, причалив до порту в Квебеку пароплав Аркадія і привіз до Канади 633 українських селян-поселенців, які їхали на цілинні землі західної Канади. Було між ними 152 мужчин, 138 жінок, переважно молоді подружжя, та — 343 дітей.

Для цих поселенців заряджено осібний потяг і призначено одного іміґраційного урядника, який знав німецьку мову, щоб ними опікувався в дорозі. Він мав допровадити транспорт до Форт Вилліям і там передати його двом другим іміґраційним урядникам (один з них був Кирило Ґеник).

Не знаючи української мови, з трудом міг він порозумітися з цими "новоканадійцями", бо тільки кілька з них знали німецьку мову.

Погода була на причуд гарна. Це була рання весна, хоч все ще віяло холодом. Потяг їхав через заселені околиці, приставав на ріжних стаціях і люди висипалися з ваґонів як горох з мішка, на кожному перестанку, помимо накликувань і заборони залізничої обслуги та іміґраційного урядника. Не міг він їм пояснити, що в Канаді кондуктори не свищуть і не трублять у трубку, так як у Галичині перед відходом потягу, і льокомотива не свище заки рушить з місця. Тут кондуктор тільки кликне "ол-аборд" і потяг рушає. Хто читав Олеськову книжечку, той про це знав, але хоч це й був "Олеськів транспорт", то мало хто з людей книжечку студіював. Тому— урядники мусіли добре уважати, щоб хто не залишився.

Люди з цікавістю дивилися на новий світ, а що при вікнах не було місця для всіх, заповнювали плятформи між ваґонами, щоб краще придивитися Канаді, хоч цього не вільно було робити.

Потяг повільно прямував на Захід. В понеділок, 3-го травня, без великих пригод, прибув раненько до Оттави і по одно-годинній задержці рушив далі в сторону Форт Вилліям.

І пише в свойому звіті іміґраційний урядник: Прибулисьмо щасливо до Форт Вилліям. Не було жадних випадків захворіння, тільки одна старша "лейді" почувалася не добре, більше з перемучення дорогою, як з якої іншої причини. Але малисьмо одну пригоду, яка трохитрохи не покінчилася траґічно. Помимо моїх пересторог і напімнень, люди все таки виходили на плятформи підчас їзди потягу — і одна десять-річна дівчинка, коли ми були недалеко стації Онапінґ, випала з потягу. Я довідався про той випадок аж тоді, коли ми вже проїхали около три милі від місця випадку. Я відразу здержав потяг і зарядив, щоб він поволеньки завернув назад, щоб ми могли дитину підібрати й дати їй першу поміч, якщо вона ще жива. Проїхали около три милі назад — і бачимо, що се-

рединою треки проти нас — йде дівчинка, здоровісінька! Ми її забрали на потяг і на диво, вона, випавши з потягу, не покалічилась, навіть шкіри не здерла. Це правдоподібно тому, що потяг їхав поволеньки під гору, всего около 15 миль на годину.

Читаю про ту подію і приходить мені на думку: хто була ця десять-річна дівчинка, що з такими пригодами починала життя в Канаді? Може вона й нині живе десь у Манітобі або Алберті (люди їхали в околицю Давфину і в околицю Една), 73-річна бабуся. Може відізветься коли прочитає про цю давну пригоду і скаже хто вона, доповнить оповідання іміґраційного урядника. А може — пішла слідами піонірів у дальший край і забрала з собою тайну імені дівчинки, яка біля стації Онапінґ випала з ваґону.

АРАБСЬКІ ЦИФРИ

З розвоєм людської культури виринала потреба рахункових способів. І люди виробляли ріжні способи.

Та з усіх способів став загальним спосіб десяточний, який малиб то винайти араби, принявши для нього рахункові знаки, чи цифри, які звемо арабськими (1, 2, 3, 4 і т.д.).

Спосіб цей тим легкий, що тут все міряється десятками. Десять одиниць творять десятку, 10 десяток творять сотню, десять сотень творять тисячу.

Певна річ, що для практичної вигоди треба було ввести ще інші назви, та всеж десяточне числення всюди задержується.

За основу в рахуванні принимається одиницю як повну цілість. До тої одиниці можна другі одиниці додавати, або ділити одиницю на менші частини — на 10 частин, на 100, на 1000 і т. д., а все десяточним способом. При діленню після одиниці ставиться крапка, а вже по крапці йдуть десяточні частини, дальше сотні, дальше тисячні, десяти-тисячні, сто-тисячні.

1.00—це одиниця.

1.1 — це одиниця й одна десята.

1.5 — одиниця і 5 десятих.

1.25 — одиниця і 25 сотих.

1.125—одиниця і 125 тисячних частин одиниці. Значиться — колиб одиницю поділити на 1,000 частей, то тут маємо таких частей 125. Колиб одиницею був доляр, то в 1.125 ми малиб 1 доляра, 12 і пів цента.

Але виходить інакше, коли до одних одиниць додається другі і так творимо більші десяточні одиниці. Ось приміри:

100—сто, цебто 10 десяток.

1,000—тисяча, десять соток.

10,000—десять тисяч.

100,000—сто тисяч.

1,000,000 — один міліон.

Тут бачимо, що від семої цифри, яка є на ліво, починаються міліони. Отже:

125,000,000—це 125 міліонів.

125,305,000—це 125 міліонів і 305 тисяч.

1,000,000,000—це вже біліон, цебто тисяча міліонів.

15,000,000,000—це 15 біліонів.

15,200,300,400—це 15 біліонів, 200 міліонів, 300 тисяч і 400 (звичайних одиниць.)

З того виходить, правило: перші три цифри на правій стороні, це одиниці; другі три цифри, це тисячі, треті три цифрі, це міліони, четверті три цифрі, це біліони, пяті три цифрі, це тріліони...

В Европі рахуба трохи інша. Там тутешній біліон звуть "міліярд", а тутешній тріліон звуть біліон. Там 1 і 6 зер, це міліон; 1 і 12 зер, це біліон; 1 і 18 зер, це тріліон; 1 і 24 зері, це квадріліон.

Згадатиб також, що є ще спосіб рахування ріжними частинами — "дробами", де одиницю ділиться не конче на десяточні частинки, але на які захочеться, однак у щоденному вживанні таке рахування майже не приходить.

Букви, писані димом з літака в повітрі, бувають звичайно великі на дві милі.

★

Руперт'с Гавс, найстарший склеп Годсон Бей Ко. в Канаді для торговлі з індіянами й ескімосами, коло гирла ріки Руперт, над заливом Джеймс, був збудований в 1668 році.

★

Великий годинник в Лондоні — Биґ Бен, почав іти 31 травня, 1859 року, але почав видзвонювати години аж 11 липня, слідуючого року.

Мої спомини з минулого

Я прожив на світі вже 73 роки. Минуло вже 56 років від тоді, коли лишив рідне село, рідну хатину, в котрій родився.

Через ціле своє життя мені все стоїть у памяті як було в той час у рідному краю. Пригадую собі як мило пташки співали, як соловей щебетав, як зазуля кувала, як жайворонки підлітали на полях і співали. Все те до цього дня причуваеться мені.

Пригадую собі Рождество Христове —як дітвора колядувала попід хати, як у церкві колядували Бог Предвічний, як святили воду в Йордан на Дністрі, як стріляли з моздірів на врочисті свята, як на Великдень дзвони весело гуділи, як люди паски клали навколо церкви і священик святив їх, а всі люди співали Христос Воскрес. Пригадую собі як молодіж Гаївки виспівувала, всі три дни на Великдень. Все те стоїть у памяті не забутне.

Пригадую собі ті цвинтарі з хрестами, це наші предки поховані. Пригадую собі й ті лани, на котрих золотиста пшениця росла і ті ліси буйні, що давали користь панам, а бідні люди не мали чим у хаті страви зварити. Пригадую собі і ті нори, з котрих випливала вода й річки розходилися по садах, яких було дуже багато в нашому селі.

Все було миле в нашому рідному краю, але люди бідували і з тої причини лишали його та їхали за моря де була надія, що завжди буде кавалок хліба в хаті. В рідному краю десятки людей стояли коло церкви і чекали милости від багатших людей, які мали щире серце й бідним помагали.

З такої біди і я лишив рідний край та пішов за море, щоб не голодувати, бо в краю ще я малим був коли вже хліба бракувало в хаті і не один день пережили без хліба. До шість років я вже добре памятав, що й я один день пережив у голоді.

Коли мені було 6 років, наші родичі того року до Рождества Христового зарізали останню свиню, а потім вже ніколи більше ми мяса не мали. Корови ніколи в нас не було то і молока ми не мали. Жили ми найбільше бараболями, капустою, фасолями і садовиною. Хліба також у нас не було. Ми жили більше на кулеші як на хлібі. Гірке було це життя.

Родичі мали всего два морґи поля і город коло хати. Він був досить великий, около пів морґа. Поле було бідне, бо ніколи не гноєне. З нього було дуже мало врожаю. Тому нам ніколи хліба не ставало на цілий рік. Ми завжди купували його, якщо було за що, а коли не було защо купити його, то мусіли жити на бараболях.

Мої родичі мали 10 дітей. Перші 5 дітей повмирали—2 хлопці і 3 дівчині. Вони померли на завали. Це була така слабість, що горло запухало. В той час ще ніхто про доктора в селі не знав, то і рятунку не було. Хто заслаб, той мусів умирати.

А потім знову пятеро дітей прийшло на світ—знову 2 хлопці і три дівчині. Першою була дівчина, Катерина, а потім хлопець Стефан, потім я, Іван, а відтак Анна і Василина. Три сестри ще живуть, а брат Стефан помер. Прожив 69 років.

В той час, коли я зачинав ходити до школи, в нашому селі школи ще не було. Один жид мав у селі дуже велику хату. Її винаймали в Іцка на школу. В тій хаті професор учив дітей цілий рік. Слідуючого року винайміли другу хату, в пані Кошман. Це була також простора хата. Того літа зачали будувати нову школу. По четвертій годині я йшов до нової школи і носив мулярам цеглу під руки. Кожного дня я заробляв 2 центи. Я тішився тим, що міг відробити 2 центи. Тої осени скінчили будувати школу і почалася наука. В той час було 80 учнів. Моя старша сестра Катерина і брат Стефан виросли без науки. Гірко мойому братові жилося без науки.

На 14 році я скінчив сільську школу і одержав добре свідоцтво від учителя.

Священик і учитель радили моїм родичам, щоб вони мене пустили до вищої школи. Родичі на це не хотіли погодитися, бо боялися, що вони за мене не зможуть платити. Моїм родичам темні люди казали, що вони все поле і хату стратять як мене пустять до вищої школи. Отже через родичів я не маю вищої науки. Помагав родичам вдома оскільки міг помагати. Кожного дня я ходив до ліса і збирав губи і сухі гіля з дерева та носив їх до дому, щоб було чим палити. Так було до пізної осени. Я стільки того дерева наносив, що вистарчило його майже на цілу зиму.

В лісі родились всякі губи ціле літо. Вони були ріжних назв: грибп, козарі, голубінки, черлінки, білі лисички, підпеньки і багато інших, яких вже не памятаю. Ті губи мама варили і то була дуже смачна їда. Мама також сушили ті губи на зиму. То і сушені були добрі їсти в зимі. Ходив я і до Дністра і ловив рибу на вудку. То і та риба була в великій пригоді, бо було що їсти.

Родичі мали на свойому полі кукурудзи. Дещо вони заробляли в багатих людей за сніп бо бідні люди йшли до двора в жнива і жали пшеницю й жито серпами. Пшеницю жали за 14-тий сніп, значить панові 13 снопів, а собі один. Жито жали за 12-тий сніп, а овес за 10-тий сніп. Якщо на день ви заробили 10 снопів, то ви були дуже добрий робітник. Таких робітників було дуже мало, щоб нажав 130 снопів на день для пана, а для себе заробив 10 снопів. Коли ми вже мали трохи того збіжжя, то до нього ми мали жорна і мололи його на муку.

Тато занималися всякою роботою. Вони були мулярем і мурували мури та криниці. Були вони й шевцем і в зимі робили чоботи й постоли. Вони знали й майстерку. Таким чином вони заробляли на всяі роботи, щоб було на хліб для дітей. А що за працю дуже мало платили, то ніколи не могли заробити стільки, щоб було досить на життя.

Коли вже мій брат Стефан мав 16 років, родичі дали його до скарбу, на роботу, тобто до двора, до пана робити на ціле літо, від 1 березня до листопада. За ту роботу жидюга платив братові за ціле літо 18 ринських. На польські гроші це було 36 корон, а на американські, можна сказати $18 і 12 бушлів збіжжя, тобто 4 бушлі жита й 8 бушлів кукурудзи. За те треба було робити 8 місяців. Я мусів носити братові обід до двора і кожного дня ходив до ліса, та носив дрова й губи та ловив рибу, щоб було що їсти.

Слідуючого літа нас обох дали родичі до скарбу, тобто брата і мене. Ми оба побирали по 36 ринських або $36 і по 24 бушлі збіжжя. В скарбі було гірко робити бо треба було робити ночами й днями. Мій брат був послушний то йому не було дуже зле. Що казали йому робити, те він робив і над ним не збиткувалися. А над мною всі чорти знущалися бо мені таку роботу нераз давали, яку не міг виконати і за те я нераз дістав гарапником по плечах.

В той час у нашому селі, Синькові, панували жиди, які винаймали панські землі — лани на тисячі морґів. Скільки того поля було, то я і до нині не знаю, але знаю, що вони тягнулися милями. Жиди панували на тих ланах, а бідний нарід робив у них за пів-дурно.

Коли скінчив свої місяці і вже був вільний від тої роботи, я сказав своїм родичам, що я більше в скарбі не буду робити а піду в світ і буду шукати місця де можна легше жити. Просив я своїх родичів, щоб мене пустили до Канади, бо в той час мого тата брат, Ілько Панчишин, вже був у Канаді, котрий виїхав до Канади 1899 року, і вуйко, писали до нас: "Їдь, брате, до Канади з дітьми, бо тут у Канаді будете ліпши жити як у Галичині". Але тато не думали про Канаду нічого, бо знали, що стільки грошей не буде з того поля, щоб ми всі поїхали до Канади. Я напирав на родичів, щоб вони пустили мене самого до Канади. На те вони ніяк не хотіли погодитися.

Одного дня тато були в селі досить довго. Коли прийшли вже вечером до дому, були досить веселі. Кажуть до мене: "Ми так зробимо — я продам поле і я самий їду до Канади та Стефана візьму з собою. Зять також поїде зі мною. Як вдасться нам переїхати границю, то я постараюся про те, що скоро і вас заберу до Канади".

Наш зять був войськовий—називався Семен Чубатий. Мій брат Стефан і зять Чубатий не могли дістати пашпорту на дорогу, отже мусіли перекрастися через

границю. Тому тато постановили, щоб цих двох вдалося взяти до Канади без клопоту, а з рештою то може вже буде легше щось зробити. Мені було жаль, що вони так зарядили, що вони їдуть а я мушу лишатися і дальше гірко бідувати. Але я мав надію, що тій біді колись прийде кінець.

Клопоту з продажжю поля не було. До двох тижнів тато продали поле і мали стільки грошей, що мали на дорогу для себе і для брата. Хату і город продали німцеві. Він був коваль — мав коротку ногу і називався Якуб Дерин. Він прибув з Німеччини і оженився з українською дівчиною. Був добрим ковалем то й життя робив добре. Він купив наш ґрунт без грошей—на порозумінню, що якщоб мої тато не любили Канади і вернулися до села, то він мав відписати ґрунт назад. А якщо тато нас будуть брати до Канади, то ґрунт буде його. Він мав дати нам гроші на дорогу. Ґрунт був проданий за 270 ринських.

Приготовані до подорожі, тато, брат і зять Чубатий покинули рідне село і поїхали за море. Виїхали вони з дому 1-го березня, 1903 року.

Боже! Яка то була тяжка розлука. Тато лишають маму і нас, троє дітей, а шваґер покидає молоду жінку і маленького синочка, який мав тоді лише три роки. Ніхто не знає коли той час прийде, щоб той смуток пережити і зійтися знову як родина. Мама поїхали з татом до Заліщик, до потягу, і вернулися аж у вечір, а ми вдома переживали найбільший смуток у житті. Старша сестра, віддана за Чубатим, лишилася в нас, бо її чоловік ще не мав своєї хати і вона не хотіла жити з його родичами. Ми ще спали, коли сестра встала і взяла ключ до рук, щоб двері відчинити. Так загризлася, що чоловік поїхав, що впала на землю непритомною. Чую крізь сон, що в хаті всі плачуть, і я пробудився. Дивлюся — що сталося, а сестра лежить на землі мов мертва. Я не міг її піднести, бо вона була досить тяжка. Взяв я ложку, щоб отворити її зуби. Я розважив зуби ложкою і вляв води в її рот і вона пробудилася. Взяло багато часу, заки вона почала до нас говорити.

Їсти нам нічого не лишилося, бо вечером були гості, які прощали тата в дорогу, і все поїли. Того дня ми мусіли терпіти голод. Та я не був встидливий і пішов до вуйка, маминого брата, і просив, щоб нам продали бушель кукурудзи. А вуйна кажуть вуйкові: "Я не кажу кукурудзу продавати бо тепер вона дешева".

Я пішов від вуйка з плачем і стрінув на дорозі Івана Миронюка. Він ішов з корчми і вже був підпитий, бо любив запиватися. Він спитав мене де я ходив. Я говорив до нього плачучи, що не маємо що їсти, що я ходив до вуйка, щоб нам дали кукурудзи, а вуйко не дав. Той чоловік вислухав мене і каже: "Ходи до мене; я дам тобі бушель кукурудзи і бушель жита. А як прийде весна, то ти мені відробиш".

Пишу бушель по американськи а в старому краю звали бушель ґелеткою. Є багато людей, котрі не знають, що це таке ґелетка.

Я приніс те збіжжя до дому. В нас були жорна, отже я зараз змолов трохи кукурудзи і сестра зварила кулешу. До неї додала фасолі і в полудне вже мали чим поживитися.

Від 1-го березня вже більше того року студені не було. Того дня зачався піст і зближалася весна. Почали кликати людей до роботи до ліса—садити жолудь з дубів. Той жолудь садили там, де був зрубаний ліс. Я пішов до тої роботи і щиро робив, щоб мене не прогнали. Тої весни зачали платити робітникові по 40 центів на день. Який я був щасливий, що я заробляв 40 центів на день! Я виробив у лісі до Великодня і вже були гроші на хліб. Купив я пшениці на паску і за ринського мяса. То була велика втіха, що ми мали на Великдень паску і мясо.

Від тата ми отримали з Канади лист. Вони писали, що щасливо заїхали до Канади, до брата, і будуть з ним старатися, щоб найскорше взяти нас до Канади. Прислали нам 10 долярів, щоб ми мали на життя.

Тиждень по Великдень вже була весна. Люди вже сапали на полях а в селі ті були вдома, котрі були нездібні до роботи. Знаю, що того понеділка була дуже сильна буря з полудня. На другому боці Дністра було село Брідок. Там жили два багачі. Один звався Василь Бзовий, а другий Манолій Бзовий. В Василя Бзового повстав у стодолі вогонь. Ті ба-

гачі погоріли і той вогонь буря перенесла через Дністер до нашого села, Синькова. В нашому селі згоріло 18 господарів. Згоріли всі будинки, а мій тими людьми погорів і мій вуйко. Погоріло все. Навіть і пес згорів на ланцюху коло хати. Вуйко повернув до нас і з плачем говорив до нас, що він не поміг нам, коли ми не мали що їсти а тепер і він мусить шукати за хлібом. Так воно на світі є, що коли людині добре, то вона бідного не знає, а коли попаде в біду, тоді бідного згадає. Той чоловік, що мені дав збіжжя, не погорів. Всі сусіди погоріли коло нього, а його будинки чудом лишилися.

Я тому чоловікові відробив той довг, а потім робив у тих людей, котрі погоріли.

Від тата листи приходили і потішали нас, що заберуть нас до Канади і що вже купили для нас корову і свиню. Тато пішли з своїм братом до Івана Саламандика. Він також був з нашого села. Вони попросили його, щоб він пішов до банку і позичив грошей для нас на шіфкарту. Саламандик послухав тата й вуйка. Як запоруку в банку він поставив свою фарму і позичив $250. Банк у той час брав процент по $12. від сотки. Тато вислали ті гроші до Гамбурґу і ми отримали шіфкарти до Канади. Не памятаю як називалася та компанія, через котру ми їхали до Канади, та памятаю, що було написано Гамбурґ Американ Лайн.

В нашому селі був Прокоп Марущак. Він був у Канаді самий кілька років і того літа вернувся до дому та хотів взяти свою жінку до Канади. Вона за ніщо в світі не хотіла їхати до Канади, а він не хотів більше в старому краю жити. Отже він збирався їхати до Канади без неї, але брав з собою жіночих братів Дмитра і Василя. Ми були тим раді, що мали добре товариство на дорогу. Тепер я пригадав купцеві, котрий купив нашу хату, щоб старався дати нам гроші, бо ми їдемо до Канади. Коли він почув, що ми їдемо до Канади, він сказав нам, щоб ми опорожнили одну кімнату в хаті бо він приходить до хати мешкати—я сказав йому, щоб він дав перше гроші а потім може замешкати в хаті. Він склав на фіру все, що мав перевезти до нас. Він мешкав до того часу в жінчиної мами. Він лише ждав на те, щоб ми найскорше їхали до Канади бо він не міг там дальше мешкати.

Приїхав він з тим наладованим возом до нас і каже мені отворити браму. Я кажу йому, щоб вперед дав гроші, тоді я отворю браму. Він зі злости зачав браму сіпати, а його сусіди йому помагали. Брама отворилася і він заїхав перед хатою. Мама замкнули хату з середини. Він почав тоді в двері гримати, поломив їх і зайшов до хати з розбоєм. Мама пішли до війта і розказали йому про те. Війтом був Роман Тофан—дуже добрий війт. Він прийшов до нас і каже до Дерина: “Ти, зайдо, як смів іти до цеї хати з розбоєм? Я тебе арештую. А коли дась гроші цій жінці, то завтра будеш вільний”. Він обіцяв, що зложить гроші слідуючого дня. Своїх грошей він не мав але пішов до Якова Саламандика, великого багача в селі і той позичив йому гроші. Ми отримали всі гроші і вже не дбали що дальше буде.

Слідуючого дня я пішов з мамою до Залішик за пашпортом і ми дістали його. Вернулися до дому вечером. Коли наш господар побачив, що ми вернулися, він каже до нас: “Забирайтеся звідси, бо це моя хата”. А я сказав йому, що ми ще маємо право мешкати тут три тижні, аж доки не виїдемо в дорогу. Він каже: “Марш звідси, бо це вже все моє”. До хати нас не хотів впустити. Ми сіли під хатою і сидимо. Він зачав тоді виносити все наше з хати на дорогу і виносив все, що було в хаті та склав його на купу на дорозі.

Надійшов Семен Бзовий а ми всі сидимо на дорозі коло того нашого добра. Він питає нас що сталося, а ми кажемо, що Якуб нас вигнав з хати і тепер не знаємо де будемо мешкати доки виїдемо до Канади. Він сказав, що нас забере до себе і що в нього перебудемо заки поїдемо. В нього дітей не було, хата була велика і ми в нього мешкали доки виїхали в дорогу.

Прийшов той день, коли ми мали їхати в дорогу. Я пішов до Дністра і викупався добре та шість разів переплив його, бо знав, що вже більше в ньому плавати не буду.

Котрого дня ми виїхали з села—не памятаю, але знаю, що на початку серпня посходилася наша рідня, попраща-

Великий Дім Івана Панчишина

лася з нами і добрі люди відвезли нас до Заліщик, де ми сіли на потяг і приїхали до Гамбурґу. В Гамбурґу ми ще сиділи чотири дні, чекаючи на корабель. Коли нас везли до корабля, за нами бігли міщани і блеяли як вівці, бо в той час ще всі їхали в кожухах. Так провадили німаки нас аж до корабля і з нас сміялися.

Корабель з нами відплив від пристані над вечером. Заки стало темно, то ми ще виділи місто Гамбурґ.

Ми їхали кораблем три тижні заки доїхали до Галіфаксу. На морі були всі слабі цілу дорогу і ніхто не міг нічого їсти. Я ще ніколи не був такий слабий як тоді. Всі ми були дуже раді коли побачили береги Канади.

Вийшовши з корабля, ми пішли на переглядини. Доктор оглядав очи. Тих, що мали нездорові очи, ділили на дві ґрупи. Одних брали до шпиталю, якщо вони мали родину в Канаді. Котрі не мали тут родини, їх завертали до старого краю. Ми мали таке щастя, що я й мої дві молодші сестри пішли до шпиталю, а мама і замужна сестра поїхали дальше в дорогу до Винніпеґу, а звідти до Стюартборн, у Манітобі. Отже це була дуже тяжка розлука вже в Канаді. Нас розлучили від мами. Ніхто не знав як на довго нас розлучили, як довго будемо в шпиталі і чи побачимо своїх родичів. Ми дуже боялися, щоб нас до старого краю не завертали. Були ми в шпиталі три тижні на очи, а по трьох тижнях нас відпровадили на потяг до родичів і дали нам у шпиталі один фунт хліба на дорогу. Грошей ми не мали. Я мав лише

— Що це таке приятель?

— Це той, хто має ті самі вороги, що й ви.

Два судді були арештовані за надто скору їзду. Прибувші до судової салі, вони побачили, що в ній не було нікого, отже вони рішили судити один одного. Перший суддя зайняв місце як суддя і спитав свого колеґу:

— Винен чи невинен?

— Винен, пане суддя.

— Пять долярів кари, — сказав перший суддя, і вийшов з свого місця.

На суддейському кріслі засів другий суддя.

— Винен чи невинен?

— Винен, пане суддя.

— Цих провин є трохи забагато. Це вже друга така провина одного й того самого дня. Я наложую на вас десять долярів кари або десять днів вязниці.

4 центи. На тому фунті хліба ми заїхали до Монтреалу. В дорозі ми були дуже голодні.

В Монтреалі, на стації, стрінув нас той аґент, який розлучив нас з мамою. Він приступив до нас і спитався мене чи ми маємо гроші на хліб. Я сказав йому, що маю 4 центи. Він взяв мене там де хліб продавали і купив нам два великих бохонці хліба та ковбасів, то ми вже мали що їсти аж до Винніпеґу. Там ми вийшли з потягу і нас запровадили до іміґраційного будинку. Ми мали там чекати до вечера на потяг, котрий мав відходити до Домініон Сити. Відвідав нас у тому будинку краян з нашого села. Називався він Семен Слободян. Він нам всего накупив до їди і нас завів на потяг. Ми йому щиро дякували за те, що він нами заопікувався в Винніпеґу.

Приїхали ми до Домініон Сити. Це вже наша остання стація. Ми вийшли з потягу і сіли під стацію і не знали що дальше має бути і де будемо ночувати. Огорнув нас страх. Дивимося—хтось іде до нас і каже: "Ви рускі?" Я втішився, що почув "рускі". Він каже до нас: "Ви підете зі мною. Ваш тато тут був учера і мені казав, що ви маєте приїхати і щоб я вас забрав до себе". Це був жид, який мав склеп у містечку. Ми вже були щасливі, що він нас забрав зі стації і довідалися, що тато були в цього жида вчера.

Коло цього містечка німці мали млин, яким мололи пшеницю. Люди приїздили до млина з далеких сторін. Якраз того дня приїхав до млина зі Стюартборн Яким Клим і змолов свою пшеницю та прийшов до того жида дещо купити. Жид поговорив з тим чоловіком і сказав нам, що він тата знає і нас забере.

Ми сіли з ним на віз і рушили в дорогу. Зайшла ніч. Доріг у той час не було і він не знав чи він іде правильною дорогою. Він дав коням волю і каже до мене, що коні самі потраплять прийти до дому. По північи коні зайшли на подвіря і каже до мене, що то не його хата але знає тих людей. Каже: "Ці люди з вашого села—Стефан Кошман," і лишив нас у тих людей.

Вони нас приймили щиро, а ранком пані Кошман пішла зі мною до Стюартборн, де я стрінув тата в склепі. З татом прийшов я до вуйка і всі раділи, що Бог поміг нам зійтися разом в одній хаті. Вуйко дали свою фіру і дядьо поїхали за моїми сестрами. Вечером перевезли до дому свої доньки. Дівчата дуже тішилися, що дочекалися побачити тата і маму. Ми приїхали до родичів 15 вересня, 1903 року, і від тоді починається наше родинне життя в Канаді.

Ми мешкали в вуйка до Пилипівки. А тому, що в нього не було води в криниці, ми мусіли топити сніг, щоб було чим дві корови напоїти. В хаті була піч і в ній палили та топили сніг, щоб була вода. Від тої печі одного дня зачала горіти стіна в хаті, але ми побачили це на час і всю воду зі снігу виляли на стіну і вогонь погасили. Але і піч треба було розбити, щоб ту стіну з середини погасити, отже не було де палити, щоб у хаті було тепло.

Прийшов до нас Василь Марущак. Він мешкав від вуйка пів милі на північ. Він бачив яке ми горе переживаємо і забрав нас до себе. В тих людей ми мешкали решту зими.

Та перша зима була дуже тяжка. Ду-

же багато було снігу і сильні морози, і нам було дуже прикро.

На весні ми перевезлися до Івана Саламандика, до вуйкового зятя. Старший брат пішов на роботу до Виннипеґу, і від нього не було ніякої відомости ціле літо, бін він не знав ні читати, ні писати. Родичі плакали, що не знали чи він ще живе на світі.

Тато й я пішли до ліса і нарубали тополь і зачали будувати хату на фармі. До Зелених Свят вже була хата готова і ми перейшли до неї жити. Гірке було те життя. Я ходив до людей робити і заробляв по 50 центів на день коло корчування ліса й збирання каміння. То була тяжка праця. Треба було робити цілий день за таку маленьку заплату.

Весна була дуже мокра. Було багато дощу і всюди стояла вода. Комарів було дуже багато. Возом тяжко було переїхати бо він загрязав у землю.

В нас не було муки й одного дня я пішов до містечка, три милі від нас та купив 100-фунтовий міх муки за $1.25. Той міх муки я ніс на плечах до дому три мили і не було де спочити бо всюди було мокро. Я заледви приніс ту муку до дому.

Потім виступили мені по всему тілі чиряки. Одні гоїлися а другі виростали. Так то мене мучило місяць, що я не міг нічого робити. Доктора не було, щоб дістати пораду чим можна їх погоїти. Однак знайшлися такі люди, що порадили мамі. Вони накопали лопухів і зварили їх. Мене тою водою обмили і за кілька днів мої чиряки почорніли і скоро погоїлися. Від того часу до сьогодні я чиряків не мав на свойому тілі.

Тої осени я пішов на працю коло молочення і заробив $60. а брат за ціле літо приніс до дому $80. З того $50. ми заплатили за шіфкарту, за яку були завинили, а решту тих грошей ми тримали на зиму. В зимі їздили до ліса і возили дрова до млина. За них ми діставали по $1.25 за фіру. Як могли на тиждень продати три фірі дров, то було дуже добре бо заробили $3.75 і вже було з чим піти до склепу та купити цукру, кави і що було більше потрібне.

Пригадую собі, що одного дня був дуже сильний мороз. Я хотів конечно привезти фіру дров. Брат мій не хотів їхати зі мною до ліса. Я поїхав самий і нарубав фіру дров. Того дня я відморозив ноги і потім шість тижнів свої ноги гоїв. Через кілька років я кожної зими чув біль у ногах. Тої зими я вже не міг більше їхати до ліса.

Околиця Стюартборн мені не була до вподоби коли я приїхав сюди, але вся родина тут осілася то і я мусів привикати до того життя, бо дальше від родини я самий не хотів відходити. Я знав, що в інших околицях люди ліпше живуть як ці, що осилися тут у Стюартборн. Роки минали а поліпшити життя ніхто не міг, бо земля в цій околиці не була відповідна до фармерування.

В цій місцевості я оженився 15 лютого, 1908 року. На весні я купив 80 акрів землі з лісом і з мочарою за $400. на цій землі ми побудували хату і стайню і перейшли туди жити з родичами. На тій фармі ми скорчували трохи ліса і мали добрий город коло хати. Надії не було на те, щоб поліпшити життя на тій фармі то я більше робив у фармерів як удома і заробляв стільки, що з тої доботи тяжко було жити, бо ніколи не ставало на те все, що було потрібно.

В нас вже було троє дітей коли мої тато померли. По смерти тата, в три тижні, помер нам синочок, проживши 21 тиждень. Дуже було нам сумно похоронити два мерці до місяця. Мама не хотіли з нами мешкати і перенеслися до старшої дочки. Пізніше мама перейшли до молодчої доньки і в неї мешкали до смерти. Мама прожили без тата 19 років. Мали 79 років коли померли.

Рік пізніше я взяв гомстед. На ньому жив Іван Когут довгі роки. Там була маленька хатина і стайня і було 15 акрів ораної землі. Його жінка не хотіла на тій фармі жити. Вона мала дві сестри на восьмому ренчу і цю фарму сканцелювали та забралися туди. Я заплатив за ті будинки і за оране поле $180. і це вже була наша фарма. Я ту фарму, котру купив перше, продав свому шваґрові Чубатому. На цій фармі кілька років поле добре родило. В той час ще не було ржі і ми мали досить збіжжя на цілий рік для себе і для худоби, свиней і курей. Потім вже падала ржа та вже не було доброго врожаю, однак я на тій фармі поставив добру хату, котра стоїть ще й до нині.

Але я бачив, що на тій фармі я ні-

коли не дороблюся, отже я продав її за $800. і купив фарму близько Сейнт Мало з жіночим татом—240 акрів за $3,000. Фарма була дуже добра хоч будинків не було. Ми знову мусіли будуватися. Заки перейшли до нової хати, ми мешкали в буді, котру зробили і накрили соломою. Не раз у той буді ми були мокрі коли дощ падав. Ми збудували хату, стайню і шпихлір з дощок. Я зорав нового поля на около 15 акрів. Слідуючої весни я те поле засіяв і того літа мали добрий врожай хоч була рожа. Моя пшениця була другого ґрейду. Я бачив, що на тій фармі можна зробити життя. Я купив ту фарму з жіночим татом. Я дав свою рату за фарму, а жіночі родичі не могли заплатити своєі рати то приходило до того, що ми оба мали втратити ту фарму, бо ми оба були підписані на угоді. Я бачив, що прийде до злого, то я продав свою половину Василеві Чубатому і він мусів платити за всю землю. Жіночі родичі ще помешкали там рік і забралися до Минеаполис а Чубатий став властителем цілої фарми.

На весні я купив 60 акрів землі в Микити Чубая, коло ріки, і знову мусів будувати хату і стайню. І знову досить напрацювався заки ті будинки скінчив. Земля була досить добра і збіжжя родилося, то вистарчило на життя. Дуже тяжко було робити на тій землі бо було дуже багато каміння. Памятаю, що я орав один день і нарахував, що 603 рази зачепив плугом у камінь. То мене найгірше мучило. Я стратив любов до тої фарми. Але на ній ми пережили три роки. В тих роках люди говорили про Каліфорнію. Казали, що то теплий стейт, бо там зими нема і ростуть всякі овочі. Багато людей бажали лишити Манітобу і переселитися там, де нема зими. Прийшов у нашу околицю Кароль Ґеник, з Виннніпеґу, і розказав людям, що він у Каліфорнії був і що там дуже добре жити. Нас було багато, що слухали Ґеникової бесіди про Каліфорнію. Всі порадилися й рішили вибрати делеґатів, які поїхалиб до Каліфорнії й знайшлиб добру землю і щоб всі ми там осілися при купі. Вибрали трьох делеґатів: Ґеника, Грицька Буґеру і Антонійчука з Толстой. Ми тим делеґатам скинули грошей на дорогу. Кожний з нас дав по $10. Один буковинець, Антонович, їхав разом з цими делеґатами, але платив за себе дорогу своїми грішми. Ці делеґати були багаті люди, а бідні люди скинули їм гроші.

Вони за людські гроші надивилися на Каліфорнію а бідні люди з того нічого не скористали. Як вернулися з Каліфорнії то Гриць Буґера сказав до людей, що світ великий і широкий а жити нема де. Антонович, що їхав і платив подорож своїми грішми, продав те, що мав, і поїхав з дітьми до Каліфорнії і до нинішнього дня живе там, у теплій Каліфорнії. Ніхто нікому не може щастя знайти. Кожна людина мусить сама собі щастя шукати.

Прийшов 1921 рік. Того літа Іван Підгірний і Кость Щерба поїхали до Бритіш Колюмбії. Вернувшися до дому, говорили людям, що знайшли таку землю, що тече медом і молоком. Багато людей зацікавилися Бритіш Колюмбією. Навіть і я набрав охоти перейти жити туди. З Вининіпеґу приїхав аґент від тої компанії, що мала ту землю в Бритіш Колюмбії на продаж. Около 16 фармерів дали свої фарми компанії, поміняли їх на сліпо все що мали і готові були їхати до тої провінції, котрої ніколи не виділи. Ті"панки" дуже файно говорили, отже як їм було не повірити? Вони і для мене приготовили були 5 акрів землі, але я сказав, що я до Бритіш Колюмбії не поїду з дітьми доти, доки своїми власними очима не буду видіти тої місцевости. Я говорив з Іваном Іванчиком, щоб їхати до тої провінції і переконатися чи то всьо правда. Ми оба поїхали до Винніпеґу, до тої компанії, і до нас прилучився Іван Щербань з Толстой. Та компанія вислала з нами аґента, щоб показав нам ту землю.

Виїхали ми з Винніпеґу на початку жовтня. Бачили ми дуже гарні околиці. Коло Реджайна були дуже красні землі і в той час машини молотили збіжжя. Коло Мус Джо була тоді посуха, то ніхто збіжжя не косив бо було дуже маленьке. Переїхали ми Келґарі і заїхали в гори коло Бенф. З гори зсунулося каміння й засипало дорогу потягові, котрий ішов наперед нас і наш потяг мусів вертатися назад до Келґарі. Слідуючого дня ми поїхали іншою дорогою до Сикамус. По дорозі ми ніде не виділи нічого цікавого, лише величезні гори і сні-

ги на горах, а доброї землі дуже мало попри ту дорогу куди той потяг їхав.

Приїхали ми до Сикамус. Каже той аґент: "Ми тут висідати не будемо з потягу бо тут нема де ночувати, а поїдемо до Семон Арм, 20 миль дальше на захід. Приїхали ми до того містечка коло першої години в ночі і переспали в готелі, а рано аґент наймив авто і нас возили по тій околиці. Досить гарна околиця. Тут було багато садів і багато огородини. Ми переспали ще одну ніч у тому містечку і рано вернули до Сикамус потягом, бо ніякої дороги тут не було, щоб можна їхати автом. Ми висіли з потягу, аґент винаймив моторовий човен і ми поїхали озером 35 миль до тої компанійної землі, котра була приготована для інших людей. Ми побачили, що та земля була між горами і приперала до озера. Земля не була дуже рівна, а досить спадиста. Колись на тій землі був дуже грубий ліс і його зрубали. Осталися величезні пні. Тут були колись поселенці, але вони повтікали з цеї землі. На памятку лишили маленькі хати, в котрих жили. Більше не було на що дивитися. Ми зрозуміли, що щоб людина тут доробилася то треба мати корабель і ним везти свої продукти до потягу, а потім ладувати їх на потяг. Навіть те, що треба купити до життя, треба везти озером 35 миль. Ми бачили ту землю і стратили в ній зацікавлення.

Коли ми вернулися до дому, посходилися до нас люди і питали чи так є як ті аґенти говорили. Я сказав їм, що я тут у Леніє буду жити, а до Брітіш Колюмбії не поїду, бо там ще буде гірше як тут, у Манітобі. Однак багато родин поїхали на ту землю і аж тоді переконалися, що я говорив правду.

Чубаї, в котрих я купив землю, були досить багаті і мали з чого жити. Всего мали вони досить, а що зими в Канаді дуже тяжкі й довгі, то вони дуже бажали десь перейти в тепліший клімат, щоб не терпіти морозу. Вони з нами числилися як з рідними і нам помагали через три роки. За те, що ми жили на їх землі, вони від нас не вимагали ані рати ані проценту. Вони знали, що в нас є шестеро дітей і що нам не стає на життя. Вони старалися нам помагати, щоб нам було легше жити. Ми були їм вдячні, бо вони нам помогли переселитися до Америки. Колиб не вони, то ми булиб жили в Канаді і до цього часу.

В 1922 році, на початку липня, прийшли до нас Чубаї і кажуть мені: "Іване, ви поїдете з нашим Назарком до Америки і пошукаєте де можнаб ліпше жити в теплих стейтах".

А я сказав: "Вуйку, я не можу ніде їхати, бо я грошей не маю на дорогу". А вуйко сказали: "Ви їдете і збирайтеся в дорогу".

Його син Назарко і я поїхали до Винніпеґу і зайшли до Кирила Ґеника, котрий також з нами їхав на оглядини стейтів. Ми купили білети і вечером виїхали в дорогу.

Ми переїхали Минеаполис, Шікаґо, Сейнт Лувис і заїхали аж до Нешвил, Тенесі. З цеї поїздки ми переконалися, що всюди є добрі землі і що можна краще жити як у Канаді. Найбільше нам було до вподоби в Мизурі. Тут ми всюди бачили добрі землі і всюди був великий урожай як пшениці, вівса, ячменю, кукурудзи, бавовни, овочів, горіхів, черешень, то все мало чаруючий вигляд. Все виглядало так чудово, що ми не могли надивитися. Ми стрінули двох багатирів, які мали тисячі акрів землі. Один називався Ґаліна, а другий Брукс. Вони возили нас по своїх землях і ми виділи табуни свиней і худоби. Вони показували нам свою землю, котру мали на продаж. Околиці в тій місцевості були дуже гарні і тут Ґаліна мав 100 акрів на продаж. На цій землі був сад з 10,000 брусквинними деревами. Будинки були дуже гарні. Була гарна хата, стайні й ґараж. Це було при головній дорозі. Він хотів за ту землю $10,000. Для мене це було страшне, бо я боявся тисячі довгу, а за 10,000 я не хотів навіть чути. Я ніколи не думав, щоб чоловік такий довг коли міг сплатити. Я був вдоволений тим, що я видів. Такий чудовий сад! Наївся я тих брусквин і черешень так, що і до цього дня ніколи не можу забути їх.

Ті люди возили нас своїми автами цілий тиждень, щоб ми все виділи. Платили за нас обід і вечерю і готель, купували нам напитки і папіроси. За все, що ми бажали мати, вони платили. А в неділю рано, коли ми мали відїхати, вони прийшли до нас до готелю в 12 годині в ночі з своїми жінками і принесли нам

The Canada Fair Employment Practices Act
забороняє
дискримінацію в затрудненні

ЦІЛЛЮ ЦЬОГО ЗАКОНУ є охорона працівників перед дискримінацією в затрудненні і в членстві проф-спілок (юній) з причини РАСИ, РЕЛІҐІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ.

ЦЕЙ ЗАКОН ВІДНОСИТЬСЯ до працедавців на роботах, або підприємствах під засягом федеральної юрисдикції і до проф-спілок, які репрезентують їхніх затруднених. До цих підприємств належать: торговельна фльота, навіґація, залізниці, канали, телеґрафи, аеродроми, комерційне летунство, федеральні коронні корпорації, банки, радіо і телєвізійна сітка, а також роботи і підприємства, які визнано загально корисними для Канади, або які є поза виключною юрисдикцією провінціяльного законодавства.

ЦЕЙ ЗАКОН ЗАБОРОНЯЄ працедавцеві відмовити затруднення особі, або дискримінувати працівника з причини його РАСИ, РЕЛІҐІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ. Працедавцеві теж забороняється користати з посередництва аґенції праці, що практикує таку дискримінацію, поміщувати дискримінаційні оголошення на працю, ставити дискримінаційні питання, — писано, або усно, — які відносяться до подань на затруднення.

ЦЕЙ ЗАКОН ТАКОЖ ЗАБОРОНЯЄ дискримінацію проф-спілок (юній) щодо членства чи затруднення з причини РАСИ, РЕЛІҐІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ.

БУДЬЯКА ОСОБА, ЯКА СКЛАДАЄ ЗАЖАЛЕННЯ на підставі постанов цього закону, або яка допомагає в збиранні доказового матеріялу в рамках цього закону, є хоронена перед відплатними акціями, що моглиб бути вжиті супроти неї.

ЗАЖАЛЕННЯ НА ПІДСТАВІ ЦЬОГО ЗАКОНУ ТРЕБА РОБИТИ ПИСЕМНО Й ПЕРЕСЛАТИ ДО

DIRECTOR OF INDUSTRIAL RELATIONS
DEPARTMENT OF LABOUR OTTAWA

MICHAEL STARR
Minister

A. H. BROWN
Deputy Minister

всего їсти й пити, папіросів і всяких овочів, та з нами їли і пили. Що лишилося, то нам спакували до валізок. Рано, в семій годині, приїхали автами і ми з ними їхали поверх 100 миль. Ми відтак з ними розійшлися і сіли на потяг, котрий нас віз до Минеаполис.

До Минеаполис приїхали ми рано, а потяг мав відходити до Виннипеґу аж вечером. Тут ми знайшли таких аґентів, що нас повезли поза місто оглянути околиці. Приїхали ми в цю місцевість, де я тепер живу. Мені так було тут до вподоби, що я в душі помислив, що — Боже, поможи мені тут жити. І мої мрії сповнилися.

Ми вернулися до дому і я щиро дякував Чубаям за те, що вони мені помогли побачити стільки нового, чого я до того часу не бачив. Я сказав всім, що як не будемо мати грошей на дорогу то піхотою будемо іти до Минеаполіс і там будемо жити, бо там є дуже гарна околиця.

В осени Микита Чубай післав ще свого брата Тимка побачити стейт Мизурі. Тимко вирентував землю в Мизурі. Приніс з собою угоду і сказав, що тепер вже можна туди їхати. Чубаям добре було їхати, бо вони мали гроші і лишали своє господарство на брата. Якщоб їм не було добре в Мизурі, то вони мали до чого вернутися. Я нічого не мав то і охоти не було їхати до Мизурі.

Чубаї потішали мене тим, що вони будуть нам помагати і будемо разом робити, щоб вийшло на добре.

Три роки перед тим я купив 13 телят по 7 і 8 тижнів. Я заплатив за них по $13. Я кормив їх через три роки і на ліцитації я продав їх по $13. За три роки я не заробив на них ані цента. І такий був мій дорібок у Канаді.

Я все продав на ліцитації, заплатив всі свої довги і за 20 років у Канаді мав $450 на дорогу до Америки.

Хоч бідно жилося в Канаді, то дуже жаль було розходитися з рідними.

Прийшов той день, 21 грудня, 1922 року, ми розпращалися з рідними і з приятелями та виїхали в дорогу. Ми й самі не знали куди ми їдемо, бо Чубаї лишилися в дома і того дня не виїхали в дорогу. Ми чекали на них цілий день в Емерсон, але вони не приїхали. Я не знав що сталося з ними і не мав відваги купувати білєти до Мизурі без Чубаїв, отже я купив білєти до Минеаполис. Вечером ми всіли на потяг а рано, 1 січня, 1923 року, висіли з потягу. Жінчині брати прийшли на стацію і забрали нас до себе. Вони виїхали до Минеаполис наперед, а потім забрали свої родичі. Нам було весело, що і тут вже було трохи родини.

Три дні ходив на стацію, щоб стрінути Чубаїв, але їх не було на стації. Вони поїхали прямо до Мизурі. Вони мусіли мати велике здивування коли приїхали до Мизурі і нас там не застали. Я тоді стратив охоту їхати до Мизурі і ми остались жити тут. В Минеаполисі ми пересвяткували Рождество Христове досить весело. Тут вже була церква і в той час була велика парохія. Парохіяни нас полюбили і відвідували нас майже кожного дня. Радили нам, щоб ми зісталися в місті.

По святах я дістав роботу в виливарні заліза і я працював 14 годин на нічній шифті. Я заробляв за 14 годин $5.40. В той час це була велика платня. Робота була пекольна але я тішився тією роботою, бо мав 40 центів на годину. По інших роботах платили по 20 і 25 центів на годину. Я працював у тій виливарні шість місяців і довше не міг робити, бо вже не мав сили до тої роботи.

Після того я дістав роботу в папірні. Там я також робив найтяжчу роботу. З тої праці люди відходили кожного дня. Я робив ту роботу, яку ніхто не хотів робити. Коли й та робота мені сприкрилася то і я відійшов.

Дістав я відтак роботу в Милвокі, як "діпо ковч клінер". Там вже було мені досить легко робити.

Хоч я заробляв добре і було чим діти годувати, то жаль нас не покидав за рідними в Канаді і 1925 року, в літі, ми вернулися до Канади. Тоді я пізнав, що ми зробили найбільшу дурницю, бо ми не мали до чого вертатися. Ми зайшли до порожної хати в околиці і мешкали в тій хаті два тижні. Відвідали ми рідних і пізнали, що для нас тут більше життя нема. Я сказав жінці й дітям, що ми їдемо назад до Минеаполис. Всі зраділи, що їдемо назад. Я наймив Якова Чубая, який мав авто. Всі всіли в авто і за два дні вже були в Минеаполис. Знову роди-

чі моєї жінки зраділи, що ми вернулися.

Слідуючого дня форман з Милвокі довідався, що ми вернулися з Канади і покликав мене до роботи. Ту роботу я робив, а за фарми думав. Стояло мені на думці—як вийти з міста на фарму. Кожного дня дивився в ґазету за фармами.

Одного дня побачив оголошення про 60 акрів на винайм по $500 на рік. Я зателефонував до властителя, він приїхав до мене і випитався мене чи я знаю робити на фармі. Я сказав, що все знаю на фармі робити бо на фармі в Канаді я жив 20 років. Він повіз нас автом на фарму. Та фарма була 8 миль від міста. Я оглянув її і мені вона відразу сподобалася. Я дав йому $200 завдатку, ми зробили угоду і фарма була моя на рік. На весні я ще мав дати $200 заки пічну робити на фармі.

На фармі ще були люди, котрі винаймали ту землю перед нами. Ті люди мали випродаж. Я купив у них 50 курей і чотири корови та пашу для корів. З тим ми перейшли жити на фарму. Я купив маленький трок і навчився ним їздити. Кожного дня їхав я ним до роботи. Я робив від третої години пополудню до одинадцятої в ночі. До дому приїздив коло першої години. Жінка доїла корови і ми мали досить молока для дітей а решту молока наливали в кварти і я те молоко брав до міста та продавав його. Я робив у місті до весни. Трохи грошей заощадив і купив пару коней за $85, купив плуг за $2 і борони за $2. Почав я те поле орати.

Приходить властитель і хоче тих 200 долярів, котрі мав дістати на весні. Я сказав, що не маю їх. Каже він до мене: Я бачу, що ти маєш велику родину і що тобі тяжко приходиться її годувати. Я від тебе відбираю 30 акрів і ти мені більше нічого не винен. Для тебе буде досить цих 30 акрів".

Я на те пристав. Я тішився, що маємо де мешкати, маю 30 акрів землі і нічого не винен. Купив я сіварку до огородини "джуніор плентер" за $22 і в хаті на підлозі вчився сіяти, бо я розумів як менше-більше можна сіяти насіння, щоб було добре. На сіварці були числа як яке насіння на котре число сіяти. Коли я посіяв і зачало те насіння сходити, то все було досить добре.

Властитель приїхав до нас на весні і радив мені сіяти те, що можна продавати на маркетах. Він був дуже щирий нам. Я посіяв зверть фунта редьки. Коли вона була готова на продаж, ми повязали з чотирьох бушлів 120 вязанок. Повіз я ту редьку на маркети і дістав за неї $12. Ця редька дала мені любов до городництва. Я дуже жалував, що я не посіяв її більше, щоб було що возити на маркети кожного дня.

Я зачав сіяти редьки багато. Коли прийшло до збору то ми робили по 15-20 бушлів денно. Редька була дорога ціле літо і я мав велику користь з неї, бо заробляв від 50 до 70 долярів денно. Коли прийшли огірки то ми назбирали їх першого дня 15 бушлів. Я повіз їх на маркети не сортовані і ніхто не хотів їх купувати. На маркетах був жид, який у мене купував багато редьки. Каже він до мене: "Ти не можеш ці огірки так продати. Візьми їх до дому і пересортуй їх". Він ще й показав мені як їх сортувати — більші до більших, щоб були всі однакові в одному бушлі. Я привіз ті огірки до дому і висипав їх на купу. Ми пересортували їх і ще назбирали 15 бушлів. Всі були сортовані. Я повіз їх на маркети і всі продав та заробив поверх $100. Тому жидові я був вдячний за те, що він мені показав як огірки сортувати. Аж до осени я їздив на маркети і все продавав. Купці мене любили і кожного дня в мене купували городину.

Пригадую собі, що один старий жид, з великою бородою, купував у мене городину. Що купить то візьме мій новий бушель і складе те все до бушля і несе його до своєї фіри. Так було кожного дня. Я сказав йому, щоб приніс мої бушлі бо буде жалувати. Він казав, що принесе, але думав, що я забуду і він ті бушлі продасть другому фармерові і заробить трохи на моїх бушлях. Він вже мав моїх 5 бушлів.

В суботу прийшов до мене купувати городину, а я злапав його за бороду і питаю його, де мої бушлі. Я тягнув його за бороду до його воза і взяв свої бушлі. Всі люди сміялися, що я тягнув жида за бороду цілий бльок. Від тоді він вже ніколи не брав у нікого бушля, а приходив з своїм. Помимо того він

дальше приходив до мене купувати й не гнівався, що я тягнув його за бороду.

І так я ціле літо возив на маркети городину. Першого літа ми заробили до осени $1,400. Ми тішилися, що потрафили стільки грошей зробити з городини. Слідуючого року я заплатив $500 за винайм землі і купив ще пару коней, і винаймив ще 40 акрів за $200. Ми вже мали 80 акрів. Я вже мав більше знання коло городини і сіяв те з чого більше може бути користи. Все поле я добре об-

Центральна часть Винніпеґу

робляв і воно добре родило. Було що возити на маркети. Другого літа ми приробили з дітьми $3,400.

В зимі ми мали вісім коров, котрі добре доїлися і я возив молоко до фабрики. Кожного місяця приходило за молоко $225. Вже було досить грошей на наші потреби до хати. Других два роки нам пішло добре на цій фармі. Я винаймав цю фарму чотири роки. Тут ще не було електрики і було пів милі від головного шляху, то дуже було гірко в зимі виїхати автом до дороги. Нераз прокидали сніг і по кілька годин заки дісталися до головної дороги.

В осени мені трапилася друга фарма на винайм. Були будинки і коло головної дороги. В хаті була електрика, земля дуже добра — 98 акрів за $1,100 на рік. Цю фарму я винаймав шість років. Купив я трактор і ми обробляли її трактором і кіньми. На цій фармі ми мали дуже великий прихід. Через три роки ми мали 16 коров. Я думав, що коли маю чек з вісім коров на $225 то від 16 коров буде вдвоє більший чек, а то прийшло до того, що від 16 коров приходив чек на $35. за місяць. До того прийшли посушні роки і я мусів корови продати, бо не було для них пасовиська і не було паші на зиму. Через три сухих роки ми не могли були заробити, щоб було чим винайм заплатити, отже я вибирав готівку з банку і платив винайм. Готівки в банку вже мало лишилося і я боявся цю фарму далі винаймати. Боявся, щоб не зайти в довги, бо то ще й далі були сухі роки. Банк у Робінсдейл мав 20 акрів на продаж або на винайм. В тому банку я був знайомий з управителем. На цій землі банк мав морґедж на $2,800 і хотів продати її за ту суму. Я не хотів стільки дати і дійшло до того, що я дав за тих 20 акрів $2,000. На цій землі була хата на 8 кімнат, але не було пивниці. Отже ми викопали пивницю і дали бльоки під хату, в середині вилагодили і вложили електрику. В осени ми перейшли на нове місце.

Через зиму я навозив гною з Савт Сейнт Павл і добре те поле згноїв. На весні ми його засіяли і все дуже гарно росло, але до липня все висхло, бо не було дощу. Та ми мали на цій землі "пітленд" або торф. На весні ми зорали приблизно 2 акри і ми з цеї мочари продали стільки городини, що заробили досить на життя.

Слідуючої весни ми знову засіяли те поле і все посходило дуже гарно, але знову виглядало, що дощу не буде. Я пішов до міста і купив апарат до наводнювання за $1,600. А що я грошей не мав, то позичив ті гроші в банку.

Ми мали огірків більше як акер. Вони вже цвіли. За два дні ми злагодили цей апарат і пустили воду на огірки. До двох тижнів ми вже мали огірки на маркетах. Пригадую, що першого дня вибрали 35 бушлів огірків, а на маркетах я продав їх по $5. за бушель. Отже за один день я заробив $175. За шість тижнів я заплатив $1,600 за наводнювання і цей апарат вже був заплачений. Що було на городі, ми вливали і мали велику користь з усеї городини. Той апарат нам поміг тим, що ми охоронили від посухи наш город і мали що возити на маркети та за все брали добрі гроші. Пригадую собі, що одного дня я продав кропу на маркетах за $350. Це було 350 вязанок. Одна вязанка була така велика, що чоловік міг руками обіймити її. Всего було мало на маркетах у ті сухі роки. Хто вже мав наводнювання, той заробляв гроші.

В осени прийшов до мене другий банкер з Оссійо і каже, що він має 15 акрів землі на продаж коло шляху, і що це дуже добра земля. Він радив мені купити її. Я цю землю любив, бо бачив її коли їхав перший раз до Америки і просив Бога, щоб я міг її мати й на ній жити. Я купив цих 15 акрів за $1900, а попри ці 15 акрів було ще 10 акрів землі. Мій син купив цих 10 акрів за $1,600 і побудував хату, в котрій мешкає до сьогодні. Це поле на весні ми зорали і посадили кукурудзу. Того літа вона добре зародила, бо вже було досить дощу. Ми ту кукурудзу в осени зібрали і мали около 2,500 міхів. На своїй новій фармі я збудував великий будинок і в ньому стояло все—авто, трок, машинерія. Збудував я й стайню і кошницю на кукурудзу, та будинок на свині і курник на кури. В той час ми мали пару коней, три корови і 10 свиней. На весні ті свині привели більше пацят і до осени мали 80 штук свиней. Ми вигодували 2,000 курей і мали досить всего. Було чим те все годувати. Я привіз пять

фір соломи коло стайні, купив чотири тони вугілля на зиму, намолов паші для курей і свиней. Все те я прилагодив, бо ми мали їхати на весілля до брата, котрий жив в Овк Беньк, у Манітобі. Мій брат женив першого сина, тому дуже хотіли бути на тому весіллю.

Я мав найманого чоловіка, котрий мені помагав те все поробити. Я хотів покінчити роботу заки поїдемо на весілля. Та сталося противно. В шестій годині повстав вогонь. В стайні займилося сіно на горі і не було сили той вогонь погасити. Ми мали стільки часу, що повиганяли зі стайні худобу, свині й кури. Будинки всі погоріли. Тільки хату врятували. По вогні я мусів те все продати — коні, корови, свині й кури, бо не було чим кормити і де тримати їх. Ми осталися без нічого. Але я мав на будинки асекурацію то я отримав $1,260. за ті будинки що погоріли. Це не була велика сума, однак був початок відбудувати будинки.

Трафилося мені так, що стейт мав робити новий шлях. Один фармер мав дуже велику стайню на тому місці, куди мав іти той шлях. Ту стайню мали розібрати. Я купив її за $225. і добрі люди помогли мені ту стайню розібрати. Я повозив те дерево до дому. В зимі я повитягав цвяхи з того дерева і на весні було все готове до будови. Майстри в той час ще були дешеві. Майстрів було багато і вони не могли знаходити роботи. Я їх знайшов і наняв два чоловіки по $30 на місяць. Вони працювали щиро й не дивилися на годинники. Вони збудували такі будинки як ті, що були. Це було моє щастя, що малим коштом я мав всі будинки на місці і знову тримали три корови, трохи свиней і кури. Те літо було дуже гарне на город. Все добро росло. Діти нам щиро помагали. Ринок на городину був добрий і ми скільки приробили, що я виплатив усю землю, купив нове авто, та мав досить грошей на всі потреби. А що я дуже хотів жити коло шляху, то я продав цих 10 акрів з будинками за $4,000. а 10 акрів записав синові і наймив майстрів в осени до будови хати тут, де ми тепер живемо.

Через зиму майстри працювали і до Великодня хата була викінчена. На весні ще збудували великий ґараж на три авта і тепер тут живемо вже десять років.

Коли ми перейшли жити на цю землю, то я купив ще три акри землі за $1,000. лише один бльок від нашої хати, а два роки пізніше знову купив 5 акрів землі за $2,300. по другому боці шляху від цих трьох акрів.

З нами були ще два сини не жонаті. Вони робили на землі і возили городину на маркети. Я вже на маркети не їздив а поставив собі "стенд" коло дороги і на тому "стенді" продаю свіжу городину. Кожного літа маю добрий бизнес.

Прийшло до того, що місто розширювалося і вже побудували хати попри нашу землю. Три роки тому я продав свою землю за $15,000. а собі лишив три лоти з будинками. Тут вже не було на чому робити, бо для дітей цих 8 акрів було замало. Отже ми купили 210 акрів землі за $34,000. коло ріки, близько нашої хати. До тих фармів 15 миль. Та вся земля є попри ріку і добре наводнювати її як замало є дощу. Земля дуже врожайна. Наші діти на тій землі минувшого літа перший раз сіяли городину. Було трохи невдачі, бо то для них перше літо і вони ще не знали сили тої землі, та де і що ліпше сіяти. Все таки вони вивозили на маркети огородину, за котру отримали $33,000, отже це був дуже добрий прихід першого літа.

В нас було восьмеро дітей — 5 синів і 3 доньки. Всі вони вже подружені. Перша дочка живе в місті Минеаполис, друга дочка живе близько нас, а трета живе в Каліфорнії. Один син у Каліфорнії, один, найстарший, живе близько нас. Він також продав свою землю під місто за $12,000 а купив 20 акрів за $6,000. Один син, три милі від нас, має 40 акрів землі й також занимається городиною.

Ми вже старі. Я маю 73 роки, а жінка має 68 років. Їздили ми до Каліфорнії пять разів у зимі. Хоч у Каліфорнії нема зими, то я там не міг довго бути бо той клімат не є для мене здоровий. Ми переїхали всю Каліфорнію і виділи дуже чудові місця. Росте там всяка садовина. Вигляд чаруючий, однак я там не можу жити. Одної зими ми поїхали до Флориди і там надивилися на ті тропічні ліси й на ті чудові сади. Все цікаве, та я не люблю Флориди більше ніж Каліфорнії. Тут ми пережили молодий вік,

тут виховали діти, дочекалися 20 внуків і 5 правнуків і доки ще можемо, працюємо на городі. Маємо гарні ягоди коло хати, а на весні садимо помідори й огірки, а решту нам діти привозять, щоб було що продавати на "стенді", бо ми з нього маємо великий прихід.

До міста нам вісім миль. В місті є дві церкви—одна католицька, а друга православна. Католицька церква має більше як 200 парохіян. Кілька років тому наша парохія збудувала українську школу, де діти вчаться по українськи і по англійськи. Вчать сестри, котрих прислав нам єпископ з Філядельфії.

Школа коштує $165,000. Заплатили готівкою $105,000 а $60,000 наша школа має довгу. Але по Божій волі і той довг у короткому часі сплатимо. Ми радіємо тим, що маємо школу й велику галю де можемо сходитися.

Ці свої спомини я написав тому, щоб ті люди, котрі живуть у Канаді на бідних землях, шукали ліпшої землі де можнаб ліпше жити і легше доробитися. Земля, це наша мати. Хто на ній працює, той ніколи не бідує. Кожна людина може знайти щастя, якщо за ним шукає, а хто його шукає, той напевно його знайде.

Я дуже хотівби відвідати рідний край колиб він був вільний від гнобителів. Ще хотівби видіти рідне село і ще раз почути спів тих любих пташок, подивитися на той Дністер широкий, бо все в житті забувається, а рідний край ніколи не можливо забути. Нема в житті нічого милішого, як рідний край, село родиме.

Іван Панчишин

З ІСТОРІЇ НОВОРІЧНИХ БАЖАНЬ

Звичай посилати собі взаїмно бажання в день нового року є дуже старий, бо знали його ще старинні римляни. Тоді був звичай, що разом з бажаннями посилали собі також дарунки. Передовсім давали дарунки маґістратським урядовцям. Насамперед були то овочі; спеціяльно вибирали їх для того. Пізніше посилали ще дорожчі дарунки. Відтак римські цісарі приймали ті дарунки як свого роду данину, якої домагатися мали право.

В середновічних часах Европа переняла ті звичаї від римлян. В перших початках, коли то християнська церква завоювала собі світ. Новий Рік святковано не 1-го січня, так як римляни, а 25-го грудня. Тому, що не сила було здавити цілком старі звичаї, то і день 1-го січня оставили як свято, а саме назначили його як день обрізання Господнього. Як і римляни так і середновічні народи посилали собі взаїмно бажання і дарунки. Той звичай вдержався довго, ще навіть і тоді, як уже на Різдво стали обмінюватися дарунками. Вірили, що такі дарунки приносять щастя. Само собою той звичай надуживано. А саме люди на впливових становищах стали вважати, що такі дарунки їм правно належаться. Залежні від них люди були просто приневолені придержуватися того звичаю, хоч би то їм приходилося й дуже тяжко. А що заразом податки новорічні ставалися причиною все більшого люксусу, марнотратности, що люди старалися один одного перевисшити в обдаровуванні, то власти мусіли карати за новорічні дарунки. Зрештою в Бельгії і Франції ще й нині є звичай давати дарунки собі взаїмно на Новий Рік а не на Різдво. Новорічні бажання в середновічних часах були виконані дуже артистично. В XV столітті новорічні картки виконувано на дереві або на міди. Само собою, такі картки були дуже дорогі. Зрештою пересилано новорічні бажання листовно. З початку такі бажання були дуже прості, невимушені, а потім маломало вишукувано як найдобірніших слів, але заразом і дуже вимушених. Само собою в середновічних часах висилано стільки бажань, що й в наших часах, коли то поштарі просто не можуть дати собі ради з цілими копицями новорічних карток і листів.

Коло Форт Френцес, Онт., виріс буряк ваги 5½ фунта, 27 цалів довкола.

★

Приймаймо все, що приходить до нас, ані з байдужністю, ані зі страхом.

★

Поведінка є більше переконуюча ніж мова.

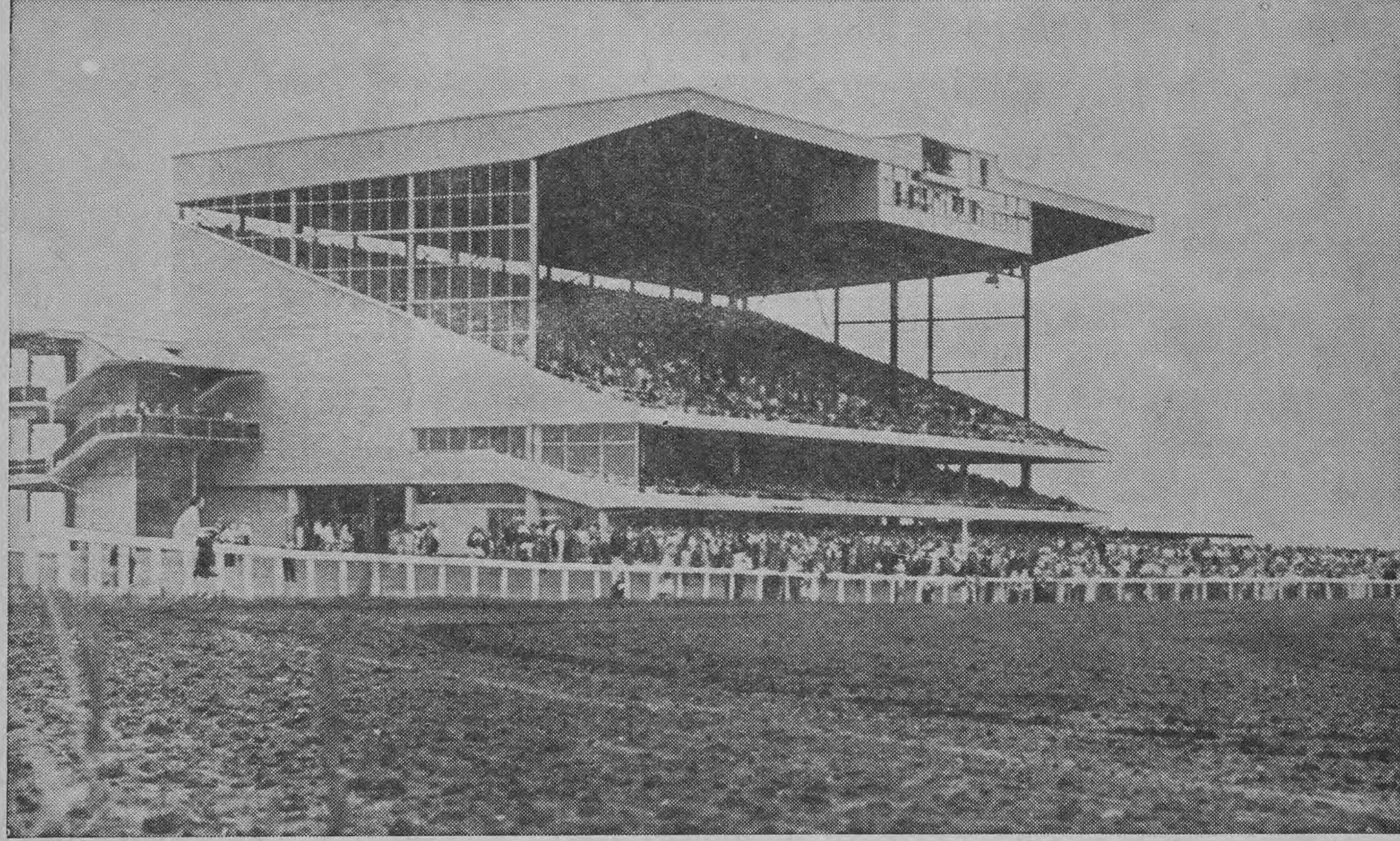

Поло Парк — місце кінських перегонів — Винніпеґ

Новоприбулі —

ВИВЧІТЬ МОВУ СВОЇХ НОВИХ ПРИЯТЕЛІВ

Спільна мова громади де ви живете і працюєте є або анґлійська, або французька. Добре знання мови для вас велике значення. Можете вчащати на курси мови в кожному канадійському центрі.

Користей для вас буде багато

ГОРОЖАНСТВО

Знання анґлійської або французької мови вимагається, щоб стати канадійським горожанином.

ІНФОРМАЦІЇ І РОЗВАГА

Ви зможете читати канадійські часописи, журнали і книжки. Ви зрозумієте і будете користати з телевізії, кіна, викладів і театру. Ви краще зрозумієте канадійське життя і звичаї.

ЖИТТЯ В ГРОМАДІ

Ви зможете легше заприязнюватись зі спів-працівниками і з сусідами. Вас скоро приймуть як члена громади.

ОСОБИСТІ СПРАВИ

Вам прийдеться легше полагоджувати справи в склепах і в бюрах. Ви зможете пояснити свої потреби власникам домів, лікарям, адвокатам, ремісникам, шоферам автобусів, урядовим працівникам та іншим.

ЗАТРУДНЕННЯ

Для вас буде легше отримати та задержати працю. Будете мати більші можливості майбутніх промоцій. Зможете користати з технічних курсів для поліпшення своїх зарібкових спроможностей.

Подумайте про ці користі — і ДІЙТЕ ТЕПЕР!

Запишіться на курс мови! Якщо вам неможливо вчащати на науку, дістаньте даром книжки і вчіться дома. Ваші місцеві школи, найближче бюро Горожанства й Іміграції або Відділ Канадійського Горожанства в Оттаві радо подасть вам бажані інформації.

Ellen L. Fairclough

Minister of Citizenship and Immigration

Іван Франко

МАЛИЙ МИРОН

(Оповідання)

Малий Мирон — дивна дитина. Батько втішається ним і каже, що він чудово-розумна дитина. Але батько, звітна річ, сторонничий суддя. Та й ще Миронів батько — чоловік уже в літах, ледве дочекався дитини і, значиться, яка там будь собі дитина, все вона в нього — і золота й розумна і гарна.

Сусіди тихо шептали собі, що Мирон "якесь не таке, як люди": йде та й розмахує руками, гуторить щось сам до себе, візьме прутик, швякає по повітрі, або стинає голівки з будяків та ластівячого зілля.

Серед інших дітей він несмілий і непроворний. А коли часом і відізветься з чим будь, то говорить таке, що старші як почують, то тільки плечима стискають.

— Василю, — говорить малий Мирон до малого Василя, — ти доки вмієш рахувати?

—Я? А доки маю вміти? Пять, сім, парканацять.

— Парканацять? Ха-ха-ха! А то скільки парканацять?

— Ну скільки-ж має бути? Я не знаю!

— Та то ніскільки. От сядь лишень, будемо рахувати!

Василь сідає, а Мирон починає рахувати, цюкаючи за кожним разом бучком об землю: один, два, три, чотири...

Василь слухає, слухає, а далі і побіг. Мирон і не замітив: сидить, цюкає й рахує далі й далі. Надійшов старий Рябина, кихикає, харкотить і охає, — Мирон не чує, — все своє. Старий зупинився близь нього, слухає, слухає . . .

Мирон дорахував уже до чотириста.

— А ти що робиш? — сказав старий своїм звичайним, трохи носовим голосом.

Малий Мирон аж звергся й обернув залякані оченята на старого Рябину.

— Та ти землицю святу бєш, е? Ти не знаєш, що землиця наша мама? Дай сюди той бучок!

Мирон дав, не розуміючи майже, чого хоче від нього старий. Рябина шпурнув бучок геть у кропиву. Мирон трохи не заплакав, не так за бучком, як за тим, що старий перервав йому рахунок.

— Іди до дому та "Отче наш" говори, е-е-е, аніж маєш такі збитки робити!— сказав старий зі суворим виглядом і пошкандибав далі. Мирон довго глядів за ним, усе ще не можучи зрозуміти, защо це старий прогнівався й чого хоче від нього.

II

Малий Мирон над усе любить бігати сам по зелених, квітистих лугах, поміж широколисті лопухи та пахучий ромен. Любить упиватися солодким запахом росистої конюшини та квітчатися прилипчатими лопуховими ґудзиками, яких так і насилає на себе від ніг до голови.

А ще річка, через котру з городу треба йти на пастівник, — невеличка, супокійна підгірська річечка, з глибокими, стрімкими та обривистими берегами, з глинистим дном, з журкітливими бродами, котрих дно покрите дрібними плиточками, — ото річка, то правдива розкіш для Мирона.

Так він цілими годинами любить сидіти, запхавшися в високий, зелений косітник або між густе, лапасте листя надбережного підбілю. Сидить і вдивляється у плюскітливу воду, в мигаючу під напором хвилі траву, в кобликів. Вони час до часу вилазять з своїх печер або випливають з глибшого плеса, нипають по дні, шниряють за водяним хробацтвом. То знову вистобурчують свою тупу, вусату мордочку аж над воду, хапнуть раз повітря та й утікають, чимборше, в свою криївку, немов би закуштували не знати якої присмаки.

— — — — — — — — — — — — —

А тимчасом сонце жарить з безхмар-

ного, темно-блакитного неба, гріє Миронові плечі й усе тіло, але не пече його за широким листом. Любо йому. Невеличкі його сірі оченята жваво бігають, дитяче чоло стягається, — думка починає рушатися.

— От, сонічко, чому воно таке невеличке, а татуньо казали, що воно велике? То певно в небі лиш така невеличка дірка прорізана, що його лиш стільки видно.

Але зараз же в його голові заворушилася й інша думка.

— Ба, а як же воно? Сходить — там дірка мала; заходить — то й там дірка. Хібаж дірка разом з сонцем по небі ходить?

Це не може йому поміститися в голові і він обіцює собі, що, скоро до дому, зараз запитається татуня, яка то в небі на сонце дірка прорізана.

— Мироне! Мироне! — чути здалека клик. То мати кличе.

Мирон почув і схопився, збіг з беріжка над бродок, щоб перейти через річку, та й ось зупинився.

— — — — — — — — — — — — —

Багато разів уже він переходив через річку та й нічого, а тепер ураз нова поява впала йому в очі. Ві нстав якраз проти сонця, дивився у воду і побачив знечевя замість плиткого дна, камінчиків і мяких зелених пачосів водоросту — одну бездонну глибоку синяву.

Він не знав ще, що це небо з води всміхається до нього, і зупинився. Як же тут іти в таку глибінь? І звідки вона взялася наразі? Він став і почав уважно розглядати глибінь. Усе однаково. Він присів. Однаково, — тільки при беріжку видно знайомі камінчики та й чути звичайний любий журкіт води на броді.

Він повернувся лицем у другий бік, за сонцем. Глибінь щезла, брід плиткий, як був. Це відкриття й утішило і здивувало його. Він почав повертатися на всі боки, пробуючи й утішаючися дивним явищем. А про мамин клик і зовсім забув!

— — — — — — — — — — — — —

І довго так стояв малий Мирон, то схиляючися, то повертаючися над бродом, але лізти у воду все якось не смів. Усе здавалось, що ось-ось серед плиткого, камінчастого броду земля розскочиться і розкриється бездонна, блакитна глибінь під річкою, між високими берегами. Йому здавалося, що він полетить у ту глибінь далеко-далеко, щезне в ній, мов трісочка, кинена в глибоку темну криницю. І, хто знає, як довго бувби він стояв над бродом, як би не був надійшов сусід Мартин, що з вилами і граблями квапився до сіна.

— А ти чого тут стоїш? Он там мати кличе тебе. Чому не йдеш додому?

— Та я хочу йти, але боюся.

— Чого?

— Та от, адіть! — і він показав бездонну синяву у воді. Мартин не порозумів.

— Ну, та чого тут боятися? Адже плитко.

— Плитко? — спитав недовірливо Мирон. — А от яка глибінь.

— Глибінь? Ади, що не глибінь, — сказав Мартин і, як був у ходаках, так і перейшов через брід, мало й замочивши їх. Той перехід Мартина осмілив і Мирона, і він перейшов через воду й побіг горі огородом додому.

— Який це дурний хлопець! Пять літ має і ще броду боїться, — пробовкнув сусід і пішов до сіна.

III

А коли літом усі старші з хати підуть у поле, Мирон лишається сам, але не в хаті. В хаті він боїться. Боїться "дідів у кутах", цебто тіней. Боїться череватого комина, чорного внутрі від сажі. Боїться грубої деревяної клюки, вбитої у віконце, що в повалі для пропускання диму від скипок, якими світять зимою.

Мирон лишається на дворі. Там він може собі гуляти, рвати зіллячко і розщіпувати на кусники, будувати хатки з трісок і патичків, що на дровітні. Або може й так собі лежати на приспі, гратися на сонці, та слухати цвіркоту горобців на яблуньках і дивитися на синє небо. Любо йому, й на дитяче чоло знову хмарка набігає, — це думка надходить.

— А чим то воно чоловіче усе бачить? І небо й землю і тата з мамою? —таке питання насувається йому ні звідси, ні звідти. — Або чим чує? Он каня кевкає, кури кудкудачуть . . . Що то таке, що я те чую?

Йому здається, що все те чоловік діє ротом і бачить і слухає. Align Рознімає рот: так і є, видно все, чути все . . .

— А може ні? Може очима?

Зажмурює очі. Ось, не видно нічого. Рознімає: видно й чути. Зажмурює знов — не видно, але чути.

— Еге, так ось воно як! Очима видно, а чим же чути? Знов рознімає й затулює рот — чути! Далі очі — все чути? Аж ось прийшла думка — заткати пальцями вуха. Шум-шум-шум. А то що таке? Чути шум, але не чути ні кудкудакання курей, ні кевкання кані. Віднімає пальці — чути кудкудакання, а шуму нема. Другий раз — те саме.

— Що це таке? — міркує сам собі Мирон. — Еге, знає вже! Вухами чую кудкудакання, а пальцями чую шум! А-якже, аякже.

Пробує раз і другий — так, зовсім так!

А коли поприходили женці на полудне, він, підскакуючи, біжить до батька.

— Татуню, татуню! Я щось знаю!

— Та що таке, моя дитинко?

— Я знаю, що чоловік очима бачить.

По батьковім лиці перебіг усміх.

— А вухами чує кудкудакання, а пальцями шум.

— Як, як? . . .

— Та так, що як не затикати вуха пальцями, то чути, як курка кудкудакає, а як заткати, то чути тільки шум.

— — — — — — — — — — — — —

Батько зареготався, а мати, гостро позирнувши на Мирона, сказала, намахуючи йому ложкою:

— Йди, приблудо, йди. Такий парубок великий, що вжеб далі женився, а такі дурниці говорить! Чому ти ніколи не погадаєш наперед, що маєш сказати? Все десь таке ляпнеш, мов на лопаті вивіз! Таж чоловік усе чує вухами і шум і кудкудакання.

— А чому-ж не чує разом? Тільки, як не затикати вух, чує кудкудакання, а як заткати, то чує шум? — запитав малий Мирон. — От попробуйте самі! — І він справді для переконки заткав собі вуха пальцями.

Мати проворкотіла ще щось але відповіді на те питання не знайшла.

А вже найбільша була біда Миронові з тим мисленням. Не вмів мислити та й годі. Що тільки, бувало, скаже, все якесь не таке, як треба, все мати або хтобудь інший каже йому:

— Та чому ти, тумане вісімнадцятий, не помислиш уперед, що маєш казати, а так бовтаєш, як той рибак бовтом бовтає!

І що вже бідний Мирон не намучився, щоб вимислити а потім сказати щось розумного, — ні, не можна та й годі. Бідний Мирон прийшов до того переконання, що він не вміє мислити!

Ото раз сидить уся родина при обіді довкола великого стільця насеред хати. Мати подає капусту. Капуста добра, з салом, ще й крупами засипана. Всі їдять її мовчки. Малий Мирон укусив разів зо два, а далі задивився на те, що так тихо стало в хаті, ніхто й слова не скаже.

Ні звідси, ні звідти здається йому, що власне тепер йому випадає сказати. Але щоб тут такого? Треба наперед помислити, а то всі будуть сміятися, ще й мама насварить. Щоб тут сказати?

І малий Мирон починає мислити. Ложка, як ніс її від рота до миски, так таки застигла в повітрі враз з рукою. Очі непорушно вперлися в пустий простір, а далі мимовільно зупинилися на образі Матері Божої, що висів на стіні. Губи тільки рушаються, мов щось шепочуть.

Слуги побачили це, зирнулися поміж собою, трутили одне другого ліктями. А дівка-служниця шепнула навіть до старого Івана.

— Ану, він зараз якусь дурницю вистрілить.

— Ба, не знати,—почав з вільна Мирон, — чому то свята Матінка дивиться, дивиться, а капусти не їсть? . . .

Бідний Мирон, хоч і як мучився, не міг нічого ліпшого придумати, може, для того, що його на силу заставляли думати "так, як люди".

Сміх, регіт, звичайна нагана матері враз з "туманом вісімнадцятим", — бідний Мирон заплакав.

— Та що-ж, коли я не вмію мислити так, як люди! — сказав він, обтираючи сльози.

Бідний малий Мирон.

Роман Лисняк

СИМФОНІЯ ЮНОСТИ

Я нічого оригінального вам тут не скажу, — говорив Любомир до друзів, — бо ви певно вже не раз читали ріжні речі про "першу любов", в якій обовязково любовний лист якогось закоханого по "самі вуха" бідолахи адресований до Дульчінеї свого серця, мусів випасти з "Цезара" (і то неодмінно з "нього") і попасти до рук нахабного бельфера (о, він йому дасть, коби тільки до універку), що без пардону віддасть його мамі (і тільки мамі, ніколи батькові!), що зробить синкові літанію, яку закінчить сумнівом: "...і що з тебе виросте?" Але ви це у кожному випадку краще мене знаєте. Так ось...

★

Альпи...

Був гарний, горячий, день . . .

На таборовій вежі пробило третю годину. Сонце нестерпно пекло. Спека, спека! І то в горах!

І не диво, що це робило людей хроримими, байдужими до земного життя, його розкошів, а ще більше до турбот. І Любко, учень VII-ої кляси ґімназії, не був вийнятком серед тої ходячої "маси". Завжди життєрадісний, серце якого було наповнене щирим бажанням вимріяного щастя; очі якого горіли великим полумям завзяття й охоти до праці та творення дійсно великих діл, сьогодні був пригноблений, збайдужнілий до творчого буття. Переживав, сердега, душевний удар... Саме сьогодні одержав останнього листа від Марти, який руїнно вплинув на тонку душу замріяного юнака-поета, яким він був і мріяв бути в повному його розумінні. І тепер лежав під двома високими, розлогими смереками, свідками його бурхливого кохання, та перечитував її листа. А вона писала...

"Дорогий Любомире!

Як бачиш сам, нам не по дорозі, бо принципово в нічому не погоджуємося. Ти більше любиш зміст, а я навпаки. Цілий світ стоїть тепер на таких основах, а що я живу в ньому, то щоб вдержатися і сяк-так жевріти, мушу беззастережно йти з ним в парі. Я не маю найменшого бажання творити нову героїчну епопею молодої України. На це покликані такі як Ти! Я інакше уявляю собі молоде життя як Ти, молодий поете, і тому найкраще, як наші шляхи розійдуться. Одначе Ти для мене останешся завжди дорогим і бажаним братом і другом. Дякую Тобі за гарно проведений час і прошу Тебе приймати життя і людей такими, якими вони є.

До прочитання цього листа

Твоя Марта".

Легенький вітрець чуть-чуть колихав віти дерев.

Наш герой гірко всміхався та цинічно іронізував: "о вірносте псяча, та ні, не псяча, пес вірний до гробу, а це... начиталася ріжних Сартрів, Камюсів і мені "е к з е с т и н ц і я л і з м" викладає: "...приймати життя й людей..." Ха, ха, ха" — і сам здрігнувся від дикого сміху. Хвилину ніби очікував чогось. А далі кричав:

— Що мені люди, нехай чують і нехай знають, що є ще хтось на цьому світі, який знає та любить правду, вірність, навіть в любові.

О, я тебе не проклену і не буду побиватися, бо аж тоді ти тріюмфувалаб. Ні, ні, тріюмфатором буду я!

Так, ми створимо славну епопею такої-ж молоді, ми створимо велику правду! І аж тоді ви, нікчемні істоти, поклонитеся нам до стіп і будете просити помилування. Але знайте, пощада не для вас! Світ буде належати нам і таким, як ми! І буде добре, предобре в ньому. І сонце миліше буде голубити своїми пестощами, і вітер колисатиме у легкім танку й ціла природа та всі її неочеркнені багатства прийдуть до нас і скажуть: "беріть нас, ми ваші!" Але це станеться тоді, коли не стане таких підлих істот, як ти!" Цілим єством своїм обурювався і це обурення вкладав у запашну гнівом мову. Бачите, він боров-

ся з собою і як все піт виходив на скронях, очі мутніли. Але знову як все і це минуло... Він заснув. Та це не був звичайний сон, ні. Це був сон-історія цілого його ще недовго буття. Він снив про дитинство, ранню юність, свою сучасність... Коли перший раз згодом відкрив повіки, вечоріло...

Наш герой мав болісні почування. Так легко ідеалізованого ним не забувається. Це закон ідеалістів. Я б сказав, що в його духовому нутрі кипіло. Але чи час стоїть? Любомир глядів у прозору воду Ізаря. І нараз, ніби вислів-завершення понеслась тужлива пісня закоханих: "Вже осінь..."

Летіла пісня і луна, одбиваючись від скель, тихо-тихо дальшала...

Продзвеніло останнє слово звуком розбитої гітари і завмер він задивлений у небесну даль, в іскристі зорі та заслуханий в грайливий шум осінніх мельодій гірських потоків . . .

МУДРІСТЬ І НАУКА

Для засвоювання науки потрібно тільки доброї памяти, але щоб стати мудрим, треба мати здібність думати. Тепер на світі є багато вчених, але не багато таких людей, що дійсно вміють самостійно думати. Ми багаті вченими людьми, але бідні розумними людьми.

Вчений головно запамятує те, що інші кажуть або пишуть. Розумна людина не так запамятує, як роздумує й робить собі якийсь висновок про те, що чує, що бачить, або що переживає.

Розумний чоловік може й не знати письма і бути розумним і розумно поступати в житті. А вчений, коли не спосібний самостійно думати, то хочби мав і які науки й відзнаки, не вміє розумно поводитися й жити.

Нераз воно й дивно стає, що світ тільки вчених тепер має й не може ані поправити теперішнього невдоволяючого ладу на світі, ані навіть оминути війни в полагоджуванні міжнародніх спорів. Але хто розуміє, що наука не завсіди товаришує з мудрістю, той знає, що наша доба дуже бідна на великих та мудрих людей. А коли навіть і трапиться яка дитина, що починає самостійно думати, то вже змаленьку в школі ми її приучуємо тільки відповідати на наші питання, так як нам хочеться, або так як книжка вимагає. Ми вже змаленьку стараємося вбивати в дітей всякі самостійні спроби в думанні й діланні.

Щоб бути розумною людиною, не треба аж конче знати як вираховувати віддаль між зорями, як вираховувати скільки кінських сил має якась машина, або знати кілька живих і мертвих мов. Треба тільки вміти думати й бути розсудним.

Коли людина тільки нарікає на когось, то нерозумна вона. Коли людина тільки зло добачує скрізь, не розумно вона глядить на світ. Взагалі хто односторонний, той нерозумний.

Та й не той розумний, що над кожним питанням по кілька днів роздумує. Така людина багато не заважить на світі. Така людина може бути тільки точною тупицею.

Та й така людина нерозумна, що тільки говорить "я", тай "я". Нерозумна й та людина, що смирна та благенька. Нерозумна й та людина, що скрізь своїм язиком мов маслом маже.

Розумна людина понятлива, вирозуміла, сміла, відважна, витривала й повна віри в добро.

Радар, яким можливо бачити літак, корабель або інший предмет на далеку віддаль, має стільки частин, що 200 телевізійних апаратів.

★

В Злучених Державах є понад міліон осіб, які загикуються в мові.

★

Злучені Держави й Канада є одинокі держави в світі, які продукують більше поживи ніж потрібно для їх населення.

★

В 1960 році між Британією і Канадою подорожувало більше людей літаками ніж кораблями.

★

Перша ловля лососів на ріці Фрейзер, у Бритіш Колюмбії, почалася в 1863 році.

З життя українців у Канаді

1959

Січня 5 — Заступник міністра освіти в Алберті, Др. В. Г. Свифт, оповістив, що на літних курсах в Албертійському Університеті буде два курси української мови: — початковий — для учителів, які покінчили початковий курс і хочуть продовжувати студії, і вищий. Початковий курс буде слідуючого літа, а вищий рік пізніше.

Департамент освіти опрацьовує курс української мови для 11 й 12 кляс у вищих школах.

Щоденник Келґарі Гералд у редакційній статті понижує українську мову кажучи, що вона не є важною мовою і не є міжнародною мовою. Редактором щоденника є Ричард Сенборн.

Православні українці в Монтреалі святкують 40-ліття Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Святкується ці роковини також і в інших містах Канади.

Січня 12 — Проф. Яр. Рудницький вибраний президентом Американського Назвознавчого Товариства (Американ Нейм Сосаєті). В управі цього товариства він є ще від 1951 року, коли воно було засноване.

Іван Яремко, консервативний посол до онтерійської леґіслятури, став міністром транспорту в уряді прем. Леслі Фроста.

М. Барилюк, член шкільної ради в Винніпеґу, вибраний предсідником фінансового комітету.

Січня 19 — Іван Гнатишин, адвокат з Саскатуну, назначений сенатором. Він є один з трьох новоназначених сенаторів.

Ґенеральний правник Манітоби, Стерлінґ Лайон, назначив Петра Ґошуляка писарем окружного суду в Давфині та реєстратором цивільного суду в місті, і Едварда Семчишина офіціяльним репортером центрального судового округу в Портедж ла Прері.

Мейор Винніпеґу, Степан Дзюба, вибраний предсідником міської поліційної ради.

Січня 26 — Дня 22 січня на будинку винніпеґського щоденника Фрі Прес повівав український синьо-жовтий прапор.

В Монтреалі, на міському ратуші повівав український державний прапор дня 22 січня. Це вже третий рік його вивішання на цьому ратуші.

Комітет Українців Канади вислав листи до двох анґльо-мовних публікацій, Келґарі Гералд і американського журналу Лайф, справляючи помилки в його статтях про українців. Гералд помістив статтю в числі з 27 грудня п.н. "Юкреїніян, да Ленґвидж оф Вовтерс". Лайф, у числі з 15 грудня, пише, що Захід повинен домагатися, щоб Росія віддала Польщі міста Львів і Вільно.

Лютого 2 — В канадійському парляменті відзначено річниці української державности. В палаті послів промовляв посол І. Н. Мандзюк, а в сенаті сен. Василь Валл.

В редакційній статті на тему Українська чи Російська Мова? сказано, що для пересічного студента в західній Канаді знання української мови дасть йому користь у бизнесі та в професії, а знання російської мови не дасть йому майже ніякої користи.

Стюарт МекЛін, міністер освіти в Манітобі, промовляв на святі української соборности й державности в Винніпеґу. В своїй промові він показав добре знання історії українського народу.

Лютого 16 — М.Г.Г. пише про свої відвідини в Форт Чорчил, як один з ґрупи двадцятьох часописних і радіових журналістів. Ця ґрупа була там гістьми Канадійської Армії.

Сен. В. Валл покликаний до Канадійської Конференції в Справах Освіти. Предсідником комітету є Др. Гю Савндерсон, президент Манітобського Університету.

Березня 2 — Комітет Українців Канади вніс просьбу до міської комісії в Винніпеґу, щоб при наданню новим вулицям назв дано кільком назви українські, такі як Шевченко, Франко, Мазепа. Комісія цю просьбу відкинула ка-

жучи, що для цих великих людей булоб пониження, щоб малі вулиці носили їх прізвища.

Комітет Українців Канади вніс протест до Сі-Бі-Сі проти телевізійної фільми з назвою Да Барберіян енд да Лейді, де представляється Тараса Бульбу як розбишаку, а козаків як варварів.

Березня 9 — І. Багряний, письменник, голова Української Національної Ради, прибув до східної Канади зі Злучених Держав, щоб тут виголосити ряд відчитів про українські справи. До Злучених Держав він прибув з західної Німеччини минулої осени.

Сен. Гнатишин промовляв на зібранню українських студентів у Виннипеґу.

Др. Кость Костів, з Саскатуну, одержав від Українського Технічно-Господарського Інституту степень доктора політичних наук.

В редакційній статті п. н. Шевченко — Світова Постать сказано, що Шевченко належить до цілого світу, до цілого людства, не лише до українців. Ставлення йому памятника на площі манітобського парляменту поможе представити його західному світові.

Др. Д. Сокульський, кореспондент К. Ф. з Саскатуну, подає лісту, з короткими описами, всіх українських бібліотек, музеїв і архівів у Канаді.

Березня 16 — В Виннипеґу почав виходити з днем 27 лютого новий український тижневий часопис, з назвою Поступ. Є це орґан виннипеґської католицької ієрархії. Редактором є Роман Данилевич, бувший редактор католицького тижневика в Мінхені — Християнський Голос.

Папа Іван XXIII іменував трьох нових українсько-католицьких прелатів — о. Петра Каменецького, о. Василя Філєвича і о. Др. Ю. Паппа.

В редакційній статті Безличне Залицяння кажеться, що українські комуністи в Канаді пробують увійти в рух будування памятника Шевченкові. Вони кажуть у свойому часописі Українське Слово, що вони також українці, що Шевченко належить до всіх українців, не лише до націоналістів, і що памятник повинен бути збудований спільними заходами, обєднаними силами всіх українців у Канаді.

Стаття про скрипака-пяніста Івана Кучмія, подаючи його музичну карієру в Лондоні. Він тепер грає як скрипак у Виннипеґській Симфонічній Орхестрі й виступить 19-го ц.м. як піяно-соліст.

Березня 23 — В 1958 році до Канади прибуло 351 українців. В 1957 році прибуло їх 494.

В Торонті Товариство Прихильників Капелі Бандуристів почало висвітлювати кольорову фільму з виступів Капелі в ріжних містах Европи.

В описі Відвідини в Форт Чорчил М.Г.Г. пише про вистрілення першої американської ракети Найке-Геркулес у Канаді. Автор був свідком цеї події.

Пише він також про п. Ореста Шевчука, голову метеорольоґічного бюра в Форт Чорчил.

УВАН вшанувала пані Миру Лазечко-Гаас, поетку, почесною грамотою за її літературну працю.

В Виннипеґу названо одну вулицю "Ліо Новак Стріт" в імені Лева Новака, який врятував життя двох хлопців від утоплення в ріці Асинибойн.

Березня 30 — Проф. Яр. Рудницький

підвищений з професора-помічника до професора, з платнею професора.

І. Н. Мандзюк, консервативний посол з округу Маркет, у Манітобі, є одним з 18 послів, які виїздять у червні до Лондону на конґрес НАТО.

І. П. Багряний прибув до Винніпеґу і виголосив доповідь до великого зібрання про сучасний стан визвольної політики УНРади. Він відбув наради з членами Комітету Українців Канади, Клюбу Українських Професіоналістів і Бизнесовців та кількома іншими ґрупами.

В Едмонтоні виголосив він доповідь на тему Батьківщина і Ми дня 21 березня. Вшановано його бенкетом.

В Торонті п. Багряний промовляв до великого зібрання в Мессей Галл дня 7 березня. Через два попередні дні він мав пресові конференції, одну з щоденниками, другу з українською пресою.

Квітня 6 — Інститут Св. Івана в Едмонтоні оповіщує, що цього літа будуть курси в українознавстві й дяківстві.

Аґроном К. С. Продан відійшов на пенсію. Він працював для департаменту рільництва в Манітобі через 38 років. Через довгий час дописував до К.Ф. і давав поради запитувачам.

В днях 19 і 20 ц.м. в прем. Діфенбейкера була делеґація Комітету Українців Канади з ось такими справами: горожанство, іміґрація, перепис населення, культурна виміна Канади з СССР, Рада Культури, передачі Сі-Бі-Сі, та кілька інших.

Квітня 13 — В щоденнику Торонто Стар поміщена довга стаття, зі знимками, про українців у тому місті. Вичислено назви орґанізацій, церков, визначних українців і т. д. Авторкою статті є Дженіна Лок.

Квітня 20 — Іван Багряний сказав на вічу в Винніпеґу дня 12 ц. м., що український нарід відроджується, не гине, національно. Комуністична ідея згинула в другій світовій війні, а тепер є лише російський імперіялізм. Нашим завданням у теперішний час, він сказав, є видержати всі репресії й переслідування, не тікати, і зберегти себе, для нашої власної будуччини.

Дня 9 квітня п. Багряний відвідав Манітобський Університет і розмовляв з президентом Др. Савндерсоном, проф. Рудницьким та іншими професорами.

Квітня 27 — Екзекутива Канадійської Федерації Етнічної Преси відбула свої наради в Винніпеґу в днях 17 і 18 ц.м.

І. Багряний відвідав прем. Діфенбейкера в Оттаві дня 15 ц.м. Мав він також стрічу з українськими послами: Др. І. Кучерепа, І. Н. Мандзюк, М. Старр, сен. В. Валл, сен. І. Гнатишин.

Українці в Торонті закупили будинок на шпиталь. Назва його буде — Українське Шпитальне Товариство Св. Андрея.

Пані Марія Вавриков кандидує на посла з консервативної партії в винніпеґському окрузі Інкстер. По професії вона є адвокатом.

Травня 4 — Український Народний Дім у Торонті святкує 30-ліття своєї діяльности.

Травня 18 — Дня 14 травня в Манітобі відбулись загальні вибори. В них вибрано 6 українців: М. Н. Григорчук, ліберал, в окрузі Етелберт-Плейнс; І. Танчак, ліберал, в окрузі Емерсон; І. М. Гаврилюк, ССФ, в окрузі Борровс, Винніпеґ; П. Ваґнер, ССФ, в окрузі Фишер; Стефан Пітерс, ССФ, в окрузі Елмвуд, Винніпеґ; Федір Клим, консерват, в окрузі Спрінґфілд.

Поза вибраними кандидували слідуючі українці: в Етелберт-Плейнс — П. Буртняк, ССФ, І. Сирник, консерват; в Ґімлі — О. Гавриш, ліберал; в Борровс— А Загарійчук, консерват, П. Гнідан, ліберал; в Інкстер — Марія Вавриков, консерват, Л. Камінський, комуніст; в Лоґан — Іван Козоріз, ліберал; в Редисон — Н. Слотюк, ліберал; в Ст. Джан'с — Д. Загарія, консерват; в Лак дю Бонней — Ст. Капп, незалежний; в Роблин — Й. Перхалюк, ССФ; в Спрінґфілд — В. Луцко, ліберал.

Дня 9 травня помер у Ґримсбі, Онт., о. Григорій Трух, католицький священик.

Дня 10 травня посвячено на цвинтарі Св. Михаїла, в Едмонтоні, памятник Антона Глинки.

Травня 25 — Дня 8 травня Комітет Українців Канади одобрив прийняття в склад його орґанізацій Ліґу Визволення України. Лист від Ліґи з просьбою прийняття датований 25 квітня.

Червня 1 — Посол І. Н. Мандзюк і о. Др. В. Кушнір їдуть на конференцію Атлянтійського Конґресу в Лондоні в днях 5 - 9 червня.

Максим Вавриков, бувший довголітний учитель а відтак працівник у департаменті освіти в Манітоби, назначений шкільним інспектором. В Манітобі є три українці шкільними інспекторами: М. Іванчук, І. Халатурник і М. Вавриков.

Червня 8 — Посол І. Н. Мандзюк, беручи участь у дебаті в справі канадійського прапора, сказав, що він висловлює опінію більшости українців у Канаді, коли каже, що таким прапором повинен бути Юніон Джек.

М. Петрик, мейор Ошави, вибраний одним з заступників президента Товариства Мейорів Міст і Муніціпалів на річній конвенції в Норт Бей, Онт.

Червня 15 — В загальних виборах в Онтеріо з дня 11 червня Іван Яремко, консерват, з округу Торонто Белвудс, знову вибраний. Він є дальше міністром у кабінеті прем. Фрота.

Пилип Коновал, українець, нагороджений Вікторіянським Хрестом за відвагу в воєнній акції в першій світовій війні, помер в Оттаві 3 червня. Було йому 72 роки.

Комітет Українців Канади вислав до Атлянтійського Конґресу в Лондоні звернення про вагу визволення поневолених народів, між ними й народу українського.

Червня 22 — Дня 18 ц. м. в Алберті відбулися загальні вибори. Партія Сошіял Кредит має 61 послів, а партії ліберальна, консервативна, ССФ та інші— по одному.

Українців вибрано 6 — всі з партії Сошіял Кредит: Василь Томин з окрузі Едмонтон Норвуд, Амвроз Головач в Едмонтон Сентр, Іван Дубець у Редвотер, і Н. А. Мельник у Виллінґдон, Алберт Людвіґ у Келґарі Норт-Іст, і Василь Ґордій в Веґревил.

З консервативної партії кандидували: Н. Марчишин в Едмонтон Норвуд, Др. І. Верхомин в Едмонтон Норт, Йосиф Мельничук у Веґревил, Олекса Гушляк у Виллінґдон. З партії ССФ кандидували: Андрій Борис в Ледук, і Ст. Ружицький в Веґревил. З ліберальної партії: П. Петрасюк в Келґарі Савт-Іст, А. Мацик у Редвотер, і Іван Кошута в Веґревил. З комуністів: В. Гарасим в Едмонтон Норт-Іст, і І. П. Гоцалюк у Верміліон.

Червня 29 — Вийшла з друку в анґлійській мові повість Іллі Киріяка — Сини Землі — Сонс оф да Сойл.

Липня 6 — Др. Яр. Славутич, з Монтерей, Каліфорнія, відвідав Саскатун і виголосив там доповідь на тему Українська Література під Совєтським Режімом.

Липня 13 — Др. Михайло Яремко став професором східно-европейської історії й гебрейської мови в Манітобському Університеті. Свою працю він пічне з початком слідуючого академічного року. Він прийшов на місце проф. П. Юзика, який виїздить до Лондону на досліди української іміґрації в Канаді. Перед тим Др. Яремко був професором гебрейської мови й бібліотекарем в Юнайтед Каледж.

Липня 20 — В Винніпеґу в днях 9-12 ц.м. відбувся Шестий Конґрес Українців Канади. Зроблено зміну в статуті про те, що від тепер членів президії Комітету Українців Канади буде вибирати Конґрес, хоч у такому самому складі щодо орґанізацій як досі. Другою зміною є те, що президію збільшено з 13 до 18 членів. Зі Злучених Держав були: Др. Д. Галичин, А. Батюк, Др. М. Прокоп і Микола Денисюк. На бенкеті промовляв прем. Діфенбейкер, а на Мазепинській Маніфестації промовляв Л. В. Пірсон. Гістьми були сен. Гнатишин, І. Н. Мандзюк, прем. Даф Роблин і мейор Дзюба.

Вибрано комітет, якого завданням є подбати про збудування памятника на площі коло Парляменту в Винніпеґу, зі слідуючих осіб: проф. Яр. Рудницький, П. Бащук, Роман Сеньчук, І. Тиктор, Лука Процак, Петро Крипякевич і Іван Геврик.

В резолюціях висловлено побажання, що українська мова повинна бути предметом у вищих школах і університетах як кредитований предмет; директором міжнародних передач Сі-Бі-Сі повинен бути українець; в Канадійській Раді повинен бути бодай один українець; ця Рада повинна помагати фінансово розвиткову української культури в Канаді; українські політичні ґрупи в Европі повинні обєднатися і ввійти в Українську Національну Раду.

Др. Ст. Витвицький був у Торонті й промовляв до великого зібрання з нагоди Мазепинської Річниці. Він оповів коротко визвольні змагання українсько-

го народу в минулому та в теперішньому часі. Український нарід, він сказав, є тепер національно свідомий і жде хвилі, коли він знову зможе відновити боротьбу за свою волю.

Серпня 3 — В редакційній статті Світовий Конґрес Українців сказано, що на такому конґресі повинно бути створене одне спільне всім українцям у світі репрезентаційне тіло.

Серпня 10 — Юліян Михайлюк, з Кридор, Саск., одержав від Королеви Єлисавети королівську стипендію в сумі $1,200 на вищі студії. Цю стипендію дав саскачеванський уряд. Він думає піти на студії учительства.

Торонтонський Ґловб енд Мейл помістив прихильну рецензію про книжку Сонс оф да Сойл, твір Киріяка. Автором цеї рецензії є Браянт Фраєр.

Богдан Яримович одержав військову ранґу майора в канадійській армії. До тепер він мав ранґу капітана. Майор Яримович родом з Торонта.

Серпня 17 — Степан Мельник, журналіст при Винніпеґ Трибюн, вернув з подорожі по Україні. Трибюн поміщує його опис життя в Україні зі знимками.

Він дав короткий звіт з своєї поїздки перед около 30 людьми — редакторами, бизнесовцями, священиками та іншими підчас обіду в Емпайр готелі дня 13 серпня. Він сказав, що ніхто в Україні не заперечує того, що всі прикази й закони приходять з Москви. Українською мовою в Україні загально не розмовляють. Йому, як туристові, не позволяли виїздити на села, на відвідини людей. Росіяни обкрадають українську культуру — переіменовують назви вулиць, памятників та історичних місць.

В Давфині, Манітоба, помер довголітний учитель, Михайло Ситник. Був він одним з перших українських учителів у Канаді й причинився багато до громадської праці в наших околицях.

Серпня 24 — В редакційній статті Світовий Конґрес Українців і УНРада сказано, що базою або ядром спільного репрезентаційного тіла повинна бути Українська Національна Рада.

Вересня 7 — Один член ґрупи 33 албертійців, які виїхали до Совєтського Союзу на відвідини і подорожували по Україні, на зарядження одної туристичної аґенції, мусів вернути до Канади передчасно тому, що хвалив життя в Канаді.

В Албертійському Університеті будуть цього року вечірні курси української мови. Вони пічнуться 30 ц.м.

Вересня 14 — Мейор Едмонтону, Василь Гавриляк, зрезиґнував через те, що судова комісія сказала, що він поступив неправильно в звязку з купном і продажжю землі в місті.

Доналд Мантика, студент Сити Парк Колеґіяту в Саскатуні, буде репрезентувати Канаду на Світовій Конференції в Палмер Лейк, Колорадо, ЗДА. Конференцію орґанізує Комітет Прихильників Америки.

Тарас Ґабора, скрипак, і його дружина, співачка Ґейлін Крейґ, прибули до Винніпеґу з Европи і будуть тут учити музики й співу. Тарас через довший час студіював у Відні й Лондоні. Ґейлін походить з Лондону.

Вересня 21 — Посол І. Н. Мандзюк назначений членом канадійської делеґації на сесії Обєднаних Держав у Ню Йорку. Делеґація складається з 7 членів.

В. Гавриляк подав заяву кажучи, що він не почувається до вини в звязку з реальностями і що його бизнесові справи не мали нічого спільного з міськими справами.

Проф. Юрій Луцький іменований дійсним професором Торонтонського Університету. Він викладає російську й українську мову.

Вересня 28 — Посол Мандзюк подає репортажі про наради в Обєднаних Державах.

Жовтня 5 — І. Весоловський покликаний до провадження української секції міжнародних передач Сі-Бі-Сі. Покищо він є тільки тимчасовим директором цеї секції.

Українська балєтна ґрупа виступала на телевізійній програмі в Торонті. Директором цеї ґрупи є Петро Марунчак.

Дмитро Андрієвський, політичний діяч і голова Спілки Українських Журналістів в Европі, прибув літаком до Ню Йорку. Він має виголосити доповіді в ріжних містах у Злучених Державах, де живуть українці, а відтак прибуде до Канади.

В Ст. Кетеринс, Онт., відбувся в днях 1 й 2 серпня перший зїзд Україн-

ських Січових Стрільців з Америки й Канади.

В Манітобському Університеті відбудеться від жовтня до лютого вечірний курс української мови. Це буде одинадцятий з черги курс.

Жовтня 12 — Щоденник Содбурі Стар подає передрук описів подорожі по Україні Степана Мельника. Разом з тим щоденник подає важніші інформації про українців у Канаді.

Д. Андрієвський промовляв у Монтреалі на тему Україна в Міжнародній Політиці.

Жовтня 19 — Винніпеґський Фрі Прес помістив статтю про 10-ліття славістики в Манітобському Університеті. Автором статті є Елизабет Лонґ.

Комітет Українців Канади п о д а є склад конкурсового журі, який має рішати про вибір моделю памятника Шевченкові. В журі є слідуючі: о. Др. В. Кушнір, проф. С. Литвиненко з Ню Йорку, Ґилберт Парфит з Винніпеґу, проф. Джан Россел з Винніпеґу, Др. Марина Рудницька з Винніпеґу, о. Др. С. В. Савчук з Винніпеґу, і Др. Б. Стебельський з Торонта.

Дня 2 ц.м. устійнено склад комітету, який має зайнятися будовою памятника Шевченкові, до якого вибрано слідуючих: голова — П. Бащук, пані Марія Вавриков, пані Ольга Войценко, Степан Волинець, Іван Геврик, Іван Лобода, Петро Крипякевич, Др. Т. Михайлівський і Др. М. Яремко.

Жовтня 26 — Лідія Хоменко, з Винніпеґу, 22-літна сопранова співачка, виїхала до Ню Йорку, а відтак поїде до Мілану, Італія, де буде ґрати ролю Мімі в опері Ла Богем. Її учителем співу є проф. Рябовол-Лабінський.

Листопада 2 — Конкурсове журі, назначене Комітетом Українців Канади, вибрало 28 жовтня три моделі памятника Шевченкові. За перший і найкращий вибрано модель Андрія Дараґана, з Ню Йорку. Другим найкращим є модель Л. Молодожанина, а третим — пані А. Шумовської, обоє з Винніпеґу. Всіх моделів було 17. Вибір відбувся таємними голосами і був одноголосний.

Члени кількох орґанізацій новоприбулих українців віддають пошану пок. Степанові Бандері, який згинув траґічною і загадочною смертю в Мінхені.

В редакційній статті п. н. Задержання Молоді При Українстві сказано, що молодь не цікавиться українськими орґанізаціями головно тому, що декотрі з них мають мало спільного з життям у Канаді, а клопочуться справами в Европі. Сказано також, що структура нашого орґанізаційного життя в Канаді не є така, як повинна бути, бо декотрі орґанізації суперечні іншим у своїй політиці й праці та напрямках.

Листопада 9 — В цьому числі поміщено знимку моделю памятника Шевченкові, праця Дараґана.

В редакційній статті Памятник і Публична Опінія цей модель скритиковано за те, що він представляє Шевченка як пригнобленого, старого, схиленого й знищеного. З такого памятника українська молодь у Канаді не буде горда і він не буде відповідно представляти Шевченка перед загальним канадійським населенням.

Листопада 16 — О. Др. В. Кушнір запрошений на конференцію НАТО в Вашінґтоні, в днях 16-20 ц.м.

Д. Андрієвський сказав у своїй про-

мові в Винніпеґу, що західний світ мусить зрозуміти важне становище України в світовій політиці.

Ярослав Захарук, зі Сторновей, Саск., одержав стипендію на $6,000 на дальші студії в рільництві в Університеті Ґлесґав, Скотляндія. Стипендію дала Фундація Дослідів Канадійського Рільничого Інституту. Він був студентом у Колеґії Св. Йосифа в Йорктоні, Саск.

В цьому числі поміщено переклад з анґлійської мови огляду української літературної продукції в Канаді, написаний проф. Ватсоном Кирконелом, з Акадійського Університету.

Листопада 23 — Василь Авраменко виїхав 11-го ц.м. з Ню Йорку до Лондону, де буде фільмувати українські народні танки й приготовляти виступи танків. Він має на пляні працювати також і в інших містах західної Европи.

Др. М. Гуцуляк, Едмонтону, сказав на зїзді Наукового Товариства ім. Шевченка, що українці почали прибувати до Британіш Колюмбії ще в році 1870, після того як Злучені Держави закупили від Росії Аляску.

Д. Андрієвський промовляв у Саскатуні дня 15 ц.м. про українську визвольну боротьбу в минулому і в теперішному часі.

На шестій стороні поміщено кілька дописів з опініями про вибраний модель памятника Шевченкові. Всі вони згідні з опінією, висловлені на редакційній стороні К.Ф.

Листопада 30 — Більшість членів журі, назначеного Комітетом Українців Канади, кажуть, що вибраний модель памятника Шевченкові повинен бути змінений, щоб Шевченко не виглядав пригноблений, схилений і старий.

Проф. Яр. Рудницький вибраний президентом Української Наукової Ради в Канаді, створена в червні цього року. Рада складається зі слідуючих наукових установ: Українська Вільна Академія Наук, Наукове Товариство ім. Шевченка, Інститут Дослідів Волині, Український Воєнно-Історичний Інститут, і Осередок Української Культури й Освіти.

Грудня 7 — УВАН нагородила професора Дж. В. Симпсона, бувшого професора історії в Саскачеванському Університеті, почесним докторатом.

Йосиф Цапарович, довголітний працівник Канадійського Фармера, помер 2 грудня. Він почав працювати для видавництва в 1913 році, коли складав часопис ручними черенками. Потім довгий час працював як лінотипщик, а в останніх десятьох роках був суперінтендентом. Було йому 67 років.

Дня 23 листопада помер у Веґревил, Алта., аґроном Василь Підручний.

В редакційній статті Чому Ми Хочемо Памятника Шевченкові сказано, що ціллю поставлення цього памятника повинно бути те, щоб увести Шевченка в західний світ і представити його цьому світові як людину світового статусу, не лише українського. Був він не селянином або селянським поетом, але одним з найбільших поетів у світі, з високою освітою.

На шестій стороні поміщено ще кілька дописів з опініями про памятник Шевченкові. Дописувачі критикують вибраний модель.

Грудня 14 — В Винніпеґу був проф. Віктор Доманицький, з Минеаполис. Його опінія про памятник Шевченкові та сама, що висловлена в редакційній статті з попередного числа.

Знову поміщено дописи про памятник. Дописувачі критикують вибраний модель.

Грудня 21 — Василь Авраменко почав свою працю в Лондоні, при помочі проф. П. Юзика і І. Кудлика та П. Дніпровика — керівника танцювальної ґрупи Орлик.

В цьому числі, на редакційній стороні, поміщено довгу статтю проф. В. Доманицького про памятник Шевченкові. Він критикує вибраний модель як невідповідний тому, що він не представляє Шевченка таким як він справді був.

Чоловік рішив купити стінний годинник. Перед відходом з дому він сказав своїй жінці, що поверне найдовше за годину. Але він вернув аж за пять годин.

— Чого так пізно? — питає жінка.

— Бо я торгувався зі склепарем.

— Та аж пять годин?

— Так, бо за той час я провірив чи той годинник тримає час.

ПРОЦЕС ІСУСА ХРИСТА

Лорд Ша оф Донфемлайн

Постараймося поглянути на процес Ісуса Христа безсторонніми очима, як на правничий випадок. Забудьмо на хвилину про цілу жахливість найбільшої траґедії світової історії, забудьмо про засади новітньої юриспруденції, такої ріжної від давної. Вернімо до Його часів.

Дві правничі системи мали рішати про земну долю Христа. Передусім старе гебрейське право, яке передбачувало досить риґорозні ґарантії для підсудного, особливо де йшло про Його життя. Над цею системою панувало тепер право римського завойовника, точні, виразні приписи, якими — не силою — трималися в послуху здобуті провінції. Як казав Фльорус: "Краї здобуваються силою, але затримуються правом".

До кого належала влада серед жидівства в Єрусалимі? До Синедріону, що складався з 71 членів і до його Тіснішої Ради — з 23 членів. Юдея рядилася за Риму власною теократією. Головою Синедріону був за Христа первосвященик Каяфа. Традиції жидівського права містилися в Талмуді. Центральна частина Талмуду — Мішна, заключувала в собі ті з традицій, які мали силу права на початку християнської ери. Процес Христа був темною справою. Арештований завдяки провокаторові з рядів власних учнів . . . Відданий владі з допомогою якихось темних махінацій . . . Гріш — сплямлений невинною кровю — нагорода зрадника . . .

Хто-ж був Обжалований? З Його імям лучиться тайна, чудо і прикмети божественного. Але ці Його прикмети лишімо на боці і трактуймо справу як один з судових випадків, з точки погляду права. З тої точки погляду був Обжалований тесля з Галилеї, від 30 року життя — проповідник. Виріс серед теократичної суспільности, якій закидав облуду й мертвий формалізм. Зачинаючи свою проповідь, Він знав, що озброює проти себе верхівку своєї суспільности, знав, що ризикує всім. Коли прийшло до останнього розіграння, всі — навіть Його близькі — відступилися від Нього. Він лишився сам супроти розпалених до білости пристрастей своїх ворогів. Серед таких обставин зачався процес.

Які були підстави обвинувачення? Жидівське право знало, як такі підстави — лише чиєсь свідоцтво, зізнання свідків проти обжалованого. Але таких свідоцтв не було. Оповідали, правда, що Він казав, що мігби зруйнувати храм і в три дні відбудувати новий. Але Його покликали на суд не за нарушення громадського спокою, лише за злочин, що карався смертю! А в такому злочині ніяке зізнання Його не обвинувачувало. "Архиєреї і старші, і вся рада шукали кровавого свідчення на Ісуса, щоб Його вбити і не найшли" (Матв. XXVI, 59 і 60). Тоді власне Каяфа і трибунал, свідомо нарушуючи приписи права, зарядили переслухання перед судом самого Обжалованого. І вже спираючих на Його відповідях, внесли обжалування за злочин, який карався смертю.

Спершу підступ не вдався. На переслухання Христос відповів: "Я говорив отверто до всіх, навчав в синаґоґах і в храмі, а тайно нічого не говорив. Чому питаєте мене? Спитайте тих, що чули, як я проповідував до них" . . . Чотири-ста літ перед тим говорив Сократ: "Коли хто твердить, що навчав його приватно, чого інші не чули, будьте певні, він не каже правди" . . . Процес був, отже, в небезпеці, бо основна засада жидівського права була — нікого не засуджувати на смерть на підставі тільки його власних зізнань. Чужих же — проти Христа не було. Отже за всяку ціну треба було видобути з уст Обжалованого, хочби з нарушенням всіх правил процедури, слова, за які Він заплативби головою.

Тоді судді згадали, що Він говорив про свій особливий, близький і таємний звязок з Богом, і вони запиталися Його: "Чи ти єси Христос, син Божий?" Ісус, який вірив, що власне Він був той, яко-

го прихід віщували пророки Ізраеля, не міг відповісти інакше, як відповів: "Ти сказав еси!" Тоді архієрей роздер одежу свою, кажучи: "Ось сказав хулу, нащо нам ще свідків?" А Рада озвалася: "Винен в смерти!" Так, зломивши гуманні приписи гебрейського права, шляхом нарушення всіх формальних і леґальних приписів того права, Синедріон добився засуду смерти.

Нелеґальною процедура була крім того ще й тому, що розправа велася в ночі. Жадний ізраеліт, обізнаний з народніми традиціями і зі своїми святими книгами, не признає леґальною розправу кримінального процесу, що зачався і був переведений до кінця протягом ночі, без відрочення на другий день — і скінчився засудом смерти. Мішна ділить процеси на дві катеґорії — такі, за які накладається грошева кара, і такі, що тягнуть за собою кару смерти. Перші зачинаються в день, але можуть скінчитися, як западе ніч, але другі— зачаті в день, можуть продовжуватися теж лише в день, отже засуд може наступити тільки слідуючого дня. Поступаючи інакше, Синедріон допустив яскравого нарушення найважніших приписів власного, гебрейського права.

Христос був арештований в четвер в ночі, в Гетсиманськім Гаю, і тієїж ночі (що за поспіх!) зійшовся судити Його Синедріон. Дальше, в процесах, які грозили карою смерти, засуд треба було відрочити до слідуючого дня. Але Синедріон засудив, ще заки минула ніч. Рано віддано Христа в руки римського прокуратора і — за його санкцією — вже в 9 рано розпято, щоб вмер в пятницю в 3-ій.

Це було, отже, вопіюче до неба о пімсту нарушення всякого існуючого права, це було правниче убивство.

Питання, звідки цей поспіх? Думаю, що не через самий релігійний чи клясовий фанатизм суддів. Гадаю, що до цього поспіху і нарушення всіх форм судівництва спонукала суддів небезпека зміни в настроях Єрусалимського народу. Він жеж ще так недавно витав невинно засудженного на смерть окликами радости — "Осанна в Вишніх!" Він жеж — хочби з почуття милосердія — міг відвернутися від тих, хто плював Йому в лице, вчорашньому їх сцілителеві недужих, утішителеві покинених. Треба було спішитися. Скоріше засудити і віддати ворога в руки Риму.

Доконати цього згодився Каяфа. Він підніс проти Христа найстрашніше в очах жида обвинувачення: "Заклинаю тебе Богом живим, щоб сказав нам, чи ти єси Христос, син Божий?" Питання було — не "чи ти є проповідник нового закону", лише — "чи ти є Христос, чи ти твердиш, що є тою людиною, якої прихід предсказували наші пророки, яка є нашою надією?" Заперечення цього питання — було виключене. Це булоб зрадою Його післанництва на землі. Він був Христос. Отже підтвердив запит Каяфи, і — видав себе . . .

Але рівночасно — знов заковика для процесу: — не підніс жадних претенсій на яку будь земську власть, ані хвалився, що хоче досягнути своєї перемоги мечем, ані повалити Рим чи яке інше царство. Його царство було в серцях людей. Його панування — в їх душах.

Це був страшний удар для трибуналу! Бо їх, суддів, месіянські надії були привязані до цеї землі, їх надія була — визволення від панування Риму чи взагалі інших народів. А цей тесля, що претендував бути Месією, помітував їх затаємними сподіванками?! Він не міг бути їхнім Христос. А коли твердив це — то, річ ясна, "говорив хулу", за яку гебрейське право знало одну кару — смерть. "І, звязавши Його, повели тай передали Його Понтійському Пилатові, ігемонові".

Каяфа знав свого Пилата. Пилат знав свого Каяфу. Пилат був ворогом жидів. Це він стягнув армію з Цезарії до Єрусалиму, щоби приборкати жидівство, він забрав з храму його скарби, щоби забезпечити місто водою, він жеж без милосердя здавив жидівський бунт. Отже він не був дуже любленим правителем . . . І жиди йому цього не забули. Коли пізніше його відкликали до Риму, він мусів там виправдуватися перед обвинуваченням жидів.

Пилат був заступником і представником цезаря в Юдеї. А цезар в тих часах — єднав в собі всі уряди — воєнні, релігійні і горожанські. Він міг карати смертю за провину проти себе всякого, особливож того, хто "не був приятелем цезаря". На цій струні і рішив заграти

Каяфа, щоб видобути в прокуратора засуд смерти на Ісуса.

Коли Каяфа, первосвященик, голова релігійної влади, передав справу представникові другого первосвященика, що був одночасно головою політичної влади, — прийшло до конфлікту. Цей конфлікт завсіди повставав на тлі жадання церковної влади помочі від влади світської. З одного боку був — Синедріон, Каяфа, первосвященик. З другого — прокуратор Тиберія і його преторія. Суд Каяфи не займався лише виконанням вступного слідства, він перепровадив цілий процес під формами і санкцією гебрейського права. Колиб в Юдеї не запанував Рим, то й екзекуція належалаб до Синедріону. Тепер екзекуція належала до римської влади. Пилат не ділав тут як влада апеляційна, бо Христос не робив відклику. Але — Пилат мав право переглянути ще раз цілу розправу з власної ініціятиви. Його компетенцію— в тому відношенні — можна прирівняти до компетенції Правничого Комітету Тайної Ради в Анґлії з огляду на злочини в коронних Домініях, напр. в Індії. Це не був адміністративний трибунал, але він застерігав собі право інтервенції, щоби перешкодити можливому нарушенню права (перешкодженню обжалованому в обороні, доходженню мнимого злочину і пр.). Ось таку владу мав Пилат в Юдеї. Він міг переслухати обжалованого особисто, покликати перед себе свідків, міг перед виконанням присуду — переглянути цілу процедуру, відхилити виконання засуду, а навіть випустити на волю засудженого, коли не знайшов на ньому вини, гідної кари смерти.

Тим руководився прокуратор Юдеї як суддя. Але він ще був найвищим адміністратором країни. Суддя, але й міністер. Тут йому прислугувало право ласки і обовязок дбати про лад і порядок в країні. Передусім мусів його вразити поспіх в цілій розправі. Чому присуд запав якраз в свято Пасхи? В день, в який гебрейське право не позволяло судити? Крім того, той засуд в ночі... Все це було проти права. Але — не уступити жидівству, чи не значило це спровокувати заворушення? Скоритися жидівству чи чинити йому опір? Пилат рішився на одне і на друге. Він поставив на карту і свою славу як судді, і — як адміністратора. Він не розумів, що в простолінійності — був для нього єдиний ратунок. Перед ним стояли ті, що обвинувачували Христа, повні злоби і фанатизму. Перед ним стояв Обжалований — мовчазний, повний гідности і безборонний. Почуття римської справедливости мусіло обурюватися при огляданню радних Синедріону, жадаючих крови Невинного . . .

Перше питання Пилата було: Що злого вчинив Він? Відповідь була, що не привелиб Його до прокуратора колиб не вчинив нічого злого. Він деморалізував нарід жидівський, казав не платити данини цезареві і твердив, що є цар і Христос. Деморалізація — це був злочин, поповнений в области релігійній, щож до відмови данини — це обвинувачення, очевидно, суперечило цілій науці Обжалованого . . . Тоді Пилат запросив Його до своєї палати, де відбувалася розмова, єдина в літописах історії. Намісник запитався Його — чи є Він цар Юдейський? Ісус відповів: “Чи ти сам від себе то питаєш, чи інші тобі говорили це про мене?” На що Пилат скричав: “Чи я є жидом? Твій нарід і священики видали Тебе мені! Що ти вчинив?” Тоді впали ті слова Ісуса, що Його царство є не цього світу, бо інакше сторонники Його билисяб за Нього . . . “То значить, ти цар?” — “Ти сказав”,— відповів Обжалований, — “і для того прийшов я на світ, щоби дати свідоцтво правді. Всякий, хто є з правди, слухає мого голосу”. І вперше в душі того поганина зродилося питання: — “що є правда?” Питання не було зясоване для Пилата, але для нього було ясне, що в кожнім разі не був перед ним зрадник Риму і не було Його за що карати смертю. Присуд був: “Я не знахожу вини на Нім!” Процес скінчився. Римське правосуддя увільнило Христа.

Але цей присуд викликав вибух страшної люти по стороні жидів. І при першім вибуху цього шалу — захитався Пилат. Він готов був, почувши, що Ісус з Галилеї, видати Христа на суд Ірода, та даремне. Що було робити з оскаженілою жидівською юрбою? Покарати Обжалованого на тілі і пустити, вгасити ненависть голоти в насміху над мнимим “царем Юдейським?” Так хотів він зробити. Але на це почув крики —

"Розпни Його!" Розпни — цебто — "злінчуй" . . . Тоді Пилат знайшов ще один вихід. Звичай жидівський вимагав — в день Пасхи — випущення на волю одного з засуджених на смерть. Якби юрба на це пристала, ненарушені булиб і право, і звичай країни, і порядок і лад, яких повинен боронити прокуратор цезаря. І в питанні Пилата — "хочете, щоб випустив вам царя Юдейського?" — видко, як мало привязував він ваги до обвинувачення Ісуса в ривалізації з цезарем. Але розюшена юрба воліла звільнення горлоріза Барабаша і розпяття Христа.

Тоді то власне впали з уст жидів слова: "Коли впустиш Його, то ти не є приятель цезаря, бо кожний, хто себе подає за царя, повстає проти цезаря!" Це остаточно зломило опір Пилата. Як адміністратор і суддя, він ділав вповні лояльно, але його прибив особистий страх. Він не нарушивби римського закону для догоди розшалілої жидівської черні. Але почуття особистої небезпеки зломило його відвагу.

В ті часи, хто повстав проти традицій — мусів вмерти. І щоб боротися з тим порядком, на те потрібна була інша людина, не Понтій Пилат. Щоби утишити біль заляканої душі, щоби надати сатирично - драматичної риси свому дадемно протестуючому проти несправедливости жестові — прокуратор умив руки, проголошуючи себе неповинним в крові невинної Жертви . . . Христос був виданий на страту.

В кожнім процесі велику ролю грає психольоґія Обжалованого. В данім випадку ми не можемо збагнути її таємниці, де може проглянути тільки око Всезнаючого. Література, думка, уява людська, мистецтво — всі схилили коліна перед цією постатю. Але в праві — нас цікавить Його поведення як Обжалованного. Отже Він знав, що Його чекає і передбачував це. Лиш раз— серед образ — отворив Він уста щоб запитатися, за що Його зневажають. Над Ним висіло Призначення, яке добровільно приняв і перетерпів до кінця для свого Бога, в якого непохитно вірив. Свою віру і віру в своє покликання висказав на порозі смерти, якої не злякався і не тікав. Вмер в розцвіті сил і віку, в гіркій свідомості, що не лишав майже наступників, сіяч, що не бачив женців. Цим своїм поведенням ця постать перевищує розміри людини. Своєю вірою, відвагою, революцією, яку вніс в душі людей—дав свідоцтво, що на Нім лежала печать Божественного.

СВЯТИЙ АНДРІЙ

Перший Апостол України

Христос розіслав своїх апостолів по всьому світі голосити людям спасенну науку Св. Євангелії, яка велить почитати Бога як найкращого Батька, любити ближніх як братів і дорожити душею як найбільшим скарбом людини.

Апостол Андрій, первозванний, бо його першого Христос покликав до апостольської праці над спасенням душ, трудився між грецькими кольоністами, що мешкали на побережжі Чорного Моря. Звідти в товаристві своїх учнів Андрій мав вибратися в нашу землю і доплив аж до горбків, на яких сьогодні стоїть одне з найкращих міст цілосо світу, столиця України, наш золотоверхий Київ.

Втомлені Христові учні висіли на беріг ріки Дніпра. Св. Андрій поглянув на чудову, ще незаселену людьми околицю. Небесне натхнення опанувало його апостольського духа. Підняв очі до неба та промовив до учнів:

"Чи бачите ці чудові гори? Божа ласка засяє на цих горах і тут повстане велике славне місто і Бог збудує в ньому багато церков".

Вийшовши на гори, Андрій поблагословив їх хрестом, застромив його в землю, помолився і вернувся в давні городи проповідувати людям Боже слово.

Хоч не можна навести історичних доказів на цю подію, все таки переказ про перебування Андрея на наших землях сильно закріпився в українському народі та зродив велике почитання цього апостола між українцями.

Пророцтво - переказ дослівно сповнилося. Повстав великий город Київ, перлина східньої Европи, звідкіля християнська віра поширилася на всю Україну та Росію. Київ став святим містом для всіх словян. Особливіше-ж дорогий він українцям, бо це столиця нашої великої та славної Батьківщини.

ДЕЩО З ІСТОРІЇ ХОРВАТІЇ

Хорватія стала королівством у році 925, коли тодішній хорватський князь Томіслав проголосив себе королем і в той спосіб забезпечив для держави зовнішній мир, а внутрішній добробут і спокій. Його наступниками були: Крешимір I, Мирослав, Крешимір II, Степан-Држислав, Святослав, Крешимір III, Гопслав, Степан I і Петро Крешимір IV.

Після останнього владу перебрав полевий маршал Славіч (1073-1075). В часі володіння Славіча провадились жорстокі змагання довкола релігійних питань. Славіч був противником церковних реформ, які були скеровані проти народного духовенства й які запроваджував Папа Григорій VII.

Після Славіча хорватський королівський стіл на короткий час залишився вільним, але фактично влада спочивала в руках колишнього бана (адміністраційна державна посада) Дмитра Звонимара, котрий прибрав титул герцоґа.

Папа Григорій VII постійно старався підпорядкувати всіх католицьких володарів під зверхню владу Риму. Під претекстом вирішення деяких священичих дисциплінарних питань, Папа посилає в Спліт архиепископа Ґерарда, котрий виявляє багато більше зацікавлення до питань політичних, як до релігійних. В наслідок діяльности папського післанця, архиепископа Ґерарда, Дмитро Звонимір стає хорватським королем (1076-1089).

На коронацію Звониміра Папа прислав свою делеґацію, що було великою честю для нового короля та ознакою його могутности. Але після коронації виявилось, що король зобовязався бути вірним підданцем Святої Столиці, що має платити Римові 200 дукатів річного податку і крім того погодився на деякі територіяльні уступки в користь Риму. За це одержав корону і папську грамоту. В цей спосіб Звонимір цілком отверто став на латинську сторону, а тим самим проти народу й народного духовенства.

Наслідків не треба було чекати довго. Почалися повстання. Одним з найбільших було повстання істрійського (Істрія — назва провінції) великана, однак за поміччю Риму, Звонимір виходив завжди переможцем. Після смерти Папи Григорія VII Звонимір уже не мав попередньої піддержки.

Військові виправи Звониміра проти візантійського царства в союзі з Римом та з іншими католицькими королями, деякі реформи у внутрішній адміністрації королівства, латинське окруження короля і т. д. посіяли велику ворожнечу до короля в цілій Хорватії. Події на сході ще гірше погіршували становище короля.

Візантійський цар Олексій замирився з Папою Урбаном II і попросив допомоги на боротьбу проти турків; за визволення гроба Господнього. Папа Урбан II звернувся до Звониміра і він погоджувався дати допомогу, але більшість хорватів не хотіла й чути про нову військову виправу. Їм було вже забагато й попередних виправ за чужі інтереси.

В році 1089 на Книнському полі король Звонимір скликав всенародне віче для вирішення повищого питання. В історії Хорватії це віче є знане лише як найбурхливіше, але як “кроваве віче”.— Хорвати кинулись на свого короля і перебивши охорону, вбили його камінням.

Після смерти Звониміра королем Хорватії був Степан II; котрий помер того року. В році 1090, використовуючи непорозуміння, що виникли ще за Звониміра, на Хорватію напав мадярський король Владислав і проголосив королем Хорватії свого сина Альмоша.

Кілька літ хорвати боролися проти мадярів під проводом короля Петра. В році 1097 хорвати були розбиті; король Петро згинув у бою. Це був останній хорватський король. З того часу Хорватією володіли мадярські королі, а пізніше Габсбурґи, аж до року 1918.

З усіх королів хорватської крови найбільше залежним від Риму і найбільшим прихильником Риму був король Звонимір, якого вбили самі хорвати за його протинародну політику. І ось цього короля Звониміра чомусь то згадується тепер, як символ відродженого хорватського королівства.

ОСТРОВ САХАЛІН

Остров Сахалін знаходиться на Тихому Океані, коло східних берегів Сибіру. Він відділений від Сибіру Татарською Протокою, яка є досить широка і часом називають її Татарським Морем. На другому березі тої протоки положений Зелений Клин, або офіційно Усурійський Край (від річки Уссурі, що впадає в Амур).

Зелений Клин, як відомо, скольонізований українцями на протягу 19 століття. Він має подавляючу українську більшість і місцями, особливо в центральній частині, коло Хабарова, є компактно заселені українцями простори.

На самому острові Сахалін населення складають гиляки, монгольське племя, споріднене з якутами, що заселюють сумежні сибірські простори на північ від Зеленого Клину. Европейського населення на Сахаліні мало. Як судити по прізвищах, опублікованих у совєтському виданні "Уніон. Соц. Сов. Респ". з 1924 р. в німецькій мові, там українців є більше як москалів. Можливо, що це сталося в наслідок диких депортацій з України, що переводилися на протягу 25 літ совєтського володіння.

Після того, як було закінчене завойовання Сибіру, і Росія дійшла до Тихого Океану, їй дістався і остров Сахалін. Японія була тоді слабою, не розвиненою державою, і також не мала до цього острова великих претенсій. Царський уряд, коли переконався, що там дуже рідке, пів-дике населення, не знав, що з тою територією робити. Податків не було з кого брати. До продуктивно-творчого використання природних багатств не було інтересу, бо ціла російська імперія розвивалася на основах, принесених татарами, якраз з цього закутка землі, кількасот літ давніше. Ці засади полягали в "покоренії і присоєдінениї" земель та народів і в "собиранії з них данин". Продати Сахалін, як Аляску, не було кому. Тому цілі десятиліття Сахалін лежав облогом. Певний час московський уряд вживав його для поселення злочинців, засуджених на довічну вязницю.

Натомісць Росія всіми силами перлася на недалеко положену китайську провінцію, Манджурію, так само, як і всі ті околиці, багаті на мінерали, але до того досить густо заселену. Тут апетити Росії зіткнулися з такими самими апетитами Японії і прийшло до русько - японської війни. В цій війні Росія була розбита і стратила в 1905 році не тілько впливи в Китаю, півостров Корею, але також була змушена віддати Японії половину острова Сахалін.

Коли влада в Росії, ослаблена західними демократичними впливами, не могла держатися, вона обновилася в большевизмі. Відродилися старі татарські способи управлення; всі багатства знову стали належати до державної орди, є населення примушене за все платити податки і працювати на державну владу. Безлюдні землі, нехай вони будуть хоч як багаті, такий уряд не цікавлять. Його цікавить населення, яке можна повернути в рабів.

Ще царський уряд від часу до часу продавав японським компаніям рибні багатства в Охотському Морі, при берегах Камчатки і Сахаліну. Большевицька влада значно поширила цей інтерес. В 1925 році, крім концесій на рибну ловлю, Совєти виарендували японцям свою половину Сахаліну на 45 літ для добування нафти і вугілля. Про ціну нічого не повідомили ні японці, ні Совєти. Японія з кожним роком все більше закріплялася на російській половині Сахаліну і з ним мало статися те саме, що з ріжними европейськими концесіями в Китаю.

РІДНЕ СЛОВО

Славні предки наші в полі,
Мовчки спочивають,
Тільки чорнії могили
З вітром розмовляють.

Спочивають, дожидають
Праведного суду,
Що судити Україну
Рідне слово буде.

Панько Куліш